प्रथम अंक
२०१६-१७

मानस

उत्तुंग भविष्याचा उज्ज्वल मानस...

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय

रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर

महाविद्यालय क्रीडांगणाचा शुभारंभ करताना संस्थेचे अध्यक्ष मा. माधवरावजी मुळे, सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, प्राचार्य सुरेश बाबर व प्राध्यापकवृंद.

महाविद्यालयाच्या वनस्पतीशास्त्र विभागासाठीच्या बॉटनीकल गार्डनचा शुभारंभ करताना संस्थेचे सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, अध्यक्ष मा. माधवरावजी मुळे, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर व प्राध्यापकवृंद.

महाविद्यालयात घेण्यात आलेल्या द्वि-दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राचा दिपप्रज्वलनाने शुभारंभ करताना मा. सरपंच रमेश भांबरे समवेत प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर प्रा.डॉ. के.आर. चव्हाण, प्रा.डॉ. हनुमंत संकपाळ, प्रा. डॉ. डी.एस. तळुले, प्रा. सुचित कर्पे.

महाविद्यालयातील द्वि-दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राच्या संशोधन ग्रंथाचे प्रकाशन करताना वार्षिक पारितोषिक वितरण कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. रामचंद्रजी दरे साहेब, पाहुणे डॉ. संजयजी कळमकर, मा. प्रा. सुभाष चिंधे, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर व मान्यवर.

महाविद्यालयातील विद्यार्थी कल्याण मंडळांतर्गत घेण्यात आलेल्या विद्यार्थिनी व्यक्तिमत्व विकास कार्यशाळेचा शुभारंभ करताना समाजप्रबोधक व समाजसेविका डॉ. सुधा कांकरिया समवेत प्रा.डॉ. श्रद्धा इंगळे, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, प्रा. डॉ. अर्चना आढाव, प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. रेश्मा सोनवणे व विद्यार्थिनी.

महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या वाटेफळ येथील सात दिवसीय शिबिराच्या उद्घाटन कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना संस्थेचे सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, अध्यक्ष, मा. माधवराव मुळे, मा. संपतराव म्हस्के, मा. बाळासाहेब हराळ, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, मा. दत्तापाटील नारळे, रा.से.यो. अधिकारी प्रा. निक्रड के.टी. व मान्यवर.

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय

रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर

मानस

* प्रथम वार्षिक अंक *

सन २०१६-१७

* संपादक *

प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर

* कार्यकारी संपादक *

प्रा. अनिता महादेव भद्रे

* संपादक मंडळ *

उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस.

प्रा निपुंगे एन.एस.
प्रा. डॉ. आढाव ए.के.
प्रा. वाळके डी.बी.
प्रा. सुपेकर आर.बी
प्रा. ठाकरे एम.सी
श्री. चव्हाण ए.पी.

वार्षिक नियतकालिक २०१६-१७

दि प्रेस रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्स नियम, ८ फॉर्म ४ प्रमाणे आवश्यक माहिती

प्रकाशन स्थळ	:	अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर.
प्रकाशन काळ	:	वार्षिक
प्रकाशक व संपादक	:	**प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर** जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर. Fax& Tel. No : 0241 - 2670100 Email : janata.college@rediffmail.com Website : www.janatacollege.weebly.com
कार्यकारी संपादक	:	**प्रा. अनिता महादेव भद्रे**
राष्ट्रीयत्व	:	भारतीय
मालकी	:	जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर - ४१४००२
मुद्रक	:	गणेश आर्ट प्रिंटर्स, अहमदनगर ९८५०२३०४५५
फोटो सेटींग	:	मोरया ग्राफिक्स, वाडियापार्क किरण राऊत । संदिप नांगरे अक्षर जुळणी : संतोष भुसा
मुखपृष्ठ	:	प्रा. अनिता भद्रे

सदर अंकात व्यक्त करण्यात आलेल्या साहित्यातील मतांशी संपादक मंडळ व प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही.

मी प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर असे जाहीर करतो की, वर दिलेली माहिती माझ्या समजुतीप्रमाणे बरोबर आहे

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय

रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर

मा. माधवरावजी दगडूजी मुळे
अध्यक्ष

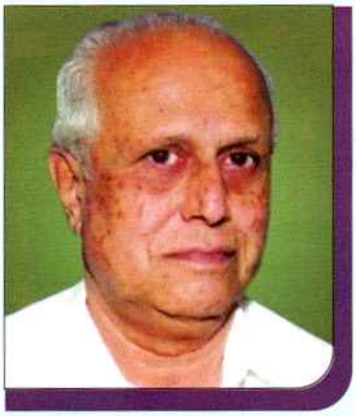

मा.आ. नंदकुमार भाऊसाहेब झावरे पाटील
उपाध्यक्ष

मा. गेणूजी दगडूजी खानदेशे
सचिव

मा.ॲड. सौ. दिपलक्ष्मी संभाजीराव म्हसे
सहसचिव

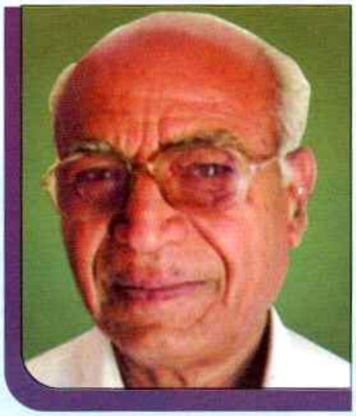

मा. रामचंद्र हरिभाऊ दरे
खजिनदार

कार्यकारी मंडळ (गव्हर्निंग कौन्सिल)

(दि. ०१/०४/२०१५ ते ३१/०३/२०१८)

नांव	नांव	हुद्दा
१)	मा.श्री. माधवराव दगडूजी मुळे	अध्यक्ष
२)	मा.श्री. नंदकुमार भाऊसाहेब झावरे	उपाध्यक्ष
३)	मा.श्री. गेणूजी दगडूजी खानदेशे	सचिव
४)	मा.ॲड.सौ. दिपलक्ष्मी संभाजीराव म्हसे	सह-सचिव
५)	मा.श्री. रामचंद्र हरिभाऊ दरे	खजिनदार
६)	मा.डॉ. मोहनराव गंगाराम हापसे	विश्वस्त
७)	मा.ॲड. रामनाथ लक्ष्मणराव वाघ	विश्वस्त
८)	मा.ॲड. विश्वासराव दत्तात्रय आठरे	विश्वस्त
९)	मा.डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर	विश्वस्त
१०)	मा.श्री. सिताराम विठ्ठल खिलारी	विश्वस्त
११)	मा.डॉ. चंद्रकांत कृष्णराव मोरे	विश्वस्त
१२)	मा.ॲड. माणिकराव नामदेवराव मोरे	सदस्य
१३)	मा.श्री. गणपतराव काशिनाथ पाटील	सदस्य
१४)	मा.ॲड. वसंतराव शाहूराव कापरे	सदस्य
१५)	मा.श्री. अर्जुनराव तात्याभाऊ पोकळे	सदस्य
१६)	मा.सौ. अरूणा अशोकराव काळे	सदस्या
१७)	मा.सौ. अलका विठ्ठलराव जंगले	सदस्या
१८)	मा.डॉ. दिपक रावसाहेब शिंदे	सदस्य
१९)	मा.श्रीमती निर्मला मुरलीधर काटे	सदस्या
२०)	मा.डॉ. बाळकृष्ण देवराम मरकड	सदस्य
२१)	मा.डॉ. नंदकुमार राधेय जगताप	सेवक स्वि. सदस्य
२२)	मा.श्री. राजेंद्र धोंडीबा लांडे	सेवक स्वि. सदस्य
२३)	मा.प्रा. श्री. उमाजी रमाजी ढुबे	स्वि. तज्ञ सदस्य

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय

रूईछत्तिसी, ता.जि. अहमदनगर

महाविद्यालय स्थानिक व्यवस्थापन समिती

कालावधी : - (दि. ०१/०४/२०१५ ते ३१/०३/२०१८)

अ.क्र.	सदस्याचे नाव	पद
१	मा.श्री. माधवराव दगडूजी मुळे	अध्यक्ष
२	मा.श्री. नंदकुमार भाऊसाहेब झावरे	सदस्य
३	मा.श्री. गेणूजी दगडूजी खानदेशे	सदस्य
४	मा.सौ. दिपलक्ष्मी संभाजीराव म्हसे	सदस्य
५	मा.श्री. रामचंद्र हरिभाऊ दरे	सदस्य
६	मा.डॉ. विवेक प्रभाकर भापकर	व्यवस्थापनाचे प्रतिनिधी
७	मा.श्री. अर्जुनराव तात्याभाऊ पोकळे	निमंत्रित सदस्य
८	मा.सौ. अरूणा अशोकराव काळे	निमंत्रित सदस्य
९	मा.डॉ. सुरेश जनार्दन बाबर (प्राचार्य)	सदस्य
१०	मा.श्री. राजेंद्र लक्ष्मण गोरे (शिक्षक प्रतिनिधी)	सदस्य
११	मा.श्री. दादासाहेब बबन वाळके (शिक्षक प्रतिनिधी)	सदस्य
१२	मा.कु. रूपाली अशोक कदम (शिक्षक प्रतिनिधी)	सदस्य
१३	मा.श्री. मुकूंदा अर्जुन हराळ (शिक्षकेतर प्रतिनिधी)	सदस्य

शुभसंदेश

मा. माधवरावजी दगडूजी मुळे
अध्यक्ष,
अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज, अ.नगर

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रूईछत्तिसी हे महाविद्यालय आपला पहिला अंक काढत आहे हे पाहून आनंद वाटला.

ग्रामीण भागातील मुलामुलींना उच्चशिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देऊन त्यांना प्रगतीचे मार्ग खुले करून देण्यासाठी या महाविद्यालयाची स्थापना करण्यात आलेली आहे. मुला-मुलींची ज्ञानाची भूक भागवून त्यांच्या पंखात महत्त्वकांक्षा आणि प्रेरणेचे बळ निर्माण करून उत्कर्षाच्या उत्तुंग अवकाशात भरारी मारण्याचे त्यांचे स्वप्न प्रत्याक्षात उतरविण्याचा मानस या महाविद्यालयाच्या निर्मितीमागे आहे. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीसाठी धडपडणारा हा व्यापक मानस प्रतिबिंबीत करण्याचा प्रयत्न 'मानस' या वार्षिक अंकातून करण्याचा प्रयत्न केलेला पाहुन विशेष कौतुक वाटते.

महाविद्यालयाची उपक्रमशील वाटचाल या अंकात निश्चितच प्रतिबिंबीत झालेली आहे. महाविद्यालय आणि 'मानस' अंकासाठी धडपडणाऱ्या प्रत्येक घटकाचे मी अभिनंदन करतो आणि हा अंक विद्यार्थ्यांना नक्कीच प्रेरक ठरेल, यासाठी मी मनःपूर्वक शुभेच्छा देतो.

धन्यवाद !

शुभसंदेश

मा. जी.डी. खानदेशे साहेब
सचिव
अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज, अ.नगर

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रूईछत्तिसी हे महाविद्यालय आपल्या 'मानस' या वार्षिक अंकाची पहिली मुहूर्तमेढ रोवत आहे. ही अत्यंत अभिमानाची गोष्ट आहे. रूईछत्तिसीच्या या ग्रामीण परिसरात लावलेले जनता महाविद्यालयाचे रोपटे पाहता पाहता वटवृक्ष म्हणून आकार घेत आहे. याची जाणीव मनाला अत्यंत हर्षित करणारी आहे.

आजची युवा पिढी राष्ट्राच्या उज्ज्वल भविष्याची शिल्पकार असते. ग्रामीण भागातील युवक, युवतींना उद्याच्या उज्ज्वल भविष्याचे शिल्पकार होता यावे म्हणून त्यांना शिकून सवरून, शहाणे करून स्वतःच्या पायावर उभे राहून प्रगती करण्याची संधी देणे अत्यंत गरजेचे असते. ग्रामीण भागातील समाजाची ही गरज ओळखून समाजाच्या आर्थिक, सामाजिक समस्यांतून धडपडणाऱ्या ग्रामीण मुलांना आणि विशेषतः मुलींना उच्चशिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट या महाविद्यालयाच्या निर्मितीमागे होते. ते प्रत्यक्षात आकार घेतानाचा प्रत्यय येतो आहे.

या 'मानस' अंकातून महाविद्यालयाची प्रगतशील आणि उपक्रमशील वाटचाल तर दिसून येतेच आहे. याशिवाय महाविद्यालयातील विद्यार्थी, विद्यार्थिनी, प्राध्यापक, प्राध्यापकेतर कर्मचारी आणि या महाविद्यालयासाठी धडपडणाऱ्या प्रत्येकाचे महाविद्यालयाच्या विकासासाठीचे अविरत प्रयत्न, श्रम यांचेही प्रतिबिंब अंकात उमटल्याशिवाय राहत नाही.

महाविद्यालयाची ही प्रगतशील वाटचाल उत्तरोत्तर वाढत जावो आणि 'मानस' हा अंक युवक युवतींना प्रेरक, उद्‌बोधक ठरो अशी मनःपूर्वक शुभेच्छा देतो.

धन्यवाद !

प्राचार्य मनोगत...

डॉ. सुरेश बाबर
(एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.)
प्राचार्य,
जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रूईछत्तिसी,
ता.जि. अहमदनगर

ग्रामीण भागातील व बहुजन समाजातील विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणाच्या संधी प्राप्त करून देण्याच्या उदात्त दृष्टीकोनातून अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक संस्थेने २० जुलै २०१२ रोजी जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयाची स्थापना केली. विनाअनुदानित असताना सुध्दा संस्थेच्या मान्यवर पदाधिकारी व विश्वस्तांच्या सर्वोतोपरी सहकार्याने उच्च शिक्षणापासून वंचित घटकांसाठी कला व विज्ञान शाखेच्या शिक्षणाची सुविधा उपलब्ध झाली आहे.

शिक्षण हे जीवनोद्धाराचे सर्वाधिक प्रबल माध्यम आहे. हे ओळखून ग्रामीण भागातील मुला-मुलींच्या सर्वांगीण विकासाबरोबर त्यांना आत्मनिर्भर बनविण्याचा मानस ह्या महाविद्यालयाच्या स्थापनेपाठीमागचा प्रमुख उद्देश आहे. या भागातील अधिकांश विद्यार्थी ग्रामीण भागातील, आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल असून शेती हेच त्यांच्या कुटूंबाच्या उपजिविकेचे प्रमुख साधन आहे. महाविद्यालयाने सामाजिक बांधिलकीच्या दृष्टीकोनातून सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या अर्थसहाय्याने 'शेती क्षेत्रातील परिवर्तनेः समस्या आणि आव्हाने' या विषयावर द्वि-दिवसीय चर्चासत्राचे आयोजन केले जे सर्वार्थाने उपयुक्त ठरले.

विद्यार्थ्यांच्या अंगी असलेल्या सुप्त कलागुणांचा विकास व्हावा, त्यांच्या अंगीभूत गुणांची वृध्दी व्हावी यासाठी महाविद्यालयाने विशेष व्याख्यानमाला, स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन, रक्तदान शिबीर, रस्ता सुरक्षा रॅली, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे हिवाळी शिबीर, सांस्कृतिक कार्यक्रम, कृषिदिन, मतदार जागृती अभियान तसेच विद्यार्थी व्यक्तिमत्व विकास इत्यादी उपक्रमांचे आयोजन केले होते. त्यासाठी विविध क्षेत्रातील अनेक मान्यवारांनी सुयोग्य मार्गदर्शन केले.

महाविद्यालयाचे नियतकालिक हे महाविद्यालयाच्या प्रगती बरोबरच महाविद्यालयाच्या वार्षिक ठळक घडामोडीचा आरसा असते. महाविद्यालयाच्या स्तरावर राबविलेले विविध उपक्रम, चर्चासत्रे, कार्यशाळा, विशेषज्ञांची व्याख्याने, नामवंत खेळाडूंचे खेळातील योगदान, निकालाचा वाढता आलेख व अभ्यासेत्तर उपक्रमातील विद्यार्थ्यांचा वाढता सहभाग व सक्रिय योगदान विशेष उल्लेखनीय आहे. महाविद्यालयाच्या स्थापनेनंतर 'मानस' चा प्रथम अंक आपल्या हाती देताना अपार आनंदाबरोबर वाढत्या उत्तरदायित्वाची जाणीव होते. आपण 'मानस' च्या प्रथम अंकाचे सहर्ष स्वागत कराल या अपेक्षासह.

संपादकीय...

प्रा. अनिता महादेव भद्रे
(एम.ए., सेट, नेट, बी.जे.,
एम.जे. (प्रिंट मिडीया), डी.टी.एड.)
कार्यकारी संपादक

प्रिय विद्यार्थी मित्र-मैत्रिणींनो, आपल्या महाविद्यालयाचा इ.स. २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षाचा 'मानस' हा पहिला वार्षिक अंक आपल्या हाती देताना अत्यंत आनंद होत आहे.

विद्यार्थिरूपी पुष्पांना, उच्चशिक्षण, संस्कार, गुण, मुल्य आणि विविध कौशल्यांनी स्वयंप्रेरीत करून समाजाला अर्पण करण्याचा उदात्त प्रयत्न महाविद्यालयाने अविरत चालू ठेवला आहे. याच प्रयत्नांतून निर्मिलेले हे सुसंस्कारित, सामर्थ्यशाली युवक-युवती समाजाच्या विकासाची सुवर्ण पाऊलवाट तळपत ठेवतील हा 'मानस' विद्यालयाच्या निर्मितीमागे आहे. युवकांच्या व समाजाच्या स्वतेजनिर्मितीच्या उत्तुंग भविष्याचा वेध घेणारा उज्ज्वल प्रेरणादायी विचार म्हणजे 'मानस' ! या व्यापक अर्थाने आपल्या अंकाला 'मानस' हे नाव प्रदान करण्यात आले आहे.

निसर्गाने दिलेला सर्वश्रेष्ठ वर म्हणजे तारूण्य ! अफाट शक्तीचा, स्फुर्तीचा आणि अशक्य ते शक्य करून दाखविण्याचा काळ म्हणजे तारूण्य असते. या तळपत्या शक्तीला ज्ञानाचे भांडार खुले करून स्वप्रकटीकरणासाठी एक नवे व्यासपीठ मिळवून देण्याबरोबरच महाविद्यालयाच्या प्रगत वाटचालीचेही दर्शन घडविता येणारा 'मानस' हा एक राजमार्ग आहे. या अंकात आई, वडील, परमेश्वर, गुरू, आदर्श व्यक्तिमत्व, मित्र, प्रेम, वेळ या विषयापासून शेतकरी आत्महत्या, दुष्काळ, प्रदूषण, चंगळवादी वृत्ती या समस्या आणि वैज्ञानिक प्रगती, दृष्टीकोण, शेती विकास, संशोधन या विषयांपर्यंत विविध विचार विद्यार्थ्यांनी मांडले आहेत. वर्षभर महाविद्यालयाने विविध विभागांतर्गत राबविलेल्या उपक्रमांचे व उपक्रमशील वाटचालीचे दर्शन अंकात घडल्याशिवाय राहणार नाही. याची मला खात्री आहे.

गुणवंतांच्या गौरवाने फुललेले आणि सुविचारांनी सुगंधीत झालेले 'मानस' हे नियतकलिक सिध्द होत असताना अनेकांचे सहकार्य लाभले. माननीय संस्थापदाधिकारी, विश्वस्त, सदस्य, सभासद, महाविद्यालयाचे प्राचार्य, सर्व विभाग प्रमुख, प्राध्यापकवृंद, प्राध्यापकेतर कर्मचारी, संपादक मंडळातील सर्व सदस्य, महाविद्यालयाचे विद्यार्थी-विद्यार्थीनी तसेच गणेश प्रिंटर्स या सर्वांचे विशेष सहकार्य या अंकासाठी लाभले आहे.

या सर्वांचे मी मनापासून आभार मानते आणि आपल्या सर्वांच्या ऋणात रहाणे पसंत करते. महाविद्यालयाचे हे प्रथम अंक-पुष्प सर्वांच्या पसंतीला उतरेल ही आशा......

धन्यवाद !

गुणवंत प्राध्यापक

प्रा. डी.एस. तळुले
पीएच.डी. प्राप्त (अर्थशास्त्र)
एम.बी.ए.

प्रा. नितीन निपुंगे
सेट उत्तीर्ण (राज्यशास्त्र)

प्रा. गणेश साठे
सेट, नेट उत्तीर्ण (भूगोल)

प्रा.डॉ. अर्चना आढाव
पीएच.डी. पात्र (हिंदी)
सेट उत्तीर्ण
आंतरराष्ट्रीय स्तरावर शोधनिबंध प्रकाशित

प्रा. रमेश शितोळे
सेट उत्तीर्ण (इतिहास)
आंतराष्ट्रीय स्तरावर शोधनिबंध प्रकाशित

प्रा. पोपट सुंबरे
नेट उत्तीर्ण (भूगोल)

प्रा. रविराज सुपेकर
सेट उत्तीर्ण (रसायनशास्त्र)

प्रा. अनिता भद्रे
सेट,नेट उत्तीर्ण (मराठी)
बी.जे., एम.जे. (प्रिंट मिडीया)
आंतराष्ट्रीय व राष्ट्रीय स्तरांवर शोधनिबंध प्रकाशित

प्रा. रेश्मा सोनवणे
सेट,नेट उत्तीर्ण (हिंदी)
राष्ट्रीय स्तरावर
शोधनिबंध प्रकाशित

प्रा. राजेंद्र गोरे
सेट,नेट उत्तीर्ण (मराठी)

प्रा. रोहिणी घुगे
नेट उत्तीर्ण (भौतिकशास्त्र)

प्रा. अनिल कोलते
आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेत पेपर सादरीकरण

प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, कार्यकारी संपादक प्रा. अनिता भद्रे, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. व संपादक मंडळातील सदस्य

गुणवंत विद्यार्थी

धावडे अश्विनी
कला शाखा, प्रथम वर्ष
प्रथम क्रमांक

नवसुपे रोहिणी
कला शाखा, द्वितीय वर्ष
प्रथम क्रमांक

कुलांगे स्वाती
कला शाखा, तृतीय वर्ष
प्रथम क्रमांक

उंडे अक्षय
विज्ञान शाखा, प्रथम वर्ष
प्रथम क्रमांक, आपत्ती व्यवस्थापन
राज्यस्तरीय एन.एस.एस. सहभाग

शिंदे सारिका
विज्ञान शाखा, द्वितीय वर्ष
प्रथम क्रमांक

गांगर्डे प्रियंका
विज्ञान शाखा, तृतीय वर्ष
प्रथम क्रमांक

गोरे रोहिणी
अश्वमेध स्पर्धेसाठी निवड

चौधरी रोहिणी
विभागीय खो-खो स्पर्धेसाठी निवड

शेख शायदा
राष्ट्रीय एन.सी.सी. व
खो-खो स्पर्धेत सहभाग

उघडे उर्मिला
विभागीय खो-खो स्पर्धेसाठी निवड

खेंडके स्वप्निल
राज्यस्तरीय आपत्ती व्यवस्थापन
शिबीर सहभाग

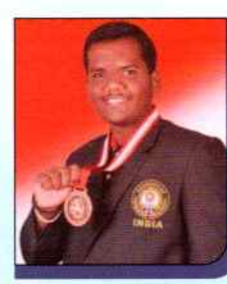

जंजाळे श्रवण
युरोप जॉर्जिया २०१६
आंतरराष्ट्रीय किक बॅक्सींग ब्रांझ मेडल

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ

पारितोषिक वितरण समारंभाचे प्रास्ताविक करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर समवेत मा.डॉ. संजयजी कळमकर, संस्थेचे खजिनदार मा. रामचंद्रजी दरे साहेब, मा. रविंद्र भापकर, मा. सुभाष चिंधे साहेब, मा. दत्तापाटील नारळे.

पारितोषिक वितरण समारंभातील मान्यवरांचे स्वागत व परिचय करून देताना पारितोषिक वितरण समारंभाच्या संयोजिका प्रा. अनिता भद्रे

पारितोषिक वितरण समारंभात विद्यार्थ्यांना संबोधित करताना समारंभाचे प्रमुख पाहुणे, साहित्यिक व शिक्षकनेते मा. संजयजी कळमकर.

पारितोषिक वितरण करताना समारंभाचे अध्यक्ष मा. रामचंद्रजी दरे साहेब व इतर मान्यवर.

पारितोषिक वितरण करताना समारंभाचे प्रमुख पाहुणे मा. संजयजी कळमकर व इतर मान्यवर.

वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभात अध्यक्षीय मनोगत मांडताना संस्थेचे खजिनदार, मा. रामचंद्रजी दरे साहेब.

वार्षिक स्नेहसंमेलन

स्नेहसंमेलन समारंभात गीतनाट्य सादर करून लोकसंस्कृतीचे दर्शन घडविताना महाविद्यालयातील विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलनानिमित्त समूहनृत्य सादर करताना विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलनात गणरायाची आराधना करताना विद्यार्थी.

स्नेहसंमेलनाच्या निमित्ताने फेराची नृत्यगिते सादर करताना महाविद्यालयाच्या विद्यार्थिनी.

कवितागायन व 'मी सावित्रीबाई फुले बोलते' हे एकपात्री नाटक सादर करताना विद्यार्थिनी.

विविध गीतांवर नृत्य सादर करताना विद्यार्थी व विद्यार्थिनी.

विभागीय उपक्रम

मराठी विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या 'युवा वक्तृत्व' स्पर्धेत सहभागी स्पर्धक समवेत मराठी विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. राजेंद्र गोरे तसेच स्पर्धेचे परिक्षक प्रा. रमेश शितोळे, प्रा. नितीन निपुंगे व प्रा. प्रविण नागवडे

हिंदी विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या 'हिंदी दिन' निमित्त कार्यक्रमात बोलताना प्रा.डॉ. ईश्वर पवार समवेत उपप्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले, हिंदी विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. आढाव ए.के., प्रा. सोनवणे रेश्मा.

इंग्रजी विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या व्याख्यान कार्याक्रमात प्रमुख पाहुणे प्रा. अशोक बोरूडे यांचा सत्कार करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. व इंग्रजी विभागाचे प्रमुख प्रा. वाळके डी.बी.

अर्थशास्त्र विभागांतर्गत रूईछत्तिसी गावाची आर्थिक व सामाजिक पाहणी करताना अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख व उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस., प्रा. पोटरे एम.डी. व विद्यार्थी.

राज्यशास्त्र विभागांतर्गत 'स्पर्धा परीक्षा स्वरूप आणि आव्हाने' या विषयावर मार्गदर्शन करताना राज्य उत्पादन शुल्काचे उपअधिक्षक श्री. गणेश बारगजे समवेत राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, प्राध्यापक वृंद व विद्यार्थी

इतिहास विभागांतर्गत छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंती निमित्त मार्गदर्शन करताना प्रा. डॉ. किसन अंबाडे समवेत प्रा. डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. व इतिहास विभाग प्रमुख प्रा. शितोळे रमेश

विभागीय उपक्रम

भौतिकशास्त्र विभागांतर्गत 'पदवी नंतर करिअर संधी' या विषयावर घेण्यात आलेल्या व्याख्यान कार्यक्रमात पाहुण्यांचे स्वागत करताना भौतिकशास्त्राच्या विभाग प्रमुख प्रा. रूपाली कदम, प्रमुख पाहुण्या प्रा. रूपाली जाधव, प्रा. चौधरी व प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर.

भूगोल विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या 'भूगोल व करिअरच्या संधी' या विषयावरील व्याख्यान कार्यक्रमात पाहुणे डॉ. शरद बोरूडे यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर समवेत भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. गणेश साठे व प्रा. भणगे एस.एस.

वनस्पतीशास्त्र विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या खाद्यपदार्थ बनविण्याच्या कार्यशाळेत सहभागी विद्यार्थी व मार्गदर्शन करताना प्रा. नम्रता ढुस, प्रा. कविता मुसमाडे.

स्पर्धा परीक्षा विभागांतर्गत सुरू केलेल्या स्पर्धा परीक्षा केंद्राच्या उदघाटन समारंभात बोलताना प्रा. जगदिश सोनवणे समवेत प्रा.डॉ. अर्चना आढाव, प्रा. अनिता भद्रे, उपप्राचर्य डॉ. डी.एस. तळुले व इतर मान्यवर.

महाविद्यालयातील द्वि-दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राच्या समारोप प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थेच्या सहसचिव मा.ॲड. दिपलक्ष्मी म्हसे समवेत हवामानतज्ज्ञ प्रा.डॉ. बी.एन. शिंदे व प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर

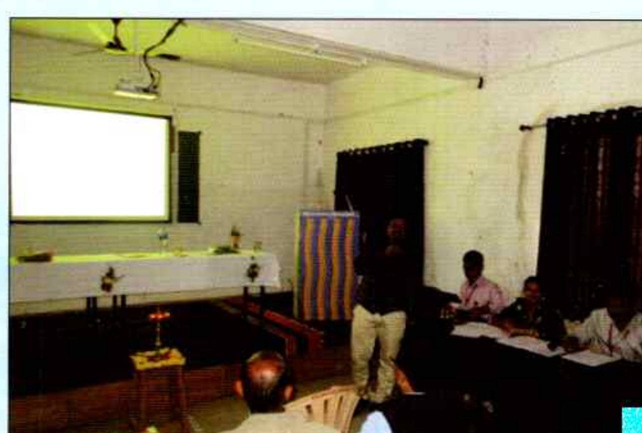

महाविद्यालयातील द्वि-दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रातील पहिल्या सत्रात प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रा. डॉ. चव्हाण के.आर. समवेत सुत्रसंचालक प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. प्रविण नागवडे व प्रा. रविराज सुपेकर

विभागीय उपक्रम

क्रीडा विभागातील गुणवंत विद्यार्थी समवेत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले, क्रिडा विभागाचे प्रमुख प्रा. दादासाहेब वाळके, प्रा. निक्रड के.टी., प्रा. पोटरे एम.डी., प्रा. भणगे एस.एस.

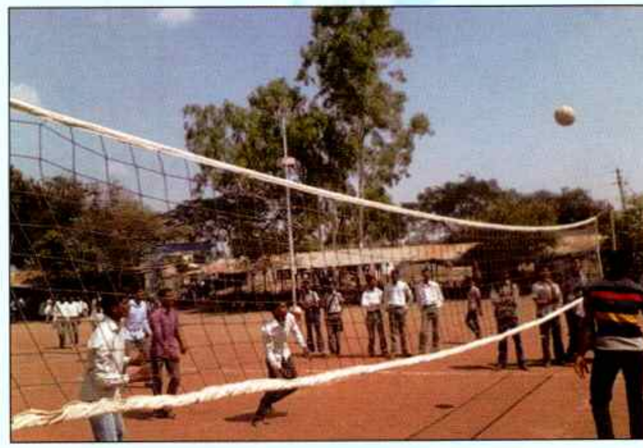

महाविद्यालयाच्या क्रीडा विभागातील विद्यार्थी खेळाचा आनंद लुटताना.

भूगोल विभागातील सहलीचा आनंद घेणारे महाविद्यालयातील भूगोल विभागाचे विद्यार्थी समवेत विभाग प्रमुख प्रा. गणेश साठे, प्रा. भणगे एस.एस., प्रा. आदेश जाधव

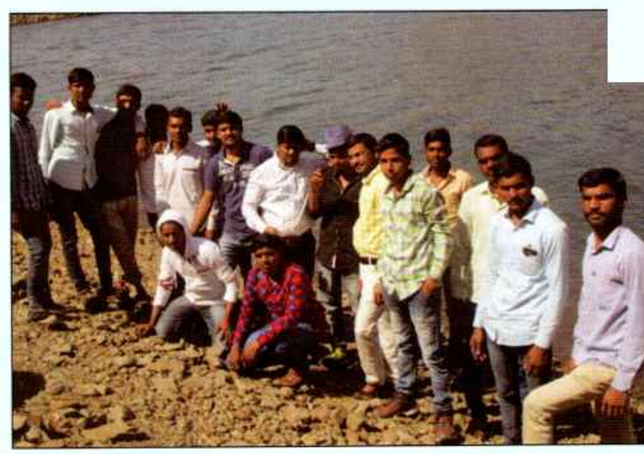

महाविद्यालयाच्या कला व विज्ञान शाखेच्या अंतर्गत घेण्यात आलेल्या शैक्षणिक सहलीत सहभागी विद्यार्थी समवेत प्रा. महेश ठाकरे, प्रा. अनिल कोलते, प्रा. गणेश साठे, प्रा. आदेश जाधव.

रक्तदान शिबीरांतर्गत रक्तदान करताना महाविद्यालयातील विद्यार्थी

महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान करताना मान्यवर

महाविद्यालयाच्या 'विविध वेशभूषा दिवस' उपक्रमाच्या वेळी उपस्थित संस्थाध्यक्ष मा. माधवरावजी मुळे, सचिव मा. जी.डी. खानदेशे, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले, सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे, प्राध्यापकवृंद व विद्यार्थी.

रक्तदान जनजागृतीसाठी काढण्यात आलेली प्रबोधन फेरी व सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक वृंद

महाविद्यालयात करण्यात आलेल्या वृक्षारोपण उपक्रमात सहभागी महाविद्यालयाच्या प्राध्यापिका प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. प्रियंका शिंदे, प्रा. रेश्मा सोनवणे, प्रा. कविता मुसमाडे, प्रा. प्राजक्ता शिंगटे, प्रा. सिमा गोरे, प्रा. अश्विनी टेकाळे.

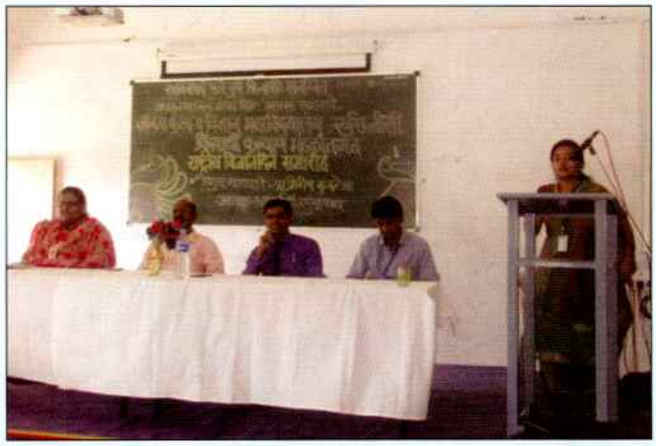

विद्यार्थी कल्याण मंडळ व विज्ञान शाखा यांच्या संयुक्त विद्यमाने घेण्यात आलेल्या 'विज्ञान दिन' उपक्रमात उपस्थित मान्यवर प्रा. गिरीष कुकरेजा, प्रा. रोहिणी घुगे, उपप्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले, प्रा. पोपट सुंबरे, प्रा. आदेश जाधव व प्रा. नम्रता ढुस.

मराठी राजभाषा दिनानिमित्त मराठी विभागांतर्गत आयोजित केलेल्या 'मराठी राजभाषा दिन पंधरवडा' या उपक्रमात विद्यार्थ्यांना विविध लोक कलांचे दर्शन घडविताना.

महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या शिक्षक दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांना संबोधित करताना प्रा. वाळके डी.बी. समवेत माजी प्रभारी प्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. शिक्षक दिन उपक्रमाच्या संयोजिका प्रा. अनिता भद्रे व विद्यार्थीनी-प्राचार्या कु. भावना कारंजकर.

राष्ट्रीय सेवा योजना व विद्यार्थी कल्याण मंडळ

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या अंतर्गत घेतलेल्या सात दिवसीय शिबीरांतर्गत ग्रामस्वच्छता करताना विद्यार्थी समवेत प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, रा.से.यो. अधिकारी प्रा. निक्रड के.टी. व प्रा. पोटरे एम.डी.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या अंतर्गत समाज प्रबोधनपर नाटिका सादर करताना रा.से.यो. चे विदयार्थी.

विद्यार्थी कल्याण मंडळाच्या विशेष मार्गदर्शन व्याख्यानमालेच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना उद्घाटक मा. प्राचार्य खासेराव शितोळे सर.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या अंतर्गत रस्ता सुरक्षा सप्ताहाचे आयोजन करत प्रबोधनासाठी फेरी काढताना रा.से.यो. चे विदयार्थी.

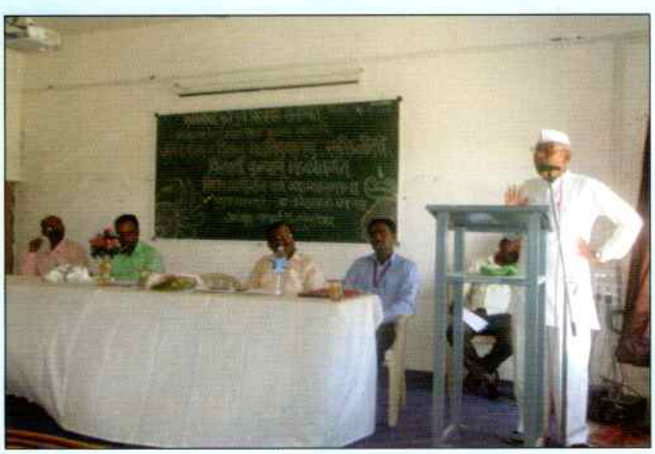

विद्यार्थी कल्याण मंडळाच्या अंतर्गत घेण्यात आलेल्या व्याख्यान कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना संबोधित करताना प्रा. लक्ष्मणराव कोठावळे समवेत प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, विद्यार्थी कल्याण मंडळ अधिकारी, प्रा. पोपट सुंबरे व मान्यवर.

विद्यार्थी कल्याण मंडळाच्या अंतर्गत घेण्यात आलेल्या व्याख्यान कार्यक्रमात पाहुणे प्रा. डॉ. अक्षयकुमार शाळीग्राम यांचा सत्कार करताना प्रा.डॉ. सुरेश बाबर, विद्यार्थी कल्याण मंडळ अधिकारी प्रा. पोपट सुंबरे.

सांस्कृतिक उपक्रम

महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक उपक्रमांतर्गत घेण्यात आलेल्या 'ब्लॅक अ‍ॅण्ड व्हॉईट डे' उपक्रमात सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक वृंद समवेत प्रा. डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. सांस्कृतिक उपक्रम संयोजिका प्रा. अनिता भद्रे.

सांस्कृतिक विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती उपक्रमात प्रतिमापूजन करताना प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे व प्रा. डॉ. अर्चना आढाव

सांस्कृतिक विभागांतर्गत छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती प्रित्यर्थ घेण्यात आलेल्या 'उत्स्फूर्त वक्तृत्व स्पर्धा' उपक्रमात स्पर्धेची सूचना देताना प्रा. शितोळे आर.ए. समवेत सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. व परीक्षक.

सांस्कृतिक विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या संगीत खुर्ची स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थी.

सांस्कृतिक विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या रांगोळी स्पर्धेचे परीक्षण व पाहणी करताना उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस., सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. नितीन निपुंगे, प्रा.डॉ. अर्चना आढाव, प्रा. नम्रता ढुस, प्रा. कविता मुसमाडे.

सांस्कृतिक विभागांतर्गत घेण्यात आलेल्या मेहेंदी स्पर्धेत सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांसमवेत सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे परीक्षक प्रा. रोहिणी घुगे, प्रा. चित्रा राऊत, प्रा. नम्रता ढुस.

समाजोपयोगी उपक्रम

स्वच्छता मोहिम राबविणारे महाविद्यालयाचे विद्यार्थी

समाजातील अनिष्ट प्रथा व समजुती नष्ट करण्यासाठी प्रबोधन करताना डॉ. सुधा कांकरिया.

महाविद्यालयांतर्गत घेण्यात आलेली समाजप्रबोधनपर फेरी समवेत प्रा. शितोळे आर.ए. व प्रा. भद्रे ए.एम.

महाविद्यालयाच्या रक्तदान शिबीरामध्ये रक्तदान करताना महाविद्यालयातील प्रा. डॉ. आढाव अर्चना समवेत प्रा. भद्रे अनिता, प्रा. रेश्मा सोनवणे

समजातील स्त्री–भ्रृणहत्या, हुंडाबळी या सारख्या सामाजिक समस्यांवर झणझणीत अंजन घालणारे नाटक सादर करताना महाविद्यालयातील विद्यार्थिनी.

महाविद्यालयांतर्गत वृक्षारोपणाची मोहिम राबविताना मा. रमेश भांबरे, मा. दत्तापाटील नारळे समवेत रूईछत्तिसी गावचे ग्रामस्थ व प्राध्यापकवृंद.

भावपूर्ण

श्रध्दांजली...

मनातील लिहिता यावं असं एखादं पेज असावं
सुर्यालाही लाजवेल असं आपलं तेज असावं
वागता येईल तेवढं प्रेमाने वागावं
मृत्यू तर सगळ्यांनाच येणार आहे
पण जगाव असं की मृत्यूनंतरही
आपलं नाव निघावं

या शैक्षणिक वर्षात स्वातंत्र्य सेनानी, थोर नेते, तंत्रज्ञ, लेखक, संशोधक, शास्त्रज्ञ, डॉक्टर, साहित्यिक, कलावंत, शिक्षणतज्ज्ञ व सामाजिक सहकार क्षेत्रातील व्यक्ती तसेच आपल्या संस्थेचे सभासद व हितचिंतक दिवंगत झाले त्यांना नम्रतापूर्वक अभिवादन करुन

भावपूर्ण श्रध्दांजली

अर्पण करीत आहोत.

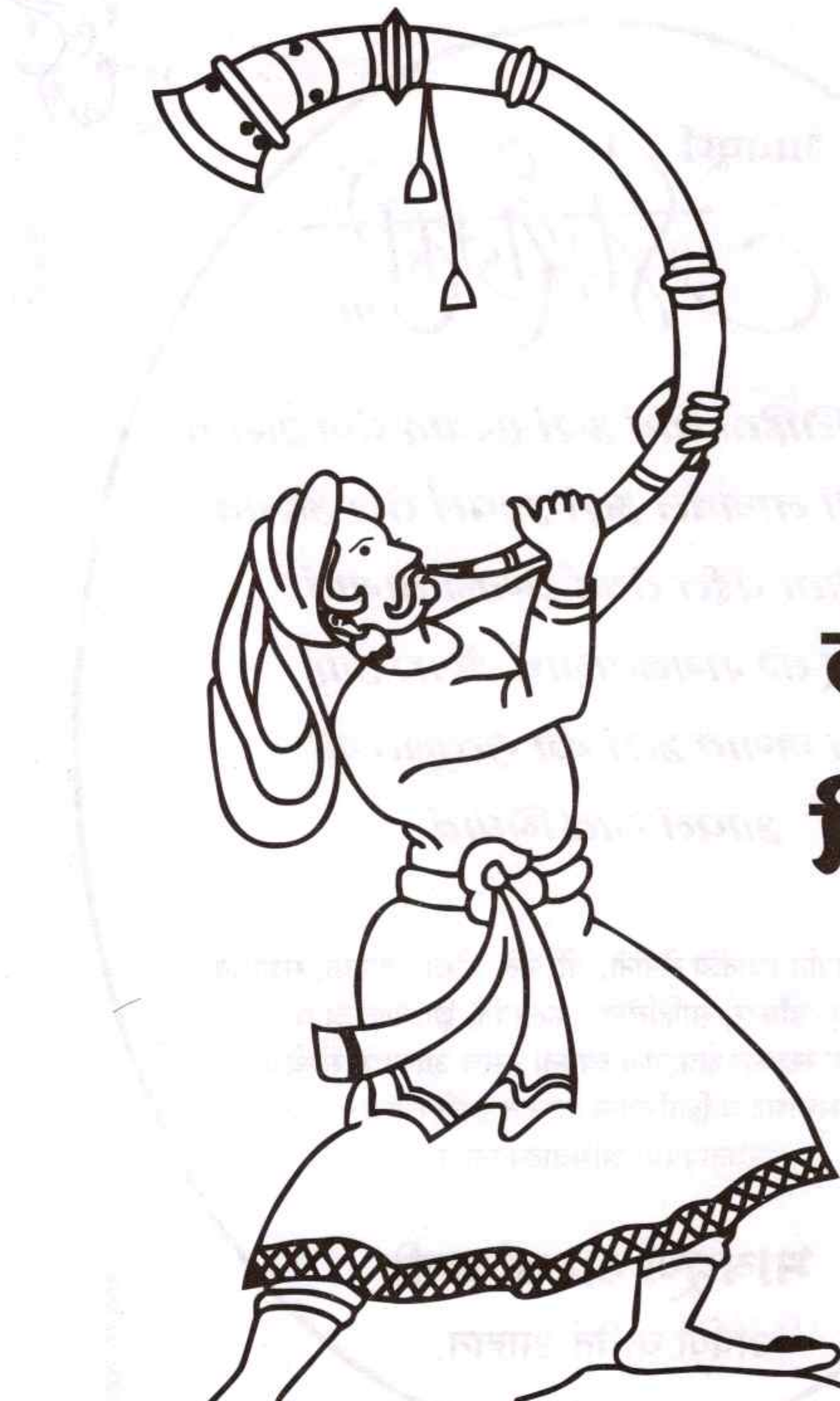

लेखन विभाग

(चित्र रेखाटन)
गोरे सविता
(द्वितीय वर्ष, इतिहास)

मराठी विभाग

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेखनाचे शिर्षक	लेखकाचे/कविचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	आई (कविता)	लोखंडे अक्षय	५
२	आई तुझ्या विना (कविता)	काटकर पुनम	५
३	बाप (लेख)	बोरुडे सिमा	६
४	आई (कविता)	धाडगे जयश्री	७
५	आई (कविता)	महांडूळे गणेश	७
६	ग्रामदैवत सिध्देश्वर (लेख)	देशमुख प्राजक्ता	७
७	शिवाजी (चित्र)	गायकवाड स्नेहा	८
८	तू आहेस देशाचा राजा (कविता)	गोरे सविता	८
९	शिवा पाहिजे (कविता)	गोरे ओमकार	९
१०	माय मराठी, जय शिवाजी (कविता)	सचिन भुजबळ	९
११	आदर्श व्यक्तिमत्त्व व त्यांची शिकवण (लेख)	टिमकरे पल्लवी	९
१२	असे शिकलो आम्ही (कविता)	गुळवे रोहित	१०
१३	साने गुरुजी (लेख)	गवळी वृषाली	११
१४	माझे ध्येय (कविता)	भुजबळ शरद	१२
१५	इच्छा तेथे शक्ती (लेख)	खाकाळ आरती	१२
१६	मैत्री (कविता)	बोरुडे कविता	१२
१७	आज वेळ नाही (कविता)	बोरुडे कविता	१३
१८	मोहनदास करमचंद गांधी (विचार)	टकले रेणुका	१३
१९	आदर्श व्यक्तिमत्त्व आणि त्यांची शिकवण -महात्मा ज्योतिबा फुले (लेख)	लवांडे माधुरी	१३
२०	जीवन (कविता)	बोरुडे कविता	१४
२१	आता (कविता)	गोरे ऋषिकेश	१४
२२	स्त्री-भ्रृणहत्या (लेख)	कर्पे जयश्री	१५
२३	स्त्री (कविता)	शिंदे सारिका	१७
२४	जीवन (कविता)	ढवळे निता	१७
२५	भारतीय शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या (लेख)	भुतकर शुभांगी	१७
२६	शेतकरी (कविता)	पठारे रुपाली	१८
२७	आपण (कविता)	पाडळकर संतोष	१८
२८	माती विरहीत शेती करण्याचे तंत्र-हायड्रोपोनिक्स (लेख)	गायकवाड प्रमोद	१९
२९	पाणी (कविता)	तापकिर राहुल	२०
३०	थेंब टपोरं टपोरं (कविता)	मण्यार सुमैय्या	२०
३१	ध्येय (कविता)	मुळे विद्या	२०
३२	संरक्षित शेती-बदलती किड नियंत्रण पध्दती (लेख)	कारंजकर भावना	२१
३३	विचार (कविता)	महांडूळे दुर्गा	२३
३४	तुझी आठवण (कविता)	पवार संजय	२३
३५	एखादाच असतो (कविता)	खेंडके तुषार	२३
३६	एल.ई.डी.दिव्यांचा वापर (लेख)	दरेकर गणेश	२४
३७	प्रेम म्हणजे प्रेम असतं (कविता)	हिंगे ज्ञानेश्वर	२५
३८	मित्र (कविता)	घोडके अतुल	२५
३९	थोर भारतीय गणिती-श्रीनिवास रामानुजन	टकले सुप्रिया	२६
४०	शिवाजी (चित्र)	टिमकरे पल्लवी	२७
४१	छत्रपती शिवाजी महाराज मराठा आरमाराचे जनक (लेख)	शिंदे शितल	२८
४२	लबाडीच्या पैशांचा चुराडा	धावडे अश्विनी	२९
४३	कर्जबाजारीपणा शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या	हिंगे सुप्रिया	३०

आई

बहू जन्मीचे घेतले हे पुण्य
म्हणोनिया तुझ्या पोटी भेटला हा जन्म ।। धृ ।।
अंधाराचा घात, उजेडाची साथ
धरोनिया तुझा हात वाढलो या जगात
तुजविन माते जग भासे हे अरण्य
म्हणोनिया तुझ्या पोटी भेटला हा जन्म ।।१।।

सागराची माया, मायेची ही हाक
अमृताची गोडी दिली तू दुधात
तेच ऋण पिऊनिया जाहलो मी धन्य
म्हणोनिया तुझ्या पोटी भेटला हा जन्म ।।२।।

दिस मावळाया जातो, घेऊनिया सारा थकवा
मायेच्या पंखाखाली घे तू पिला विसावा
ममतेचे हे रुप नसे त्यास कोणते पुण्य
म्हणोनिया तुझ्या पोटी घेतला हा जन्म ।।३।।

लोखंडे अक्षय
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

आई तुझ्या विना

आई तुझ्या विना मी आयुष्य कसे कंठू
दिवस-रात्र तुझीच आठवण कशी साठू
ह्रदयात एक मंदिर, मंदिरात तुझीच मुर्ती
नाही ती दगड मातीची, ती तर तुझ्याच प्रेमाची
पुजा प्रेमळ आईची, मनोभावे करीते मूल.
तुजला वाहतो आई मी शब्दांचे फूल
अखेरच्या श्वासांपर्यंत मनी असावी तुझीच मुर्ती
नको मला कसले सुख तूच माझ्या जन्माची पूर्ती
आई मिळेल परंतु आईचे प्रेम मिळणार नाही
मित्र मिळेल परंतु त्याग करणारा दोस्त मिळणार नाही
मुर्ती मिळेल परंतु भाव मिळणार नाही.
गुरु मिळेल परंतु गुरुजवळील विद्या मिळणार नाही
आई म्हणजे काय असते लेकराची माय असते
आई म्हणजे काय असते वासराची गाय असते
आई म्हणजे काय असते दुधावरची साय असते
आई म्हणजे काय असते लगड्याचा पाय असते
आई घराची मांगल्य असते तर वडील घराचे वात्सल्य असते
ज्यांनी विष प्राशन करुन अमृताचा थेंब पाजला
त्या आईवडिलांस आणि ज्याने माझ्यासाठी रक्ताचे पाणी केले
त्या भाऊस सद्‌विचार समर्पित
एकदा राजा युधिष्ठिराला यक्षाने प्रश्न विचारला की
पृथ्वीपेक्षा श्रेष्ठ कोण आहे ? त्याने तत्काळ
उत्तर दिले, 'आई' आहे.
जिवनातल्या या तुझ्या सावलीची
नको दुर्दशा करु माता माऊलीची
आई-बाप गेल्यावर पडशील वनात घडोघडी
आठवण होईल, झुरशील मनात
माता माऊलीची ज्योत फुलांची
जगाला जरी तू वाटलास द्वाड
आईला तुझ्या गुळावाणी गोड
दुनिया ही सारी दिल्या घेतल्याची
लाखो दे शिव्या, झिडकारून टाक
तरी वेडी, आई तुला मारील हाक
दागदागिन्याने नटवू नको रे,
जिवंत आहे तोवरी तिला विसरु नको रे
नामदेव सांगे, घे शपथ बाळराजाची
नको रे दुर्दशा करु माता माऊलीची
ऋतू बदलत जातात दिवसही उजाडतो आणि मावळतो
सागरालाही येत राहते भरती आणि ओहोटी
बदलत नाहीत ती फक्त
आई-वडील आणि मुलांमधील अनमोल नाती
ज्यांनी आपल्याला मनापासून आपलं मानलं
त्यांनाच आपण विसरतो
जसे फुले सुकू लागली की फुलपाखरे देखील सोडून जातात
जशी वेलीला मोठी होण्यासाठी झाडाची साथ हवी असते व
पतंगाला जशी दोऱ्याची साथ हवी असते तसेच आपल्या
जीवनामध्ये आई-वडिलांचा खूप मोलाचा वाटा आहे
जसा कुंभार मडक्याला आकार देऊन मडकी घडवतो
तसेच आपले आई-वडील आपल्याला घडवत असतात
जगामध्ये पैसे देऊन कुठलीही वस्तू मिळते
परंतु आई-वडील मिळत नाहीत
लाखो रुपये कमवीत असाल
पण ते आई-वडिलांपेक्षा जास्त नाहीत

काटकर पुनम
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

बाप

वडील, बाबा, पिता, डॅडी, पप्पा लिहायला बोलायला खूप चांगले वाटते, पण आपण प्रत्येक जण सहजपणे नेहमी जाणून बुजून शब्द उच्चारतो तो म्हणजे 'बाप' होय. त्याच बापाविषयी थोड फार, आई घराच मांगल्य असते, तर बाप घराचं आस्तित्व असतो. पण घराच्या अस्तित्वाला खरचं कधी आम्ही समजून घेतलेले आहे का ? वडिलांना महत्त्व असूनही त्यांच्याविषयी जास्त बोललं जात नाही. कोणताही व्याख्याता आईविषयी जास्त बोलतो. संत महात्म्यांनी आईचेच महत्त्व सांगितले आहे. देवादिकांनी आईचेच तोंड भरुन कौतुक केले आहे. चांगल्या गोष्टींना आईचीच उपमा दिली जाते. पण बापाविषयी कुठेही फारसे बोलले जात नाही. काही लोकांनी बाप रेखाटला पण तोही तापट, व्यसनी, मारझोड करणारा, समाजात एक-दोन टक्के बाप असे असतीलही पण चांगल्या पित्यांबद्दल काय ? आईकडे अश्रुंचे पाठ असतात. पण बापाकडे संयमाचे घाट असतात. आई रडून मोकळी होते, पण सांत्वन वडिलांनाच कराव लागतं आणि रडणाऱ्यापेक्षा सांत्वन करणाऱ्यावरच जास्त ताण पडतो. कारण ज्योतिपेक्षा समईच जास्तं तापते ना ? पण श्रेय नेहमी ज्योतिलाच मिळतं. रोजच्या जेवणाची सोय करणारा बाप आम्ही किती सहज विसरुन जातो. आई रडते पण वडिलांना रडता येत नाही. कारण छोट्या भावंडांना जपायचं असतं. आई गेली तरी रडता येत नाही कारण बहिर्णींना आधार द्यायचा असतो. पत्नी अर्ध्यावरच सोडून गेली तरी पोरांसाठी अश्रुंना आवर घालावा लागतो.

जिजाबाईंनी शिवाजी घडविला असं अवश्य म्हणावं, पण त्यावेळी शहाजी राजांची ओढाताण सुध्दा लक्षात घ्यावी. देवकीच, यशोदेच कौतुक आवश्य करावं, पण पुरातून डोक्यावर पोराला घेऊन जाणारा वासुदेव लक्षात ठेवावा. राम हा कौसल्येचा पुत्र अवश्य असेल, पण पुत्रवियोगात तडफडून मरण पावला तो पिता दशरथ होता. वडिलांच्या टाचा झिजलेल्या चपलांकडे पाहिलं की त्यांचं प्रेम कळतं. त्यांचे फाटके कपडे, त्यांचा दाढी वाढलेला चेहरा, त्यांची काटकसर दाखवतो. बाप आजारी पडला तर तो पटकन दवाखान्यात जात नाही. तो आजाराला मुळीच घाबरत नाही असे नाही, पण डॉक्टर एखादा महिना आराम करायला लावतील याची त्यांना भिती वाटते. मुलीचं लग्न, मुलांच शिक्षण बाकी असतं. घरात उत्पन्नाचं दुसरं साधन नसतं, तरी मुलाला मेडिकल, इंजिनिअरींगला प्रवेश मिळवून दिला जातो. ओढाताण सहन करुन दर महिन्याला त्या मुलाला पैसे पाठविले जातात. पण सर्वच नसली, तरी काही मुलं अशी असतात की तारखेला पैसे येतात आणि ती मुले मित्रांना परमीट रुममध्ये पार्टी देतात. ज्या बापाने पैसे पाठवले त्याच बापाच्या नावाने एकमेकांना हाका मारतात. वडिलांची टिंगल करतात.

आई घराचं मांगल्य असते, पण बाप घराच अस्तित्व असतो. ज्या घरात बाप आहे त्या घराकडे वाईट नजरेने कोणी पाहू शकत नाही. कारण घरातला कर्ता जिवंत असतो. तो जरी काही करत नसला तरी तो त्या पदावर असतो आणि घरच्यांचे कर्म बघत असतो. आईच्या असण्याचा किंवा होण्याला बापामुळेच अर्थ असतो. कोणत्याही परीक्षेचा निकाल लागल्यावर आई जवळची वाटते, कारण ती जवळ घेते, कवटाळते, कौतुक करते, पण गुपचूप जाऊन पेढ्याचा पुडा आणणारा बाप कोणाच्याच लक्षात येत नाही. चटका बसला, ठेच लागली, फटका बसला तर 'आई गं' हेच शब्द बाहेर पडतात. पण हायवेला रस्ता ओलांडताना ट्रक जवळ येऊन ब्रेक अचानक लावतो तर 'बापरे !' हाच शब्द बाहेर पडतो. कारण छोट्या छोट्या संकटांसाठी आईच चालते पण मोठी मोठी वादळ पेलतांना बापच आठवतो.

कोणत्याही मंगलप्रसंगी घरातील सर्व मंडळी जातात. पण मयताच्या वेळी बापालाच जावं लागतं. कोणताही बाप श्रीमंत मुलीच्या घरी जास्त वेळा जात नाही. पण गरीब मुलीच्या घरी उभ्या उभ्या का होईना चक्कर मारतो. तरुण मुलगा उशिरा घरी येतो, तेंव्हा त्याची आई नाही त्याचा बाप जागा असतो. मुलाच्या स्थळासाठी उंबरठा झिजवणारा बाप, घरच्यांसाठी स्वतःच्या व्यथा लपवणारा बाप खरचं किती ग्रेट असतो ना ? वडिलांचं महत्त्व कोणाला कळत. लहानपणीच वडील गेल्यावर सर्व जबाबदाऱ्या लवकर पेलाव्या लागतात. त्याला एक-एक वस्तुसाठी तरसावं लागतं. वडिलांना खऱ्या अर्थाने समजावून घेते ती त्या घरातील मुलगी. सासरी गेलेल्या अथवा घरापासून दूर असलेल्या मुलीला बापाशी फोनवर बोलताना बापाचा बदलेला आवाज कानावर येताक्षणी कळतं मग ती अनेक प्रश्न विचारते.

कोणतीही मुलगी स्वतःच्या इच्छा बाजूला ठेवून बाप म्हणेल तेव्हा विवाहाच्या बोहल्यावर चढते. मुलगी वडिलांना जानते, जपते इतरांनी सुध्दा असचं आपल्याला जानावं हीच बापाची किमान अपेक्षा असते.

बोरुडे सीमा
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

आई

विसरा सर्वांना, पण आई-वडिलांना विसरु नका
अनंत उपकार त्यांचे, तुम्ही कधीही विसरु नका
पाषाण पुजलेत त्यांनी अनेक तुमच्या जन्मासाठी
पाषाण बनून कधी आई-वडिलांचे हृदय दुखवू नका
मुखातील घास काढून ज्यांनी तुम्हाला मोठे केले
अमृत पाजले तुम्हाला,
तुम्ही त्यांच्यासाठी विष ओकू नका
किती केले गोड कौतुक इच्छाही तुमच्या पूर्ण केल्या
पूर्ण करा त्यांच्याही इच्छा, ही गोष्ट कधी विसरु नका
लाखो कमवीत असाल तुम्ही,
पण आई-वडिलांपेक्षा ते जास्त नाही
सेवे वाचुनी सर्व राख आहे, तुम्ही गर्वाने कधी फुगू नका
मुलांकडून सेवा इच्छिता, तर मुलगा बनून सेवा करा
जसे करावे तसे भरावे, हा न्याय कधी विसरु नका
स्वतः झोपून ओल्या जागी, झोपविले तुम्हा कोरड्या जागी
आईच्या त्या प्रेमळ नेत्रामध्ये, चुकूनही अश्रू आणू नका
पैसा तर चिक्कार मिळेल जीवनात,
पण आई-वडील मिळणार नाहीत
क्षणोक्षणी त्या पावन चरणांचा, आदर करणे विसरु नका
आपण पैसे किती कमावतो यापेक्षा आई वडिलांना
किती जपतो याला महत्त्व आहे

धाडगे जयश्री
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

"आई"

किती वेदना झाल्या तिला जन्म तुला देताना
लहानाचा तू मोठा झालास आईच्या कुशीत असताना
जाणीव ठेव त्याची बाळा
जीवन तुझे जगताना
साहेब तू झाला आहेस
कष्ट ती उपसत असताना
कितीही मोठा झालास तरी
तिनेच हे जग दाखविले
जाणीव तुला नसताना
" सांभाळून जा पुढे बाळा" या
शब्दांचे मुळ शोधताना
नाहीतर वेदना होताना मारशील हाक
आई तुझी या जगात नसताना...

महांडूळे गणेश
(द्वितीय वर्ष, कला)

ग्रामदैवत सिध्देश्वर

* सण व उत्सव :- सिध्देश्वराची यात्रा मार्गशीर्ष पौर्णिमेला भरते. या यात्रेच्या उत्सवाच्या निमित्ताने गावोगावी असणारे लोक यात्रेसाठी जमा होतात. मनोभावे लोक या उत्सवामध्ये सहभागी होतात. यात्रे अगोदर तीन दिवस शिवलिंगावर सिध्देश्वराच्या मुर्तीची स्थापना होते. तीन दिवस कथा किर्तनाचा लाभ भाविक घेतात. पौर्णिमेला सिध्देश्वराच्या पालखीची भव्य मिरवणूक निघते. "हर बोला हर बोला हरहर महादेव" अशा घोषांत गर्जना होते. लोकांना आपल्या पालखीचे दर्शन होते. कटाक्षा व वटाक्षा या नदीच्या तीरावर शोभेची दारु उडविली जाते. दुसऱ्या दिवशी काल्याच्या किर्तनाने यात्रेची समाप्ती होते. दसऱ्याला या गावातून चार पालख्या निघतात. प्रथम आईची पालखी असते. द्वितीय व तृतीय खंडोबाची पालखी असते व चतुर्थ स्थानीक सिध्देश्वराची पालखी निघते.

सकाळी पालख्या निघतात. त्याप्रमाणे श्रावण महिन्यात सप्ताह भरतो महाशिवरात्रीला भाविकांना फराळ दिला जातो.

* **काशी तीर्थ :-** मंदिराच्या उत्तरेला काशी हे तीर्थस्थान आहे. पंचक्रोशीतील सर्व लोक यात्रेनिमित्त येथून कावडीने तीर्थ नेतात. मांडव्य ऋषीला काशीला रोज जाता येत नसे. त्यामुळे काशी मांडवगणला आल्याची आख्यायिका आहे. काशीवरुन येताना मांडव्यसहणीच्या आग्रहास्तव मांडवगण येथे आगमन झाले. मंदिराच्या पूर्वेला विटांची भव्य हालत्या दिपमाळेच्या नजीक टिकागीर महाराजांची समाधी आहे. मंदिरात प्रवेश केल्यानंतर डाव्या बाजूला नौबत गृह आहे. सकाळ संध्याकाळ आरतीच्या वेळी नगारा वाजविला जातो. जवळच हेमगिरी महाराजांची समाधी आहे. पुढे गेल्यानंतर तुळशी वृंदावन पहावयास मिळते. ते वृंदावन म्हणजे एक महान तपस्वी संत बहिरा जातवेद यांची समाधी आहे. ते श्री क्षेत्र घोगरगांव, ता. नेवासा येथील आहेत. त्यांना बहिरापिसा या नावाने ओळखत. संत ज्ञानेश्वर व नामदेव, एकनाथ महाराज व महिपत महाराज यांच्या काव्यामध्ये बहिरापिसा यांचा उल्लेख आढळतो.

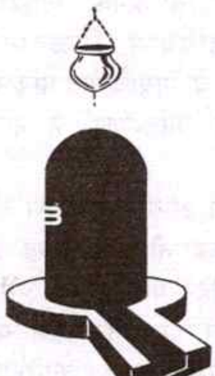

वृंदावनानजीक मंदिरात प्रवेश केल्यानंतर आपणास शिवालयातील गाभाऱ्यात स्वयंभू शिवलिंगांचे दर्शन होते. या स्थानाचे पावित्र्य राखण्यासाठी गाभाऱ्यात कोणालाही प्रवेश दिला जात नाही. आतमध्ये गणपती व मारुती, मंदिराच्या उजव्या बाजूला भैरवनाथ, खंडोबा, नागनाथ मंदिरे आहेत. पश्चिमेला दत्त व तुळजाभवानीची मंदिरे आहेत. मंदिराच्या उत्तरेला काशीतीर्थ आहे. मार्गशीर्ष शुध्द पौर्णिमेला या तीर्थाचे पाणी गावोगावी नेले जाते.

पतीव्रतेचा पती मांडव्यऋषींच्या आशीर्वादाने बरा झाला.

कटाक्षा नदीच्या दक्षिणेला मांडव्य ऋषींची जिवंत समाधी आहे. ज्यावेळी त्यांनी समाधी घेतली त्यावेळी एका शिळेचे आच्छादन होते. जवळच असणाऱ्या मठामध्ये हेमगिरी महाराजांचा निवास होता. त्यांना रिध्दी-सिध्दी प्राप्त होत्या. अशा या महान विभूतीला मांडव्य ऋषींचे दर्शन करण्याची इच्छा प्राप्त झाली व त्यांनी शिळा बाजूला करुन आत प्रवेश केला. समया तेवत होत्या हेमगिरी महाराजांना दर्शन होताच ते बेशुध्द झाले. त्यांना तेथून बाहेर येणे जमले नाही.

त्यांचा शिष्य टिकागीर बाहेर त्यांची वाट पाहत होता. हेमगिरी महाराज बाहेर येत नाही हे पाहून त्याने गाभाऱ्यात प्रवेश केला. परंतु त्याला तेवत असलेल्या समया दिसल्या नाही व मांडव्य ऋषींचे दर्शन झाले नाही. त्याने हेमगिरी महाराजांना बाहेर काढले. ते शुध्दीवर आले आणि समाधीस्थान शिळेने झाकून ते मठात गेले.

* **सिध्देश्वर** :- सिध्देश्वर 'स्वयंभू' तीर्थस्थान आहे. सिध्देश्वराला 'सिध्दनाथ' या नावाने ओळखले जाते. आपल्या भक्तांना मनोभावे जो भक्त सिध्दनाथाची आराधना करतो त्याला पावन झाल्याचे अनेक उदाहरणे आपल्याला पाहावयास मिळतात. प्रामुख्याने मांडवगण या गावाचे नाव मांडव्य ऋषींच्या नावावरुन 'मांडवगण' हे नाव पडलेले आहे.

* **मांडव्य ऋषी** :- मांडव्य ऋषींचा आश्रम मांडवगण या गावाच्या वायव्य दिशेला असून वटाक्षा नदीच्या तीरावर 'गोमुख' हे तीर्थस्थान आहे. त्या टाक्यातून बाराही महिने पाणी पडत असे. कालांतराने पर्जन्य वृष्टी कमी झाल्याने तेथील गोमुखातून पडणाऱ्या पाण्याची उणीव भासत आहे. या महान तपस्वी मांडव्य ऋषीच्या आश्रमातून वास्तव्य करणाऱ्या भक्तांना विद्यार्जनाचे काम केले जात असे. रोज पहाटे उठून काशीला जाऊन परत आश्रमात यायचे हा दिनक्रम अव्याहत चालू होता. सिध्देश्वर मंदिराच्या पूर्वेला निरपराध मांडव्य ऋषीला सुळावर चढवण्याचे पातक त्या काळातील राजाने केले होते. परंतु ते निरपराध असल्याने ते सुळावर लटकून तसेच राहिले. एका पतिव्रतेने आपल्या पतीचा आजार मांडवगण येथील काशी तिर्थाने नाहिसा होईल या भावनेने सिध्दनाथाच्या मंदिराच्या पूर्वेस रात्र झाल्याने थांबण्याचे ठरवले. अंधारात चाचपडत असताना तिच्या हाताचा स्पर्श सुळाला झाल्यामुळे सुळाचे पाणी झाले. मांडव्यऋषी सुळावरुन खाली आले ही घटना सर्वांच्या लक्षात आली.

देशमुख प्राजक्ता
(तृतीय वर्ष, मराठी)

..........*..........

(चित्र रेखाटन)
गायकवाड स्नेहा
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

..........*..........

तूच आहेस देशाचा राजा

जय भवानी जय शिवाजी
तूच आहेस देशाचा राजा
तूच आहेस देशाचा दाता
तूच केले रक्षण देशाचे

तूच आहेस या धरतीचा राजा
तूच जागविले सर्व धर्माला
तूच वाचविले सर्व सज्जनांना
तूच स्थापविले या स्वराज्याला

तूच आहेस देशाचा आदर्श खरा
राष्ट्र पुरूषही आहेस तू या देशाचा

जात पात मान्य नसे तुला
प्रांत भेद मान्य नसे तुला
सर्व धर्म समान असे तुला

जगावे ते वाघासारखे
लढावे ते शिवरायांसारखे

शिवरायांचा जयजयकार
जिजामातेचा जयजयकार
जय भवानी
जय शिवाजी

गोरे सविता
(द्वितीय वर्ष, कला)

..........*..........

शिवा पाहिजे

अंधार वाढत चाललाय, आता दिवा पाहिजे
या महाराष्ट्राला जिजाऊंचा शिवा पाहिजे.
नेते झाले अफजलखान
या शाहिस्तेखानाची बोटे कापायला
एक युवा पाहिजे,
या महाराष्ट्राला जिजाऊंचा शिवा पाहिजे ।।१।।
असे कसे झाले मर्द मराठे यवनांचे भक्त,
मराठ्यांच्या तलवारीवर मराठ्यांचे रक्त?
पुन्हा एकदा भगवे वादळ अन्
हरहर महादेवाचा गजर पाहिजे
या महाराष्ट्राला जिजाऊंचा शिवा पाहिजे ।।२।।

गोरे ओमकार
(द्वितीय वर्ष, कला)

...........*...........

माय मराठी, जय शिवाजी

माता ज्यांची थोर जिजाऊ
शहाजीराजे त्यांचे पिता
तो लढला ज्यासाठी जन्मभर
ती होती मराठी अस्मिता
हिंदवी स्वराज्य स्थापनेसाठी
तो उठला पेटून
अन् स्वराज्य स्थापिले
जिजाऊंचे ते बोल आठवुनी
जो किल्ला त्याने चढला
तेथे नेहमी भगवाच फडकला
मावळ्यांच्या हाती देऊन समशेर
स्वराज्यासाठी लावला त्याने जीवाचा जोर
आज धोक्यात आहे पुन्हा मराठी
काढूनी टाका मनांतून नाराजी
जागे व्हा! अन् शोधा स्वत:त
तोच मावळा तोच शिवाजी !

भुजबळ सचिन
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

आदर्श व्यक्तीमत्त्व व त्यांची शिकवण

महाराष्ट्रातील प्रबोधनवादी चळवळीतील अग्रगण्य विचारवंत समाजसुधारक, पारंपारीक जुन्या चालिरिती, जातीव्यवस्था, वर्णव्यवस्था आणि गुलामगिरी यांच्याविरुध्द क्रांतिकारक लढा उभारणारे समाजसुधारक विद्येपासून वंचित, अज्ञानीजन सामान्यांच्या स्वाभिमानाची जपवणूक करण्यासाठी पूर्ण आयुष्य खर्च केले असा थोर समाजसुधारक म्हणजे जोतिराव गोविंदराव फुले यांनी समाजाला साहित्याद्वारे खूप मोठी शिकवण दिली. ज्योतिराव फुले यांनी सत्यशोधक समाजाची स्थापना करुन लोकांना एक प्रकारचा संदेशच दिला. समाजसुधारणेच्या क्षेत्रात ज्योतिराव फुले यांनी क्रांतिकारक विचार मांडून एक धर्म व समाज सुधारणावादी चळवळ सुरु केली.

या समाजाचे परिवर्तन घडवून आणण्यासाठी १४ सप्टेंबर १८७३ रोजी सत्यशोधक समाजाची स्थापना केली, त्यामध्ये त्यांनी समाजाला काही तत्त्वे व शिकवण सांगितली. फुले यांनी सार्वजनिक सत्यधर्मातून मोठ्या प्रमाणात परिवर्तन घडवून आणले.

महात्मा फुले म्हणतात, ''परमेश्वर हा या सृष्टीचा निर्माता असून तो सर्वव्यापी आहे, तो निर्मिक, निर्गुण, सर्वव्यापी व सत्यमय आहे. सर्व मानव समान असून सारे मानव हे परमेश्वराची लेकरे आहेत, तेव्हा त्यांच्यात भेदभाव करणे चुकिचे आहे. ईश्वराची भक्ती करण्याचा अधिकार सर्वांना असून त्यासाठी कोणत्याही पुरोहिताची मध्यस्थाची किंवा दलालीची गरज नाही. व्यक्तिचे श्रेष्ठत्व जन्माने ठरत नाही तर ते त्याच्या गुणाने ठरते. कोणतेही ग्रंथ ईश्वरप्रणीत नाहीत तसेच सर्वस्वीही नाहीत अशा ग्रंथाच्या ज्ञानाने समाजाच्या पिळवणुकीसाठी आधार घेणे हे त्यामुळेच निंद्य आहे. सत्यापुरता धर्म नाही. सत्य हाच प्रवाह परब्रह्म असून पुनर्जन्म, कर्मकांड, जप-तप, पाप-पुण्य, स्वर्ग-मोक्ष या बाबी कपोलकालीत आहेत. सर्व स्त्री पुरुष समान आहेत. स्त्रिला कनिष्ट समजू नये.''

स्त्रिला शिक्षणाचा अधिकार द्यावा, मानव हाच असा सुदैवी प्राणी आहे, की ज्याला परमेश्वराने बुध्दी दिली आहे. मानवाने बुध्दीचा वापर सदाचारासाठी करावा. जातीभेद, अस्पृश्यता या दोषांचा त्याग करावा. आकाशातील ग्रहांचा मानवावर परिणाम होतो. शनी मंगळासारखे ग्रह मानवाला पिडा देतात हे चुकीचे आहे. कोणत्याच अवकाशस्थ ग्रहांचा मानवावर परिणाम होत नाही.

सत्यशोधक समाजाचा प्रमुख रोख समाजातील विषमतेवर होता. सत्यशोधक समाजाने मानवतावादाचा स्वीकार करुन समाज एकसंघ कसा होईल याबाबत प्रयत्न केले. बहुजन समाजाच्या व स्त्रियांच्या उद्धारासाठी कार्याची जी चळवळ महात्मा फुले यांनी सुरु केली होती तिला संघटनात्मक स्वरुप प्राप्त करुन देण्यासाठी त्यांनी अनेक प्रयत्न केले. बहुजन धर्माच्या नावाखाली जी पिळवणूक होत होती ती पिळवणूक कायमची नष्ट होण्यासाठी बहुजन समाजाला मानवधर्म व ईश्वरभक्तीचे खरे स्वरुप ज्ञान करुन देऊन त्यांना जागृत करणे, त्यांचे

वैचारिक प्रबोधन करणे, त्यांचे वैचारिक प्रबोधन घडवून आणने, त्यांच्या न्याय हक्काची जाणीव करुन देऊन त्यांना जागृत करणे, या समाजाला ब्राह्मण वृत्तीच्या रोगातून मुक्त करुन मानवतावादाचा खरा अविष्कार घडवायला ते सांगतात. महात्मा फुले यांनी सर्वात मोठे कार्य शिक्षणाचे केले. ते म्हणतात ''जिथे शिक्षणाची उत्पत्ती आहे तिथेच खरी प्रगती आहे.'' त्यांनी स्त्री शिक्षणासाठी अपार कष्ट घेतले. सावित्रीबाईंना शिकवले व त्यांना आधी क्रांतिज्योती बनवले व स्त्री-शिक्षणाला चालना दिली.

महात्मा फुले यांनी शेतकऱ्यांनाही मोठ्या प्रमाणात शिकवण दिली, त्यांना सावकारांच्या ध्येय-धोरणांबाबत दूर राहण्यास सांगितले. शेतकरी हा जगाचा पोशिंदा आहे. परंतु शिक्षणाभावी ते मागासलेले आहेत, त्यामुळे महात्मा फुले म्हणतात.

''विद्येविना मति गेली, मतिविना निती गेली
नितीविना गती गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्ताविना शुद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले''

अशा प्रकारे शेतकऱ्यांना शिक्षणाचे महत्त्व रुजवण्याचा उपदेश केला. महात्मा फुले म्हणतात, ''सर्व स्त्री-पुरुषांनी कष्टकरी व्हावे, सर्वांनी कष्ट करुन आपल्या कुटूंबाचे पालनपोषण करावे. आपल्या मुला-मुलींना शाळेत पाठवावे. तसेच गोरगरिबांना मायेने जेवण द्यावे, अपंग व्यक्तींशी प्रेमाने वागावे. सत्याचे आचरण करावे व शुध्द सत्याचे पालन करावे. परमेश्वराची मनात भीती बाळगून आपण वागले पाहिजे. सद्सद्विवेक बुध्दीने, न्यायबुध्दीने सर्व वस्तुंचा आदरपूर्वक उपभोग घ्यावा. आनंदाने जीवन जगावे, धर्मराज्य, भेदाभेद करु नये, श्रेष्ठ-कनिष्ठ ही भावना मनात ठेवू नये. ईश्वरासाठी व ईश्वराच्या साक्षीने नेहमी सत्याने आचरण करावे.''

अशा प्रकारे महात्मा फुले यांनी सर्वसामान्य जनतेला उपदेश केला आहे. ही त्यांची शिकवण व आदर्श तत्त्वे खुप मोलाची आहेत. त्यांनी सत्याने वागणे हा सदाचार किंवा नीती आहे. महात्मा फुले म्हणतात.

''मानवाचा धर्म सत्य हीच नीती ।
बाकीची कुनीती ।।''

सत्याने आचरण करणे हा मानवाचा धर्म आहे. सत्य सोडून वागणे ही कुनीती किंवा दुराचार आहे.

सत्य सोडू जाता । वादामध्ये पडे ।
बुध्दीस वाकडे । जन्मभर ।

महात्मा फुले म्हणतात ''सत्याचा मार्ग सोडला तर भांडणे उत्पन्न होतात. सत्याने वागणे सोडले तर जन्मभर बुध्दी भ्रष्ट होते. याचा अर्थ एकदा खोटे बोलल्यावर ते लपवण्यासाठी दुसरे खोटे बोलावे लागते. सत्य हा मानवाचा धर्म आहे.''

अशा प्रकारे महात्मा फुले यांनी **''सत्य हाच धर्म मानवा''** ही शिकवण दिली.

टिमकरे पल्लवी
(द्वितीय वर्ष, कला)

..........*..........

असे शिकलो आम्ही !

आयते शर्ट
ते बी ढगळं,
चड्डीला आमच्या
मागून थिगळं
त्यावर करतो
तांब्यानी प्रेस
तयार आमचा
शाळेचा ड्रेस
खताची पिशवी
स्कूल बॅग आमची,
ओढ्याचं पाणी
वॉटर बॅग आमची
धोतराचं फडकं
आमचं टिफीन
खिशात ठेवून
करतो इन
करदोडा आमचा
असे बेल्ट
लाकडाची छडी
होईल का फेल
मुसळधार पाऊस
पाण्याचा कडेलोट
पोत्याचा घोंगटा
आमचा रेनकोट
जुन्या पुस्तकांची
अर्धी किंमत
शिवलेल्या वह्यांची
वेगळीच गंमत
केस कापण्याची
एकच शक्कल
गप्प बसायचे
होईपर्यंत टक्कल
गेले ते दिवस राहिल्या त्या आठवणी....

गुळवे रोहित
(तृतीय वर्ष, विज्ञान)

..........*..........

साने गुरुजी

''खरा तो एकची धर्म । जगाला प्रेम अर्पावे ।।''

यांसारख्या काव्यपंक्तीतून आपल्याला मानवधर्म शिकवणाऱ्या साने गुरुजींचे संपूर्ण नाव पांडुरंग सदाशिव साने असे होते. त्यांचा जन्म २४ डिसेंबर १८९९ रोजी कोकणातील पालगड या गावी झाला. गुरुजींचे वडिल सदाशिवराव पालगड या गावी खोताचे काम करीत असत. त्यांचे घराणे मुळचे वैभवसंपन्न असले तरी सदाशिवरावांच्या काळात मात्र आर्थिकदृष्ट्या ते डबघाईला आले होते.

गुरुजींच्या आईचे नाव यशोदा असे होते. लहानपणापासूनच गुरुजींचे आपल्या आईवर अतोनात प्रेम होते व त्यांच्यावर आईच्या शिकवणुकीचा मोठाच प्रभाव पडला होता. गुरुजींच्या आईने त्यांच्या बालमनावर जे विविध संस्कार घडविले, त्यातूनच त्यांचा जीवनविकास झाला. सर्वांभूती प्रेम करण्याचा धडा त्यांना त्यांच्या आईनेच दिला. 'श्यामची आई' या पुस्तकात गुरुजींनी आपल्या आईच्या आठवणी सांगितल्या आहेत. आचार्य अत्रे यांनी 'मातृप्रेमाचे महामंगल स्तोत्र' अशा शब्दांत या पुस्तकांचे वर्णन केले आहे.

साने गुरुजींचे प्राथमिक शिक्षण त्यांच्या गावीच म्हणजे पालगड येथे झाले. पुढील शिक्षणासाठी मात्र त्यांना दापोली, औंध, पुणे अशा वेगवेगळ्या ठिकाणी फिरावे लागले. सन १९१८ मध्ये ते पुण्याच्या नूतन मराठी विद्यालयातून मॅट्रिकची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. त्यानंतर पुढील शिक्षणासाठी त्यांनी पुण्याच्या न्यू पूना कॉलेजात आपले नाव दाखल केले. याच कॉलेजातून त्यांनी बी.ए. व एम.ए च्या पदव्या संपादन केल्या.

शिक्षण पूर्ण झाल्यावर साने गुरुजींनी अमळनेर येथील प्रताप हायस्कूलमध्ये शिक्षकाची नोकरी धरली. तेथील वसतिगृहाची जबाबदारीही त्यांच्यावर सोपविण्यात आली. वसतिगृहातील विद्यार्थ्यांच्या जीवनाशी गुरुजी अतिशय समरस झाले. त्यांनी आपल्या विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष कृतीतून स्वावलंबन व सेवावृत्तीचे धडे दिले. १९२८ मध्ये त्यांनी 'विद्यार्थी' या नावाचे मासिक सुरु केले.

''बलसागर भारत होवो । विश्वात शोभुनी राहो ।।
हे कंकण करि बांधियले । जनसेवे जीवन दिधले ।
राष्ट्रार्थ प्राण हे उरले । मी सिध्द मरायाला हो ।।''

ही कविता आजही आपण विसरु शकत नाही, अन आजही आपणास राष्ट्र प्रेमाची, राष्ट्रीय एकात्मतेची व राष्ट्रसेवेची प्रेरणा देण्यात ही कविता समर्थ आहे.

साने गुरुजींना समाजवादी विचारसरणीविषयी आकर्षण वाटत होते. काँग्रेसमध्ये असतानाच ते समाजवादाच्या प्रभावाखाली आले होते. भारतीय समाजातील अनिष्ट रुढी, प्रथा, परंपरा यांना त्यांचा विरोध होता. विशेषतः जातिभेद आणि सामाजिक विषमता यांविषयी त्यांना अत्यंत चीड होती. अस्पृश्यतेच्या प्रथेविरुध्द त्यांनी प्रचाराची जोरदार आघाडी उघडली होती. पंढरपूरचे विठ्ठल मंदिर हरिजनांसाठी खुले व्हावे म्हणून गुरुजींनी १९४६ मध्ये संपूर्ण महाराष्ट्रभर सहा महिने प्रचाराचे रान उठविले, पण त्याचा काहीही फायदा होत नाही, असे पाहिल्यावर त्यांनी पंढरपूर येथे प्राणांतिक उपोषण आरंभिले, त्यामुळे पंढरपूरचे मंदिर हरिजनांना खुले झाले.

साने गुरुजी हे उत्कृष्ट साहित्यिकही होते. त्यांनी विपुल साहित्य लिहिले आहे. त्यांच्या साहित्यात कादंबऱ्या, कथा, लेख, निबंध, चरित्र, काव्य, नाट्यसंवाद इत्यादी विविध वाङ्‌मयप्रकारांचा अंतर्भाव होतो. त्याच्या ठिकाणी असलेली समाजहिताची तळमळ, मानवतावादी दृष्टिकोन आणि उदात्त विचारसरणी यांचा प्रत्यय आपणांस त्यांच्या साहित्यातून येतो. त्यांची भाषा साधीच पण ओजस्वी होती. तिला एक प्रकारची गहिरी धार होती, त्यामुळे ती वाचकांच्या मनाची पकड होत असे.

११ जून १९५० रोजी विनोबांचा हा 'अमृताचा पुत्र' निजधामास गेला. त्यांच्या निधनाने एक भावनोत्कट, संवेदनशील, राष्ट्रवादी परंतु मानवधर्माचा संदेश देणारे व्यक्तीमत्त्व कायमचे लयास गेले.

श्याम, श्यामची आई, तीन मुले, समाजधर्म, स्त्री-जीवन, इतिहासाचार्य राजवाडे, ईश्वरचंद्र विद्यासागर, पत्री (काव्यसंग्रह) इत्यादि

बहुतेक ग्रंथलेखन गुरुजींनी तुरुंगात असतानाच केले. तुरुंगात असतानाच त्यांनी विनोबांनी सांगितलेली 'गीताई' ही भगवद्‌गीतेवरील समश्लोकी टीका लिहून घेतली. 'श्यामची आई' ही सुप्रसिध्द कादंबरीही त्यांनी नाशिक येथे तुरुंगात असतानाच लिहिली.

गवळी वृषाली
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

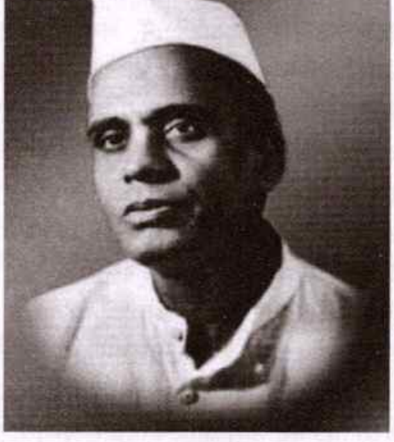

...........*...........

माझे ध्येय

मी एक विद्यार्थी आहे
तो मी अजन्म राहणार आहे
विद्या हेच माझे ध्येय आहे
ते मी मिळवणार आहे
अभ्यास ही माझी साधना आहे
ती मी पूर्ण करणार आहे
विज्ञान तंत्रज्ञानाची माहिती
मी शोधणार आहे
सद्‌गुण व नम्रता हे अलंकार आहेत
ते मी जपून ठेवणार आहे
चारित्र्य व शील हे एक शस्त्र आहे
ते मी सोबत घेऊन जाणार आहे
आई-वडील व गुरुंचा
आदर करणार आहे
हेच माझे ध्येय आहे
ते मी साकार करणार आहे

भुजबळ शरद
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

............*............

इच्छा तेथे शक्ती

'केल्याने होत आहे रे ।
आधी केलेची पाहिजे ।।''

आपली स्वप्ने सत्यात उतरवण्यासाठी प्रयत्नांची पराकाष्ठा कृतीच्या जोरावर केली पाहिजे कारण शेवटी एकच सत्य आहे की, 'इच्छा तेथे शक्ती' जर अंतःकरणात तीव्र इच्छा असेल तर आपल्या ध्येयापासून कोणतीही मोठी शक्ती परावृत्त करु शकत नाही. परंतु आपल्या ध्येयावर आपले अफाट प्रेम असले पाहिजे. आपल्या ध्येयाने जगाचे लक्ष आपल्या कामाकडे आकर्षित करुन घेऊ शकतो. पण त्यासाठी हृदयात चिकाटी, जिद्द, स्वाभिमान इ. गुण आत्मसात करणे तितकेच महत्त्वाचे आहे. ध्येयासक्ती गुणाशिवाय आपल्या इच्छा पूर्ण होणार नाहीत.

अनंत आमुची ध्येयासक्ती । अनंत अन् आशा ।।
अनंत अन् आशा ।

या शक्तीमध्ये किती दम आहे. माणसाने अनंत ध्येय नजरेसमोर ठेवून चालले पाहिजे. कोलंबसने अनंत ध्येय नजरेसमोर ठेवून यशाचे उत्तुंग शिखर गाठले व आपले नाव इतिहासात अजरामर केले. या जगामध्ये अशक्य असे काहीच नाही. प्रत्येक प्रश्नाला काही ना काही उत्तर हे निश्चितच असते. फक्त आपण उत्तर शोधण्यासाठी धडपडले पाहिजे.

''प्रयत्ने वाळूचे कण रगडिता तेलही गळे''

आपण लक्ष्याकडे एकाग्रतेने बघितले पाहिजे. 'देव देवळात चित्त पायताणात' असे करुन चालणार नाही. माणसाने दिवा स्वप्ने न पाहता ध्येय निश्चिती करावी व ती स्वप्ने प्रत्यक्षात उतरवण्यासाठी धडपडले पाहिजे. गप्प बसून चालणार नाही. स्वप्नाकडून सत्याकडे जाणारा मार्ग शोधला पाहिजे. ती शोधण्याची दृष्टी व प्रयत्नांची साथ दिली पाहिजे. अशी अनेक उदाहरणे देता येतील की त्या व्यक्तिंनी प्रयत्नांच्या जीवावर असा असामान्य अलौकीक इतिहास कोरला की जो कोणीही पुसू शकणार नाही. ध्येय आकाशासारखे विस्तृत असावे, क्षितिजापलीकडे झेप घेण्याची शक्ती आपल्यातच आहे. असाध्य काम साध्य करुन दाखवले तर जगाच्या उंच शिखरावर झळकण्यास मागे पडणार नाही.

'हम किसी से कम नही हैं ।' हे प्रथम दाखवून दिले पाहिजे. मी या शब्दात खुपच सामर्थ्य आहे. आपणच आपल्या जीवनाला कसा आकार द्यायचा हे ठरवले पाहिजे. 'मीच आहे माझ्या जीवनाचा शिल्पकार' हे सुवचन अभिमानाने जागवले पाहिजे. या प्रयत्नातून काही ओळी मनाला चैतन्य देतात.

'मंजिल उन्हींको मिलती हैं । जिनके सपनो मे जान होती हैं ।
पंखो से उडान नही होती हैं । हौसलोंसे उडान होती हैं ।
कोशिश करनेवालों की कभी हार नही होती ।
कुछ किए बिना जय जयकार नही होती ।

ध्येय प्राप्त करताना आपण संकटांशी दोन हात केले पाहिजेत. आपल्या जीवनात वाट कधीचं सपाट नसते. वाटेत उंच सखलपणा असतोच. यशापयाशाच्या लंपडावात उन्हासावलीच्या खेळात आपण खचून न जाता अपयशाला पराभूत करणे गरजेचे आहे. यालाच तर 'जीवन' म्हणतात.

" Where is will there is a way. "

खाकाळ आरती
(प्रथम वर्ष,कला)

............*............

मैत्री

जगावे असे की, मरणे अवघड होईल..
हसावे असे की, रडणे अवघड होईल..
कोणाशी मैत्री करणे सोपे आहे
पण मैत्री टिकवावी अशी की
दुसऱ्याला ती तोडणे अवघड होईल...

बोरूडे कविता
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

............*............

आज वेळ नाही

अमाप सुख आहे सगळ्यांच्याच पदरात
पण ते अनुभवायला आज वेळ नाही,
आईच्या अंगाईची जाणीव आहे,
पण आईला आज 'आई' म्हणायला वेळ नाही.
सगळी नाती जपून झालीत
पण त्या नात्यांना विचारायला आज वेळ नाही...
सगळ्यांची नावे मोबाईलमध्ये 'सेव्ह'आहेत
पण प्रेमाचे चार शब्द बोलायलाही आज वेळ नाही.
सांगेल कोण कशाला दुसऱ्यांबद्दल
इथे स्वत:कडेच बघायला वेळ नाही
डोळ्यांवर आलीय खूप झोप
पण आज कोणाकडे झोपायलाही वेळ नाही.
हृदयात वेदनांचा पूर वाहतोय
पण त्याला आठवून रडायलाही वेळ नाही
परक्यांची जाणीव कशी असेल.
आयुष्यात पुढे जाण्याच्या चाललेल्या या संघर्षात,
जरा मागे वळून पहायलाही वेळ नाही.
अरे जीवना, तूच सांग जगण्यासाठीच चाललेल्या
या धावपळीत जगायलाच आज वेळ का नाही ?

बोरूडे कविता
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

मोहनदास करमचंद गांधी

मो – मोह जीवनाला घातक असतो.
ह – हव्यास न धरता कार्य करावे.
न – नम्रता विजयाची पहिली पायरी आहे.
दा – दास्यत्व हा मानवतेला लागलेला कलंक आहे.
स – सत्याचा मार्ग नेहमी अंगीकारला पाहिजे.
क – कर्तुत्ववान मानवाला परिणामाची सीमा नसते.
र – रसाळ वाणी लोकसंघटन करण्यास मदत करते.
म – मत्सरामुळे विध्वंस संभावतो.
चं – चंदणाप्रमाणे लोककल्याणार्थी कला झाली पाहिजे.
द – दरिद्री नारायणाची पूजा हीच खरी ईश्वर सेवा.
गां – गांभीर्याने घेतलेले निर्णय फलदायी असतात.
धी – धीटपणापासून कठिण कार्य सिध्दीस जाते.

टकले रेणुका
(प्रथम वर्ष, कला)

आदर्श व्यक्तिमत्त्व आणि त्यांची शिकवण-मा.ज्योतिबा फुले

समाजाच्या दुःखाशी नाती सांगणाऱ्यांना शतकांची कुंपण अडवत नाहीत. ते राष्ट्र कुरवाळीत नाही अन् खाजगी व्यथाही गोंजारत नाहीत ! सभोवतीच्या गोष्टी आव्हान देत येतात. या समाजातल्या दुःख भरल्या रात्री अन् पूजनीय व्यक्तीमत्त्व म्हणजेच आपले समाजसुधारक होय. महाराष्ट्रातील समाजसुधारकांच्या पहिल्या पिढीतील श्रेष्ठ समाजसुधारक आणि विशेषतः समाजातील श्रमजीवी वर्गाच्या शोषणाची व सामाजिक दास्याची मीमांसा करणारा क्रांतिकारक विचारवंत म्हणजे महात्मा जोतिबा फुले.

''ज्ञान नाही विद्या नाही, ते घेण्याची गोडी नाही
बुध्दी असुनी चालत नाही, तयास मानव म्हणावे काय ?''

असा महत्त्वपूर्ण प्रश्न आपल्या काव्यातून निर्माण करुन अज्ञानाच्या अंधःकारात खितपत पडलेल्या दिव्यांना दैदिप्यमान मार्ग दाखविणाऱ्या, खरी खुरी विद्येची दैवत असणाऱ्या 'क्रांतीसूर्य' म. जोतिबा फुले यांचा जन्म ११ एप्रिल १८२७ मध्ये पुणे येथे सातारा जिल्ह्यातील कटगुण येथे चिमणाबाईच्या पोटी झाला.

सर्वसमाज सामाजिक विषमतेच्या व वंश परंपरागत रुढी-प्रियतेच्या शृंखलांनी बंदिस्त झालेला होता. या शृंखला तोडून या समाजाला अंधारातून प्रकाशाकडे आणणाऱ्या जोतिबाचा जन्म एका मागासवर्गीय कुटुंबात जरी झाला असला तरी आपल्या कर्तुत्वाने त्यांनी ''दैवायत्त फुले जन्म । मदायत्त तू पौरुषम् ।।'' ही उक्ती सार्थ केली अन् ते महात्मा बनले. अज्ञानरुपी अंधःकाराला दूर करण्यासाठी शिक्षणासारखे दुसरे शस्त्र नाही. शिक्षणाने मनुष्याला सत्य व असत्याचा व अंतिम हिताचा विचार करण्याची शक्ती प्राप्त होते. शिक्षण हे सुधारणेचे मूळ आहे. त्यातून स्वाभिमानाची जाणीव जागृत होते. हे जोतिरावांनी ताडले होते. त्यातल्या त्यात स्त्रियांना शिक्षण म्हणजे पुढे संपूर्ण कुटूंबाचे शिक्षण असे जोतिरावांचे मत होते. स्त्रियांना शिक्षणाची अजिबात सोय नव्हती. अशा प्रतिकूल परिस्थितीत त्यांनी १८४८ मध्ये मुलींची पहिली शाळा सुरु केली. ही शाळा बुधवार पेठेतील भिड्यांच्या वाड्यात भरत असे. दारिद्रय, मागासलेला, कर्जबाजारीपणा यात शेतकरी पिचून गेला होता. शेतकरी सुखी तर देश सुखी अशी जोतिबांची भावना होती. त्यांनी शेतकऱ्यांचे दुःख दारिद्रयाचे मूळ त्यांच्या अज्ञानात आहे, तसेच त्यांनी शेतकऱ्यांच्या स्थितीचे 'शेतकऱ्याचा आसुड' या ग्रंथात प्रभावीपणे वर्णन केले. हे स्पष्ट करतांना ते म्हणतात-

''विद्येविना मति गेली ।
मतीविना नीति गेली ।।
नीतिविना गती गेली ।
गतीविना वित्त गेले ।।

वित्ताविना शुद्र खचले ।
इतके अनर्थ एका अविद्येने केले ।।''

बहिष्काराचे असह्य असे दडपण क्रियावान सुधारकांना सोसावे लागले. जिवलग नातेवाईकांना विरोध होत असे. परिणामी जोतिरावांचे वडील गोविंदराव यांनी मुलगा व सून यांना घराबाहेर काढले खुद्द माळी समाजाने त्यांची नाना प्रकारे अवहेलना चालू केली. यासर्व प्रतिकूल परिस्थितीला धैर्याने तोंड देऊन जोतीराव व सावित्रीबाई यांची समाजसुधारणेच्या क्षेत्रात आगेकूच सुरुच राहिली. त्यांच्या या प्रयत्नांना तत्कालीन मोठमोठे विचारवंत व समाजसुधारकांचा व राज्यकर्त्यांचाही पाठिंबा मिळत राहीला. १८५२ मध्ये सरकारी विद्या खात्याकडून मेजर कॅंडी यांच्या अध्यक्षतेखाली जोतिरावांच्या शिक्षण कार्याबद्दल त्यांचा जाहीर सत्कार करण्यात आला.

वासनेला बळी पडलेल्या विधवांची फार विटंबना होत होती. गर्भपाताचे प्रयत्न होत. जन्मलेल्या बालकांची हत्याही होत. त्यांना संरक्षण देण्यासाठी फुल्यांनी 'बालहत्या प्रतिबंधक गृहाची' स्थापना केली होती. विधवांच्या केशवपणाची चाल बंद व्हावी म्हणून त्यांनी चळवळ उभी केली व त्या करीता न्हाव्यांचा संपही घडवून आणला. अस्पृश्य व दलितांच्या प्रश्नालाही त्यांनी तितक्याच मनस्वीपणे चालना दिली. अस्पृश्यांना पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न ही एक अत्यंत गंभीर अशी कायमची समस्या लक्षात घेऊन आपल्या वाड्यातील पाण्याचा हौद त्यांनी अस्पृश्यांसाठी खुला केला. जोतिरावांनी पुढे काशीबाई नावाच्या ब्राह्मण विधवेचा यशवंत नावाचा मुलगा दत्तक घेतला. समाजातील स्त्रीदास्य, हिंदू धर्मसंस्थेतील मुर्तीपुजा, संस्कृत भाषेतील कर्मकांड या गोष्टीचे उच्चाटन करुन समता प्रधान समाज निर्माण करण्याकरिता व अंधश्रध्देचे निर्मुलन करुन वैचारिक क्रांती करण्याकरीता सत्यशोधक समाजाची स्थापना १९७३ मध्ये फुले यांनी केली.

फुले यांनी मौलिक आणि प्रासंगिक अशा दोन्ही प्रकारचे लेखन करुन वैचारीक ग्रंथ प्रकाशित केले. त्यामध्ये 'ब्राम्हणांचे कसब,' 'गुलामगिरी सत्सार' या ग्रंथांचा सामावेश होतो. तसेच त्यांनी श्रमिक बहुजन समाजाच्या आर्थिक अवनतीचे उत्कृष्ट चित्रण 'शेतकऱ्यांचा आसूड' या ग्रंथात वर्णन केले आहे.

'जगाच्या कल्याणा देह कष्टवावा
कारणी लागावा । सत्यासाठी ।।'

असा संदेश जोतीरावांनी आपल्या समाजातील बांधवांना दिला आणि स्वतःही त्या जगाच्या कल्याणाकरिता झिजणाऱ्या जोतिरावांबद्दल असचं म्हणावसं वाटतं की,

''कणाकणाने ज्योत जळाली ।
उधळीत तेजोधन ।।
जगाला द्याया, शीतलपण ।
झिजले हे चंदन ।।''

अशा या थोर क्रांतीसूर्याची ज्योत २८ नोव्हेंबर १८९० रोजी मालवली.

लवांडे माधुरी
(द्वितीय वर्ष, अर्थशास्त्र)

............*............

* जीवन *

शांततेत वेळ घालवावासा वाटतो
पण ते जमतच नाही.
कळ्यांनाही दिवसच आवडतो
पण त्याही अंधाराशिवाय फुलत नाही.
फुलाला जसे काटे असतात,
तसे जीवनात दु:खे असतात
त्यांना समोरे जावून
त्यांचा सामना करायचा असतो.
शोभेची वस्तू ही काही केल्यास शोभेचीच राहते
पण जीवन हे काही शोभेची वस्तु नाही
म्हणूनच ते सावरून जगावे लागते
अपघाताप्रमाणे संकटे चुकवायचे असतात
त्याच संकटांना आकाशांत सुख बनवून
उंच भरारी घ्यायची असते.

बोरूडे कविता
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

............*............

आता

त्राण नाही जागत्या प्रेतात आता
माणसाच्या हिंडतो वेशात आता..
कोण जाणे कोण या श्वासात होते
वाहते ते रोज या रक्तात आता..
पापण्यांशी पूर का हे आसवांचे
फाटते काळीज हे देहात आता..
काढली या पावसाची खोड कोणी
राग जावो, धार ना शेतात आता..

गोरे ऋषिकेश
(तृतीय वर्ष, वनस्पतीशास्त्र)

स्त्री-भ्रूणहत्या

स्त्री सुरक्षित व्हावी म्हणून महात्मा ज्योतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले या दोघांनी प्रयत्न केले तसेच आगरकर, महर्षी कर्वे यांनीही प्रयत्न केले आहेत. म्हणूनच प्रतिभाताई पाटील, किरण बेदी, इंदिरा गांधी या सारख्या स्त्रियांनी आपल्या कर्तृत्वाचा ठसा हा जनमानसात उमटवून दाखवून दिले आहे की आम्हीही पुरुषांपेक्षा काही कमी होत. पुरुषांच्या खांद्याला खांदा लावून काम करत आहोत तरीही स्त्री जातीचाच विरोध का करायचा ? आम्हाला मुलगा हवा पण मुलगी नको असे म्हणून तिची **'भ्रूणहत्या'** का करायची ?

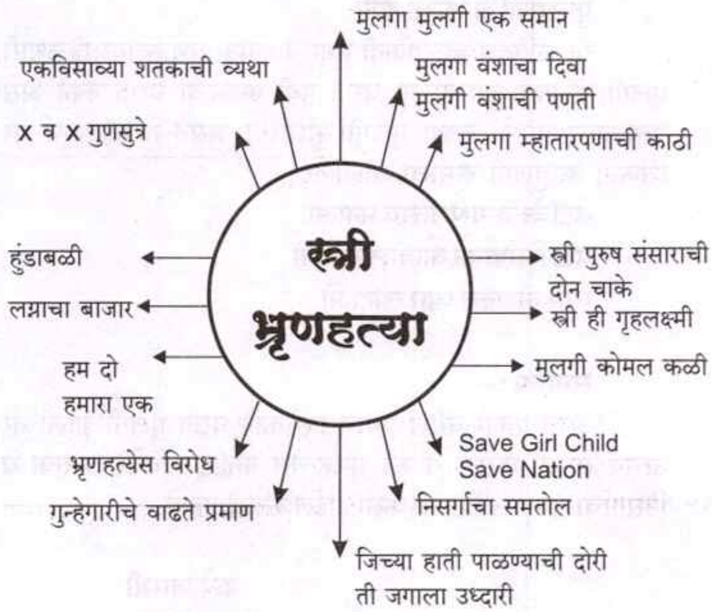

आजच्या काळात स्त्रियांवर मोठा अन्याय होत आहे. कारण प्रत्येकाला मुलगा हवा असतो ; मुलगी नको असते. एकविसावे शतक येवूनही त्यात स्त्री-भ्रूणहत्या कधी कमी झाली नाही.

आजच्या काळात घराघरात प्रत्येकाला मुलगा हवा असतो. मुलगी कुणालाच नको वाटते. घरात मुलगा झाला तर ढोल-ताशे वाजवून पेढे वाटले जातात परंतु जर मुलगी झाली तर आई-वडील, आजी-आजोबा यांचा चेहरा पाहण्यासारखा असतो. मुलगी जर झाली तर तिने काहीतरी अपराध केल्यासारखा तिचा रागराग केला जातो. तिचे तोंड सुध्दा लवकर पाहिले जात नाही.

''मुलगा हा वंशाचा दिवा
मुलगी वंशाची पणती''

मुलगा हा वंशाचा दिवा असतो. पुढे वंश चालू ठेवण्यासाठी मुलगा हवा असतो परंतु मुलगी ही सुध्दा म्हातारपणी आई-वडिलांची काळजी घेऊ शकते. मुल संपत्तीसाठी आई-वडिलांना प्रसंगी वेठीस धरतात, खायला, प्यायला सुध्दा देत नाहीत. म्हणतात की मुलीचा जीव वडिलांवर असतो आणि मुलाचा जीव आईवर असतो. तेव्हा त्या मुलांचे एकदा लग्न झाले की त्यांना त्यांचे आई-वडिल यांपैकी कोणीच दिसत नाही. मुलगा वंशाचा दिवा असतो तर मुलगी वंशाची ज्योत होऊ शकणार नाही का ? मुलेच सांभाळ करु शकतात असे नाही ? तरीही मुलींचाच तिरस्कार केला जातो ? तिला स्वतःच्याच घरात सन्मानाने जगू दिले जात नाही. आजच्या युगात एवढे सुशिक्षित लोक असूनही ते मुलगाच पाहिजे मुलगी नकोच या अंधश्रध्देत आहेत.

मुलगा किंवा मुलगी जन्माला येण्यासाठी x व y गुणसुत्र यांचे मिलन होणे गरजेचे आहे. जर xx गुणसुत्राचं मिलन झालं तर मुलगी होते व xy गुणसुत्राचं मिलन झालं तर मुलगा होतो. हे सर्वस्वी पुरुषांवर अवलंबून असून सुध्दा त्यात स्त्रिलाच जबाबदार धरलं जातं व तिच्यावर अत्याचार केला जातो. तुलाच सर्व मुली कशा होतात ? मुलगा कसा होत नाही ? जोपर्यंत मुलगा होत नाही तोपर्यंत ऑपरेशन करायचं नाही. या अंधश्रध्देमुळे मुलांची संख्या वाढते व त्याचा सर्व मानसिक त्रास त्या आईला होतो. पण एक गोष्ट खरी आहे.

हृदयाच्या सुंदर बागेत
प्रेमाच्या सुंदर वेलीवर..
फुलणारे पुष्प म्हणजेच
स्त्री होय...

हे जरी सर्व खरे असले तरी आता आधुनिक तंत्रज्ञान प्रगत झाले आहे. त्यामुळे बाळाची वाढ व्हायला लागली की आधुनिक पध्दतीने सोनोग्राफी करुन तो गर्भ मुलाचा आहे की मुलीचा हे पाहिले जाते व जर तो गर्भ मुलीचा असेल तर तिला हे सुंदर जग पाहण्याच्या आधीचं तिला या जगात येण्याच्या आधीच, गर्भातील कळी फुलण्याआधीच तिच्या आईचा विरोध असला तरी हट्टापायी तिची गर्भातच हत्या केली जाते.

जिच्या उदरातून माणूस जन्म घेतो. तोच माणूस तिलाच आपली पायधूळ समजतो. तिला समाजात मान देण्यास नकार देतो म्हणून ग.दि. माडगूळकर म्हणतात की,

''तुझिया पोटी अवतरती नरं
अन्याय करीती ते तूजवर
दशा तुझी ही केविलवाणी
स्त्री जन्मा ही तुझी कहाणी
हृदयी अमृत नयनी पाणी

स्त्रीला त्रास देणारी दुसरी तिसरी कोणी नसून बहुतेकदा ती पण एक स्त्रीच आहे. प्रत्येकाला आई हवी, बहिण हवी, बायको हवी, काकी, मावशी सर्व नाती हवी आहेत. पण एक मुलगी नको ?

स्त्री आणि पुरुष ही संसाराची दोन चाके आहेत. त्यातील एक जर चाक रिकामे झाले किंवा बिघडले तरी संसाराची गाडी फरफटते किंवा त्रास होतो.

आजकाल मुलगी म्हणजे लग्नाच्या बाजारातील खूप मोठा माल झाला आहे. जर मुलगा नोकरीला असेल, जितकी मोठी नोकरी तितका मोठा हुंडा द्यावा लागतो. त्यामुळे ज्यांना मुली आहेत त्यांना मुली म्हणजे एक ओझे वाटते. कारण जर त्यांना हुंडा देऊन चांगले लग्न करायची जर त्यांची ऐपत नसेल तर त्यांनी काय करायचे ? जर हुंडा दिला नाही तर एक स्त्री म्हणजे सासू सुनेचा छळ करते. प्रसंगी तिला मारहाण करते. यामुळेच बऱ्याच मुली हुंडाबळी ठरतात. त्यामुळे आज स्त्रिचेच सामाजिक प्रबोधन करणे गरजेचे झाले आहे.

''मुलगी कोमल कळी''

मुलगी ही कोमल कळी असून तिचे फुल उमलण्याआधीचं तिला तोडून टाकले जाते. निर्सगाचा समतोल राखण्यासाठी स्त्री व पुरुष यांचे प्रमाण योग्य हवे त्यात जर बिघाड झाला तर त्यामुळे गुन्हेगारीचे प्रमाण वाढते. त्यामुळे बलात्कार, विनयभंग यांसारखे गंभीर स्वरुपाचे गुन्हे घडतात. मुला-मुलींना योग्य वेळी लैगिंक शिक्षण देणे गरजेचे झाले आहे. लोकसंख्या जास्त वाढू नये यासाठी सरकार

''हम दो हमारा एक''

ही घोषणा आमलात आणली आहे. जर प्रत्येकानेच मुलगा पाहिजे म्हटलं तर मुलांना मुली कधी मिळणार? त्यांची लग्न कधी होणार तेव्हा त्यावेळी किर्तनकार इंदुरीकर सांगतात की ''ज्याप्रमाणे गावात पोळ सोडलेले असतात त्याचप्रमाणे प्रत्येक गावात मुले हळद लावून देवाला पोळ सोडावे लागतील.''

समाज सुधारकांनी म्हटलेले आहे की जिच्या हाती पाळण्याची दोरी ती जगाते उध्दारी. जर एक मुलगा शिकला तर तो एकाच घरचा विकास करतो व मुलगी असेल तर ती आई-वडिलांचे घर व सासरचे घर असा दोन्ही घरांचा विकास करते. स्त्री-पुरुष यांमधील समतोल राखण्यासाठी स्त्री-भ्रृणहत्या रोखणे गरजेचे आहे.

Save Girl Child
Save Nation

देशाची प्रगती करण्यासाठी व विकास होण्यासाठी मुलींची संख्या वाढणे गरजेचे आहे. ज्यावेळी आई-वडिलांवर वाईट प्रसंग येतो. तेव्हा मुलांऐवजी मुलीच प्रथम येतात तेव्हा म्हणावेसे वाटते की,

ढाळू नकोस अश्रू पूसणार नाही कोणी
दु:खात साथ छाया असणार नाही कोणी

जेव्हा एखाद्या स्त्री-गर्भाची हत्या होत असेल, तेव्हा तो काय म्हणत असेल की,

आई झुंजले मी मृत्युशी
जगण्याच्या उर्मीतून
लढ तू नराधमांशी
निर्भया होऊन मनी

आजच्या युगातील समाजात माणूसपण शोधत असतो. कधी स्त्री-पुरुष समान आहेत व त्या दोघांनाही सारखीच वागणूक दिली जाईल. मुलाला जीव लावला जातो तर त्याच घरात मुलीला तुच्छ वागणूक मिळते. तेव्हा स्त्री-भ्रृणहत्या रोखण्यासाठी स्त्रीनेच कणखर झाले पाहिजे व अश्रू ढाळण्याऐवजी स्त्री भ्रृणहत्येस प्रवृत्त करणाऱ्यांना विरोध केला पाहिजे.

हिरवे हिरवे गार गालिचे
हरित तृणांच्या मखमालीचे
त्या सुंदर मखमालीवरती
फुलराणी ही खेळत होती

या कवितेचे बोल किती सुंदर वाटतात. पण त्यावर खेळणारी मुलगी ही फक्त दुसऱ्यांच्या घरात हवी आपल्या घरात नको असे प्रत्येकाला वाटते. जेव्हा मुलगी सुशिक्षित असते तेव्हा संपूर्ण घर शिकते, जर मुलगी जन्माला आली तर ,

बेटी के जन्म पे उत्सव मनाओ
पढा लिखाकर काबील बनाओ
प्यार के बदले प्यार लौटाओ

समारोप :-

अशा प्रकारे वरील प्रमाणे प्रत्येकाने घरात मुलगी झाली तर उत्सव साजरा करावा व स्त्री भ्रृणहत्येस कडाडून विरोध करावा व निसर्गाचा समतोल विकास कसा होईल याकडे पहावे.

कर्पे जयश्री
(प्रथम वर्ष, कला)

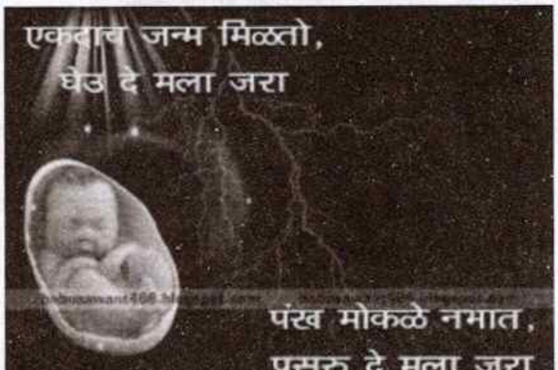

...........*...........

स्त्री

दुसरेच तिच्या हातावरच्या,
रेषा पाहतात,
जूळत नसल्या तरी
हव्या तश्या आखून घेतात..

दुसरेच तिची
रेशीमगाठ बांधतात
पुरत नसली तरी,
कुठेतरी सांधतात...

दुसरेच तिला तिचाच
जीवनमार्ग दाखवतात,
मागे परतायचं नाही
म्हणून आगीतसुध्दा झोकतात...

दुसरेच तिच्या चितेला
अग्नी देतात,
एवढं सार करून
स्वतःला माणूस म्हणवून घेतात..

शिंदे सारिका
(तृतीय वर्ष, रसायनशास्त्र)

............*............

जीवन

जन्माला आलोच आहोत तर
आनंदान जगावं
जगणं कठीण आणि मरणं सोपं असतं
वेदना सोसून बघावं
आयुष्यात दुःख आहेच तर
त्याकडे दुर्लक्ष करावं
ध्येय समोर ठेवावं
यशाची वाट बघावी
अपयश येतचं असतं
पण माघार नाही घ्यायची
जीवनात कल्पना रंगवाव्यात
त्यासाठी मेहनत हे एक प्रकारचं कोडं
आयुष्यात सोडवून बघावं...!

ढवळे निता
(प्रथम वर्ष, कला)

भारतीय शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या

जीवनात यशस्वी होण्यासाठी लागणारी शक्ती व्यक्तीत असते. जीवनातील ठराविक काळातच खूप काही करण्याची वेळ असते. त्या वेळेचा सदुपयोग करणे गरजेचे असते. ही एक संधी आहे व ज्याला ही संधी ओळखता येते, ती व्यक्ती कुठलाही डोंगर पार करु शकते. कितीही खोल अपयशाची दरी ती ओलांडून पार करु शकते. कितीही काटेरी रस्ता असला, तरी तो पार करण्याची ताकद ज्याच्याजवळ असते ती व्यक्ती कधीच अयशस्वी होत नाही. ज्याच्याअंगी वादळवाऱ्याप्रमाणे स्वार होण्याची शक्ती असते, धडाडीची वृत्ती असते, जबाबदारी पेलवण्याची क्षमता असते, ज्याच्यामध्ये ध्येयनिश्चिती करुन त्याच्यापर्यंत पोहचवण्याची हिंमत असते, ज्याचे विचार नेहमी सकारात्मक असतात, ज्यांना घरच्या जबाबदारीबरोबर साम्राज्याची जबाबदारी स्विकारण्याची ताकद असते, तोच खरा भारतीय नागरीक असतो. आमचा भारत देश कृषिप्रधान आहे असे आपण मोठ्या अभिमानाने सांगतो आणि प्रमुख व्यवसाय ही सांगतो पण अशाच भारतात आज आत्महत्येचे प्रमाण वाढते आहे, असे का ?

भारतास तरुणांचा देश असे मोठ्या अभिमानाने म्हटले जाते, परंतु आज प्रत्येक युवकाकडे पाहिले तर उदासिनतेचे दृश्य पाहावयास मिळते याचे कारण तो व्यसनाधीन झाला आहे. आज पंधरा ते सोळा वयोगटातील मुले सिगारेट ओढताना दिसतात. मद्य पिणाऱ्यांची संख्या काही कमीच नाही. यामुळेच त्यांच्यात असणारा उत्साह, आनंद, कष्टाची वृत्ती कमी झाली आहे. जो युवक आज स्वतःला सांभाळू शकत नाही तर तो, घराची, साम्राज्याची जबाबदारी काय घेणार ? या व अशा अनेक कारणांमुळेच आपल्या भारत देशातील शेतकरी आत्महत्येचे प्रमाण वाढत चालले आहे.

भारतीय शेती व्यवसाय हा निसर्गावर अवलंबून आहे. त्यामुळे दर हेक्टरी शेती उत्पादन तसे कमीच असते. त्यामुळे शेतकऱ्याला पिकांसाठी सतत कर्जे घ्यावी लागतात. मात्र पिकांचे उत्पादन, पिकांचे भाव याची खात्री नसल्यामुळे घेतलेले कर्ज वेळेवर परत करणे शक्य होच नाही. कर्जाचा बोजा वाढतच जातो. हळुहळू शेतकरी कर्जाच्या दुष्टचक्रात अडकतच जातो आणि शेवटी कर्जाला कंटाळून आत्महत्या करतो.

भारत हा कृषिप्रधान समजला जातो, परंतु नवीन आर्थिक धोरणाचा स्विकार केल्यामुळे शेतमाल उत्पादन खर्चात प्रचंड वाढ झालेली आहे. रासायनिक खते, किटकनाशके, सुधारित बी-बियाणे, इंधन व मजुरी इत्यादींचे दर सतत वाढत आहेत. अनेकवेळा शेतीतुन जे उत्पादन मिळते त्यातून शेतकऱ्यांचा उत्पादन खर्चदेखील निघत नाही. दुसऱ्या पिकात किंवा पुढील पिकात खर्च भरुन निघेल या आशेवर शेतकरी राहतो. परंतु पुढे परिस्थिती 'जैसे थे' झाल्यावर मात्र शेतकरी निराश होतो. वैफल्यग्रस्त होतो आणि त्यातच तो आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त होतो. डॉ. व्होलकर यांनी म्हटले आहे - ''भारतीय

शेतकरी कर्जात जन्मतो, कर्जात जगतो आणि कर्जातच मरतो''

कृषी बाजारात शेतमालाच्या किंमती या मागणी आणि पुरवठ्यावरुन ठरतात, त्यामुळे शेतमालाच्या किंमतीत मोठ्या प्रमाणावर चढ-उतार होतात. उत्पादन झाल्यामुळे शेतकरी त्याची साठवण न करता बाजारात आणतात. हंगामात शेतमालाचा पुरवठा वाढल्याने शेतमालाच्या किंमती एकदम कमी होतात. किंमती कमी झाल्यामुळे व्यापारी मालाचा साठा करतात आणि हंगाम संपल्यावर मालविक्रीची किंमत व्यापारी व ग्राहक ठरवतात. त्यामुळे शेतमालाच्या किंमतीत अस्थैर्य आढळते. शेतमालाच्या किंमतीतील अस्थैर्य शेतकऱ्यांच्या उत्पादनात अस्थैर्य निर्माण करते. मालाला मिळालेल्या किमतीतून उत्पादन खर्चही पूर्णपणे निघत नाही. तेंव्हा शेतकऱ्याला नैराश्य येते आणि त्यातच शेतकरी आत्महत्या करतो.

आजच्या शेतकऱ्यांची स्थिती कठीण होत चालली आहे. अनेक सोयीसवलती त्यांच्यापर्यंत पोहोचत नाहीत व त्यातच निर्सगाचा लहरीपणाही शेतकऱ्यास घातक ठरतो. कधी जास्त पाऊस तर कधी कमी यामुळे तो खुप त्रस्त होतो. केलेली मेहनत फुकटच जाते. त्यांनी शेतीमध्ये केलेल्या कष्टाचे चिज होत नाही. गरीब शेतकरी जुन्या पध्दतीने शेती करतात व श्रीमंत लोक तंत्रज्ञानाचा योग्य वापर करुन शेती पिकवतात. परिणामी गरिब हा गरिबच राहतो व श्रीमंत शेतकरी अधिक श्रीमंत होतो. अशाप्रकारे या गरिब आणि श्रीमंत शेतकऱ्यांची मोठी दरीच निर्माण होते. म्हणून गरिब शेतकऱ्यांचे मालाचे स्वरुप व एकूण उत्पन्न प्रमाण हे जागतिक स्पर्धेला तोंड देण्यास पुरेसे योग्य ठरत नाही. असे उत्पादन स्पर्धेच्या युगात टिकत नाही. तांत्रिक मागासलेपणामुळे उत्पादन कमी होऊन त्याचा प्रतिकूल परिणाम आर्थिक विकारांवर होत असतो.

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येस अनेक कारणे असतात. त्यामध्ये पाण्याची कमतरता असल्यामुळे तो शेती योग्य प्रकारे पिकवू शकत नाही. कृषि विद्यापिठातील संशोधन शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचत नाही. त्यामुळे पिके घेताना नवीन शोध आणि संशोधनाचा अवलंब शेतकरी करु शकत नाही. त्यामुळे शेती व्यवसाय तोट्यात जाऊन शेतकरी आत्महत्या करतो. विजेची टंचाई ग्रामीण भागात मोठ्या प्रमाणात असते. त्यामुळे पाणी उपलब्ध असुनही विजे अभावी पिकांना देऊ शकत नाही. अतिवृष्टी किंवा दुष्काळ यामुळे जमिनीचा कस योग्य राहत नाही. अशाप्रकारच्या करणांमुळे तो आत्महत्या हा पर्याय निवडतो.

भारत हा कृषिप्रधान देश आहे, यामध्ये अंधारातून प्रकाशाकडे नेण्याचे काम हे शिक्षणाचे असते. परंतु गरीब शेतकऱ्याचा मुलगा किंवा मुलगी ही हुशार असूनही शिक्षण घेऊ शकत नाही याचे कारण आहे ते म्हणजे भरमसाठ वाढलेली शिक्षणाची 'फी' त्यामुळेही शेतकरी आत्महत्या करतो. त्याचप्रमाणे शेतकरी जमिनीला आई असे म्हणतो परंतु तरीही शेतकऱ्याचा विकास होत नाही. कितीही कष्ट केले तरी त्याच्या नशिबी सुख येत नाही. तो सारखा अतिवृष्टी किंवा दुष्काळास घाबरत असतो. तो सारखा म्हणत असतो की मी शेतकरी झालो यात माझा काय गुन्हा आहे ? शेतमालाला योग्य भाव मिळत नाही. त्याचप्रमाणे सावकाराच्या त्रासातुन सुटका होत नाही. या व अशा अनेक कारणांमुळे शेतकरी हा न विचार करता आत्महत्या करत आहे.

''मला असे वाटते की जर भारतात अशाच शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या होत राहिल्या तर डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कमालांचे २०२० साली भारत महासत्ता होईल हे स्वप्न पूर्ण होईल का ? जर हे स्वप्न पूर्णच करायचे असेल तर गरज आहे ती फक्त शेतकरी आत्महत्या थांबवण्याची परंतु हे करण्यासाठी भारतात एखादा तरी अर्जुन जन्माला यायला हवं !''

भुतकर शुभांगी
(द्वितीय वर्ष, मराठी)

...........*...........

शेतकरी

सूर्याला नजर मिळवू पाहणारा
पावसापुढे झुकला
नजरेत उरले पाणी
पण घसा कोरडाच राहिला
पिवळ्या सोन्यामध्ये
हिरवा गालीचा शोधतो
पण जणू काही हे
आभाळ त्याच्याकडे बघून शरमते
कष्टाचे चीज होईना
मातीत पिक येईना
उपवासाचे ग्रहण संपेना

पठारे रुपाली
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

आपण

खिन्न अहंकारासवे आपण, शुद्र काही काजवे आपण
पंख होते आपल्याही, पाहिले असते थवे आपण
केवढा झाला जुना फोटे, केवढे झालो नवे आपण
वाढली नाही कशी तृष्णा, पीत गेलो आसवे आपण
एक वाहत राहील पाणी, होत झालो कालवे आपण
शोधते हे जग कधीपासून, सापडायला हवे आपण..

पाडळकर संतोष
(तृतीय वर्ष, वनस्पतीशास्त्र)

...........*...........

माती विरहीत शेती करण्याचे तंत्र-हायड्रोपोनिक्स

पिकांच्या लागवडीसाठी मृदेचा पोत, मृदेची संरचना, मृदेची घनता, मृदेची सच्छिद्रता, रंग, स्थिरता हे प्राकृतिक गुणधर्म आवश्यक असतात. मृदा अनेक असेंद्रिय व सेंद्रिय पदार्थ, हवा, पाणी आणि सुक्ष्म जीव, जंतू या घटकांनी बनलेली असते. तिचे रासायनिक गुणधर्म महत्त्वाचे असतात, कारण त्याचा पिकांना अन्नद्रव्य पुरविण्याच्या क्षमतेशी घनिष्ट संबंध असतो म्हणजेच रासायनिक गुण वाढवण्यास मदत करतात. शेतकऱ्यांना पिकांची उत्पादन वाढीमध्ये जमिनीची सुपिकता कायम राखण्यामध्ये अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागते. जसे की जमिनीची धूप होणे, क्षारयुक्त जमीन असणे, जमिनीची आम्लता वाढणे, जमिनीमध्ये हानिकारक द्रव्याचे प्रमाण वाढणे, जमिनिचा अयोग्य वापर करणे, तसेच सतत दुष्काळी परिस्थिती असणे, या सारख्या नैसर्गिक समस्या असणे.

या समस्यांवर मात करण्यासाठी अनेक तंत्रप्रणाली शेतकऱ्यांसाठी उपलब्ध आहे. त्यापैकी हायड्रोपोनिक्स हे एक होय. हायड्रोपोनिक्स या शब्दाचा अर्थ **"माती विना शेती"** असा होऊ शकतो. या तंत्रप्रणालीचा शोध डॉ. विल्यम जेरी के यांनी १९३० मध्ये कॅलिफोर्निया विद्यापीठ येथे लावला. या प्रणालीला खुप जुना इतिहास असून कित्येक शतकापूर्वी ही प्रणाली ॲमेझॉन, इजिप्त, चायना, भारतात पुरातन काळापासून वापरली जात होती.

पारंपारिक पीक पध्दतीमध्ये पीक मातीत वाढताना दिसतो. पिकांना पोषक द्रव्य पुरवण्याबद्दल पिकांच्या मुळांना आधार देण्याचे काम माती करते. पिकांना आवश्यक घटक माती विना उपलब्ध करुन दिल्यामुळे माती शिवाय पिके वाढू शकते. यामध्ये आपण विविध कृत्रिम माध्यमे वापरुन केवळ पाण्याच्या माध्यमातून पिकांना पोषक अन्नद्रव्यातून पिकांचे उत्पादन घेऊ शकतो. या तंत्रामध्ये कोकोपीट वाळू, व्हर्मीक्युलाईट किंवा परलाईट या कृत्रिम माध्यमांचा उपयोग केला जातो.

दुष्काळाची कायम चिंता भेडसावणाऱ्या भागात गुरांसाठी चाऱ्याची समस्या आपण सोडू शकतो. शेतीला पूरक व्यवसाय समजल्या जाणाऱ्या शेळीपालन व्यवसायासाठी हे हायड्रोपोनिक्स तंत्र शेतकऱ्यांना दुष्काळात संजीवनी ठरू शकते. कारण यामध्ये कमीत कमी पाण्यात, कमीत कमी जागेत, कमी खर्चात, कमी मनुष्य बळात व कमी श्रमात जास्त उत्पन्न मिळवून देऊ शकते. हा चारा पुर्णतः ऑरगॅनिक असतो. यात रासायनिक खते, किटकनाशके वापरली जात नाही. ही प्रणाली वापरुन शेतकरी आपल्या शेतात देशी व विदेशी फळभाज्या व पालेभाज्या जसे टोमॅटो, काकडी, कारले, वांगी, फुलझाडे, तृणधान्य व पारंपारिक चारा पीक घेऊ शकतात. शेतकऱ्यांनी ही प्रणाली हरितगृहात केली तर तिथे तापमानाचे व आद्रताचे नियंत्रण केले जाऊ शकते. शेतकरी कोकोपिट वापरुन रोपे वाढवू शकतात या रोपांना अन्नद्रव्यांचा पुरवठा ठिबक सिंचनाने करावा लागतो व विद्रव्य व रासायनिक खते यासाठी पाण्यातून वापरावे.

अशी माती विना शेती शेतकऱ्यांनी बाजारपेठेच्या गरजानुसार केली तर त्याचा नक्कीच फायदा होऊन त्यांच्या आर्थिक उत्पादनात भर पडेल.

हायड्रोपोनिक्स या तंत्राचा वापर आपल्या परसबागेत आपण करु शकतो. यासाठी रोपांच्या मुळांना आधार आणि पोषण मिळवण्यासाठी ऊसाची टाकाऊ चिपाडे, नारळाच्या शहाळ्यांचे बारीक तुकडे करुन मोठ्या कुड्यामध्ये भरुन रोपे वाढवता येऊ शकतात.

या हायड्रोपोनिक्स प्रणालीचे सहा प्रकार पडतात.

१) स्थीर वायुविजन तंत्र
२) पूर आणि निचरा तंत्रप्रणाली
३) खोल प्रवाह तंत्रप्रणाली
४) ठिबक सिंचन तंत्रप्रणाली
५) पोषण अन्न द्रावणाची थरप्रणाली
६) मुळ धुकंप्रणाली

सध्या ह्या विविध प्रकारांमध्ये **पूर आणि निचरा प्रणाली** हा प्रकार चांगला प्रचारात येत आहे. ह्या प्रणालीत २-४ इंच व्यासच्या पी.व्ही.सी. पाईप मध्ये रोपांच्या प्रकारानुसार पाईप एकावर एक ठेऊन किंवा झिकझॅक आकारात ठेवून रोपांची अथवा बियाणांची लागवड करता येते. प्रथमतः ज्या पिकांची लागवड करायची आहे. त्या रोपांतील अंतर लक्षात घेऊन पी.व्ही.सी. पाईपवर साधारणतः दीड ते अडीच इंच व्यासाचे होल पाडून घ्यावे. त्यानंतर पाईपची दोन्ही टोकं पी.व्ही.सी. आणि कॅप ने सिलबंद करुन घ्यावे. ह्या पी.व्ही.सी. पाईपमध्ये आपण विविध प्रकारच्या माध्यमांचा (Cocopit, Versinilite) वापर करुन रोपांची लागवड करु शकतो. पोषण अन्नद्रव्ये रोपांना पाण्याद्वारे देण्यासाठी एका छोट्या अर्धा वॅट (Watt) च्या सबमर्सिबल (Submersible) पंपाचा आणि टाकीचा वापर केला जाऊ शकतो. नको असलेले पाणी आणि पोषण अन्नद्रव्ये टाकीत निचरा होतात. त्यामुळे पाण्याचा आणि पोषण अन्नद्रव्यांचा रोपाच्या आवश्यकतेनुसार कार्यक्षमपणे वापर होतो. परिणामी पिकांची जोमाने वाढ होऊन कमी जागेत आणि पाण्यात पाच ते सहा पटीने जास्त उत्पन्न काढता येते.

*** हायड्रोपोनिक्स तंत्र प्रणालीचे फायदे :-**

१) तिथे शेतजमीन लागवडीसाठी उपलब्ध नाही. किंवा उपलब्ध असूनही त्या क्षारयुक्त किंवा निकृष्ट झाल्या आहेत. तेथे आपण हे तंत्र वापरु शकतो आणि पिकांचे उत्पन्न घेऊ शकतो.

२) पिकांचे माती मधील कोड आणि रोगांपासून संरक्षण होते, त्यामुळे किडनाशकांचा वापर टाकता येतो, परिणामी त्यावरील खर्च वाचतो. इतकेच नाही तर ह्या प्रणालीच्या वापरामुळे मनुष्याला स्वच्छ अन्न प्राप्त होते.

३) या पीक पध्दतीत पाणी, पोषण अन्नद्रव्यांचा आणि खतांचा वापर पिकांच्या आवश्यकतेनुसार कार्यक्षमपणे केला जातो. ज्यामुळे पाण्याची, पोषण अन्नद्रव्यांची आणि खतांची मोठ्या प्रमाणात बचत होते.

४) पिकांची जोमाने वाढ होते कारण त्यांना नियंत्रित वातावरणात अधिक प्रमाणात ऑक्सिजन, पाणी आणि पोषण अन्नद्रव्यांची उपलब्धता होते.

५) पारंपारिक शेतीत रासायनिक खतांचा फार अमर्याद वापर होतो. ज्यामुळे राहून गेलेली खते पाण्याच्या स्त्रोतांना दुषित करतात. परिणामी मानवाला आणि प्राण्यांना हानी होऊ शकते, ही हानी ह्या प्रणालीच्या वापरामुळे टळू शकते.

६) खुरपणी करायची गरज पडत नाही, याशिवाय कमी परिश्रमात, कमी वेळेत आणि कमी जागेत आपण जास्त उत्पन्न घेऊ शकतो.

शेतावर येणाऱ्या दुष्काळी परिस्थितीवर किंवा मृदेसंदर्भातील आव्हानाचा सामना करावयाचा असेल तर शेतकरी बाधवांनी पारंपारिक शेतीची वाट बदलून हायड्रोपीन्स तंत्रप्रणालीचा वापर करुन आपली आर्थिक उन्नती साधली पाहिजे.

गायकवाड प्रमोद
(तृतीय वर्ष, वनस्पतीशास्त्र)

...........*...........

पाणी

विहिरीवरचं पाणी गेलय खोल,
पाण्याचं नाही कुणाला मोल..
नदी आटली, तळी आटली,
भरणार कशी पाण्याची बाटली?
लाखमोलाचा पाण्याचा थेंब,
उगवेल कसा मातीतून कोंब?
पाणीच नाही जगणार कसं,
वापरू नका वाटेल तसं..
पावसाचं पाणी गेलय कुठं?
नळाला पाणी महिन्यानी सूट..
पाण्याविना जीवन नाही,
बचत करा पाण्याची काही..
माणसा जाण पाण्याचं महत्त्व
पाणी म्हणजे जीवनांच तत्त्व

तापकिर राहूल
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

थेंब टपोर टपोर

नभ सार निळ निळ कुठं दिसणार काळ ।
दया येईना देवाला कोण करीन संभाळ ।।
डोळ जाताना भाकड डोळ भरूनिया आलं ।
थेंब टपोर टपोर जनू आभाळ फाटलं ।।
थेंब पाण्याविना माय आज झालीया कोरडी ।
ऱ्हास झालया तारूण्य दिस म्हतार थेरडी ।।
बैल जोड उभी इथ सुख गवात गिळूनी ।
पोर भरी सया झाल बैल नांगर जुपूनी ।।
मांस गेल सारं आता कधी येणार सावनं ।
सुना झालायं गोठा सुनी झालीया दावनं।।
डोळ जाताना भाकड डोळ भरूनिया आलं ।
थेंब टपोर टपोर जनू आभाळ फाटलं ।।
नको पाहूरे इनाश आता घे समजून ।
धाड ढग जाड जून टाक सार भिजवून ।।
उभ राहिल गवात सन येईल मनात ।
शेतकऱ्याची पुन्हा मान होईल रं ताट ।।
डोळ जाताना भाकड डोळ भरूनिया आलं ।
थेंब टपोर टपोर जनू आभाळ फाटलं ।।

मण्यार सुमैय्या
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

ध्येय

जेव्हा आपण एखाद ध्येय समोर ठेवून शिक्षण घेतो.
तेव्हा आपली सर्जनशीलता फुलते,
जेव्हा आपली सर्जनशीलता फुलून येते,
तेव्हा आपल्या मनात वेगवेगळे विचार येतात,
जेव्हा आपल्या मनात वेगवेगळे विचार यायला लागतात,
तेव्हा ज्ञानाचा दिवा प्रकाशतो,
जेव्हा ज्ञानाचा दिवा प्रकाशायला लागतो,
तेव्हा बुध्दीला चालना मिळते,
जेव्हा बुध्दीला चालना मिळायला लागते,
तेव्हा ध्येय समोर ठेवलेल पुर्ण होते.

मुळे विद्या
(प्रथम वर्ष,विज्ञान)

...........*...........

संरक्षित शेती - बदलती किड नियंत्रण पध्दती

पिकांचे भरघोस व शाश्वत पीक उत्पादन वाढीसाठी अनेक घटकांचा समावेश असतो. जसे की सुधारीत बियाणे, खते, पाणी व्यवस्थापन व सर्वात महत्वाचे म्हणजे रोग व किड नियंत्रण. पीक संरक्षण हा शेती व्यवसायातील अत्यंत महत्त्वाचा घटक आहे. शेतकरी बंधुकडून रोग व किड नियंत्रण करण्यासाठी कीटकनाशकांचा असंतुलित व निसर्गाच्या विरुध्द जाऊन किटकनाशकाच्या वापरावर भर दिसून येत असल्यामुळे अनेक दुष्परिणामांना सामोरे जावे लागते. त्यासाठी शेतकऱ्यांना किटकनाशकांची पुरेपूर माहिती असणे गरजेचे व महत्वाचे आहे. बाजारामध्ये विविध कंपन्यांनी रासायनिक किटकनाशकांची अनेक उत्पादने आणली आहे. शेतकऱ्यांना या रासायनिक किटकनाशकांची त्याबद्दल माहिती त्यांचे स्वरुप व प्रकार वापरण्याची पध्दत, तीर्वता, लागणारे प्रमाण घ्यावयाची काळजी अशा स्वरुपाची माहिती असणे अत्यंत गरजेचे आहे.

भारतातील सध्याच्या शेती पध्दतीत ९८% किटकनाशकांचा बाजार हा किडनाशके, बुरशीनाशके, तणनाशके या तीन महत्त्वाच्या रसायनांनी व्यापलेला आहे. आधुनिक काळात वाढणाऱ्या लोकसंख्येमुळे जास्त उत्पादन देणारे वाण आणि रासायनिक खतांच्या व कीटकनाशकांच्या अधिक वापरामुळे पिकावर किडींचा प्रादुर्भाव कमी करण्यासाठी व कमी वेळात जास्त परिणाम देणाऱ्या रासायनिक पध्दतीचा वापर करतात. परंतु या पध्दतीचा अवलंब करत असताना मानव, पशुपक्षी, मधमाश्यांच्या आरोग्य सुरक्षिततेचा आपण विचार करत नाही. त्यासाठी शेतकऱ्यांना किटकनाशकाची पुरेपूर माहिती असणे आवश्यक आहे.

भारतीय वाणिज्य व उद्योग महासंघाने (फिक्की) देशात निकृष्ट व बनावट किटकनाशकांचा वापर वाढत असल्यामुळे अन्नधान्य उत्पादन घटण्याची शक्यता नुकतीच व्यक्त केली आहे. अशा किटकनाशकामुळे पिकांचे नुकसान होऊन त्याचे पर्यावरण व अर्थव्यवस्थेवर गंभीर स्वरुपाचे परिणाम होऊ शकतात. किटकनाशकांमध्ये धातू व विषारी द्रव्यांचे प्रमाण असल्याने जमिनीतील व भूगर्भातील पाणी दुषित होत आहे. केंद्रिय कृषि मंत्रालयाने नूकत्याच प्रसिध्द केलेल्या अहवालात देशभरातील कृषि उत्पादनातील फळभाज्या व पालेभाज्या मध्ये आणि अन्नघटकांच्या १८.७% नमुन्यांमध्ये विषारी किटकनाशकांचे अंश आढळले आहेत. फळांच्या नमुन्यांमध्ये सर्वाधिक विषारी किटकनाशकांचे अंश आढळले आहेत. यातील बहुतेक किटकनाशके वापरण्यास मान्यता नाही. देशामध्ये ३०% बनावट व निकृष्ट किटकनाशके आहेत.

भारतात नोंदणीकृत असलेल्या निओनिकोटिनॉईडस् गटातील किटकनाशकांच्या वापराविषयी आढावा घेण्यासाठी केंद्रिय कृषी मंत्रालयाने जुलै २०१३ मध्ये तज्ज्ञांची समिती स्थापन केली. तज्ज्ञ समितीच्या शिफारसी व (IBRC) चा अहवाल यांचा एकत्रित विचार करुन मानवी आरोग्य, प्राणी व पक्षी यांच्यासाठी धोकादायक असलेल्या १८ किडनाशकांवर बंदी घालण्याचा निर्णय कृषि विभागाकडून घेण्यात आला. अर्थात ही बंदी त्वरीत लागू होणार नसून ती १ जानेवारी २०१८ ते ३१ डिसेंबर २०२० या कालावधीपर्यंत लागू होणार आहे. त्यानुसार संबंधित किडनाशकांची आयात, उत्पादन, फॉर्म्युलेशन, वाहतुक, विक्री व व्यापार या बाबींना कायदेशीर मनाई करण्यात आली आहे.

*** बंदी घालण्यात आलेल्या किडनाशकांचा तपशील खालीलप्रमाणे :-**

१) बेनोमिल (बुरशीनाशक) - धोक्याची बाजू - पाण्यात राहणाऱ्या (जलचर) सजीवांसाठी धोकादायक. त्यामुळे जलस्त्रोत, मत्स्य शेती आदि ठिकाणी त्याचा वापर करण्यास प्रतिबंध. या बुरशीनाशकांमुळे मानवी गर्भालाही धोका पोहचत असल्यामुळे गर्भवती महिलेचा संपर्क या उत्पादनाशी येणार नाही याची दक्षता घेणे.

२) कार्बारील (व्यापक क्षमतेचे किटकनाशक) - पाण्यातील राहणाऱ्या सजीवांसाठी धोकादायक त्यामुळे जलस्त्रोत, मत्स्यशेती आदि ठिकाणी त्याचा वापर करण्यास प्रतिबंध. मधमाश्यांसाठी सर्वात विषारी. त्यामुळे मधमाश्या शेतात किंवा बागेत सक्रीय असताना किंवा पीक फुलोरा अवस्थेत त्याचा वापर करता येणार नाही.

३) फेन्थिऑन (किटकनाशक) - धोक्याची बाजू - पाण्यात राहणाऱ्या (जलचर) सजीवांसाठी धोकादायक. त्यामुळे जलस्त्रोत, मत्स्यशेती आदि ठिकाणी त्याचा वापर करण्यास प्रतिबंध.

४) मिथिल पॅराथिऑन - (किटकनाशक) धोक्याची बाजू- पाण्यात राहणाऱ्या सजीवांसाठी धोकादायक.

५) ट्रायडेमॉर्क - (बुरशीनाशक) १ जानेवारी २०१८ पासून पुर्णपणे बंदी

६) ट्रायफ्लुरॅलीन - (तणनाशक) धोक्याची बाजू - पाण्यात राहणाऱ्या सजीवांसाठी धोकादायक. त्यामुळे जलस्त्रोत, मत्स्यशेती आदि ठिकाणी त्याचा वापर करण्यास प्रतिबंध.

७) अलाक्लोर - (तणनाशक) धोक्याची बाजू - ३१ डिसेंबर २०२० पासून वापर करता येणार नाही. १ जानेवारी २०१९ पासून आयात, निर्मिती व फॉर्म्युलेशन करता येणार नाही.

८) डायक्लोरव्हॉस (किटकनाशक) धोक्याची बाजू - पक्ष्यांसाठी सर्वात विषारी

९) फोरेट (धुरीजन्य किटकनाशक) धोक्याची बाजू - पक्ष्यांसाठी व मधमाश्यांसाठी सर्वात विषारी

१०) ट्रायसोफॉस (किटकनाशक) धोक्याची बाजू - पाण्यात राहणाऱ्या सजीवांसाठी धोकादायक.

बाजारपेठेत सध्या वापरात नसलेल्या किंवा कालबाह्य

झालेल्या किंवा मर्यादित वापर असलेल्या १८ पैकी उर्वरित रसायनांची नावे-डायझिनॉन, फेनारीमोल, लिन्यूरॉन, मिथॉक्सी, इथिल, मर्क्युरी क्लोराईड, सोडियम, सायनाईड, थायोमॅटॉन, फॉस्फामिडॉन, ट्रायक्लोरफॉन इत्यादींचा समावेश आहे.

किटकनाशकाचे दुष्परिणाम पिकांवर होत आहेतच परंतु त्याचे मनुष्य, पशु, पक्षी या जीवसृष्टीवर अहितकारक परिणाम होत असतो. किटकनाशकाच्या विषमय फवारणीमुळे दरवर्षी एक कोटी लोकांना विविध आजार होतात. असे नौरोबी या देशातील शास्त्रज्ञांनी प्रसिध्द केलेल्या अहवालात म्हटले आहे. शास्त्रज्ञांनी प्रकाशित केलेल्या या बातमीत सांगण्यात आले आहे की, ५% लोक तत्काळ मृत्युमुखी पडतात. काही लोकांना मुत्रपिंडाचे विकार, कॅन्सर, प्रतिकार शक्ती कमी होणे आदि लक्षणांना सामोरे जावे लागते.

अमेरिका, पोर्तुगिज या देशांमध्ये असे अनेक अति विषारी रासायनिक किटकनाशके वापरण्यास कायद्याने बंदी आहे. भारतात अशा प्रकारचे कायदे नाहीत. म्हणूनच निसर्गाचे संतुलन राखून पीक संरक्षण करणे गरजेचे आहे. हे करत असताना किटकनाशकांचा वापर कमी करण्यासाठी विविध उपाय योजना आणि पध्दती शेतकऱ्यांनी आमलात आणणे गरजेचे आहे.

खालील पध्दतीचा अवलंब शेतकऱ्यांनी किटकनाशकाचा वापर कमी करण्यासाठी करावा.

अ) मशागत पध्दत

ब) भौतिक पध्दत

क) यांत्रिक पध्दत

ड) वनस्पतीजन्य किटकनाशकाचा वापर

इ) सापळ्यांचा वापर

फ) पिकांची फेरपालट

अ) मशागत पध्दत :- १) जमिनीची खोल नांगरणी करावी. ज्यामुळे जमिनीत खोलवर असणाऱ्या किटकांच्या अवस्था मरतात.
२) चांगल्या प्रतीचे बियाणे वापरावे. ३) कुजलेल्या शेणखताचा वापर करावा. ४) मागील पिकांचे अवशेष हंगाम संपल्यावर त्वरीत जाळावे, कारण त्यामध्ये किडीचे अवशेष असतात.

ब) भौतिक पध्दत :- धान्य साठवण्यापूर्वी ते कडक उन्हात वाळवून ठेवावे. त्यामुळे धान्यातील किटक व त्यांच्या विविध अवस्थांचा नाश होतो. शिवाय धान्यातील ओलावा कमी होऊन पुढे त्यात कडी व बुरशीची वाढ होत नाही.

क) यांत्रिक पध्दत :- कपाशीच्या शेतात सुरुवातीला शेंडा पोखरणारी अळी उपद्रव करते. अशा वेळी फवारणीपेक्षा प्रादुर्भावग्रस्त शेंडे बोटांनी दाबून आतील अळी मारावी अथवा शेंडे तोडून जाळावे किंवा जमिनीत खोल गाडावेत. या किडींचे पर्यायी खाद्य तणवनस्पतींचा नाश करावा.

ड) वनस्पतीजन्य किटकनाशकांचा वापर - कडूनिंब - कडूनिंबामध्ये अँझाडिरेक्टीन नावाचे द्रव्य असते. यामुळे किटक अन्न खात नाही. अंडी घालण्यावर प्रतिबंध होतो. निंबोळी अर्कामुळे घाटेअळी, पांढरी माशी, मावा, तुडतुडे व इतर रोगांचे नियंत्रण होते.
५% निंबोळी अर्क तयार करण्याची पध्दत - निंबोळ्या - उन्हाळ्यात निंबोळ्या उपलब्ध असताना जमा कराव्यात व त्या चांगल्या वाळवून साठवून ठेवाव्यात.

साबणांचा चुरा - फवारणीच्या आदल्या दिवशी पाच किलो निंबोळी चुरा नऊ लिटर पाण्यात भिजत टाकावा. तसेच एक लिटर पाण्यात साबणांचा चुरा भिजत टाकावा.

लसूण - मिरची व लसूण यांचा अर्क एकत्र करुन फवारला तर घाटेअळी, मावा यांचे नियंत्रण होते.

करंज व तुळस - यांचा अर्क फवारल्यास फुलकोबी, मिरची, टोमॅटो यांच्या सडण्यावर तसेच कापूस व मिरचीवर येणारे डाग या रोगांचे नियंत्रण होते.

शेण व गोमुत्र - यामधील बुरशी प्रतिबंधक तत्व भुरी, करपा व इतर रोगांचे नियंत्रण करते. त्याचप्रमाणे मिलीबग, कोळी मावा यांसारख्या किडींचा प्रादुर्भाव कमी होतो.

इ) सापळ्यांचा वापर - किडींचे अवलोकन आणि काही प्रमाणात नियंत्रण करण्यासाठी प्रकाश सापळे, लैंगिक आकर्षण सापळे, रंग सापळे, पीक सापळे यांचा वापर करण्यात येतो.

फ) पिकांची फेरपालट - बऱ्याचश्या किडी आणि रोग हे एका पिकापुरतेच मर्यादित असतात. त्याच पिकाची लागवड सतत केली तर तिथे रोग आणि किडींचे प्रमाण वाढते म्हणून पिकांची फेरपालट करुन रोग आणि किड यांचे नियंत्रण करता येते.

शेतकरी बांधवांनी पिकांवरील किडींच्या व्यवस्थापनासाठी प्रथम यांत्रिक, जैविक व मशागतीय पध्दतीचा अवलंब करावा. खात्रीपूर्वक ठिकाणी उपलब्ध होणारी जैविक किटकनाशके वापरावीत आणि सर्वात शेवटी गरज असल्यावरच रासायनिक किटकनाशके वापरावे. त्यामुळे रासायनिक किटकनाशकांचे वापरात घट होऊन पीक संरक्षण कमी खर्चात होईल.

कारंजकर भावना
(तृतीय वर्ष, वनस्पतीशास्त्र)

...........*...........

विचार

एकदा गावात सगळ्या लोकांनी पाऊस
पडण्यासाठी प्रार्थना करण्याचं ठरवलं,
प्रार्थनेच्या दिवशी एकच मुलगा छत्री घेऊन आला
– याला श्रध्दा म्हणतात.

ज्या वेळी लहान मुलाला आपण हवेत फेकतो
तेव्हा ते मुल हसतं कारण आपण त्याला झेलू
हा विश्वास त्याला असतो.
– याला विश्वास म्हणतात.

उद्याचा दिवस बघू याची खात्री नसताणाही
आपण अलार्म लावून झोपतो.
– याला आशा म्हणतात

जग दुःख भोगतंय हे माहित असूनही
आपण लग्न करतो
–याला ओव्हर कॉन्फिडन्स म्हणतात

आई ही अशी ''बँक'' आहे
जेथे आपण आपली प्रत्येक भावना
आणि दुःख जमा करू शकतो
आणि
बाबा असे ''क्रेडीट कार्ड'' आहे
ज्याच्याजवळ बॅलन्स नसतानाही ते
आपले स्वप्न पुर्ण करण्याचा प्रयत्न
करत असतात.

महांडुळे दुर्गा
(द्वितीय वर्ष, भूगोल)

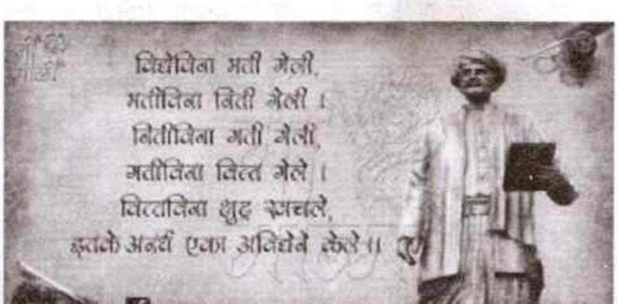

............*............

तुझी आठवण

प्राजक्तान भरलेल
माझ कातरवेळच आंगण
सदैव माझ्या डोळ्यातून
बरसणारा श्रावण
फक्त तुझीच आठवण
ग्रिष्मातल्या तापलेल्या
भूमीवर पावसाचे आगमन,
हृदयात माझ्या नेहमी,
धडपडणार स्पंदन
फक्त तुझीच आठवण
माझ्या हृदयापासून तुझ्या हृदयापर्यंत
जाणार प्रेमाचे बंधन
फक्त तुझीच आठवण
प्राजक्ताच्या गंधाने भारलेले
माझ्या मनाच एकटेपण

पवार संजय
(तृतीय वर्ष, वनस्पतीशास्त्र)

............*............

एखादाच असतो

नशीबवान तर सगळेच असतात
नशीबालाही बदलणारा एखादाच असतो
हसतमुख तर सगळेच असतात पण..
दुसऱ्यालाही हसविणारा एखादाच असतो
चमकणारे काजवे अनेक असतात पण..
प्रखरतेने दिपविणारा एखादाच असतो
प्रेम तर सगळेच करतात पण..
प्रेमासाठी मरणारा एखादाच असतो
सुखाच्या वेळी साथ सगळेच देतात पण..
दुःखाच्या वेळी साथ देणारा एखादाच असतो
मर्त्य तर सगळेच असतात पण..
कर्मत्वान अमर होणारा एखादाच असतो.

खेंडके तुषार
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

............*............

एल.ई.डी. दिव्यांचा वापर (L.E.D.)

प्रत्येक मनुष्याची ही जबाबदारी आहे की, आहे ती ऊर्जा स्त्रोत आपल्यापूरते गरजेनुरुप वापरुन आपल्यानंतरच्या पिढ्यांसाठी देखील आवश्यक असणाऱ्या ऊर्जास्त्रोतचे संरक्षण करणे, आपणास सर्वांना माहिती आहे की, जी विद्युत ऊर्जा आपण वापरतो ती निर्माण करण्यासाठी हजारो टन कोळसा जाळला जातो. त्यामुळे अपरिमित हानी होते. यावर प्रमुख उपाय म्हणजे काटकसरीने ऊर्जाचा वापर व अशी साधने वापरणे जी कमीत कमी ऊर्जा वापरुन जास्तीत जास्त कार्ये करतात.

शास्त्रज्ञांच्या अथक प्रयत्नातून एल.ई.डी. हे एक अत्याधुनिक प्रकाश देणारे समाजोपोयोगी तंत्रज्ञान उपलब्ध झाले आहे. याचा जास्तीत जास्त ऊर्जाबचतीसाठी वापर करुन घेणे, बांधकाम क्षेत्रासाठी आवश्यक बाब आहे. गेल्या शतकापासून मोठमोठाले ऊर्जानिर्मितीचे प्रकल्प उभारण्यात येत आहेत. या प्रकल्पामध्ये कित्येक कोट्यावधी रुपयांची गुंतवणूक होत आहे. तरी देखील मनुष्याच्या ऊर्जाबाबत गरजा इतक्या वाढल्या आहेत की, हे प्रकल्प देखील अपुरे पडले आहेत.

प्रकाशबाबतीत सांगायचे झाले तर, आजा लाखो शोध (फिलामेंटचे) दिवे वापरत आहेत. ९९ वॅटचा एल.ई.डी. ६० वॅटच्या दिव्याईतका प्रकाश देतो. शास्त्रीयदृष्ट्या सिध्द करण्यात आले आहे. आज दररोज सुमारे वापरात असलेल्या ६० वॅटच्या समजा ४ लाख साध्या दिव्याच्या ऐवजी ९९ वॅटचे एल.ई.डी. दिवे ५ तास वापरले तर, दररोज सुमारे १ लाख युनिटची विजेची बचत होईल. पण याहिपेक्षा पुढील प्रगत एल.ई.डी. तंत्रज्ञान गरजेनुसार वापरल्यास लक्षवेधी विजेच्या युनिटची बचत करणे शक्य होणार आहे.

एल.ई.डी. म्हणजे काय ? याची माहिती बऱ्याच जणांना माहिती नसते. एल.ई.डी. म्हणजे 'लाईट इमिटिंग डायोड' (Light Emiting Diode) डायोडपासून विद्युत प्रकाश मिळविता येतो. हे तंत्रज्ञान अलीकडे प्रगत झाले आहे. यापूर्वी असे एल.ई.डी. दिवे इलेक्ट्रॉनिक सर्कीटमधील पारदर्शक म्हणून वापरण्यात येत असत. असे पारदर्शक दिवे अतिशय कमी प्रकाश देत असत. किंबहुना असे दिवे डिझाईन करताना प्रकाश मिळवण्याचा कोणताही उद्देश त्यामध्ये नव्हता. फक्त विद्युत ऊर्जा त्या सर्किटमधून जाते की नाही ? हे दाखविणे हाच त्यामध्ये उद्देश असे. तथापी प्रगत तंत्रज्ञानाने अशा एल.ई.डी. दिव्यापासून खूप प्रमाणात प्रकाश मिळविणे साध्य झाले आहे.

एल.ई.डी. तयार करताना फॉस्फर आणि ईपॉक्सी यांचे मिश्रण ठराविक प्रमाणात घेवून ते एका छोट्याश्या कपमध्ये व या कपाला धन व ऋण असे ध्रुव दिले असतात. ही संपूर्ण यंत्रणा एका छोट्या म्हणजेच १ मिमी, ३ मिमी, ५ मिमी, १० मिमी इतक्या लहान काचेच्या निर्वात बलमध्ये करुन ठेवण्यात येते. या मिश्रणातून विद्युत प्रवाह सोडला असता सदरचे मिश्रण प्रकाश उत्सर्जित करते व आपल्याला प्रकाश मिळतो. बाहेर पडणारा हा प्रकाश फॉस्फरच्या अंतर्गत मुलद्रव्य त्या प्रमाणावर कणांच्या आकारावर तसेच वापरलेल्या ईपॉक्सीवर अवलंबून असतो.

एल.ई.डी. पासून वेगवेगळ्या प्रकारचा, वेगवेगळ्या रंगाचा प्रकाश मिळतो. एल.ई.डी. दिव्याचे आयुर्मान हे सुमारे एक लाख तास असून सर्वसाधारणपणे वापरात असणाऱ्या या सी.एफ.एल. दिव्याच्या (ज्यांचे आयुर्मान ३५०० ते ९००० तास आहे) दसपट जास्त आहे. यामुळे या दिव्याचा वापर सुरुवातीलाच इमारत वापरात आणल्यापासून रोज सुमारे ६ तास केला तर, जोपर्यंत अपघात घडत नाही तोपर्यंत अथवा किमान १५ वर्षे तरी दिवे बदलावे लागणार नाहीत. एल.ई.डी. दिव्याच्या वापरातून कोणत्याही प्रकारची उष्णता बाहेर पडत नसल्याने त्याचा अंतिम परिणाम वातानुकूल यंत्राच्या वापरातील ऊर्जा बचतीमध्ये होऊ शकतो.

एल.ई.डी. दिव्याच्या वापरामध्ये त्वरीत संपूर्ण तीव्रतेचा प्रकाश मिळविता येतो. फिलमेंट दिव्यामध्ये दिवा चालू केल्यावर विशिष्ट कालावधी गेल्याशिवाय संपूर्ण तीव्रतेचा प्रकाश मिळत नाही. हा दोष एल.ई.डी. दिव्याच्या वापरातून दूर करता येऊ शकतो. तसेच संपूर्ण यंत्रणा हि अत्यंत कमी पोटेंशियल रिफरन्सवर चालत असल्याने ह्या दिव्याच्या वापरामध्ये फिलमेंट दिव्याच्या प्रमाणे पोल्टेक्षमधील बदलानुसार प्रकाशाची तीव्रता कमी जास्त होत नाही.

फ्लुरोसंट दिव्यामध्ये पाऱ्याचा वापर करण्यात येतो. त्याच्या उलट एल.ई.डी. दिव्याच्या तंत्रज्ञानात पाऱ्याचा वापर अजिबात करण्यात येत नाही. एल.ई.डी. दिव्यापासून शरीराला अपायकारक असे कोणतेही वायू उत्सर्जित केले जात नाही. त्यामुळे एल.ई.डी. दिवे पर्यावरणाला पोषक आहेत.

एल.ई.डी. दिव्याच्या ल्यूमेन आऊटपुट प्रति वॅट हा सी.एफ.एल. लॅम्पपेक्षा कितीतरी प्रमाणात जास्त असल्याने एल.ई.डी. दिव्याचा कार्यक्षमतेने वापर केल्यास इमारतीच्या ऊर्जावापरामध्ये प्रचंड बचत होईल.

एल.ई.डी. दिव्याच्या तंत्रज्ञानामुळे सी.एफ.एल. दिव्याच्या वापराकरीता जेवढी ऊर्जा लागते त्याच्या २०% इतक्या कमी ऊर्जेचा वापर करुन देखील सद्यकारक प्रकाश मिळवणे शक्य झाले आहे.

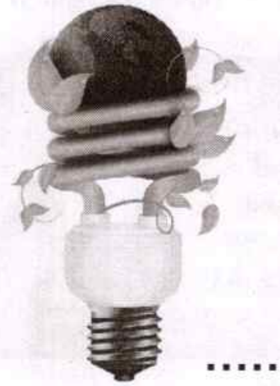

दरेकर गणेश
(तृतीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

प्रेम म्हणजे प्रेम असतं

प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
आपल्या नशिबात आलं
म्हणून खेळासारखं खेळायचं नसतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेम म्हणजे दोन जीवांच अतूट नातं असतं
ते नातं कधी तूटता तूटत नसतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेमात कधी रडायचं नसतं
जगाला त्या हसवायचं असतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेमात कधी हार मानायची नसते
प्रेमाने जग जिंकायचं असतं
प्रेम कधी तोडायच नसतं
जगाला प्रेम देत फिरायचं असतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेम मिळाले नाही म्हणून चिडायचं नसतं
सर्वत्र प्रेम शोधायचं असतं, शोधायच असतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेम हे दोन अबोल नात्यांच बंधन असतं
ते कधी तोडायचं नसतं
प्रेम हे कधी हिसकायचं नसतं
ते निघून जात असतं त्याला खूप जपायचं असतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं
प्रेम हे दावून दडपून मिळवायचं नसतं
आणि ते मिळतही नसतं
ते हळूवारपणे ह्रदयातून चोरायचं असतं
चोरायचं असतं
प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आमचं सेम असतं

हिंगे ज्ञानेश्वर
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

मित्र

आयुष्यात एकदाच तुम्हाला
असा कोणीतरी भेटतो
जी तुमच्या ह्रदयालाच नव्हे
तर आत्म्याला स्पर्शुन जातो
आयुष्यात एकदाच तुम्हाला
असा कोणीतरी भेटतो जो
तुमच्या मागे उभा राहून
तुम्हाला आधार देत असतो.
आयुष्यात एकदाच तुम्हाला
असा कुणीतरी भेटतो जो
सुखातच नव्हे तर दुःखात
सुध्दा साथ देतो
आयुष्यात एकदाच तुम्हाला
असा कुणीतरी भेटतो ज्याच्याकडून
अपेक्षा ठेवल्या तर त्या पूर्ण
होण्याचा विश्वास वाटतो
आयुष्यात एकदाच तुम्हाला
असा कुणीतरी भेटतो जो
तुमच्यावर जिवापाड प्रेम करतो
तीच तुमचा खरा मित्र असतो

घोडके अतुल
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

थोर भारतीय गणिती-श्रीनिवास रामानुजन्

श्रीनिवास रामानुजन् यांचा जन्म २२ डिसेंबर १८८७ रोजी मद्रास राज्यातील कुंभकोणम येते झाला. त्यांचे वडील एका कापडाच्या दुकानात नोकरीला होते. घरची परिस्थिती अतिशय गरिबीची होती. लहानग्या श्रीनिवासला पाचव्या वर्षी शाळेत घातले तेंव्हा त्यांच्या अतिशय तल्लख बुध्दीचा प्रत्यय आला. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण दोन वर्षातच पूर्ण झाले. सातव्या वर्षीच त्यांनी कुंभकोणमच्या टाऊन हायस्कूलमध्ये प्रवेश घेतला.

बालपणापासूनच त्यांना गणित विषयाची विलक्षण आवड होती. त्यांची स्मरणशक्तीही अत्यंत तीव्र होती $\sqrt{2}$ आणि π या अपरिमेय संख्यांच्या किमती कितीही दशांश स्थळापर्यंत ते तोंडी सांगू शकत. शाळेत असतानाच त्यांनी पृथ्वीची विषुवृत्ताची लांबी किती असावी हे स्वतः गणिताने शोधले. आश्चर्य हे की त्यांनी शोधलेली लांबी जवळजवळ बिनचूक होती.

वयाच्या सोळाव्या वर्षी ते शालान्त परीक्षा उत्तीर्ण झाले. त्यांना शिष्यवृत्ती मिळाली. पुढील शिक्षणासाठी त्यांनी महाविद्यालयात प्रवेश घेतला. पण गणिताशिवाय दुसऱ्या कोणत्याच विषयात रस वाटत नसल्याने इंग्रजीसारख्या इतर विषयांकडे त्यांचे दुर्लक्ष झाले. परिणाम व्हायचा तोच झाला. ते अनुत्तीर्ण झाले. शिष्यवृत्ती बंद झाली. गरिबीमुळे त्यांना शिक्षण सोडणे भाग पडले. आता आपण आपल्या पायावर उभे रहायचे आई-वडिलांना मदत करुन त्यांचे कष्ट कमी करायचे म्हणून त्यांनी मद्रास पोर्ट ट्रस्टमध्ये हिशेब कारकून म्हणून नोकरी सुरु केली.

नोकरीत रोजचा दहा-बारा तास वेळ जाई. उरलेला वेळ ते गणिताच्या अभ्यासात रमून जात. गणित हा जणू त्यांचा श्वासोच्छवास होता. त्यांच्या गणिती प्रज्ञेला योग्य अशी दिशा मिळाली त्यांचे संशोधन नामांकित गणितीपर्यंत पोहोचले यासाठी त्यांना नेलोरचे जिल्हाधिकारी राचमंद्र राव, मद्रास अभियांत्रिकी विद्यालयात प्रा. ग्रिफिथ, मद्रास पोर्ट ट्रस्टचे अध्यक्ष सर फ्रॅन्सिस स्प्रिंग आणि रामानुजन यांचे मित्र शेषू अय्यर यांनी प्रयत्न केले. सर्वाच्या प्रयत्नांनी, रामानुजन यांचे गणितातील काही संशोधनात्मक लेखन-इंग्लंडमधील केम्ब्रिज विद्यापीठातील गणिती प्रा.हार्डी यांच्यापर्यंत पोहोचले.

त्या लेखनाने प्रा. हार्डी अतिशय प्रभावित झाले. रामानुजन म्हणजे पैलू न पाडलेला मौल्यवान हिरा आहे. हे त्यांच्या प्रज्ञेला जाणवले. त्यांनी लगेच मद्रास विद्यापीठाशी पत्रव्यवहार केला. विद्यापीठामार्फत त्यांच्या कुटूंबियांचा चरितार्थ चालेल एवढी रक्कम कुटूंबीयांना देण्याची आणि रामानुजन यांच्या इंग्लंडला येण्याच्या खर्चाची तरतूद करवली. त्यांना प्रगत अभ्यासासाठी केम्ब्रिज विद्यापीठात पाचारण केले. १९१४ मध्ये ते केम्ब्रिज विद्यापीठात पोहोचले.

प्रा. हार्डी यांच्या मार्गदर्शनाखाली त्यांनी एकलत्याच्या एकाग्रतेने शिकण्यास सुरुवात केली. दोन वर्षातच त्यांनी सिध्द केलेल्या गणितातील अनेक सिध्दांतांना जागतिक स्तरावर मान्यता मिळाली. यांच्या संशोधनकार्याचा सन्मान म्हणून लंडनच्या रॉयल सोसायटीने त्यांना फेलोशिप म्हणजे सभासदत्व बहाल केले. हा सन्मान मिळवणारे ते भारतीय होते आणि त्यावेळी त्यांचे वय होते केवळ ३१ वर्षाचे.

नंतर मात्र इंग्लंडमधील हवामान त्यांना न मानवल्याने ते आजारी पडले, केम्ब्रिज नर्सिंग होममध्ये त्यांच्यावर उपचार सुरु झाले. आजारपण आले तरी त्यांच्या गणिताच्या अभ्यासात मात्र खंड पडला नव्हता. संख्यांचे गुणधर्म त्यांच्या जिभेच्या टोकावर असत. एकदा प्रा. हार्डी त्यांना भेटायला गेले. त्यांच्या टॅक्सीचा क्रमांक होत १७२९ रामानुजन् यांना प्रा.हार्डी म्हणाले १७२९ ही अगदीच सामान्य संख्या वाटते, नाही ? क्षणार्धात रामानुजन् उत्तरले, अहो, ही तर एक वैशिष्ट्यपूर्ण संख्या आहे. ती १० + ९ आणि १२ +१ अशी दोन धनांच्या बेरजेच्या रुपात दोन प्रकारे लिहिता येते ! हे ऐकून प्रा. हार्डी आश्यर्यचकित झाले. प्रत्येक पूर्णांक संख्या ही रामानुजन यांची परममित्र आहे. असे प्रा. हार्डी लिटलवूड म्हणत. त्यांची प्रचिती त्यांना आली.

दुदैवाने रामानुजन् यांचा आजार वाढतच गेला. घराच्या आणि मातृभूमीच्या ओढीने ते फेब्रुवारी १९१९ मध्ये भारतात परत आले. अखेर २७ एप्रिल १९२० रोजी वयाच्या अवघ्या तेहतिसाव्या वर्षी त्यांची प्राणज्योत मालवली.

प्रा. हार्डी आपल्या या विद्यार्थ्याबद्दल म्हणाले होते, मी त्याला थोडेफार शिकवू शकतो, पण खरं म्हणजे मीच त्याच्याकडून खुप गोष्ट शिकलो.

कु. टकले सुप्रिया
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

............*............

(चित्र रेखाटन)
टिमकरे पल्लवी
(द्वितीय वर्ष, इतिहास)

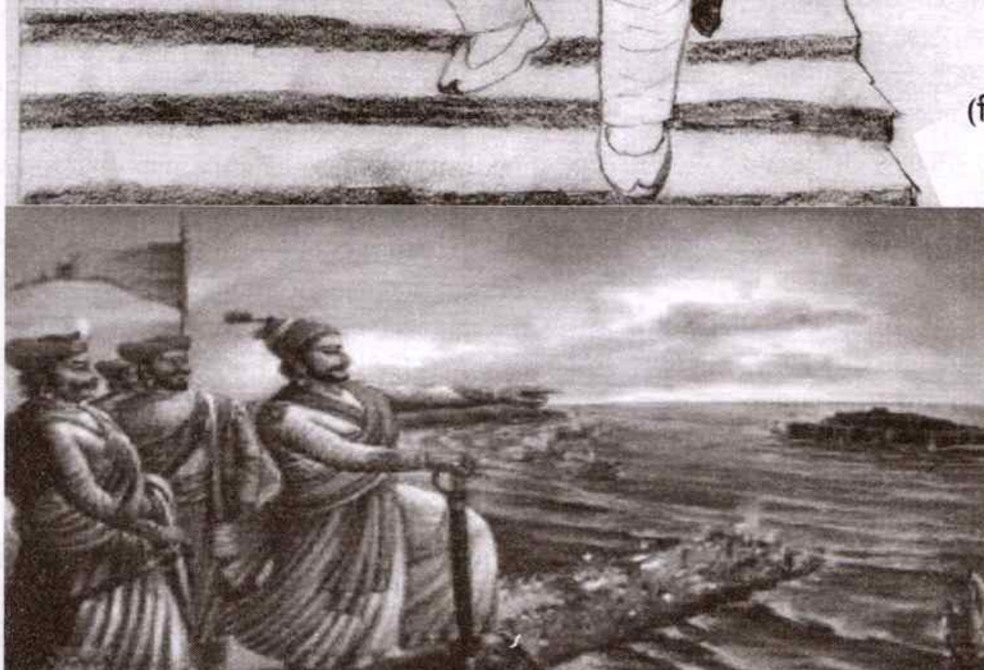

छत्रपती शिवाजी महाराज मराठा आरमाराचे जनक

उत्तरेतील इस्लामी आक्रमणाच्या लाटेने देवगिरीचे मराठी राज्य नष्ट झाल्यावर तीनशे वर्षे महाराष्ट्र पारतंत्र्यात बुडाला होता. या तीनशे वर्षाच्या गुलामगिरीस गाडून टाकून छत्रपती शिवाजी महाराजांनी महाराष्ट्रात हिंदवी स्वराज्याच्या स्थापनेची अभूतपूर्व कामगिरी केली. मराठी समाजास संजीवनी देऊन त्यांची अस्मिता जागृत केली. महाराजांच्या या नवयुगनिर्मितीच्या कार्याचे अनेक पैलू आहेत. त्यातील एक तेजस्वी पैलू म्हणजे छत्रपती शिवाजी महाराजांनी केलेल्या मराठी आरमाराची स्थापना.

महाराजांचा सागराशी जो प्रथम संबंध आला तो त्यांची जावळीचे राज्य जिंकल्यावर या वेळी रायगडाच्या कोकणपट्टचा प्रदेश त्यांच्या हाती आला. सन १६५६ साली त्यांनी आदिलशहाचा कल्याण - भिवंडीचा सुभा जिंकला. किनारपट्टीचा हा विस्तीर्ण प्रदेश काबीज होताच महाराजांसमोर एक नवे आव्हान उभे राहिले. ते म्हणजे कोकण किनाऱ्यावरील जंजिरेकर सिद्दी या शत्रूपासून या प्रदेशाचे संरक्षण करण्यासठी आरमाराशिवाय तरणोपाय नव्हता. सिद्दी ही समुद्रावर चाचेगिरी करणारी आफ्रिकेतील क्रुर जमात. जंजिरा-दंडराजापुरी ही त्यांची मुख्य ठिकाणे. ते आदिलशहाच्या सेवेत असत. किनारपट्टीवरील मराठी गावे लुटणे, बेचिराख करणे, लोकांना पकडून गुलाम करणे, स्त्रियांवर अत्याचार करणे हाच त्यांचा प्रमुख उद्योग. संख्यने ते कमी असले तरी सागरावर त्यांची सत्ता चालत असे.

राजापुरीचे सिद्दी घरात जैसा उंदीर तैसा शत्रू यास कसे जेर करावे म्हणून राजियास तजवीज पडली. अशा वरवर क्षुद्र दिसणाऱ्या पण भयंकर क्रुर असणाऱ्या या दगलबाज शत्रुचे आव्हान शिवाजी महाराजांनी स्विकारुन सन १६५९ साली कल्याण- भिवंडीच्या खाडीत मराठी आरमाराच्या उभारणीस शुभारंभ केला.

कोकण किनाऱ्यावर आरमार उभारणीस निसर्ग अनुकूल होता. शेकडो खाड्या, जवळच असणारा दुर्गम सह्याद्री, आरमारास लागणारे सागाचे जंगल, कोळी-भंडारी या सारख्या पिढ्यानंपिढ्या दर्यावर राहणाऱ्या तेथील दर्यावर्दी जमाती या सर्व बाबी हाताशी असल्या तरी एक महत्त्वाची अडचण होती. ती म्हणजे आरमार बांधणीचे तंत्रज्ञान हिंदुस्थानातील कोणत्याच सत्तेस अवगत नव्हते एवढा मोठा दिल्लीचा बादशहा, पण तोही समुद्रावर हतबल होता. मक्का - मंदिरांच्या यात्रांसाठी त्याला सिद्दी अरब, इंग्रज यासारख्या सागरी सत्तांच्या सहकार्यावर अवलंबून रहावे लागे.

अशा परिस्थितीत आपल्या आरमाराच्या उभारणीच्या कार्यात महाराजांनी वसईच्या काही कुशल पोतुर्गीज लोक की जे कल्याण - भिवंडीच्या आरमार - बांधणीच्या कारखान्यात काम करीत होते, त्यांच्याकडून महाराजांनी आपल्या आरमारातील पहिली वीस लढाऊ जहाजे बांधणीच्या तंत्रात कुशल बनवून ठेवली होती त्यामुळे आरमाराची दिवसेंदिवस प्रगती झाली.

जसजसा कोकणचा किनारी प्रदेश महाराजांना काबीज होत गेला तसतसे त्यांचे आरमारी सामर्थ्य वाढत गेले. कल्याण - भिवंडीपासून गोव्यापर्यंतचा व गोव्याच्याही पलीकडील कारवारचा किनारी प्रदेश महाराजानी जिंकून स्वराज्यात सामील केल्यावर त्यांनी त्या प्रदेशात विजयदुर्ग, सुवर्णदुर्ग, रत्नागिरी, पद्मदुर्ग, सिंधुदुर्ग, असे अनेक दुर्गम सागरी किल्ले बांधले. सिंधुदुर्ग किल्ला तर महाराजांनी जातीने लक्ष घालून बांधला. सिंधुदुर्ग बांधण्याची सारी युक्ती महाराजांनी सांगितली चौऱ्यांशी बंदरात हा जंजिरा मोठा अठरा टोपीकारांच्या उरावर ही शिवलंका अजिंक्य जागा महाराजांनी निर्माण केली. सिद्यांच्या जंजिऱ्याला शह देण्यासाठी महाराजांनी तो राजापुरच्या खाडीवर बांधला. तसेच मुंबईकर इंग्रजांना शह देण्यासाठी समुद्रात मुंबईच्या तोंडावर खानदेशी बेटावर किल्ला तयार केला.

लढाऊ आणि व्यापारी अशा दोन्ही प्रकारच्या आरमारांची उभारणी महाराजांनी केली त्यामध्ये गुराब गलबत, शिवाड तरांडी, तारू, पगार, तिकाठी, पाल, माचवा, महागिरी इ. प्रकार होते. मराठ्यांची लढाऊ जहाजे आकाराने लहान असत. याचे कारण वारा नसेल तर मोठी जहाजे किनाऱ्यावर निरूपयोगी ठरत आणि महाराजांच्या आरमाराचे प्रमुख उद्दिष्ट किनारी प्रदेशात संचार करून त्याचे संरक्षण करणे हे असल्याने लहान आकाराची जहाजे अधिक परिणामकारक व उपयोगी ठरत.

सागरावर मराठ्यांचा मुख्य शत्रू म्हणजे सिद्दी. मराठ्यांशी त्यांचे हाडवैरच. महाराजांनी त्यांची दंडराजापुरीची जहागीर जिंकून घेऊन त्यांना जमिनीवरून हाकलून दिले पण त्यांचे मुख्य ठिकाण म्हणजे समुद्रातील जंजिरा हा किल्ला घेणे मराठ्यांना शक्य झाले नाही. महाराजांनी जंजिरा घेण्याचा जंगजंग प्रयत्न केला, पण इंग्रज, पोर्तुगीज व मोगल यांच्या साहाय्यामुळे सिद्दीचा जंजिरा अजिंक्य राहिला. महाराजांनी सिद्दींना पुरेपुर शिक्षा करून त्यांची सागरावर मोठी कोंडी केली. त्यांच्या हल्ल्यापासून आपल्या प्रदेशाचे संरक्षण करण्याही ते यशस्वी झाले. सिद्दीशिवाय पोर्तुगीज व इंग्रज व सागरी सत्तांशीही महाराजांनी अनेक सागरी संघर्ष घडून आले. सागरसंचारासाठी आपल्याकडून परवाना घेण्याचा आग्रह पोर्तुगीज धरत असत. महाराजांनी पोर्तुगीजांचा हा दंडक उधळून लावला आणि भूमीप्रमाणे सागरही हिंदी लोकांच्या मालकीचा आहे असे ठणकावून सिध्द केले.

शिंदे शितल
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

लबाडीच्या पैशाचा चुराडा

नोटाबंदीची कुऱ्हाड आता मानधनावरही कोसळल्यानं अनेक कलाकारांचे धंदे बसले आहेत. हिंदी कलाकार, गायक वगैरेंना सिनेमाच्या माध्यमातून भरपूर पैसा मिळतो. रतीब घालणाऱ्या मालिकांचेही फार कमी पैसे कलाकारांना मिळतात. घराघरांत मालिका पाहिल्या गेल्यानं प्रसिध्दी मात्र भरपूर मिळते. या प्रसिध्दीचा फायदा इतर ठिकाणी चांगला होतो. शक्यतो रोखीनं भरपूर मानधन देऊन अशा कलाकारांना कार्यक्रमाला बोलवलं जातं. हा मानधनाचा पैसा बहुधा लबाडीचा असतो. अभिनेत्याला बोलावून गर्दी करायची आणि त्यात आपला लबाड चेहरा निरमा पावडर लावल्यासारखा स्वच्छ करुन घ्यायचा, असा त्यांचा डाव असतो. पण कुणी बोलावलं यापेक्षा कुणाला बोलावलं ते पाहून लोक गर्दी करतात. त्या अमुक यांनी तमूक अभिनेत्रीला आणली होती म्हणून त्यांच्या मानात वाढ झाली असं कधी होत नाही. काही दिवस गड्यांची चमक तेवढी वाढते.

पुढाऱ्यानं कुठल्यातरी उद्घाटनाला एका जुन्या मराठी अभिनेत्रीला आणलं. दादा कोंडकेच्या चित्रपटानं प्रसिध्दीस आलेल्या या अभिनेत्रीला पाहायला गर्दी उसळली. स्टेजवर ती अभिनेत्री व शेजारी पुढारीही उभे राहिले. अभिनेत्रीचा सत्कार झाला. कार्यकर्त्यांनी पुढाऱ्याचा सत्कारही त्या अभिनेत्रीच्या हस्ते उरकून घेतला. अभिनेत्याला/अभिनेत्रीला जर हार घातलेला असला आणि तो हार त्यांनी गर्दीमध्ये फेकला तर स्वर्गातून देवाने फेकलेला हार असं समजून लोकांनी फुलं ओरबाडली. लोक चेकाळल्याचे पाहून पुढाऱ्यालाही जोर आला त्यानंही गळ्यातला हार काढून गर्दीत फेकला. पण लोक एखाद्याची लायकी कशी काढतात पाहा. एका बदमाशानं तो हार जसाच्या तसा पुन्हा पुढाऱ्याच्या अंगावर फेकला.

अभिनेते कार्यक्रमाला आल्यावर ते फारसे बोलत नाहीत. ते फक्त हात हलवतात, गर्दी ओरडते. पुढारीही हात हलवतो परंतु त्याच्याकडं कुणाच लक्ष नसतं. अभिनेते भुर्र उडून जातात. दोन-चार लाखांचा चुराडा होतो. गर्दी पांगते. संयोजक मानसिक समाधानात डुंबून जातो. शाळेत, कॉलेजात अभिनेत्यांना बोलावतात ते भरभक्कम मानधन घेतात. एक-दोन बक्षिसं वाटून निघून जातात. यातून कुणाला काय मिळत हे समजत नाही.

साहित्य क्षेत्रातील पाहुण्यांचं मानधन फारसं नसतं ते प्रेक्षणीय नसतात. पण श्रवणीय नक्की असतात. ते ज्ञानाचे दान देतात. बहुतेकांना ते घेण्याचा कंटाळा असतो. पण हजारांतील दहा मुलांच्या मनात पाहुण्यांच्या भाषणानं ज्योत पेटली तरी पुरेसं असतं. जवळचा पाहुणा कितीही चांगला असला तरी त्याचं कुणाला कौतुक नसतं. त्याला महाराष्ट्रभर बोलवतील पण स्वतःच्या शहरात, जिल्ह्यात टाळतील. पंतप्रधान राजीव गांधी यांनी भारतीय शास्त्रज्ञांना संगणक तयार करण्यास सांगितलं. शास्त्रज्ञांनी महासंगणक तयार केला. ही गोष्ट आपल्याच लोकांना पटेना. तेव्हा डॉ. भटकरांनी स्वामी विवेकानंदाचं वाक्य आठवलं. आपण जोपर्यंत विदेशात मान्यता पावत नाही. तोपर्यंत आपला देश आपल्याला मानणार नाही.

मानधन घेणं व देणं वाईट नाही, पण त्यात उपकाराची भावना नसावी. पाहुणा विद्वान असतो तिथंपर्यंत पोहोचण्यासाठी त्यानं संघर्ष केलेला असतो. ज्ञानप्राप्तीसाठी शास्त्रज्ञ जगत असतात. प्रमुख पाहुणा चांगल्या वेषात, चांगल्या गाडीत यावा असा संकेत आहे. एकंदर तो मागत असलेलं मानधन विनाकारण नसतं. फक्त ते अवाजवी नसावं. आम्ही निस्वार्थी आहोत. आम्हाला लोभ, माया, हाव नाही असं प्रवचनात, किर्तनात सांगणारे काही महाराज मात्र दणकून मानधन घेतात, देवाच्या दयेन त्याचं चागलं चाललेलं असतं.

कलाकार मालिका, सिनेमातला असावा, व्याख्याता प्राध्यापक असावा, विद्वान पुण्यातलाच असावा, नाटकं मुंबईतीलच असावीत असं काही नाही. साधी साधी माणसं उत्तम बोलतात. श्रोत्यांना खूप काही देऊन जातात. अशी माणसही पाहुणे म्हणून बोलवावीत. परकीयांपेक्षा स्वकीयांना मोफत वापरण्यापेक्षा पांचट बोलणारे विशिष्ट जाती-धर्मीचा अभिमान असणारे वादग्रस्त व्यक्ती बोलवू नयेत. आलेले पाहुणे कुणीतरी आहेत म्हणून बोलवले आहेत असा विश्‍वास मुलांना असतो. काही ठिकाणी शिक्षक व प्राचार्यांनाच अभिनेत्यांना बोलावण्याची जास्त ओढ असते. मुलांसमोर येणारे पाहुणे आदर्श असावेत. त्यांच्याकडून मुलांना काही ना काही शिदोरी मिळावी. कलाकारांत काही नट-नट्या उत्तम वक्ते आहेत. त्यांचे वाचन व विचार करण्याची क्षमता मोठी असते ही नावं मोजकी आहेत, पण समाजात कुठंही बोलवावीत अशी आहेत.

एका पुढाऱ्याच्या आईचा स्मृतिदिन होता. आलेले पाहुणे पुढाऱ्याच्या आईवर उत्तम बोलले, पण प्रत्यक्ष पुढारी लावणीत काम करणाऱ्या एक बाईवर भरभरुन बोलला. असे असंस्कृत समाजरक्षक असतील, तर काही खरं नाही. आपण यांना काय सागांव ? सांगायचं ते पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनाच सांगितलं आहे. नाईलाजानं अनेकजण सुधारतील त्यात अशांचे ही नंबर लागावेत.

लबाडीच्या पैशाचा चुराडा करताना, लबाडांना दुःख वाटत नाही नुसता हात हालवून मिनिटभर दर्शन देऊन पाहुणे पोबारा करतात. लाखो रुपयांचा चुराडा होतो. त्यात रस्त्यावरचे खड्डे बुजले असते, लोक नटीला पाहताना खड्डे विसरतात. दुसऱ्या दिवसापासून तेच खड्डे त्यांच्या पाचवीला पूजलेले असतात.

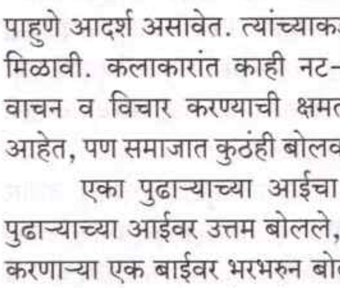

धावडे अश्‍विनी
(द्वितीय वर्ष, कला)

कर्जबाजारीपणा - शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या

आजचा जमाना आहे पिझ्झा बर्गरचा मग या जमान्यात एका भाकरीच्या तुकड्याला शेतकरी का आसूसला आहे? आपला खरा अन्नदाता हा शेतकरीच आहे. सर्वांचे पोट भरणाऱ्याला स्वत:च्या पोटाची खळगी भरायला रात्रंदिवस कष्ट का करावे लागतात? म्हणून एक मनात प्रश्न पडतो की हाच तो पंडित जवाहरलाल नेहरूच्या स्वातंत्र्यानंतरच्या स्वप्नातील भारत आहे ? काय हा तो देश आहे जिथे शेतकऱ्याला सर्वात मानाचे स्थान आहे? मग याच देशात शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचं प्रमाण का वाढत चाललं आहे?

''न्हाय, मला शिकायचं हाय... खुप मोठ व्हायचयं माझी शाळा नको बंद करू....'' असे वाक्य गावातून जाता जाता कानावर पडते. वर्तमान उघडताच शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येच्या वार्ता वाचायला मिळतात. हाच ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांच्या स्वप्नातला महासत्ता बनू पाहणारा देश आहे काय ?

इंद्रजित भालेराव आपला अनुभव सांगताना म्हणतात की, एका गावात एक शेतकऱ्याने कर्जामुळे आत्महत्या केली. भालेराव त्यांच्या घरच्यांचे सांत्वन करण्यासाठी घरी गेले. त्या शेतकऱ्याचा सात-आठ वर्षाचा मुलगा होता त्याला विचारले तू कर्ज कसं फेडशील अन् पुढं कसं शिकशील ? असे विचारताच त्या मुलाने उत्तर दिलं की, माझ्या बापाला जीव द्यायला एक औषधाची बाटली लागली मला तर एक झाकणच खुप होईल.

म्हणजेच कर्जाचा गाडा हा वंश परंपरेनुसार चालतच जाणार आहे. महाराष्ट्रातील विदर्भ या भागात आत्महत्येचे प्रमाण जास्त दिसून येते. दारिद्र्य, शिक्षणाची करमतरता, यंत्रांची कमतरता या सर्व कारणांमुळे शेती तोट्यात जाऊन शेतकरी अधिकाधिक कर्जबाजारी होत चालला आहे.

स्वातंत्र्यलढ्याच्या काळात सर्व भारतीय एकच स्वप्न पाहत होते. स्वातंत्र्य आले की आपला अन्नदाता सुखी होईल. पण प्रत्यक्षात काय झालं ? जे मुठभर शेतकरी श्रीमंत होते ते अधिकाधिक श्रीमंत झाले अन् सामान्य शेतकरी अधिकाधिक कर्जबाजारी झाले. ते पुर्णपणे कर्जात बुडाले. कष्ट करून, घाम गाळून ,शेतात आहोरात्र कष्ट करून शेतात पीक पिकवतो पण त्या पिकाला बाजारात मात्र योग्य भाव मिळत नाही अथवा दिला जात नाही. अहो... नफा तर सोडाच, बिचाऱ्याला त्याच भांडवलसुध्दा निघत नाही. मग या संसाराचा गाडा ओढण्यासाठी कोठून आणणार पैसा?

शेतकऱ्याला समाजात देखील अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागते त्यातच मुलीचे, मुलांचे शिक्षण, मुलीचे लग्न त्याच बरोबर लग्नासाठी हुंडा. दिवस उजाडल्यावर पोट भागवण्याचा प्रश्न निर्माण तो कोठून आणणार हुंड्यासाठी पैसे? पण तो आपल्या मुलीसाठी आयुष्य पणाला लावतो व आपल्या शेतीवर कर्ज काढतो किंवा ती गहाण टाकतो पण सरकारच्या व सावकाराच्या वाढत्या व्याजदराने त्याची जमिनही त्याच्या पासून जाते. दुष्काळ, पूर यामध्ये त्याचं शेत, पीक आणि संसारही वाहून जातो. तो अस्तित्वात असूनही त्याला नसल्यासारखे भासू लागते. तो पार रस्त्यावर येतो. तरिही त्याच्याकडे कोणी लक्ष देत नाही. पण आत्महत्या केल्यावर मात्र मोठे मोठे मंत्री घरच्यांच सांत्वन करण्यासाठी येतात. कित्येक मंत्री पैशांनी सांत्वन करतात. तर काही जर मुलींचा लग्नाचा खर्च तर काही मुलांच्या शिक्षणाचा खर्च उचलतात. पण खरचं एवढी मदत करूनही त्या घरच्यांचे दु:ख कमी होते असे नक्कीच नाही. अरे, खरचं मदत करायची असेल तर तो शेतकरी रस्त्यावर आल्यावर करा ना ! आपलं सरकार मदत करतं, पण शेतकऱ्यांने आत्महत्या केल्यावर म्हणताना दु:ख वाटते पण यातून अर्थ एकच निघतो शेतकऱ्याने आत्महत्या केली तरच सरकारची मदत. सरकारने शेतकऱ्यासाठी अनेक सवलती देऊ केल्या पण त्यातील १ रू काय १ पैसा देखील शेतकऱ्यांच्या हातात येत नाही. सगळा पैसा वरचे भ्रष्टाचारी लोकच खिशात घालतात. तरी ही याचा जाब कधीही तो शासनाला विचारत नाही. यातच कर्जाचा डोंगर असह्य होऊन तो आपली अखेर जिवनज्येत संपवितो. जगाच्या पाठीवर महासत्ता बनू पाहणारा देश तर श्रीमंत झाला. पण देशातील आपल्या सर्वांचा अन्नदाताच म्हणजेच शेतकऱ्याच व त्याच्या आत्महत्येला जबाबदार कोण? आपण, समाज, सरकार, की स्वत: शेतकरी? या देशातील राज्यकर्त्यांना प्रत्येक उगवता सूर्य हाच तर प्रश्न विचारणार नाही ना? आणि शेतकऱ्याच्या आत्महत्या थांबणार की नाही? हा प्रश्न शेवटपर्यंत अनुत्तरीतच राहणार का?

हिंगे सुप्रिया
(प्रथम वर्ष, विज्ञान)

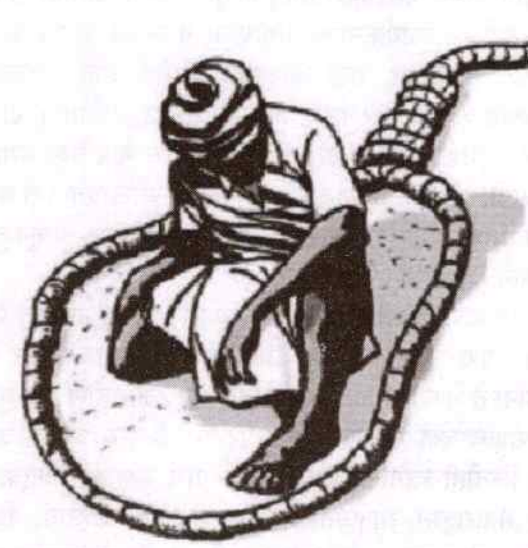

..........*..........

हिंदी विभाग

(चित्र रेखाटन)
कार्ले कल्याणी
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

अनुक्रमणिका

अ.नं.	साहित्य का नाम	लेखक	पृष्ठ क्र.
१.	उज्वल भारत (पद्य)	नजन अविनाश	३३
२.	युगपुरुष स्वामी विवेकानंद (गद्य)	गिलके शुभांगी	३३
३.	डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम (गद्य)	खेंडके योगेश	३४
४.	अंधविश्वास – एक अभिशाप (गद्य)	काळे रुपाली	३६
५.	कबीर – एक समाजसुधारक (गद्य)	मोरे राहुल	३७
६.	डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम (गद्य)	खाकाळ दिपाली	३८
७.	बिहारी का जीवन परिचय (गद्य)	भोसले पुजा	४०
८.	भारतीय समाज में नारी एवं उनकी सुरक्षा (गद्य)	लोखंडे बाली	४१
९.	हमारी राष्ट्रभाषा हिंदी (गद्य)	गिलके शुभांगी	४२
१०.	बडा ही महत्त्व हैं । (पद्य)	काळे रुपाली	४२
११.	खुशी (पद्य)	वाघ भारती	४३
१२.	शेरोशायरी (पद्य)	कावळे रोहिणी	४३
१३.	झाशी की राणी लक्ष्मीबाई (गद्य)	तरटे आरती	४४
१४.	देश के प्रति युवकोंका कर्तव्य (गद्य)	तरटे जयश्री	४४
१५.	दोस्त (पद्य)	मुंगसे शारला	४५
१६.	रथ (चित्र)	शिंदे सोनाली	४६
१७.	बेटियाँ (पद्य)	काकडे प्रतिक्षा	४६

उज्ज्वल भारत

भारत को महान बनाने का
सबका है सपना,
यह सच करके दिखाने का
कर्तव्य भी तो है अपना,
अब ना कभी डरेंगे
उज्वल भारत निर्माण करेंगे ।।१।।

दुःख, हिंसा, घृणा, विनाश
इन सबको नष्ट करो,
सत्य, उदारता, क्षमा एकता
इसी रास्ते पर चलो,
अब ना पिछे हटेंगे
उज्वल भारत निर्माण करेंगे ।।२।।

अंधश्रध्दा जो फैली हुई
उसे इस देश से नष्ट करो,
प्राप्त किए हुए ज्ञान पर
स्वाभिमान से जीना सिखो,
अब ना हम कभी झुकेंगे
उज्वल भारत निर्माण करेंगे ।।३।।

गरिबी है एक अभिशाप
इस अभिशाप को हटावो
विज्ञान का सहारा लेकर
भारत देश को आगे बढावो
अब ना हम रुकेंगे
उज्वल भारत निर्माण करेंगे ।।४।।

नजन अविनाश
(द्वितीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

युगपुरुष स्वामी विवेकानंद

भारत के महान युगपुरुष चिरतरुण युवकों के प्रेरणास्त्रोत स्वामी विवेकानंद/नरेंद्र दत्त का जन्म १२ जनवरी १८६३ में कलकत्ता के एक सुसंपन्न परिवार में हुआ । माता भुवनेश्वरी देवी तथा पिता विश्वनाथ दत्त के अनुशासन और संस्कारों ने उन्हे एक संस्कारशील युवक बनाया । इस युवक के ह्रदय में संस्कारों का भंडार तो था ही साथ ही अपने हिंदु धर्म, हिंदु संस्कृति तथा भारत माँ के प्रति अपार श्रध्दा भी थी ।

स्वामीजी के विचार, उनकी कृती युवावर्ग के लिए पथ प्रदर्शन का काम हमेशा करती रही हैं । ११ सितंबर १८९३ मे 'शिकागो' मे आयोजित सर्वधर्मपरिषद में उन्होने भारत का प्रतिनिधित्व किया था । वहाँ अपने वक्तव्य में उन्होंने, हिंदु संस्कृती, धर्म की महत्ता का प्रतिपादन किया । किस तरह हिंदू धर्म सभी वैश्विक धर्मों का मूल है, यह सप्रमाण सिध्द किया । भारत तथा भारतवासियों की तरफ देखने का ज्यो नजरियाँ पाश्चात्यो का था, उसे बदलने का प्रयास किया । अपने ४० वर्ष के लघुजीवन में उन्होंने विशेषकर युवा वर्ग के लिए जो कार्य किया, जो विचारधारा प्रवाहित की वह आज भी युवकों के लिए अधिक प्रासंगिक हैं । स्वामीजी मानते थे की देश की प्रगती युवावर्ग के प्रगतीपर ही निर्भर हैं । अतः युवकोंको स्वयं की प्रगती कराने हेतु वे उन्हे आजीवन मार्गदर्शन करते रहे । युवकोंके प्रेरणास्त्रोत होने के कारण ही उनका जन्मदिन १२ जनवरी पुरे भारतवर्ष में 'युवादिन' के रुप में मनाया जाता हैं । उनके विचार युवावर्ग को सोचने के लिए कार्य करने के लिए प्रवृत्त करते हैं ।

आज के युवावर्ग में प्रचंड कार्य उर्जा हैं, उच्च बौध्दिक क्षमता है, जिस के बलबुते पर ही वह नए-नए मुकाम हासिल कर रहे हैं, लेकिन इस के बावजुद आज की यह युवा पीढी मानसिक दृष्टि से अस्थिर हैं, नैराश्यग्रस्त एवं भोगवादी बन बैठी हैं । सहनशीलता का उनमें अभाव है, भावनिकता जैसे लोप हो चुकी हैं । निराशा, हताश, उद्विणता के कारण यह पीढी व्यसनाधीन होती जा रही हैं, साथ ही जीवन से निराश होकर आत्महत्या जैसे रास्तों को भी अपना रही हैं । इसका प्रमुख कारण है इस युवा वर्ग में आत्मबल, आत्मविश्वास की कमी । स्वामी विवेकानंदजी ने युवकों के लिए जो महत्वपूर्ण बाते बताई हैं उसमें 'आत्मविश्वास' पर सबसे ज्यादा जोर दिया हैं । क्योंकि जिसके पास आत्मविश्वास है वही जीवन में सफलता, यश, समृध्दी प्राप्त कर सकता हैं । स्वामीजी कहते है- हमारा पुराना धर्म कहता है की, ''जिसका भगवान के उपर विश्वास नही वह नास्तिक हैं ।'' लेकिन नया धर्म कहता हैं - ''जिसका स्वयंपर विश्वास नही वह नास्तिक हैं ।'' उन्होने आत्मविश्वास निर्माण करने के विभिन्न मार्ग बताए हैं जिनमें दृढविश्वास, कठोर परिश्रम, आत्मप्रतिष्ठा, दृढ इच्छाशक्ती, एकाग्रता, अंतीम ध्येय, विवेकबुध्दी आदि प्रमुख हैं ।

स्वामीजी ने हर विषय पर अपने विचार व्यक्त किए हैं । सत्य

को उन्होने जीवन में सर्वोपरि माना हैं । उनकि माताजी उन्हें कहती थी- ''कुछ भी हो जाए लेकिन सत्य को कभी नही छोडना ।'' अतः स्वामीजी यह मानते थे की - ''सत्य के लिए सर्वस्व को छाडा जा सकता हैं, परंतु सर्वस्व के लिए सत्य को कभी भी नही छोडा जा सकता ।'' शिक्षा के विषय में भी अनेक विचार अत्यंत प्रगल्भ थे, वे कहते थे आज हमे चारित्र्य निर्माण करानेवाले, मानसिक बल को बढानेवाले, बुध्दि की क्षमता विशाल करानेवाले तथा स्वयंसिध्द बनानेवाले शिक्षा की अत्यधिक जरुरत हैं । जिस के सहारे हम जीवन के भवसागर को आसानी से पार कर सकते हैं ।

आज समाज में विभिन्न समस्याएँ देखी जा सकती हैं । रोजगार की कमी, जानलेवा स्पर्धाएँ, माता-पिता का बच्चोंपर अत्यंधिक दबाव, व्यसनाधिनता, आर्थिक प्रश्न, योग्य मार्गदर्शन का अभाव, पाश्चात्य संस्कृति का प्रभाव आदि अगर इन समस्याओं को हम पार करते हैं तो हमारी शक्ती बढती हैं । इस कठिनाइयोंसे दूर भागते हुए इनको जीवन में आया एक सुनहरा मौका मानते हुए अगर इसका स्विकार किया गया तो, जीवन में सफलता जरुर प्राप्त होती हैं । स्वामीजी के यही विचार मनुष्यों को प्रगती के पथपर आगे बढने के लिए प्रवृत्त करते हैं । उनका मानना था की, कामयाबी कभीभी हमारा रास्ता नही देखती, हमें अपने प्रयासों से उसे हासिल करना पडता हैं । उन्होने 'बल' को भी महत्व दिया है, वे कहते हैं । ''बल मतलब जीवन और दुर्बलता मतलब मृत्यु ।'' स्वामीजी धर्म के विषय मे कहते है ''जो धर्म मनुष्य को मनुष्य बनाता है, वही सच्चा धर्म हैं ।'' उनका मानना था की हमारे भगवान, ईश्वर अब पूराने हो गए हैं, अब हमे नए ईश्वर, नए वेद और नए धर्म की आवश्यकता हैं ।

स्वामी विवेकानंद निसंदेह आज के युवा वर्ग के प्रेरणास्त्रोत हैं । उनके आचार विचारों से युवाओं को जीवन में आगे बढने हेतु कार्य करने हेतु प्रेरणा प्राप्त होती हैं । जिस कारण वह केवल स्वयं की ही नही, देश की भी उन्नती में अपना योगदान देते हैं ।

गिलके शुभांगी
(प्रथम वर्ष, कला)

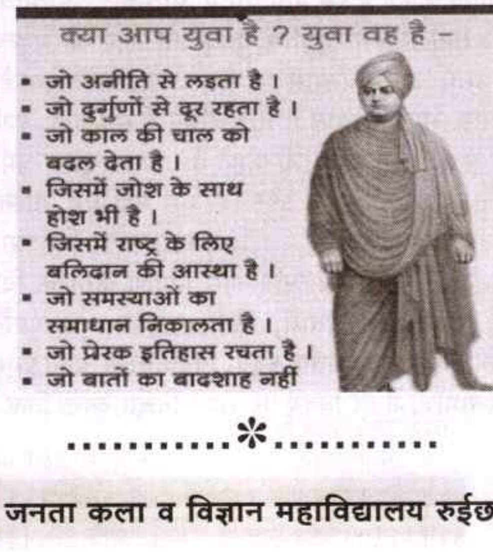

............*............

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कमाल का वैज्ञानिक कार्य

डॉक्टर अब्दुल कलाम भारत के ग्यारहवे राष्ट्रपति निर्वाचित हुए थे । इन्हें भारतीय जनता पार्टी समर्पित एन.डी.ए. घटक दलों ने अपना उम्मीदवार बनाया था । जिसका वामदलों के अलावा समस्त दलों ने समर्थन किया । १८ जुलाई २००२ को डॉक्टर कलाम को नब्बे प्रतिशत बहुमत द्वारा भारत का राष्ट्रपति चुना गया । २५ जुलाई २००२ को संसद भवन के अशोक कक्ष में राष्ट्रपति पद की शपथ दिलाई गई । इस संक्षिप्त समारोह में प्रधानमंत्री 'अटल बिहारी वाजपेयी' उनके मंत्रिमंडल के सदस्य तथा अधिकारी गण उपस्थित थें ।

''वक्त से लडकर जो सपना नसीब बदल दे
इंसान वही जो तकदीर बदल दे
कल क्या होगा, कभी न सोचा
क्या पता कल वक्त खुद अपनी तकदीर बदल दे ।''

इनका कार्यकाल २५ जुलाई २००७ को समाप्त हुआ । डॉक्टर अब्दुल कलाम व्यक्तिगत जिंदगी में बेहद अनुशासनप्रिय थे । वे शाकाहारी थें । इन्होने अपनी जीवनी 'विग्स् ऑफ फायर' भारतीय युवाओं को मार्गदर्शन प्रदान करनेवाले अंदाज में लिखी हैं । इनकी दूसरी पुस्तक 'गायडींग सोल्स-डायलॉग्स् ऑफ द पर्पज ऑफ लाईफ' आत्मिक विचारों को उद्धारित करती हैं । इन्होने तमिल भाषा में कविताएँ भी लिखी हैं । यह भी ज्ञात हुआ हैं की, दक्षिण कोरिया में इनके पुस्तकों की माँग हैं और वहाँ इन्हें बहुत अधिक पसंद किया जाता हैं ।

अब्दुल कलाम के जीवन की एक घटना हैं, वे भाई-बहनों के साथ खाना खा रहे थे, इनके यहाँ चावल खुब होता था । इसलिए खाने में वही दिया जाता था । रोटियाँ ज्यादा दे दी तो इनके भाई ने अलग ले जाकर इनसे कहाँ की माँ के लिए एक भी रोटी नही बची और तुम्हे उन्होने ज्यादा रोटियाँ दे दी । वह बहुत कठिण समय था और उनके भाई चाहते थे की, अब्दुल कलाम जिम्मेदारी का व्यवहार करे । तब वह अपने जज्बातों पर काबू नही पा सके और दौडकर माँ के गले जा लगे । उन दिनों कलाम कक्षा पाँच के विद्यार्थी थें । इन्हें परिवार में सबसे अधिक स्नेह प्राप्त हुआ । क्योंकि परिवार में वे सबसे छोटे थे । तब घरों में बिजली की सुविधा नही थी और केरोसिन के दीपक जलाए जाते थे । जिनका समय रात ७ से ९ तक नियत था । लेकिन वे अपनी माता के अतिरिक्त स्नेह के कारण पढाई करने हेतु रात के ग्यारह बजे तक दिये का उपयोग करते थें ।

अपनी कठीन मेहनत और लगन के कारण इन्हें १९६२ में भारतीय अंतरिक्ष अनुसंधान संगठन में शामिल हुए । डॉक्टर अब्दुल कलाम को प्रोजेक्ट डायरेक्टर के रुप में भारत का पहला स्वदेशी उपग्रह (एस.एल.वी.तृतीय) प्रक्षेपणास्त्र बनाने का श्रेय हासिल हुआ । जुलाई १९८० में इन्होने रोहिणी उपग्रह को पृथ्वी की कक्षा के निकट

स्थापित किया था । इस कारण भारत भी आंतरराष्ट्रीय अंतरिक्ष क्लब का सदस्य बन गाया । ''इस्त्रो लॉन्ज व्हीकल प्रोग्राम'' को परवान चढाने का श्रेय भी इन्हें प्रदान किया जाता हैं । डॉक्टर कलाम ने 'स्वदेशी लक्ष्य भेदी को डिझाईन किया । इन्होने अग्नि एवं पृथ्वी जैसी मिसाईल को स्वदेशी तकनीकी से बनाया । डॉक्टर कलाम जुलाई १९९२ से दिसंबर १९९९ तक रक्षा मंत्री के विज्ञान सलाहकार तथा सुरक्षा शोध और विकास विभाग के सचिव थें । उन्होने 'स्ट्रेटेजिक मिसाईल्स सिस्टम' का उपयोग इस रुप में किया । इसी प्रकार पोखरण में दुसरी बार न्यूक्लीयर विस्फोट भी परमाणू ऊर्जा के साथ मिलाकर किया । भारत ने परमाणू हाथियार के निर्माण को क्षमता प्राप्त करने में सफलता अर्जित की । डॉक्टर कलाम ने भारत के विकास स्तर को २०२० तक विज्ञान के क्षेत्र में अत्याधुनिक करने के लिए एक विशिष्ट सोच प्रदान की । वे भारत सरकार के मुख्य वैज्ञानिक सलाहकार भी रहे ।

अब्दुल कलाम जब एच.ए.एल. से एक वैज्ञानिक इंजिनियर बनकर निकले, तो उनके पास नौकरी के दो बडे अवसर थे । ये दानों ही उनके बरसों पुराने उडान के सपने को पुरा करनेवाले थे । एक अवसर वायु सेना का था और दुसरा रक्षा मंत्रालय के अधिन तकनीकी विकास एवं उत्पादन निदेशालय का था । उन्होंने दोनों जगह पर साक्षात्कार दिया । वे रक्षा मंत्रालय के तकनीकी विकास एवं उत्पादन निदेशालय में चुन लिए गए । सन १९५८ में उन्होंने २५० रुपये के मूल वेतन पर निदेशालय के तकनीकी केंद्र में वरिष्ठ वैज्ञानिक सहायक के पद पर काम संभाल लिया । निदेशालय में नौकरी के पहले साल के दौरान इन्होंने ऑफिसर इंचार्ज आर. वरदराजन की मदत से एक अल्ट्रासोनिक लक्ष्यवेदी विमान का डिजाईन तैयार करने में सफलता हासिल कर ली । विमानों के रखरखाव का अनुभव हासिल करने के लिए इन्हें एयरक्राफ्ट एण्ड आर्माअेंट टेस्टिंग युनिट, कानपुर भेजा गया उस समय वहाँ एम. के विमान का परिक्षण का काम चल रहा था । इसकी कार्यप्रणालियों के मूल्यांकन को पुरा करने के काम में इन्होंने भी हिस्सा लिया । वापस आनेपर इन्होंने बंगलोर में स्थापित वैमानिकी विकास प्रतिष्ठान में भेज दिया गया । यहाँ ग्राऊंड इक्वीपमेंट मशीन के रुप मे स्वदेशी होवरक्राफ्ट का डिझाइन तैयार किया तथा विकास करने के लिए एक टीम बनाई गई । वैज्ञानिक सहायक के स्तर पर इसमें चार लोग शामिल थे । जिसका नेतृत्व करने का कार्यभार निदेशक डॉ.ओ.पी.मोदीरत्ता ने डॉ. कलाम पर सौंपा । उडान में इंजिनियरींग मॉडल सुरु करने के लिए इन्हें तीन साल का वक्त दिया गया । भगवान शिव के वाहन के प्रतिकात्मक रुप में इस होवरक्राफ्ट को 'नंदी' नाम दिया ।

कालांतर में डॉ. अब्दुल कलाम को इंडियन फॉर स्पेस रिसर्च की ओर से साक्षात्कार के लिए बुलावा आया । उनका साक्षात्कार अंतरिक्ष कार्यक्रम के जनक डॉ. विक्रम साराभाई ने खुद लिया । इस साक्षात्कार के बाद अंतरिक्ष अनुसंधान समिती में रॉकेट इंजिनियर के पद पर चुनाव हुआ । भारतीय अंतरिक्ष अनुसंधान समिती में इनका काम ''टाटा इंस्टीट्युट ऑफ फण्डामेंटल रिसर्च'' के कंप्युटर केंद्र में काम शुरु किया । सन १९६२ में भारतीय अंतरिक्ष अनुसंधान समिती ने केरल में त्रिवेंद्रम के पास थुंबा नामक स्थान पर रॉकेट प्रक्षेपण केंद्र स्थापित करने का फैसला किया । थुंबा को इस केंद्र के लिए सबसे उपयुक्त स्थान के रुप में चुना गया था । क्योंकि यह स्थान पृथ्वी के चुंबकीय कक्ष के सबसे करीब था । उसके बाद शीघ्र ही डॉ. कलाम को रॉकेट प्रक्षेपण से जुडी तकनीकी बातों का प्रशिक्षण प्राप्त करने के लिए अमेरिका में ''नेशनल एयरोनॉटिक्स एंड स्पेस एडमिनीस्ट्रेशन'' यानी ''नासा'' भेजा गया । यह प्रशिक्षण छः महिने का था । जैसे ही डॉ. कलाम नासा से लौटे २१ नवम्बर १९६३ को भारत का 'नाईक-अपाचे' नाम का पहला रॉकेट छोडा गया ।

यह साऊडिंग रॉकेट नासा में बना था । डॉ. साराभाई ने रोटो परियोजना के लिए डॉ. कलाम को प्रोजेक्ट लीडर नियुक्त किया । डॉ.कलाम ने विशेष वित्तीय शक्तियाँ हासिल की, प्रणाली विकसित की तथा ८ अक्तुबर १९७२ को उत्तर प्रदेश में बरेली एयरफोर्स स्टेशन पर इस प्रणाली का सफलतापूर्वक परिक्षण किया गया ।

उनके जीवन का अगला बडा अवसर तब आया जब डॉ.अब्दुल कलाम को भारत के 'सैटलाईट लांच वेव्हिकल' (एस.एल.वी.) परियोजना में प्रमुख के रुप में नामांकित करने का एक सम्मान मिला और चुनौति मिली । एस.एल.व्ही.३ परियोजना का मुख्य उद्देश एक भरोसेमंद प्रमोचन यान विकसित करना था । जो ४० किलोग्राम के एक उपग्रह को पृथ्वी से ४०० कि.मी. की उंचाईवाली कक्षा में स्थापित कर सके । इसमें एक बडा काम था, यान के चार चरणों के लिए एक रॉकेट मोटर सिस्टम का विकास । हाई एनर्जी प्रोपेलैंट के इस्तेमाल में सक्षम रॉकेट मोटार के इस्तेमाल के लिए ८.५ टन प्रोपपलैंट ग्रेन निर्मित करना था । एक अन्य कार्य था नियंत्रण तथा मार्गदर्शन । यह एक बडी परियोजना थी जिसमें दो सौ पचास उपभाग और चालिस बडी उपप्रणालियाँ शामिल थीं । सभी गतिविधियों में तालमेल बिठाना और टीम का कुशल नेतृत्व करना डॉ. कलाम के लिए एक चुनौति थी । अत्यंत कडी मेहनत के बाद १८ जुलाई १९८० को सुबह ८ बजकर ३ मिनट पर श्रीहरिकोटा रॉकेट प्रक्षेपण केंद्र से एस.एल.वी. ने सफल उडान भरी । इस परियोजना की सफलता ने डॉ.कलाम को राष्ट्रीय पहचान दी । इस उपलब्धी के लिए उन्हें भारत सरकार द्वारा २६ जनवरी १९८१ को पद्मभूषण से सम्मानित किया गया।

१९८२ में अन्ना विश्वविद्यालय मद्रास ने इन्हें 'डॉक्टर ऑफ सांइस' की नामक उपाधि से सम्मानित किया । एयरोनॉटिकल इंजिनियरींग में डिग्री हासिल करने के करीब बीस साल बाद यह मानद उपाधि डॉ. कलाम को प्राप्त हुई ।

स्वदेशी मिसाईलों को विकास के लिए एक स्पष्ट और सुपरिभाषित मिसाईल कार्यक्रम तैयार करने के उद्देश्य से डॉ. कलाम की एक कमेटी बनाई गई । इस परियोजना के प्रथम चरण में एक उँचाई पर तुरंत मार करनेवाली टैक्टिकल कोर वेहिकल मिसाईल और जमीन

से जमीन पर मध्यम दूरी तक मार सकने वाली मिसाईल तीसरी पीढी की टैंकभेदी गाइडेड मिसाईल और डॉ. कलाम के सपने रि-एंट्री एक्सपरिमेंट लान्थ वेहिकल का प्रस्ताव रखा गया था । जमीन से जमीन पर मार करनेवाली मिसाईल प्रणाली को पृथ्वी और टैक्टिकल कोर वेहिकल मिसाईल को 'त्रिशुल' नाम दिया । जमीन से हवा में मार करनेवाली रक्षा प्रणाली को आकाश और टैंकरोधी मिसाईल परियोजना को 'नाग' नाम दिया गया । इस प्रकार उन्होंने अनेक महान कार्य किये ।

ऐसे मिसाईल मैन डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम का निधन २७ जुलाई २०१५ में हुआ । उनके निधन के साथ हमारे देश ने एक महान मनुष्य खोया हैं । भले ही कलाम हमारे बीच नहीं रहें लेकिन उनके विचार आज भी हमारे बिच जीवित हैं ।

खेंडके योगेश
(तृतीय वर्ष, हिंदी)

............*............

अंधविश्वास-एक अभिशाप

वर्तमान युग विज्ञानयुग कहलाता हैं । इस विज्ञानयुग का डंका हम कितना भी बजाए लेकिन फिरभी आज समाजमन पर अंधविश्वास का काफी गहरा प्रभाव दिखाई देता हैं । भगवान के प्रति आस्था और अनास्था दोनों एक-दुसरे के परस्पर विरोधी हैं । आस्था का दरवाजा अंधविश्वास की ओर खुलता हैं । मनुष्य अपने नैतिक मुल्य संस्कार तथा संस्कृति के नामपर जो गैर वैज्ञानिक विश्वदृष्टि को अपनाता हैं उसे ही अंधविश्वास कहते हैं ।

आज भी समाज में देवी-देवताओं को बली देना, धर्म के आड पर पाखंड करनेवाले ढोंगी बाबाओं पर आँख बंद करके विश्वास रखना, पुजा-पाठ, तंत्र-मंत्र, जप-तप, व्रत-वैकल्य को अपनाना, मनौतियाँ माँगना, भविष्य देखना आदि बाते बडे पैमाने पर देखी जाती हैं । आज के इस विज्ञानयुग में केवल ग्रामीण लोग ही नही बल्कि स्वयं को उच्चशिक्षित कलहानेवाले व्यक्ति भी, अंधश्रध्दा के शिकार होते दिखाई देते हैं । आज समाज में पाप-पुण्य की परिभाषा का बडा ही महत्व प्राप्त हो गया हैं । आज भी समाज की मान्यता है की ज्यो व्यक्ति अपने जीवन में अच्छे कर्म करेगा उसे मृत्यु के बाद स्वर्ग नसीब होगा और जिसने अपने जीवन में दुत्कृत्य किए है, वह नरक की यातनाओं को भोगेगा यह अंधविश्वास नहीं तो और क्या हैं ? आज समाज के संपन्न तथा स्वयं के सुशिक्षित समझनेवाले व्यक्ति किसी भी नए काम की शुरुवात करने से पहले मुहरत को निकलवाते हैं, ब्राह्मणों से पुजा-पाठ करवाकर बुरी बलाओं को टालने का प्रयास करते हैं । बडे-बडे फिल्मस्टार, नेता लोग अपने तरक्कि के लिए नाम तक बदल देते हैं या फिर नाम के अक्षर बदलते हैं । इतना ही नही आज प्रसार माध्यमों के जरिए हनुमान चालीसा यंत्र, कुबेर यंत्र जैसे विज्ञापनों को दिखाकर अंधश्रध्दा को बढावा ही दिया जा रहा हैं । अर्थात समाज के हर कोने मे यह अंधविश्वास व्याप्त हैं ।

अंधविश्वास तथा इसमें वृध्दि होने के कई कारण देखे जा सकते हैं । मनुष्य की आलस्यता, दैववाद पे भरोसा, कम समय मे अधिक धन की प्राप्ती, अतृप्त इच्छाओं की प्राप्ति के हेतु, आपत्तियों से बचने तथा इच्छित फल प्राप्ती के लिए, तथा धर्म का आडंबर भी इस का मुल कारण हैं । भारतीय संस्कृति और सभ्यता में धर्म का काफी महत्व हैं । वैसे देखा जाए तो हमारा धर्म सर्वश्रेष्ठ हैं परंतु इसमें जो विकृतियाँ है जो गलत बाते हैं उनका पीछे छोडना अत्यंत आवश्यक हैं । धर्म ही मनुष्य के मनोजगत का निर्माण तथा संचलन करता हैं ।

अंधविश्वास से घिरे इस समाज को प्रगति की ओर ले जाना हैं तो, विज्ञान का ही एकमात्र सहारा लिया जा सकता हैं । क्योंकि यह सर्वमान्य है की अंधविश्वास जीवन में अंधकार लाता है तो विज्ञान प्रकाश ले आता हैं । तंत्र-मंत्र, जप-तप, पुजा-पाठ से अगर स्वयं को बचाना है तो हमें हमारे सोच को तार्किक बनाना जरुरी हैं । साथ ही वैज्ञानिक सोच को अपनाना भी अत्यावश्यक है, तभी हम इन पाखंडो से स्वयं को बचा सकते हैं । अंधविश्वास के खिलाफ संघर्ष करनेवाले डॉ. नरेंद्र दाभोलकर की हत्याने हमें सोचने पर मजबूर किया है की समाज में इस की जडे कितनी मजबुत हैं । अगर इन्हें जड से उखाडना है तो, इसके लिए तार्किक सोच विज्ञाननिष्ठा, बौध्दिक प्रयास तथा विवेकपूर्ण व्यवहार आदि से काम लेना आवश्यक हैं । विज्ञान के सहारे ही अंधविश्वास के भवसागर को पार किया जा सकता हैं । इसके लिए वैज्ञानिक प्रयोग का सहारा तथा जनजागृती को अपनाना अत्यावश्यक हैं । समाज पर लगा एक कलंक नष्ट करना जरुरी हैं , और इसकी शुरुवात स्वयं से करनी होगी, तभी यह संभव हैं ।

काळे रुपाली
(द्वितीय वर्ष, हिंदी)

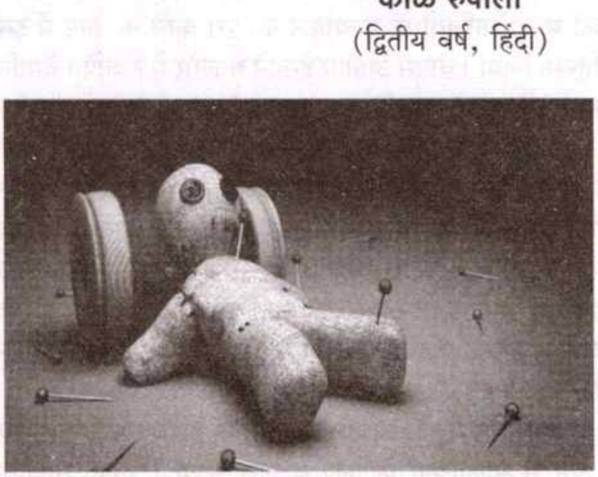

............*............

कबीर-एक समाज सुधारक

मध्यकालीन संत कवियों में कबीर का स्थान महत्वपूर्ण हैं । संत साहित्य परंपरा में उनका योगदान अनन्य साधारण हैं । कबीर मध्यकाल के ऐसे संत कवि है, जिन्होने भारतीय समाज एवं साहित्य को बहुत दुर तक प्रभावित किया हैं । कबीर निर्गुण परंपरा के संत हैं । उन्होंने भारतीय समाज में प्रचलित अंधविश्वास, गलत रुढी-परंपराओं का जमकर विरोध किया हैं । कबीर अनपढ थें । वे स्वयं कहते हैं –

''मसि कागज छुओ नहीं, कलम गहयो नहीं हाथ ।
चारो युग का महतम कबीर, मुखहि जनाई सब बात ।।''

जिन्होंने कागज, कलम और दवात को हाथ तक नही लगाया वे कबीर कुछ ऐसे विचार दे गए है कि, पाँच सौ वर्षों बाद भी वे विचार प्रासंगिक हैं । आज भी उनके विचार भारतीय समाज का पथ-प्रदर्शन का कार्य कर रहे हैं । उनका व्यक्तित्व विद्रोही रहा हैं । धर्म-चिंतन, समाज-चिंतन, भाषा-चिंतन आदि सबकुछ में उन्होंने जो कुछ विचार व्यक्त किए हैं वे परंपरा से हटकर हैं, विद्रोही हैं । उनके विचार मानवतावादी हैं । वे जो कुछ सोचते रहे हैं, कार्य करते रहे हैं, वह उपेक्षित, दीन-दलित भारतीय समाज के लिए हैं । इसलिए आज भी जहाँ-जहाँ सामाजिक परिवर्तन का आग्रह होता हैं, जहाँ-जहाँ शोषण का विरोध होता हैं, वहाँ-वहाँ कबीर को याद किया जाता हैं । डॉ. आंबेडकर जी ने इसी कारण कबीर को अपना गुरु माना हैं ।

कबीर के समय मे उत्तरी भारत के अंतर्गत हिन्दु और मुसलमान दो बडी जातियाँ निवास करती थी । इन दोनों में अपने-अपने आचार-विचारों, रीति-रिवाजों एवं धार्मिक मान्यताओं आदि के बारे में दृढता एवं कट्टरता विद्यमान थी, जिसके परिणाम स्वरुप दोनों जातियाँ परस्पर एक दूसरे से लडती रहती थीं, द्वेष एवं वैमनस्य रखती थी और कोई भी किसी से समझौता करने को तैयार न था । उस समय हिंदु और इस्लाम धर्म के ठेकेदार भोली-भाली जनता को बहकाकर अनेकानेक पाखंडो, भाईचारों, अंधविश्वासों एवं मिथ्या आंडबरों में फँसाए रखते थे और अपने-अपने मत की श्रेष्ठता प्रतिपादित करने में लगे थें । कुरीतियों एवं कुप्रथाओं का बोलबाला था । धार्मिक अव्यवस्था बढती जा रही थी, सामाजिक विषमता देश में घर कर रही थी । रुढिवादी विचारधारा पनप रही थी । अतएव उस समय किसी ऐसे महात्मा या धर्मप्रवर्तक अथवा सामाजिक नेता की आवश्यकता थी, जो दोनों धर्मों की बुराईयो का अध्ययन करके उनसे ऊपर उठकर बुराईयों को दूर कर सके, हिन्दु और मुसलमान दोनों में समता स्थापित कर सके और सामाजिक अव्यवस्था स्थापित कर सके । ऐसे ही संक्रान्ति युग में महात्मा कबीर का आविर्भाव हुआ और उन्होंने तत्कालीन अव्यवस्था आडंबरप्रियता, मिथ्यावादिता, अहंकारप्रियता, रुढिवादिता तथा मिथ्या धार्मिकता का भली प्रकार अध्ययन करके उन्हें दूर करने का बीडा उठाया । कबीर करते हैं ।

''पाहन पूजें हरि मिलै तो मैं पुजू पहार ।
ताते यह चाकी भली पीस खाय संसार ।।''

यह कहकर मूर्तिपुजा का विरोध किया । कबीर ने हिंदु धर्म के उक्त मिथ्या आबंडर एवं पाखंड का डटकर विरोध किया, हिंदू धर्म के ठेकेदार पंडितों को कसाई कहकर इनकी पोल खोलना आरंभ किया तथा उनके कुकर्मो, नीच करतूतों, मिथ्या कृत्यों आदि का उल्लेख करके उन्हें जनता का कट्टर शत्रु घोषित किया ।

''साधो पाँडे निवुन कसाई ।
बकरी मारि भेडि को साथे, दिल में दरद न आई ।
करि अस्नान निलक दे बैठे, विधि सों देवि पुजाई ।।
आतम मारि पलक में बिनसे, रुधिर की नदी बहाई ।
आते पनीत उँचे कल कहिए, समा नाहिं अधिकाई ।।
इनसे पिच्छा सब कोई माँगे, हँसी आवै मोहि आई ।।''

उस समय हिंदुओं में विभिन्न संप्रदाय एवं अनेक मत-मतांतर प्रचलित थे । कोई शैव तो कोई शाक्त मत का अनुयायी था, कोई जंगम जाती का तो कोई उदासी, कोई नाथ पंथी था , तो कोई तांत्रिक, कोई जैन था, तो कोई वैष्णव था तो कोई निरगुनिया । परंतु सभी दुराचार, मांसाहार, मदिरापान, व्याभिचार, अनाचार में लीन थे और अपनी-अपनी धुन में मस्त दूसरों को दोषी बताया करते थे । कबीर ने उन सभी मतावंलबियों की विभिन्न क्रियाओं एवं उपासना पध्दतियों का उल्लेख करके उनके कुकृत्यों का पर्दाफाश किया । कबीर कहते हैं कि -

''बकरी पाती खात हैं, ताकि काडी खाल ।
जो नर बकरी खात हैं, उनको कौन हवाल ।।''

मिथ्याचार एवं मिथ्याडंबर का विरोध करके जनता को उनसे सचेत एवं सावधान रहने का आग्रह किया और बताया कि वे सभी मदमाते होकर मिथ्याचार में लीन रहे जाते हैं और इन्हें स्वयं ही यह पता नही है कि, इनके घर में चोर चोरी करने में लगा हुआ हैं । कबीर कहते है कि, -

''इक पढहिं पाठ एक भ्रमै उदास, इन नगन नितंर रहैं निवास।
इक जोग जुगति तन हाँहि खीन, ऐसौ राम नाम संगि रहैन लोन
इक दुहि दीन एकबीर देहि दान, इक करै कलापि सुरापान ।
सब मदमाते कोऊ न जाग, संगही चोर धरै नूसन लाग ।।''

कबीर ने इन सभी साधु-संन्यासियों, योगी-यतियों, ऋषि-मुनियों आदि के आडंबरों का विरोध किया । ''माला पहरयाँ कुछ नही कानी मन के साथ'' कहकर उनके माला धारण करने को मिथ्या बताया । 'मुडँ मुडावत दिन गए अजहुँ न मिलिया राम कहकर उनके केश मुडाने को मिथ्या बताया ।' छापा तिलक बनाई के दगध्या लोक

अनेक' कहकर उनके तिलक छापे आदि की व्यर्थता सिध्द की, 'पापी पुजा वैसी करि भखै मास मद दोई' कहकर उनके पूजा पाठ की खिल्ली उडाई तथा 'नागे फिरै जोग जे होई बन का मृग मुकाते गया कोई' कहकर उनके नंगे रहकर योग-साधना करके का उपहास किया हैं । इतना ही नहीं, कबीर ने ''ना दशरथ घर ओतरि आव'' कहकर अब अवतारवाद का खंडन किया, 'तीरथ गए ते बहि मुये बूडे पानी न्याह' कहकर तीर्थाटन का विरोध किया और 'अन को त्यागै मन नही हटके पारन करे सगोती', कहकर हिंदुओं के व्रत उपवास पर व्यंग किया । इस तरह कबीर ने बडी निर्भिकता एवं निडरता के साथ हिंदुओं के पुजा-पाठ, व्रत-उपासना, तीर्थाटन विभिन्न धार्मिक वेशभूषा आदि का विरोध करके इन मिथ्याचारियों को फटकारा और समाज में व्याप्त अंधविश्वास, बाह्याचार, जडता रुढिग्रस्तता एवं मिथ्याडंबर के विरुध्द आवाज उठाई ।

हिंदुओं की ही भाँति मुसलमानों में भी मिथ्या आचार-विचार एवं बाह्याडंबरों का बोल-बाला था । इस्लाम धर्म के अनुयायियों को कबीर ने प्रातः तुर्क नाम से अभिहित किया हैं और इस मत के ठेकेदार को 'काजी, मुल्ला, शेख, दरवेश आदि नामों से पुकारा हैं । इनमें से दिखावे के लिए हज करनेवाले को 'शेख' कहा हैं, नमाज पढनेवाले, झूठी बंदगी करनेवाले तथा खुदा की इबादत करते हुए भी अपनी जीहवा के स्वाद के लिए गोहत्या करनेवाले को काजी कहा हैं, मस्जिद पर चढकर 'अजाँ' देनेवाले तथा रोजा रखनेवाले को 'मुल्ला' कहा है और 'कुरान' पढकर जनता को बहकाने वाले को 'मौलवी' बताया हैं । इन सभी को धर्म के वास्तविक ज्ञान से रहित कहकर कबीर ने इन्हें मिथ्याचारी, मांसाहारी, व्याभिचारी, तथा भोलीभाली जनता के प्रवचक सिध्द किया हैं । इसी कारण कबीर ने-

''दिनभर रोजा धरत हो, रात हनन हो गाय ।
यह तो बंदगी वह खून कैसी खुशी खुदाय ।।''

कहकर उनके रोजे का मजाक उडाया हैं । 'बकरी, मुर्गी किन फुरमाया, किसके हकूम तुम छुरी चलाया' कहकर उनके पशुवध का विरोध किया ।

''काँकर पाथर जोरि कै मस्जिद लई चुनाई ।
ता चढि मुल्ला, बाँग दे, बहरा हुआ खुदाई ?''

कहकर अजान पर करारा व्यंग किया हैं । जो रे खुदाय मसिन बसनु हैं, अवर मुलुक किहि केरा, कहकर मस्जिद को केवल खुदा का घर मानने वाले पर करारा व्यंग किया हैं । 'काजी कौन कतेब बखानै' कहकर काजी के उपर चाहे की हैं तथा 'हौ तो तुरक किया करि सुंनति और निसौं का कहिर' कहकर 'सुन्नता' पर करारा व्यंग किया हैं । इस तरह कबीर ने बडे कटु शब्दों में व्यंग प्रहार किये हैं ।

कबीर केवल कटु आलोचक ही नहीं है, अपितु एक सच्चे समाज सुधारक भी हैं और उनकी इस आलोचना में संतुलित समदृष्टि एवं अद्भुत सुधार-भावना भी विद्वान हैं । यही कारण है कि, कबीर ने जो कुछ कहा हैं और 'अरे इन दोऊ राह न पाई' कहकर दोनों ही मिथ्या-मार्ग गामियों को ठीक राह पर लेने का प्रयत्न किया हैं । इसलिए कबीर ने छुआछुत का विरोध करके उँच-नीच की भावना को बुरा बताया हैं और हिंदुओं में व्याप्त वर्ण-व्यवस्था की खिल्ली उडाकर मानव-मात्र को एकता एवं समानता पर जोर दिया हैं । इतना ही नहीं 'सो हिंदू सो मुसलमान जाका दुरुस रहे ईमान कहकर कबीर ने स्पष्ट घोषणा की हैं कि, जो अपने धर्म पर सत्य के साथ आरुढ हैं वही हिंदू या मुसलमान हैं । पाखंडी एवं मिथ्याचारी व्यक्ति न हिंदू होता हैं न मुसलमान । इसलिए पाखंड एवं मिथ्याडंबरों का विरोध करके कबीर ने सत्य एवं शुध्दाचरण का भाव पैदा किया हैं, ''एक ज्योति से सब उत्पन्न, कौन ब्रह्मण, कौन सूदा'' कहकर हिंदू मात्र की समता पर जोर दिया हैं । ''भूला भरमि परै जिनि कोई, कोई हिंदू तुरक झूठ कुल दोई'' कहकर हिंदु या मुसलमान दोनों की एकता स्थापित की हैं तथा ''हिंदु-तुरक के एक राह हैं सतगुरु रहे बतायी'' कहकर में अभिन्नता भाव उत्पन्न किया हैं ।

मोरे राहुल
(द्वितीय वर्ष,हिंदी)

...........*...........

डॉ.ए.पि.जे.अब्दुल कलाम

१५ अक्टूबर १९३१ को धनुषकोडी गाँव रामेश्वरम् में एक मध्यमवर्ग मुस्लिम परिवार में इनका जन्म हुआ । इनके पिता जैनुलाब्दीन न तो ज्यादा पढे-लिखे थें, नाही पैसेवाले थे । इनके पिता मछुआरों को नाव किराये पर दिया करते थे । उनका पुरा नाम अब्दुल पाकिर जैनुलाब्दीन अब्दुल कलाम था । अब्दुल कलाम संयुक्त परिवार में रहते थे । वे पाँच भाई एवं पाँच बहन थे और घर में तीन परिवार रहा करते थे । अब्दुल कलाम के जीवन पर इनके पिता का बहुत प्रभाव रहा । वे भले ही पढे लिखे नही थे, लेकिन उनकी लगन और उनके दिए संस्कार अब्दुल कलाम के बहुत काम आए । पाँच वर्ष की अवस्था में रामेश्वरम् के पंचायत प्राथमिक विद्यालय में उनकी दीक्षा-संस्कार हुआ था । उनके शिक्षक इयादूराई सोलोमन ने उनसे कहा था कि जीवन में सफलता तथा अनुकूल परिणाम प्राप्त करने के लिए तीव्र इच्छा, आस्था, अपेक्षा इस तीन शक्तीयों को भलीभाँती समझ लेना और उनपर प्रभुत्व स्थापित करना चाहिए ।

डॉ. कलाम जानते थे कि उन्हें जीवन में सफल होना है तो पढाई को अनदेखा नही किया जा सकता । इसलिए उन्होंने अपनी प्रारंभिक शिक्षा जारी रखने के लिए अखबार वितरित करने का कार्य भी किया था ।

अब्दुल कलाम इनकी शिक्षा के संबंधी लगन देखकर यही कहना चाहूँगी और अब्दुल कलाम इनके विचार भी कुछ इस तरह ही

थे।

जिंदगी की मंजिल बहूत दूर है,
वहाँ जाना भी जरुरी हैं।
जिंदगी की जंग जितने के लिए,
हम भी तैयार हैं।
जिंदगी की राह काँटो भरी भी है,
और फुलों भरी भी हैं।
कौन सी राह पर चलना है,
यह सोच कर आगे बढना हैं।
आखिर जिंदगी एक जुआ हैं,
जो जीतेगा वही जीएगा।

इस विचारोंपरही चलकर डॉ. कलाम ने अपनी जिंदगी शुरु की। इन्होंने १९५८ में मद्रास इंस्टीट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी से अंतरिक्ष विज्ञान में स्नातक की उपाधी प्राप्त की हैं। स्नातक होने के बाद उन्होंने हावरक्राफ्ट परियोजना पर काम करने के लिए भारतीय रक्षा अनुसंधान एवं विकास संस्थान में प्रवेश किया। १९६२ में वे भारतीय अंतरिक्ष अनुसंधान संगठन में आये जहाँ उन्होंने सफलतापूर्वक कई उपग्रह प्रक्षेपण परियोजनाओं में अपनी भूमिका निभाई। परियोजना निदेशक के रुप में भारत के पहले स्वदेशी उपग्रह प्रेक्षपण यान एसएलवी ३ के निर्माण में महत्वपूर्ण भूमिका निभाई जिससे जुलाई १९८२ में रोहिणी उपग्रह सफलतापूर्वक अंतरिक्ष में प्रक्षेपित किया गया था। भारत का पहला स्वदेशी उपग्रह प्रक्षेपास्त्र बनाने का श्रेय डॉ. कलाम को हासिल हुआ। १९८० में इन्होंने रोहिणी उपग्रह को पृथ्वी की कक्षा के निकट स्थापित किया था। इस प्रकार भारत भी अंतरराष्ट्रीय अंतरिक्ष कलम का सदस्य बन गया। इसका श्रेय भी डॉ. कलाम इन्हें प्रदान किया जाता हैं। डॉ. कलाम इन्होंने स्वदेशी लक्ष्य भेदी नियंत्रित प्रक्षेपास्त्र ०४ मिसाईल्स को डिझाइन किया। डॉ. कलाम जुलाई १९९२ में दिसंबर १९९९ तक रक्षा मंत्री के विज्ञान सलाहकार तथा सुरक्षा शोध और विकास विभाग के सचिव थे। डॉ. कलाम में भारत के विकासस्तर को २०२० तक विज्ञान के क्षेत्र में अत्याधुनिक करने के लिए एक विशिष्ट सोच प्रदान की। यह भारत सरकार के मुख्य वैज्ञानिक सलाहकार भी रहे। अग्नि मिसाईल और पृथ्वी मिसाईल का सफल परिक्षण का श्रेय काफी कुछ उन्हीं को है। डॉ. कलाम परमाणु शक्ती से संपन्न राष्ट्रों की सूची में शामिल हुए।

डॉ. अब्दुल कलाम ने कहाँ है की–

''यह मेरा पहला चरण था, जिसमें मैंने तीन महान शिक्षकों– डॉ. विक्रम साराभाई, प्रोफेसर सतीश धवन और डॉ. ब्रह्म प्रकाश से नेतृत्व सीखा। मेरे लिए यह सिखने और ज्ञान के अधिग्रहण के समय था।''

डॉ.ए.पि.जे. अब्दुल कलाम को भारतीय जनता पार्टी समर्पित एन.डी.ए. घटक दलों में राष्ट्रपती के चुनाव के समय अपना उम्मीदवार बनाया था। जिसका वामदलों के अलावा समस्त दलोंने समर्थन किया। १८ जुलाई २००२ को डॉ. कलाम को नब्बे प्रतिशत बहुमत द्वारा भारत का राष्ट्रपती चुना गया था और उन्हें २५ जुलाई २००२ को संसद भवन के अशोक कक्ष में राष्ट्रपति पद की शपथ दिलाई गई। इस संक्षिप्त समारोह में प्रधानमंत्री अटल बिहारी वाजपेयी उनके मंत्रिमंडल के सदस्य तथा अधिकारीगण उपस्थित थे। डॉ. कलाम भारत के ग्यारवें राष्ट्रपती निर्वाचित हुए थे। इनका कार्यकाल २५ जुलाई २००७ को समाप्त हुआ। डॉ.कलाम व्यक्तिगत जिन्दगी में बेहद अनुशासनप्रिय थे। डॉ. कलाम ने कहा हैं की, ''२००० वर्षो के इतिहास में भारत पर ६०० वर्षो तक अन्य लोगों ने शासन किया हैं। यदि आप विकास चाहते हैं तो देश में शांति की स्थिती होना आवश्यक हैं और शांति की स्थापना शक्ति से होती हैं। इसी कारण प्रक्षेपास्त्रों को विकसित किया गया ताकि देश शक्ति सम्पन्न हो।''

डॉ. कलाम व्यक्तिगत जिन्दगी में बहुत अनुशासनप्रिय थे। यह शाकाहारी थे। इन्होंने अपनी जीवनी 'विंग्ज ऑफ फायर' भारतीय युवाओं को मार्गदर्शन प्रदान करनेवाले अंदाज में लिखी हैं। ऐसा कहा जाता है कि वे कुरान और भगवद्‌गीता दोनों का अध्ययन करते थे। बच्चों और युवाओं के बीच डॉ. कलाम अत्याधिक लोकप्रिय थे। वह भारतीय अंतरिक्ष विज्ञान एवं प्रौद्योगिक संस्थान के कुलपति भी थे। डॉ.कलाम ने साहित्यिक रुप से भी अपने विचारों को चार पुस्तकों मे समाहित किया हैं। डॉ. कलाम कहते है की, ''सबसे उत्तम कार्य क्या होता हैं ? किसी इंसान के दिल को खुश करना, किसी भूखे को खाना देना, जरुरतमंद की मदत करना, किसी दुखियारें का दुख हल्का करना और किसी घायल की सेवा करना।''

२७ जुलाई २०१५ की शाम अब्दुल कलाम भारतीय प्रवांधन संस्थान शिलोंग में 'रहने योग्य ग्रह' पर एक व्याख्यान दे रहे थे अब उन्हें जोरदार कार्डियक अरेस्ट (दिल का दौरा) हुआ और ये बेहोश हो कर गिर पडे। लगभग ६.३० बजे गंभीर हालत में उन्हें बेयानी अस्पताल मे आई.सी.यु. में ले जाया गया और दो घंटे के बाद इनकी मृत्यु की पुष्टि कर दी गई। अपने निधन के लगभग ९ घंटे पहले ही उन्होंने ट्वीट करके बताया था कि वह शिलोंग जे.ई.एम. में लेक्चर के लिए जा रहे हैं। कलाम अक्टूबर २०१५ में ८४ साल के होनेवाले थे। शाम ७.४५ पर उनका निधन हो गया।

इस प्रकार एक वैज्ञानिक, शिक्षाविद और राजनेता एक सज्जन पुरुष हम सबसे हमेशा के लिए जुदा हो गए।

खाकाळ दिपाली
(तृतीय वर्ष, विज्ञान)

...........*...........

बिहारी का जीवन परिचय

जन्म :- १५९५ ग्वालियर
मृत्यु :- १६६३
साहित्य :- बिहारी सतसई-७१७
भाषा :- ब्रजभाषा
पिता :- केशवराव
ससुराल :- मथुरा

उत्तर मध्यकाल (रितिकाल) के कवियों में बिहारी सर्वाधिक लोकप्रिय कवि हैं । 'बिहारी सतसई' आपकी लोकप्रियता एवं कीर्ति का आधार हैं । इनका जन्म १५९५ में ग्वालियर में हुआ था । इनके पिता का नाम केशवराव था । मथुरा इनका ससुराल था । जीवन का अधिकांश भाग उन्होंने मथुरा में ही व्यतीत किया ।

जीविका की खोज में बिहारी जयपुर के महाराज जयसिंह के दरबार भी गए थे । जब बिहारी महाराज जयसिंह से मिलने गए थे, तब उन्हे पता चला कि महाराज अपनी नव विवाहीत रानी के प्रेम में मुग्ध होकर महलों में ही पडें रहते हैं और राज-काज की और उनका ध्यान नही हैं । प्रजा और दरबारी दोनों राजा के व्यवहार से व्यथित थे । उसी समय बिहारी ने एक दोहा लिखकर महाराज के पास पहुँचाया जो इस प्रकार हैं ।

''नहि परागु नहिं मधुर मधु नहिं विकासु इहि काल ।
अली, कली ही सौ, बंध्यौ, आगे कौन हवाल ।।''

बिहारी के इस दोहे का बडा अद्‌भुत प्रभाव महाराज जयसिंह पर पडा । वे अपना महल छोडकर बाहर आए । उन्होंने बिहारी को एक गाँव भेट किया तथा प्रति छंद पर एक मुहर पुरस्कार में देने का संकल्प किया । उसके बाद बिहारी राजकवि के रुप में जयसिंह के दरबार में ही नौकरी करने लगे । यही पर १६६२ में बिहारी सतसई (७०७) रचना लिखकर पूर्ण हुई । सन १६६३ में बिहारी की मृत्यु हुई ।

'बिहारी सतसई' बिहारी की एक मात्र रचना उपलब्ध हैं । सात सौ सात दोहों की रचा को सतसई कहते हैं । 'बिहारी सतसई'सतसई परंपरा की सर्वश्रेष्ठ रचना हैं । इसमें बिहारी ने अलंकार, रस, भाव, नायिकाभेद, वक्रोक्ति, रीती, गुण आदि का ध्यान रखकर सुंदर दोहे रचे हैं ।

बिहारी का समस्त जीवन काव्य-साधना में ही व्यथित हुआ । उनके संपूर्ण जीवन की पूँजी केवल एक सतसई हैं । इसलिए उनका एक-एक दोहा मर्मस्पर्शी हैं और सौंदर्य एवं प्रेम का मनोरम चित्रण प्रस्तुत करता हैं । भाषा पर उनका जबरदस्त अधिकार था । वे कम से कम शब्द मे किसी वस्तु, व्यक्ति या भाव का जगमगाता रुप निखारकर प्रस्तुत करते हैं । उनका जीवनानुभव व्यापक एवं गहन था और वही उनको दोहों में अभिव्यक्त हुआ हैं । उन्हें शब्द और वर्ण के स्वभाव की परख थी । शब्द और वर्ण उनके दोहो में नगों के समान जडे हैं और रत्नों की आभा बिखेरते हैं । गागर में सागर भरने की कला उनके पास थी । इसलिए किसी समीक्षक ने उनके दोहों के बारे में बिल्कुल सही कहा हैं कि -

''सतसैया के दोहरे, नाविक के तीर ।
देखने में छोटे लगै, घाव करैं गंभीर ।।

बिहारी सतसई में श्रृंगार पर दोहे अधिक हैं । राज-दरबार से ही जुडे होने के कारण यह स्वाभाविक भी था । परंतु सतसई में कुछ भक्ती और नीति विषयक दोहे भी मिल जाते हैं । परंतु बिहारी की पहचान श्रृंगार रस से ही है । प्रेम एवं सौंदर्य का वर्णन करने में बिहारी सिद्‌धहस्त हैं । प्रेम की तन्मयता, विवशता, आपसी छेद-छाड, ढिणई, बरजोरी, ईर्ष्याभाव, सौंदर्य आदि का बडा कलात्मक चित्रण उन्होंने किया है और वह भीं दोहा जैसे दो पंक्तियों के छंद में । अद्‌भुत प्रतिभा थी बिहारी की ।

बिहारी के युग में सुरा और सुंदरी को सामंतो के जीवन में और राजाओं के दरबार में स्थान एवं आदर मिल रहा था । नागर जीवन के चतुर चितेरे बिहारी ने सामंत युग के इसी वैभव विशाल का अत्यंत मोहक एवं मादक वर्णन किया हैं । बिहारी स्वयं रसिक प्रवृत्ति के कवि थे उन्होंने अपने आस-पास के सामंती जीवन का, उनकी विशाल-वासना का स्वच्छंद बिहार, अभिसार का खुला और यथार्थ चित्र आकर्षक रंगों में अपनी कुशल तुलिका से उभारा हैं । उनमें अधिकतर कलात्मक भावना ही प्रधान रही हैं, कुरुचि और कामुकता की मनोवृत्ति नहीं । विशुध्द कला सौंदर्य का रस लेने वाले सहृदय पाठक देखेंगे कि बिहारी की लजाती, सकुचाती, सद्यःस्नाता नायिका हो या जुडा बांधनेवाली असावधान अल्हट युवती, वह उपर छोंके से दहि का वर्तन उतांरने की उत्तेजक मुद्रा में खडी हो अथवा अंगूठी नगीने में चुपचाप प्रियतम का रुप निहार रही हो, यह सब स्त्री स्वभाव की ही चिरंतन अभिव्यक्ति है । ऐसे कला चित्र बिहारी की अद्‌वितीय रुप वर्णन के उत्कृष्ट उदाहरण हैं ।

उदाहरण स्वरुप कवि ने जूडा बांधने वाली युवती का सुंदर चलचित्र इस तरह खिंचा हैं -

''कर समेट कच भुज उलटि, खएं सीस-पडु टरी ।
काकौ मनु बाँधे न यह जूरा बाँधन हारी ।।

इसलिए कहा जाता है कि ब्रजभाषा में लिखने वाले तो बहुत कवि हुए हैं, सतसई भी बहुतों ने लिखि हैं परंतु बिहारी सतसई का जवाब नहीं -

''ब्रजभाषा बरनी सबै, कविवर बुध्दी विशाल ।
सबको भूषन सतसई, रची बिहारीलाल ।''

भोसले पुजा
(द्वितीय वर्ष, हिंदी)

...........*...........

भारतीय समाज में नारी एवं उनकी सुरक्षा

इस पुरुष प्रधान समाज में पुरुषवर्ग अदिकाल से नारियों के उत्सर्ग में बाधा उत्पन्न करते आये हैं । हम हमेशा खुद में खुशियाँ ढुंढते रहते हैं । समाज में खुद को साबित करने के लिए अपने बल का प्रयोग करते हैं । नारियाँ के उत्थान में जाने क्यों हमें खुद का पतन नजर आता हैं । किसी नारी को आगे बढते हुए जाने क्यों हम नहीं देख सकते, खासकर खुद से आश्चर्य तो तब होता है जब अपनी संर्कीण मासिकता का दोषी एक नारी को ठरहाते हैं । गलतियाँ हम करते हैं और कारण एक नारी बतातें हैं । वो पुरानी कहावत ''जूती और स्त्री पैरों के नीचे ही रहे तो ठिक हैं ।'' मुझे पता नही किसने लिखी हैं परंतु इतना जरुर पता है कि जिसने भी लिखा या कहा हैं, वह वास्तव में एक नारी ही एवं उसकी भावनाओं को आजतक समझ ही नही पाया । 'नारी' शब्द ही संस्कार एवं सम्मान का हकदार हैं । वेदना एवं संवेदना एक नारी इंसान को सिखाती हैं । फिर भी हम भावना की इस मुर्ती को गलत ठहराते हैं और जाने क्यों यह भूल जाते हैं कि हमें इस दुनिया में जन्म एक नारी ने ही दिया हैं । एक माँ का कर्ज और एक भाई का फर्ज आखिर हम पूरा नही करेगे तो कौन करेगा ? जब भी समाज में नारियों की सुरक्षा की बात होती है तो हमें सिर्फ कॉलेज की मिनी स्कर्ट और समाज की उच्चवर्गी महिलायें नजर आती हैं । जाने कैसे हम यह भूल जाते हैं कि भारत में साठ प्रतिशत जनसंख्या गाँवो में जीवन-यापन करती हैं । उन स्त्रियों के बारे में उन लोगों का क्या ख्याल है जो इस ग्रामीण समाज का अभिन्न हिस्सा हैं । क्या वह भूल जाते है कि उन्होंने या उनके पूर्वजों ने कही न कहीं उसी स्त्री की कोख से जन्म लिया हैं या फिर ऐसी स्त्रियों के लिए ऐसा संकीर्ण ख्याल अपने दिलों-दिमाग से निकाल दे तो ही बेहतर होगा । यह बात भी सही है प्रेम के साथ साथ धोखा देना भी एक स्त्री ही सिखाती हैं । लेकिन हिन्दुस्तान में बुराईयाँ किसमें नही हैं ? हम में, आप में ..सब में हैं । क्योंकि एक हाथ से ताली बजती नही । परंतु गुनाह करने के लिए किसी दूजे हाथ की जरुरत भी नही होती । बुराईयाँ अगर हम पुरुषों में है तो कहीं न कहीं नारियों में भी है । आज हमारे सामने कई ऐसे मुद्दे उभरकर आते हैं जिसमे एक महिला घोर अपराध को अंजाम देती हैं ।

कई महिलाए समाज में मानसिक एवं परिवेश में द्वेष भी फैलाती है परंतु यह कहाँ का कानून हैं कि एक की गलती की सजा हम सौ या हजार को दे । भारतीय कानून के हिसाब से सौ दोषीयोंको सजा मिलें या ना मिले परंतु एक निर्दोष को सजा किसी भी कीमत पर नही होनी चाहिए । अगर कानून हमारे हिसाब से होता तो कसाब जैसे कई हैवान अबतक उपर की सैर कर रहे होते । उनके उपर अगर मुकदमा चल रहा है तो यह पता करने के लिए की कही वो निर्दोष तो नहीं । फिर तो भारतीय कानून के हिसाब से हम सब अपराधी हैं । अतः हमे एक दूजे पर कीचड उछालने के बजाय खुदे में सुधार करने की कोशीश करनी चाहिए । भारतीय समाज में नारी उत्थान और सुरक्षा का दयित्व नारी, पुलिसबल और सरकार से ज्यादा हम पुरुषो का हैं ।

भारत में ऐसी संस्थायें भी बहुत है जो ईस उद्देश्य हेतु इतने बडे नारी समुदाय का विकास एवं सुरक्षा कोई संस्था या अकेली सरकार नही कर सकती बल्कि हमारा सहयोग वाँछनीय हैं ।

रोज रोज के किस्सो पत्र पत्रिकाओं में पढपढकर लगता है हम अभी तक उबे नही हैं । रोज समाचार का शीर्ष वही हत्या, बलात्कार लूट, छेडछाड । आखिर कब तक हम यह देखते सुनेंगे और पढते रहेगें ? कबतक हम खुद पर शर्म करते रहेंगे ??? वक्त आ गया हैं, खुद जागने का और सबको सचेत करने का । मुझे ज्यादा रँगिंग करने की जरुरत नही हैं आप खुद ही समझदार हो । अतः जागों पुरुषों जागों । नारी की सुरक्षा ही हमारा सम्मान हैं । वादा करें कि किसी को दोषी बनाने एवं किसी दूसरे को सचेत करने से पहले खुद में सुधार करे ।

लोखंडे बाली
(तृतीय वर्ष, भुगोल)

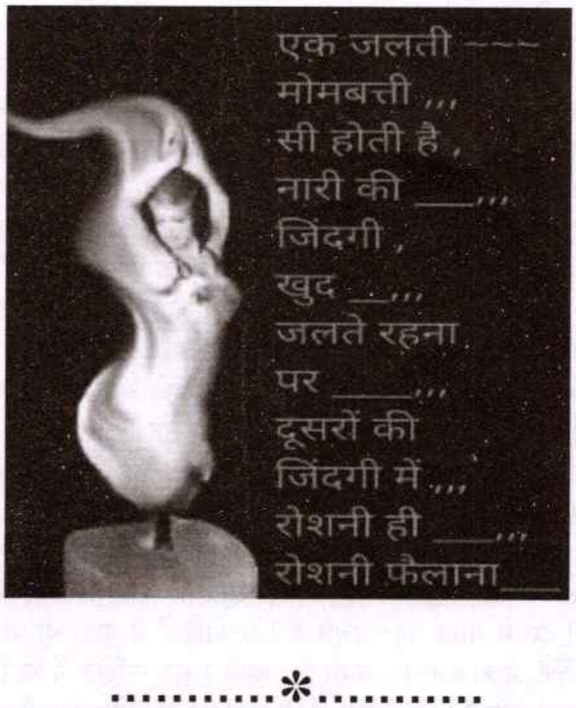

............*............

हमारी राष्ट्रभाषा हिंदी

हमारा भारत एक विशाल देश हैं । यहाँ प्रत्येक स्त्रोत की अपनी विशेष भाषा हैं । उत्तर और दक्षिण भारत की भाषाओं में काफी भिन्नता हैं । भिन्न-भिन्न प्रांतो के लोंगों का मेल-मिलाप बहुत कठिण हो जाता हैं । इसलिए हमारे यहाँ एक उत्तम संपर्क भाषा का होना बहुत जरुरी हैं । यही कारण है कि स्वतंत्र भारत के संविधान में हिंदी को भारत की राष्ट्रभाषा का दर्जा दिया गया हैं ।

राष्ट्रभाषा हिंदी बहुत पहले से देश की संपर्क भाषा रही हैं । वह देश की सबसे अधिक प्रचलित भाषा हैं । भारतभर में भ्रमण करनेवाले हजारो साधु-संत इसी भाषा का प्रयोग करते हैं । देश के अधिकतर भागों में हिंदी बोली पढी और लिखी जाती हैं । लगभग सभी प्रांतो में हिंदी भली भाँति समझ लेते हैं ।

हिंदी में लोगों तक पहुँचने की शक्ति हैं, आजादी की लडाई में हिंदी भी एक प्रभावशाली हथियार बन गई थी । देश के नेता हिंदी में ही भाषण देते थे और लोगों में अद्भूत जागृति पैदा करते थे । महात्मा गांधी देश के गाँव-गाँव में जाकर हिंदी में ही जनता को संबोधित करते थे । हिंदी में लिखे क्रांतिकारी गीतोंने भारतवासियों में आझादी का जबरदस्त जोश पैदा कर दिया था ।

''आज हिमालय की चोटी से फिर ललकारा हैं ।
दूर हटो ऐ दुनियावालो हिंदुस्तान हमारा हैं ।
जैसे गीत देश में क्रांति की लहर ले आए थें ।

राष्ट्रभाषा हिंदी एक समृध्द भाषा हैं । इस भाषा में देश की मिट्टी की महेक हैं । इसका साहित्य बहुत उँचे दर्जे का हैं । लगभग सभी विषयों पर हिंदी में पुस्तकें उपलब्ध हैं । आज विदेशो में भी हिंदी के प्रति आकर्षण बढ रहा हैं । हिंदी फिल्में बरसों से मनोरंजन का प्रमुख साधन रही हैं । दूरदर्शन पर दिखाए जानेवाले हिंदी धारावाहिक खूब लोकप्रिय हो रहे हैं । इसमें संदेह नही की हिंदी एक शानदार भाषा हैं ।

हिंदी सरल भाषा हैं । उसकी लिपि संस्कृत भाषा की देवनागरी हैं । उसे सीखना बहुत आसान हैं । इसलिए उसका पूरे देश में प्रचार हुआ हैं । आज अहिंदी भाषी प्रदेशों के लोग भी अच्छी हिंदी बोल लेते हैं । सरकारी कर्मचारियों के लिए भी हिंदी सहज और सुगम भाषा हैं । अहिंदीभाषी लेखक और कवि भी हिंदी में उत्कृष्ट रचनाएँ करते हैं । हिंदी बोलने में सबसे अच्छी और सीधी भाषा हैं ।

राष्ट्रभाषा के रुप में देश की एकता की भाषा हैं । आज देश के हर भाग में हिंदी बोली जाती हैं । हिंदी अखबार और पत्र-पत्रिकाओं का भी देश में सर्वत्र बहुत प्रचार हैं । रेलगाडियों में यात्री भी परस्पर प्रातः हिंदी में ही बातचीत करते हैं । हमारे स्कुल कॉलेज में भी हिंदी का प्रयोग होता हैं । हमारी सेना में भी हिंदी का ही प्रयोग होता हैं । इस तरह देश को एक और अखंड बनाने में हिंदी का बहुत बडा हाथ हैं ।

इतना होने पर भी हमारे देश में आज भी अँग्रेजी का बहुत महत्व हैं । अच्छी नौकरी या उँचा पद पाने के लिए अँग्रेजी का ज्ञान अनिवार्य समझा जाता हैं । पर अँग्रेजी कभी हमारी राष्ट्रभाषा नही बन सकती क्योंकि इस विदेशी भाषा को बहुत कम लोग समझते हैं । इस भाषा में देश की आत्मिक संस्कृतिकी वास्तविक अभिव्यक्ति नही हो सकती । निस्संदेह हिंदी सच्चे अर्थो में हमारे देश की राष्ट्रभाषा है । इसलिए हिंदी की शिक्षा एवं प्रसार को उचित महत्व देना चाहिए ।

''हिंदी हमारी राष्ट्रभाषा हैं और हमेशा रहेगी ।''

गिलके शुभांगी
(प्रथम वर्ष, कला)

...........*...........

बडा ही महत्व हैं ।

फौज में वीरों का, जंगल में शेरों का
शुटिंग में हिरो का, पढाई में झिरो का
बडा ही महत्व हैं ।

कविता में शायर का, कोर्ट में लॉयर का
जंग में फायर का, आभूषण में पायल का
बडा ही महत्व हैं ।

ट्रेन में टी.सी का, रोड में जी.टी का
परेड में पी.टी का, फाईन में सिटी का
बडा ही महत्व हैं ।

क्रिकेट में पारी का, गलती में सॉरी का
धर्म में पुजारी का, मंदिर में कृष्णमुरारी का
बडा ही महत्व हैं ।

सब्जी में आलु का, बिल्डींग में बालु का
जानवर में भालु का, नेता में लालु का
बडा ही महत्व हैं ।

परेड में गाईड का, रोड में साईड का
सफर में बाईक का, लाईफ में वाईफ का
बडा ही महत्व हैं ।

काळे रुपाली
(द्वितीय वर्ष, हिंदी)

...........*...........

खुशी

मिली न कोई खुशी तो क्या हुआ, मै गमों के साज पर गीत गाती रही । बहारो की खुशी बाँट दी मैने गुलो की, मै काँटो की चुभन में मुस्कुराती रही । मिलती नही हर किसी को चाँद तारो का जहाँ चिलचिलाती धूप में ठोकरे खाती रही । कर लिए जितने सितम जमाना कर सका । वेदना का गम आकंठ में पीती रही । डकर पीछे मुझे काफिले बढते रहे, रुके, मौसमो के साथ मै चलती रही ।

वाघ भारती
(प्रथम वर्ष, कला)

............*............

कबीर के दोहे

Copyright©Isamaj.com

दुख में सुमिरन सब करें, सुख में करे न कोय।
जो सुख में सुमिरन करे, दुख काहे को होय।।

तिनका कबहूँ ना निंदिये, जो पाँव तले होय।
कबहूँ उड़ आँखों पड़े,पीर घनेरी होय।।

माला फेरत जुग भया, फिरा ना मन का फेर।
कर का मन का डार दें, मन का मनका फेर।।

गुरू गोविन्द दोनों खड़े, काकू लागूं पाँय।
बलिहारी गुरू आपनो, गोविन्द दियो बताय।।

बलिहारी गुरू आपनो, घड़ी-घड़ी सौ सौ बार।
मानुष से देवत किया करत न लागी बार।।

Copyright©Isamaj.com

कबीर माला मनहि की, और संसारी भीख।
माला फेरे हरि मिले, गले रहट के देख।।

सुख में सुमिरन ना किया, दु:ख में किया याद।
कह कबीर ता दास की, कौन सुने फरियाद।

page1

............*............

शेरो शायरी

दिल की गलियो में
गम कभी न हो ।
हमारी यह दोस्ती
कभी कम न हो ।
क्या पता कल
हम हो ना हो ।
बस यही दुआ
करते है आप सदा
खुश रहो ।

दोस्ती कोई ऐसा धागा नही
जो खिचने से टुट जाए ।
उसे दोस्ती नही कहने
जो थोडीशी बात पर
छुट जाए ।
दिल एक मंदिर हैं ।
आप उसकी मुरत हो ।
खुदा की कसम आप
बोहोत खुबसुरत हो ।

आपको मिसकॉल करना रोज की बात हैं ।
आपको याद करना आदत की बात हैं ।
आपसे दुर रहना मजबुरी की बात हैं ।
मगर आप जैसा दोस्त पाणा किस्मत की बात हैं ।

भगवान करे हमारी
दोस्ती इतनी गहरी हो
साँस तेरी रुके तो
मौत मेरी हो ।

ये खुदा तेरी अदालत
मे मेरी जमानत करना
मैं रहू ना रहू मेरी
दोस्त आश्विनी को
सलामत रखना ।

जिसके पास कुछ नही होता ।
उसको दुनिया हसती हैं ।
जिसके पास सबकुछ है ।
उससे दुनिया जलती हैं ।
लेकिन हमारे पास ऐसे
अध्यापक, शिक्षक है जिन्हे
पाने के लिए दुनिया तरसती हैं ।

मेहंदी रंग लाती हैं ।
सुख जाने के बाद
जनता सिनियर कॉलेज की
याद आयेगी टि.वाय पुरा
होने के बाद ।

जिंदगी मे हमेशा
नये लोग मिलेंगे
कही ज्यादा तो
कही कम मिलेंगे
दोस्ती जरा सोचकर करना
क्योंकि मुमकिन नही
हर जगह हम नही होंगे ।

दोस्ती एक नगमा हैं ।
जिसे गुणगुणाती हुँ मैं ।
दोस्ती एक रिश्ता हैं ।
जिसे निभाती हुँ मैं ।
अकेले जिंदगी कट नही सकती
इसलिए आप जैसे प्यारे
दोस्त बनाती हुँ मैं ।

दुख है दर्द है तो दवा है दोस्ती
इस घुटन भरी जिंदगी में हसी हैं दोस्ती
जो ना समझ सके उसके लिए कुछ नही
पर मेरे लिए तो खुदा है दोस्ती ।

कावळे रोहिणी
(तृतीय वर्ष, कला)

............*............

झाशी की राणी लक्ष्मीबाई

इस भारत वर्ष में हिमालय से ऊँची और विंध्य पर्वतों से भी ज्यादा हिम्मतवाले, कर्तबगार महिलाएँ होकर गई हैं, पर उनमे से मर्दानी झाशी की राणी बहुत शक्तीशाली और तेजस्वी लगती हैं। स्वतंत्रताकी ज्योत प्रज्वलित करके राणी लक्ष्मीबाई स्वातंत्र्य का ध्येय हासिल करने पहुँची थी। समाज को वो बेहेतरीन शक्तीशाली और तेजस्वी बनाना चाहती थी। उस झाशी के राणी की शौर्यकथा शाहीर गुनगुना रहे थे कि,

''बुंदेल हरबोलो के मुँह हमने सुनी कहानी थी।
खुब लढी मर्दानी वह तो झाशीवाली राणी थी।।''

एलिशनने झाशी शहर में अंग्रेजी राज्य की घोषणा की। यह वार्ता राणी को दि गई। तब अपने साथी की स्थिति देखकर राणी ने उनका साहस बँधाया और कहा की यह दुबलेपण के लक्षण हैं।

१८५७ साल में डमडम की छावणी में एक घटना घटी थी। उसका संदेश राणी को रक्तकमल लेकर आया। बंडखोर दिल्ली में पहुँचे तलवारों का खणखणाहट शुरु हो गई। बहादूरशहा को दिल्लीका बादशहा घोषित किया और झाशी के रणचंडीकानेही इस पहले स्वातंत्र्य संग्राम में सहभाग दर्शाकर रणशिंग फुँका था।

''मेरी झाशी नही दुँगी''

सुभद्राकुमारी चौहाण झाशी के राणी का वर्णन करते हुए कहते हैं की -

''लक्ष्मी थी, दुर्गा थी, वह स्वयं वीरताकी अवतार।
देख मराठे पुलकित होते उसकी तलवारों के वार।।''

राणी का कहना था की हमारे सैनिकोंकी देहोंका कुछ भी हो पर आत्मा अमर रहे। गोरे लोगों ने शहर के दरवाजे बंद किये थे। और घरमें घुसकर लुट आरंभ शुरु किया। राणी के बडे ग्रंथालय को आग लगाकर उन्होंने स्वयंम की पाशाणिकता सिध्द की थी। हमारे प्राणप्रिय झाशी की कथा यह दुर्दशा और ऐसा बडा ही अनर्थ ?

राणीने एक बार फिर सिंहगर्जना कि और कहाँ की - 'नही नही मेरी झाशी नही दुँगी' बडी छलांग लगाकर झाशी ने किल्ले को प्रमाण करके 'हर हर महादेव' का जयघोष किया। अंग्रेजी सैन्य काप रहे थे। गोरे लोग राणी का पिछा करने लगे।

झाशी के राणी ने घोडे को पिटकर लढाई करने लगी। घोडे की जान गई पर घोडा न होने के बाद भी राणीने काल्पी पहुँच गई। राणी जखमी और घायल हो गई थी। बाबा गंगादास का आश्रम पहुँची और उन्होंने कहा की सीता, सावित्री के मायभुमीसे यह वीरकन्या हैं। राणीकी शक्तीसेना देश की एक आश्चर्यकारक विषय था। क्या आप इस झाशी के राणी को भुलेंगे ? कदापी नही।

''जाओ राणी याद रखेंगे हम कृतज्ञ भारतवासी यह तेरी बलिदान जगाएगा स्वतंत्रता अविनाशी होवो चुप इतिहास लगे सच्चाई को चाहे फाँशी। हो मदमादी विजय मिटा दे गोले से चाँहे झाँसी। तेरा स्मारक तु ही होगी, तु खुद अमर निशानी थी, खुब लढी मर्दानी वह तो झाँशीवाली राणी थी।''

तरटे आरती
(प्रथम वर्ष,कला)

...........*...........

देश के प्रति युवकों का कर्तव्य

युवक देश के प्राण होते हैं। देश को अपने युवकों से बडी-बडी आशाएँ होती हैं। युवकों को भी देश के प्रति अपने कर्तव्यों का ज्ञान होना चाहिए।

युवकों पर ही मातृभूमि की रक्षा की जिम्मेदारी होती हैं। इसलिए युवकों का कर्तव्य हैं कि वे अपनी रुची के अनुसार जल, थल या वायु सेना में भर्ती हों और युध्द कौशल में निपुण बनें। स्वतंत्रता की लढाई में अनेक युवकों ने अपना बलिदान दिया हैं। भगतसिंग, राजगुरु, सुखदेव, चंद्रशेखर आझाद, रामप्रसाद बिस्मिल आदि शहीदोंने अपने साहस और देशप्रेम से भारतवासियों में आझादी के लिए बलिदान देने की भावना दिखाई थी। अब देश के स्वाभिमान और गौरव की रक्षा के लिए भी युवकों को ही आगे आना होगा।

देश के युवक राजनीति के क्षेत्र में भी प्रवेश करें और उसमें अपना योगदान दें। आज हमारे यहाँ राजनीति और आर्थिक क्षेत्र में भ्रष्टाचार फैला हुआ हैं। प्रशासन में भ्रष्ट तत्व घुस गए हैं। चुनावों में भी धाँधली होती रहती हैं। ये सारे अनिष्ट युवक ही दुर कर सकते हैं। शासन को कल्याणकारी रुप देना युवकों के ही हाथ में हैं।

समाज भी अपनी समस्याओं को हल करने के लिए युवकों का ही मुँह ताकता हैं। आज जरुरत है ऐसे प्रबुध्द की जो समाज को संकीर्णताओं से मुक्त कर उसे विशाल और व्यवहारिक दृष्टि दे। वे जातिप्रथा को समाप्त करे। ऊँच-नीच का भेदभाव दूर करें। वे बिना दहेज लिए विवाह करने का संकल्प करे और इस प्रकार देश को दहेज के दानव से मुक्त करें। वे सिनेमा और दूरदर्शन के माध्यम से समाज को नई दृष्टि देने हेतु देहातों में शिबिरों का आयोजन कर सामाजिक समस्याओंका निराकरण करें।

विज्ञान, कला, शिक्षा आदि क्षेत्रों में युवकों को ही देश की

आवश्यकताएँ पूरी करनी पडेंगी । आज हमारे देश में खाद्यान्न की कमी हैं । देश के अनेक भागों में पेयजल की समस्या है । अच्छी सडकों की जरुरत हैं । विद्युत उत्पादन बढाना हैं । इन सबके लिए आधुनिक टेक्नॉलॉजी का ज्ञान आवश्यक हैं । यह ज्ञान पाकर हमारे युवक इस पिछडें हुए देश को विकास की नई उँचाई पर ले जा सकते हैं । कृषि उद्योग तथा व्यापार में आधुनिक तौर तरीके अपनाकर वे देश में प्रगति का नया उजाला ला सकते हैं ।

इस प्रकार युवक चाहे तो कई तरह से देश की सेवा कर सकते हैं । वे जुआ, शराब, चोरी, बेईमानी आदि बुराईयों से बचे और अपनी शक्ति का देश के उत्कर्ष में सदुपयोग करे । वे वीर बनकर दुष्ट तत्वों का नाश करे वे अच्छे नेता, प्रशासक, शिक्षक, डॉक्टर, इंजिनियर और कलाकार बनकर देश के विकास में अपना योगदान दे ।

आधुनिकता का नशा आज के युवकों को गुमराह भी कर सकता हैं । कुसंगति में पडकर कई युवक धुम्रपान और मद्यपान करने लगते हैं । कभी कभी कुछ युवक नशीले द्रव्यों के आदि बन जाते हैं । मादक पदार्थों की यह लत उन्हें असमाजिक प्रवृत्तियों की ओर ले जाती हैं । ऐसे युवक आगे चलकर अपराध की दुनिया में पहुँच जाते हैं ।

आज का युवक किताबी कीडा न रहकर पढाई के साथ साथ वह राजनीति में भी दिलचस्पी लेता हैं । चुनाव के समय वह अपनी मनपसंद राजनीतिक पार्टी की सहायता करता हैं । अठारह वर्ष से अधिक आयु का युवक मतदान में भी भाग लेता हैं । इस अधिकार के जरिए वह शासन में उलट फेर कर सकता हैं । राजनीतिक दलों की युवा शाखाओं में प्रायः युवक ही होते हैं ।

आज का युवक बडा चतुर तथा अपने उद्देश्य के प्रति जागरुक हैं । उचित यही है की उसे उसकी योग्यता के अनुसार आगे बढने और अपनी विद्या का सदुपयोग करने का अवसर मिले । ऐसा वातावरण बने की आज का युवक कल अपनी मातृभूमि का सपूत कहलाने योग्य बन सके ।

आज का युवक मनोरंजन और मोबाईल साधनों का आनंद लेता हैं । आज के युवक चित्रपट में भी काम करते हैं । वह मानों के कैसेटों के संग्रह का शौकीन होता हैं । सितारे भी आज युवकों को भी शिस्त से अपना काम करना चाहिए । आज के युवक के हृदय में कई प्रकार ही महत्वकांक्षाएँ होती हैं और अच्छा खेलनेवाले ही बाद में राष्ट्रीय टिमों सितारे आज भी प्रवेश पाते हैं ।

''जितने वाले कभी हार नहीं मानते ।
हार माननेवाले कभी जितते नही ।।''

जिंदगी

कभी हार तो कभी जीत हैं जिंदगी
कभी हसना तो कभी रोना हैं जिंदगी
जिंदगी मे हर कोई हसना चाहता हैं
लेकीन हर वक्त हमारे साथ रोना होना हैं ।
हसना दुजा नाम है जिंदगी का
गिरकर भी चलना मतलब हे जिंदगी ।

तरटे जयश्री
(प्रथम वर्ष, कला)

...........*...........

दोस्त

दोस्त हो तो ऐसा हो
जिसपे दुनिया को गर्व हो
अपनो से भी बढकर हो
दोस्त हो तो ऐसा हो ।।

जिसपे हमे नाज हो
जिसके दिल में सबके लिए प्यार हो
दोस्त हो तो ऐसा हो ।

जिसके बिना जिना मुश्किल हो
जैसे दो दिल एक जान हो
दोस्त हो तो ऐसा हो

जैसे आसमान में चाँद हो
और जमीन पर फुलों की बहार हो
जिसके जिंदगी मे दोस्त ना हो
उसकी जिंदगी अधुरी हो
''और''
जिसके जिंदगी में दोस्त हो
उसकी जिंदगी स्वर्ग
से भी
सुंदर
हो....

मुंगसे शारला
(द्वितीय वर्ष, इंग्रजी)

...........*...........

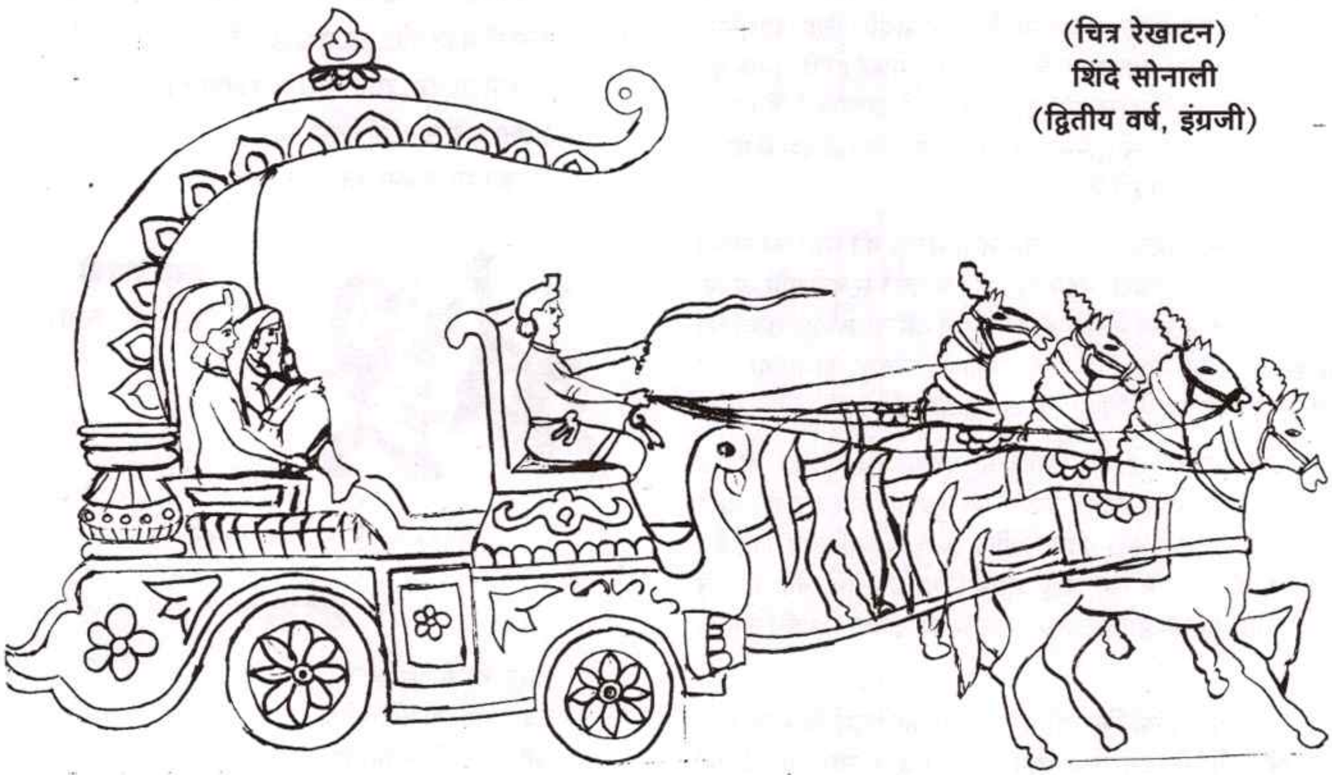

(चित्र रेखाटन)
शिंदे सोनाली
(द्वितीय वर्ष, इंग्रजी)

बेटीयाँ

मैं बेटी बनकर आयी हुँ ।
मेरे माँ-बाप के जीवन में
बसेरा होगा कल मेरा किसी और के आंगण में
क्यों यह रिश्ता भगवान ने बनाया होगा
कहते हैं आज नही तो कल तु पराई होगी
देकर जन्म पाल पोसकर जिसने हमें बडा किया
और वक्त आया तो उन्ही हातोंसे विदा किया
बेटीयाँ इसे समझकर परीभाषा अपने जिवन की
बन देती है अभिलाषा एक अतुट बंधन की
क्या रिश्ता हमारा अजिब होता हैं ।
क्यों बस यह हम बेटीयोंका नशिब होता हैं ।

काकडे प्रतिक्षा
प्रथम वर्ष, विज्ञान

ENGLISH SECTION

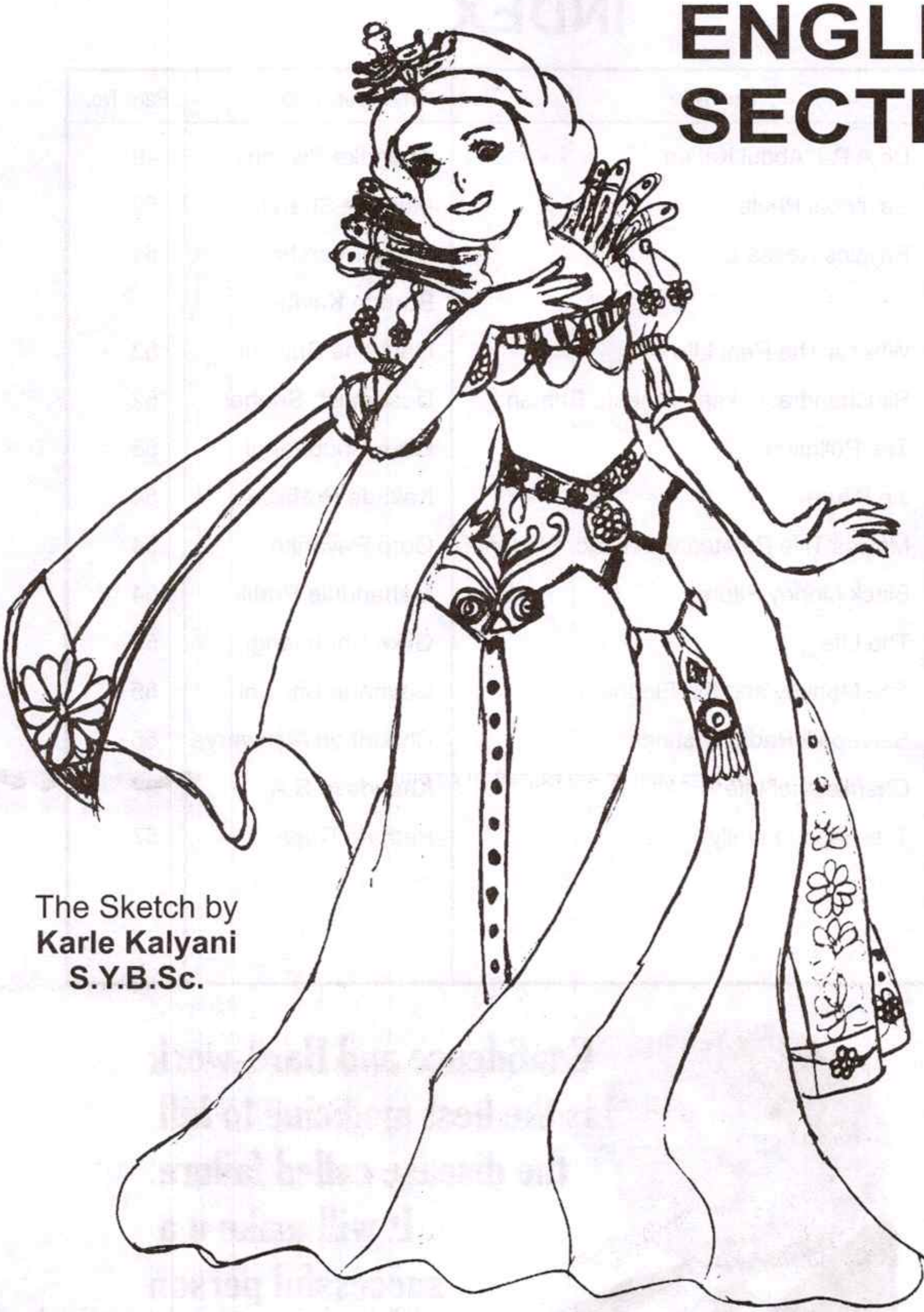

The Sketch by
Karle Kalyani
S.Y.B.Sc.

INDEX

Sr.No.	The Title	The Poet / Writer	Page No.
1	Dr. A.P.J. Abdul Kalam	Khendke Swapnil	49
2	Savitribai Phule	Mungse Sharala	50
3	Physics Research	Khakal Varsha / Borude Kavita	51
4	What is The Real Life ?	Gavhane Shivani	52
5	Sir Chandrashekhar Venkata Raman	Deshmukh Snehal	52
6	The Pollution	Gilke Shubhangi	53
7	Jio Piture	Kakade Pratiksha	54
8	Movies Title Related with B.Sc. Students	Gore Priyanka	54
9	Black Money Piture	Mahandule Pratik	54
10	The Life	Gilke Shubhangi	55
11	The Monkey and the Elephant	Gavhane Shivani	55
12	Sarvepalli Radhakrishnan	Chaudhari Aishwarya	56
13	Chemistry of Life	Khendake S.A.	57
14	The Happy Family	Pathare Rupali	57

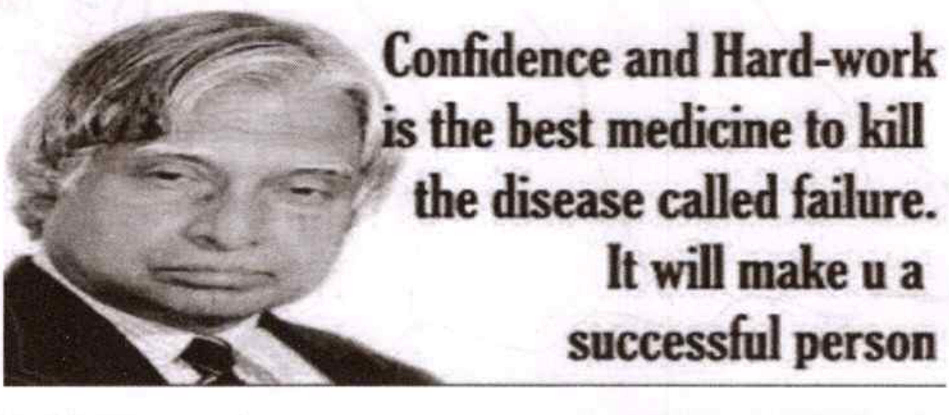

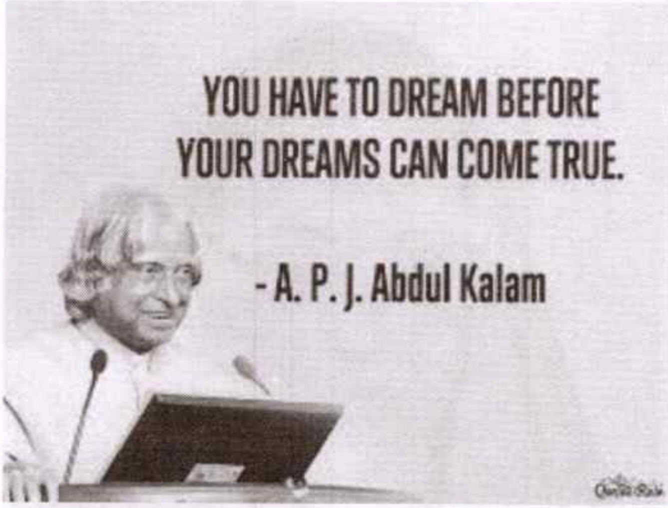

Dr. A. P. J. Abdul Kalam

Avul Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam better known as A.P.J.Abdul Kalam. (15 October 1931-27 July 2015) was the 11th president of india from 2002 to 2007. Career scientist turned to statesman. Kalam was born and raised in Rameshwaram, Tamil Nadu and studied physics and aerospace engineering. He spent the next four decades as scientist and science administrator mainly at the Defence Research and Development Organisation (DRDO) and indian Space Research Organisation (ISRO) and was intimately involved in India civilian space programme and military missile development efforts.

Kalam was elected as the 11th president of India in 2002 with the support of both the ruling Bharatiya Janata Party and the then opposition Indian National Congress widely referred to as the people's president. He was a recipient of several prestigious awards, including the Bharat Ratna, India's highest civilian honour. While delivering a lecture at the indian institute of management shillong, Kalam collapsed and died from an apparent cardiac arrest on 27 July 2015 aged 83 thousands including national-level dignitaries attended the funeral ceremony held in his hometown of Rameshwaram, where he was buried with state honours.

Life and Education :-

Avul Pakir Jainulabdeen Abdul Kalam was born on 15 October 1831 to a Tamil Muslim Family in the pilgrimage centre of Rameshwaram on Pamban Island, then in the Madras presidency and now in the state of Tamilnadu. His father Jainulabdeen was a boat owner and imam of a local mosque. His mother Ashiamma was a housewife. His father owned a ferry that took Hindu pilgrims back and forth between Rameshwaram and now uninhabited Dhanusn Kodi. Kalam was the youngest of four brothers and one sister in his family. There business had involved trading groceries between the main land and the island and to and from Shrilanka as well as ferrying pilgrims between the mainland and pamban. As a result the family acquired the title of "Mara Kalam Iyakkivar" (wooden boat steerers) which over the year became shortened to "Marakier".

After completing his education at the Schwartz Higher Secondary School, Ramanathapuram, Kalam went on to attend Saint Joseph's College, Tiruchirappalli, affiliated with the University of Madras, from where he graduated in physics in 1954. He moved to Madras in 1955 to study aerospace engineering in Madras achieving his dream of becoming a fighter pilot, as he placed ninth in qualifiers, and only eight positions were available in the IAF.

Career as a Scientist :-

After graduating from the Madras Institute of Technology in 1960, Kalam joined the aeronatical development establishment of the Defence Research and Development Organisation (DRDO) as a scientist. He started his career by designing a small hovercraft, but remained unconvinced by his choice of a job at DRDO. Kalam was also a part of the INCOSPAR committee working under Vikram Sarabhai, the renowned space scientist in 1969. Kalam was transferred to the Indian Space Reserarch Organisation (ISRO) where he was the project director of Indias first Satellite Launch Vehicle (SLV-III) which successfully deployed the Rohini Satellite in near-earth orbit in July 1980.

Kalam in 1963 to 1964 visited NASA'S Langley Reserarch Centre in Hampton, Virginia, Goddard space flight center in Greenbelt Maryland, and wallops flight facility. Between the 1970 s and 1990s, Kalam made an effort to develop the polar satellite Launch Vehicle (PSLV) and SLV-III projects, both of which proved to be successful. R. Venkataraman was instrumental in getting the cabinet approval for allocating 388 crores for the mission, named Integrated Guided Missile Development Programme (IGMDP) and appointed Kalam as the chief executive.

Kalam served as the chief scientific adviser to

the prime minister and secretary of the Defence Research and Development Organisation from July 1992 to December, 1999. The Pokhran-II nuclear tests were conducted during this period in which he played an intensive political and technological role. Kalam served as the chief project coordianator, along with Rajagopal Chidambaram during the testing phase. However the director of the site test, K. Santhanam, said that the thermonuclear bomb had been a "Fizzle" and criticisied Kalam for issuing and incorrect report. Both kalam and Chidambaram dismissed the claims.

In 1998 along with cardiologist Soma Raju Kalam developed a low cost coronary stents named the "Kalam-Raju Stent". in 2012 the duo designed a rugged tablet computer for health care in rural areas, which was named the "Kalam-Raju Tablet".

Khendke Swapnil
S.Y.B.Sc.

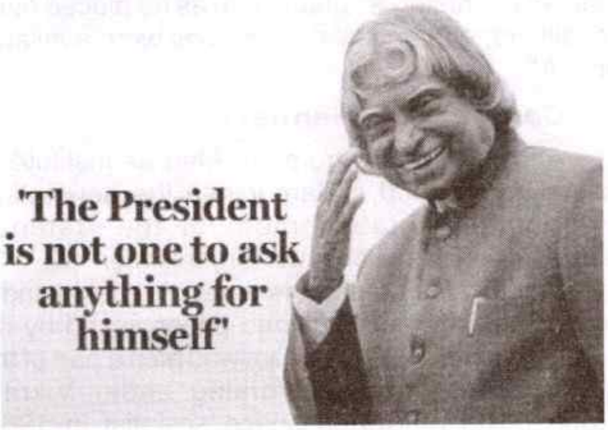

...........*...........

Ideal Parsonality and Her Teaching

Savitribai Phule

Savitribai Phule was born in 1831 in Naigaon, Maharashtra. Her family were farmers . At the age of nine, she was married to twelve years-old Jyotirao Phule in 1840. Savitribai and Jyotirao had no children of their own. However the couple adopted Yashvantrao who was the son of a widowed Brahmin. She played an important role in improving women's rights in India during British rule. Phule along with her husband founded the first women's school at Bhide Wada in Pune in 1848. She worked very hard to abolish discrimination and unfair treatment of people based on caste and gender. She is regarded as an important figure of the social reform movement in Maharashtra.

Savitribai worked as both an educational reformer and social reformer, especially for women. Savitribai was taught to read and write by her husband Jyotirao. As one of the very few indigenous literate women of the time, she played a full part in her husband's social reform movement by becoming a teacher in the schools that started for girls and later for so called untouchables in Pune. For this task she had to endure a lot of abuse at the hands of the orthodox society of Pune. The couple were felicitated by the colonial government of Bombay Presidency in 1850s for this work.

During the 19th century arranged marriges before the age of maturity was the norm in the Hindu Society of Maharashtra. Since mortally rates were high, many young girls often became widows even before attaining maturity. The 1881 Kolhapur gazetteer records that widows at that time used to shave their heads and her simple red sarees and had to lead a very austere life with little joy. Tiffany Wayne has described Phule as "one of the first-generation modern Indian feminists and an important contributor to world feminism in general as she was both addressing and challenging not simply the question of gender in isolation but also issues related to caste and casteist partriachy".

Savitribai and her adopted son Yashwant opened a clinic to treat those affected be the worldwide third pandemic of the bubonic plague when it appeared in the area around Nallasopara in 1897. The clinic was established at Sasane Mala, Hadapsar, near Pune, but out of the city in an area free of infection, Savitribai personally took patients to the clinic where her son served them. While caring for the patients, she contracted the disease herself.

She died for in 10 march 1897 serving a plague patient.

Savitribai Phule wrote many poems against discrimination and advised to get education. Two books of her poems were published posthumously, 'Kavya Phule' (1934) and 'Bavan Kashi Subodh Ratnakar' (1982)

Her Poetry

Go, get education
Be self - reliant, be industrious
Work, gather wisdom and riches
All gets lost without knowledge
We become animal without wisdom
Sit idle no more, go get education
End misery of the oppressed and forsaken,
You've got a golden chance to learn
So learn and break the chains of caste
Throw away the brahman's scriptures fast.

Legacy

The Government of Maharashtra has instituted an award in her name to recognize women social reformers.

Mungse Sharala
S.Y.B.A.
English Department

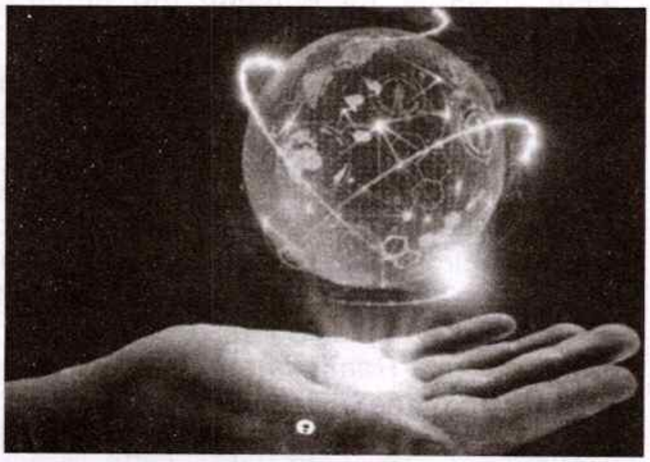

*

Physics Research

It must be emphasized that teaching is complex process in which the intuition experience and enthusiasm of individual instructors play an important role that is not diminished by finding from research. Instead systematic investigation of how students learn provide instructors with essential information and tools much as fundamental research in the helth sciences is a critical component of medical cure but is not a replacement for clinical judgment compassion and dedication.

The field of physics education research emerged in the 1970s the physics education reserarch (PER) community made significant advances in understanding how student learn physics several hundred researchers now tackling problem with both immediate and long-term implication for undergraduate physics education. The National Research (NRC) report also discussess the Role that PER has played in advancing education research as scholarly pursuit for academic scientists in other disciplines.

Learning in undergraduate physics includes 173 unique situations. Below a very brief overview of PER sets the stage for a discussion of key finding and current priorities in six major areas of research taken together these items constitute a research agenda that responds to pressing needs in undergraduate physics education and also encourage fundatinal research that may drive improvement in courses and programme in future.

Perhaps the most important finding of the past four decades of PER is that a variety of specific teaching methods can be read to improve student's understanding compared to frequently used lecture method. The effectiveness of different teaching methods has often been established by measuring what student are able to do at different points in instruction. For example, giving students pretests and posttests before and after a specific intervention or an entire course. The pretests and post-tests typically consists of questions that require studnets to apply what they have been taght to situation that are not exactly the same as any they have seen before this and that are not susceptible to formulas manipulation.

Methods for assessing the degree to which changes to instruction bring about improvements in student understanding are part of process of applied research that leads to the development of method

and materials that can be adopted by faculty at other institution successive refinements are suggested by post-test result, classroom, observation & further in depth research (e.g.interviews). Eventually, testing takes place at other institutions to ensure that the methods of materials are transportable & to determine the conditions needed for effective implementation while this is not by any means the only frame work employ in PER it is emplasized here because many of the innovative methods & materials mentioned in this document resulted from some variation on this procedure.

Khakal Varsha
Borude Kavita
T.Y. B.Sc., Physics

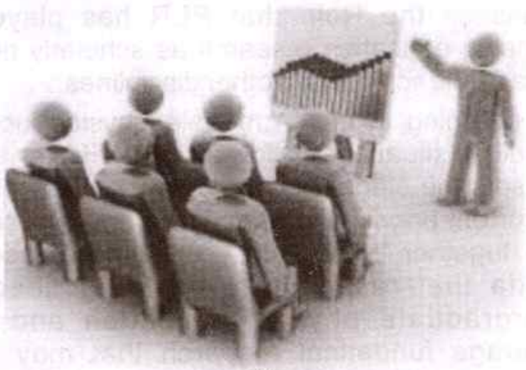

...........*...........

What Is The Real Life ?

Birth is a start of the life
Education is a heart of the life
Love is a part of the life
Marriage is the disturb of the life
Friend is a part of the life
Money is the end of the life
But
'Mother and Father' is our
Real Life

Gavhane Shivani
F.Y.B.A., Optional English

...........*...........

Sir Chandrashekhar Venkata Raman

Sir Chandrashekhar Venkata Raman was an indian scientist whose work was influential in the growth of science in India. He was the recipient of the Nobel Prize for Physics in 1930 for the discovery that when light traverses a transparent material, some of the light that is reflected changes in wavelength. This phenomenon is how called Raman scattering and is the result of the Raman effect. Venkata Raman was born in Thiruvanaikaval, near Thruchirappali, Madras Province in British India to R. Chandrasekhar Iyer & Parvati Ammal.

He was second in their five children At an early age Raman moved to the city of vizag, Andhrapradesh studied at St. Aloysiys Anglo-Indian Highschool. His father was a lecturer in mathematics and physics at presidency college In 1904. He passed his B.A. examination infirst place and won the gold medal in physics and in 1907 he gained his M.A. degree with the highest distinctions.

In 1917 Raman resigned from his government service and took up the newly created professorship in physics at the university of Calcutta. At the same time, he continued doing research at 'The Indian Association for the Cultivation of Science Calcutta' where he became the honorary secretory.

On February 28, 1928 Raman led experiments at the Indian Association for Cultivation of Science with collaborators, including K.S. Krishanan on the scattering of light when he discovered the Raman Effect. Raman spectroscopy came to be based on this phenomenon and Ernest Rutherford refferred to it in this presidential address to the Royal Society in 1929 Raman was president of the 16th session of the Indian science congress in 1929.

He was the president of kingnthood and

medals and honorary doctorates by various universities for his work on 'The scattering of light and for the Discovery of the Raman Effect'. He was the first Asian & first non-white to receive any Nobel Prize in the sciences. Raman also worked on the acoustics of musical instruments. He worked out the theory of transverse vibration of bowed strings, on the basis of superposition velocities.

In 1948 Raman through studying the spectroscopic behavior of crystals, approached in a new manner fundamental problems of crystal dynamics. He dealt with the structure & properties of diamond, the structure and optical behavior of numerous iridescent substances. Among his other interests were the optics of colloids, electrical and manetropy & the physiology of human vision.

Deshmukh Snehal
S.Y.B.Sc.

*

The Pollution

The pollution is one of the very important problem of the whole world. Four types of pollutions are air, water, environmental pollution and earth pollution.

1) Air Pollution :- Human life is very fast and busy. This air pollution is very worst problem in the whole world. Imagine the world without the oxygen. No oxygen, no life. No tree, no rain. Man has to face air pollution problems. Air any where but not to breathe.
2) Water Pollution :- Water is the need of human life. Water pollution is the very bad problem. In India man has to face water pollution. Water in India has been formed due the various processes. Save every drop of water. Save water and save the life. For the growth and development of the water, we should work hard.
3) Enviroment Pollution :- In India there is very strong problem of environment pollution. Man has to face air pollution. Everybody must have environment to save our life. Environment Pollution has been increasing. This is probably the last chance. If you love nature, it will definitely love you. If you love your environment, it will love you.
4) Earth Pollution :- The world's Earth Day is on 22nd April. It is very worse problems on the earth. Earth's climate has been changing. The pollution has the important effect on the earth.

"Save Earth Save Life"

The world is the resource of air, water and environment. So save the reasources and avoid the pollution.

Gilke Shubhangi
F.Y.B.A.

*

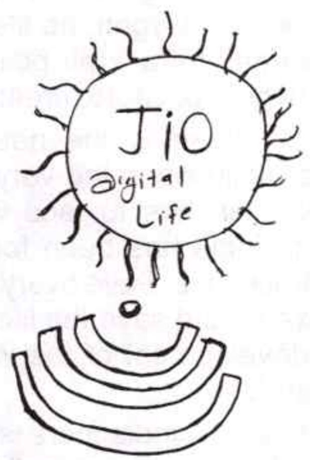

Piture by
Kakade Pratiksha
(F.Y.B.Sc.)

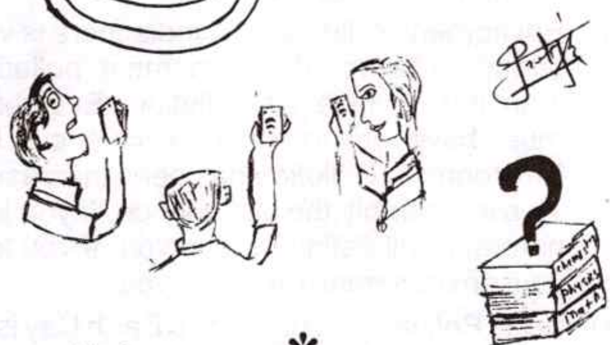

...........*...........

Movies Title Related with B.Sc. Students

Classes - Kabhi - Kabhi
Copying - Yarana
Physics - Raaz
Math - I - Mission Impossible
Math -II - Asambhav
Chem-I - Ghatak
Chem-II - Na Tum Jano Na Hum
Environmental Sci - Pyar Me Kabhi-Kabhi
Botany - Kabhi Khushi Kabhi Gum
1st Semister - Jindagi Na Milegi Dubara
2nd Semister - Ye Kya Ho Raha Hai
First Class - Raju Ban Gaya Gentalman
Distinaction - Ye To Hona Hi Tha
A.T.K.T. - Oh My God
Fail - Phir Milenge

Gore Priyanka
F.Y.B.Sc.

...........*...........

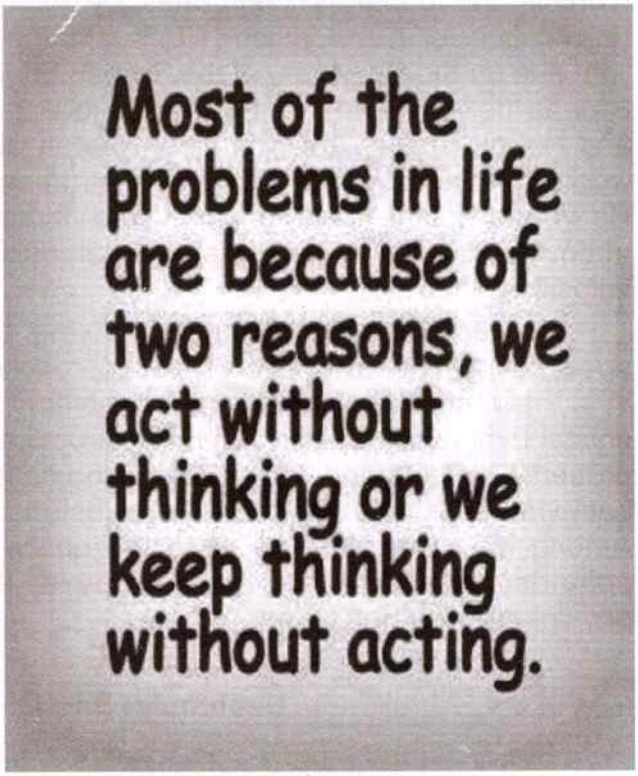

...........*...........

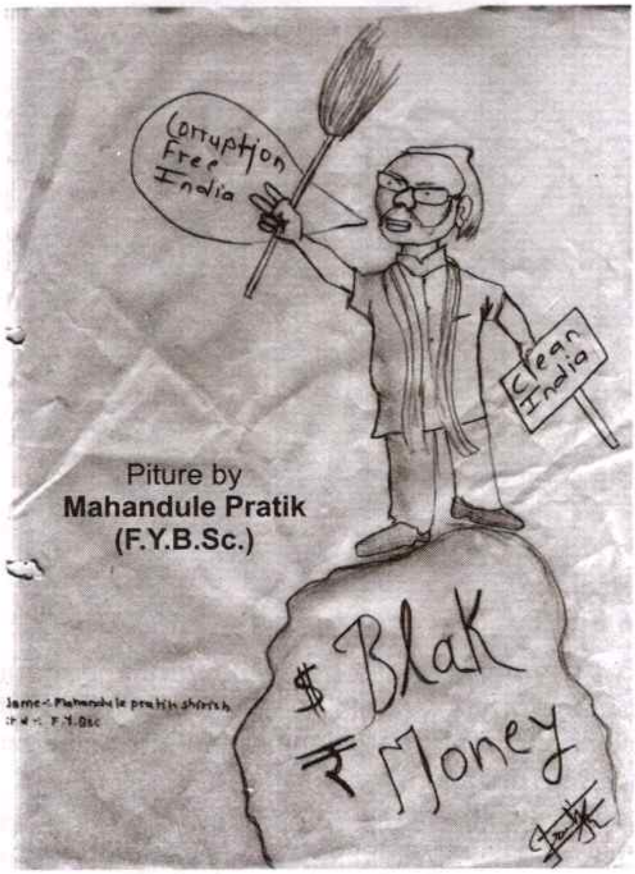

Piture by
Mahandule Pratik
(F.Y.B.Sc.)

The Life

Life is the best.
Life is wonderful.
Life is happy.
Life is better.
Life is successful.
Life is measured by others.
Lfie is the satisfaction by our own.
Happy life is wonderful life.

Gilke Shubangi
F.Y.B.A.

............*............

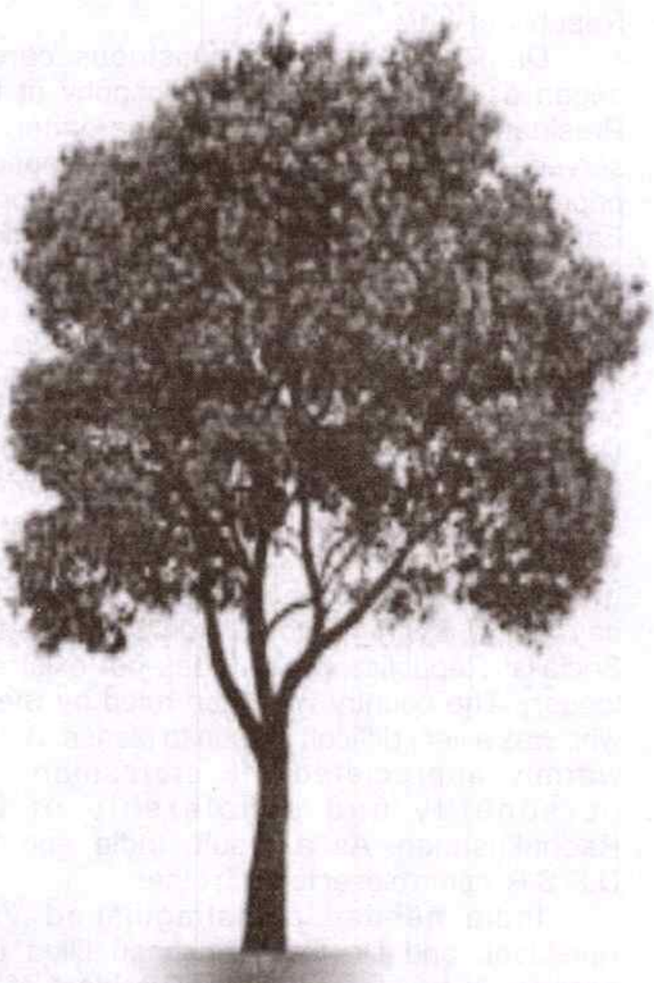

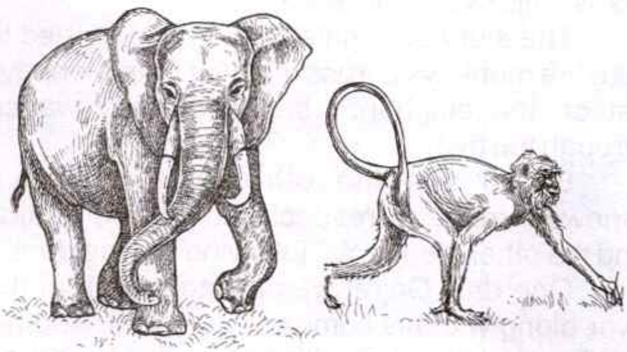

The Moral Story

The Monkey and the Elephant

Long Ago, there lived a family of monkeys in a dense forest. A river flowed through the middle of the forest. The monkeys would frequently cross the river to eat fruits in the other part of the forest.

Once, when the season of mangoes was over in one part of the forest, the monkeys decided to cross the river to reach the other part.

They were still planning to cross the river when the water level in the river rose sharply. A number of days passed but the level of water in the river did not recede.

Soon, the rainy season also arrived. Now there was no chance of the water level in the river going down for the next four months.

The monkeys became worried. "What will happen to our babies ? Without food, they will starve to death !" thought the elder ones.

The chief of the monkeys, Beeru was sitting morosely on a mount on the river bank. He was lost in his thoughts. Just then, a herd of elephants came there. Seeing them, an idea flashed through Beeru's mind. He went to the elephant's chief, Gajraj and said, "Gajraj Brother, just wait for a minute. I have a problem."

Gajraj stopped there. The rest of the elephants followed suit.

"Gajraj, you are the king of the forest. Please, save us. Our babies are dying of hunger," pleaded Beeru.

Gajraj consoled Beeru and asked him to explain the whole matter in clear words to him.

"Gajraj Brother, do us a favour, take us

across this river," said Beeru.

The elephant's chief smiled and agreed to take the monkeys across the river. The monkeys sat on the elephant's backs as they waded through the river.

Beeru and the other monkey felt a renewed sense of respect and love for Gajraj and the other elephants, following this incident.

One day, Gajraj was taking a bath in the river along with his companions. Beeru and his family members were sitting on a blackberry tree on the river bank. Just then, two hunters came and halted underneath that tree.

Beeru did not take time in understanding that these men had come there for the elephants tusks.

Soon enough, he, along with two of his friends, came down the tree and snatched away the hunters guns.

Before the hunters could understand what was happening, some more monkeys leapt on them and began to bite them. In the meantime, Beeru went to te elephants and alerted them.

The hunters were so shaken up by the monkeys attack that they took to their heels at once.

Then, Gajraj and the other elephants, came to Beeru and thanked him for saving them from the hunters.

Gavhane Shivani
F.Y.B.A.

What we are doing to the forests of the world is but a mirror reflection of what we are doing to ourselves and to one another.

...........*...........

SARVEPALLI RADHAKRISHNAN

On the 5th of September 1888 was born Sarvepalli Radhakrishnan who, in due course of time, became one of the foremost exponents of Indian philosophy in the world, who also adorned the position of the President of the Republic of India.

Dr. Radhakrishnan's illustrious career began as the Professor of Philosophy at the Presidency College, Madras. Thereafter he served Calcutta University in the same capacity prior to his appointment as the Professor of Eastern Religions at the University of Oxford (1936-1939). He then served the Benares Hindu University as its Vice Chancellor till 1948.

By then he had become famous as an intellectual of high calibre and an excellent orator. He was appointed Chairman of the UNESCO in 1949. But the newly independent India needed an able spokesman in some of the most important countries. Dr. Radhakrishnan was sent as India's Ambassador to one of the two most powerful countries in the world of the day, the U.S.S.R. or the Union of the Soviet Socialist Republics (which does not exist any longer). The country was then ruled by Stalin, who was a very difficult person to please. But he warmly appreciated the statesman like personality and scholarship of Dr. Radhakrishnan. As a result, India and the U.S.S.R. came closer to each other.

India needed a distinguished Vice President, and Dr. Radhakrishnan filled that position, to be elected as the President of the Republic in 1962. He discharged his duites with

dignity till he retired in 1967.

Of his many works in English, the most widely read is Indian Philosophy. Listen to him, "To say that god created the world is an understatement. He is creating now and for all the time. History is in this sense the epic of the Divine will, a revelation of god. The Divine works and shines through the earthly medium."

Dr. Radharishnan died in 1975. His birthday, the 5th of September, is celebrated all over India as the Teachers Day.

Chaudhari Aishwarya
F.Y.B.Sc

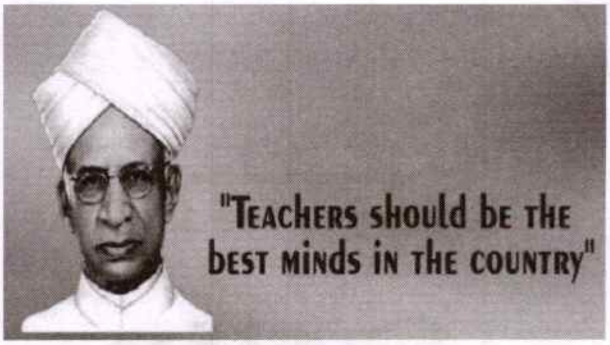

...........*...........

Chemistry of Life

Take your acid of sorrow
Treat its against
The alkali of pleasure
Evaporate it in the world of peace
Get the crystals of joy
Precipitate your sorrow
Decompose your jealousy
by loves..
Synthesize your good quality
Balance your personality and
Enjoy the chemistry of life

-Khendake S.A.
(S.Y.B.Sc.)

...........*...........

The Happy Family

There is a happy family which lives in a home of Grammar. A husband named Noun and wife named Verb live in the house of Grammar Verb is the life partner of Noun. They have two sons and one daughter. The elder son takes his place when his father is absent. So people call him Pronoun. The younger son Adjective is a poet. He often talks about her mother and describes her. There is a servant in that house. He is a joker. People call him Interjection. He does many things that amuse people. Noun has a brother in law named Preposition. He often helps him by showing him his position in life. Conjunction is a dear friend of the family and he helps them to make friends. Thus the family lives happily.

Pathare Rupali
F.Y.B.Sc.

...........*...........

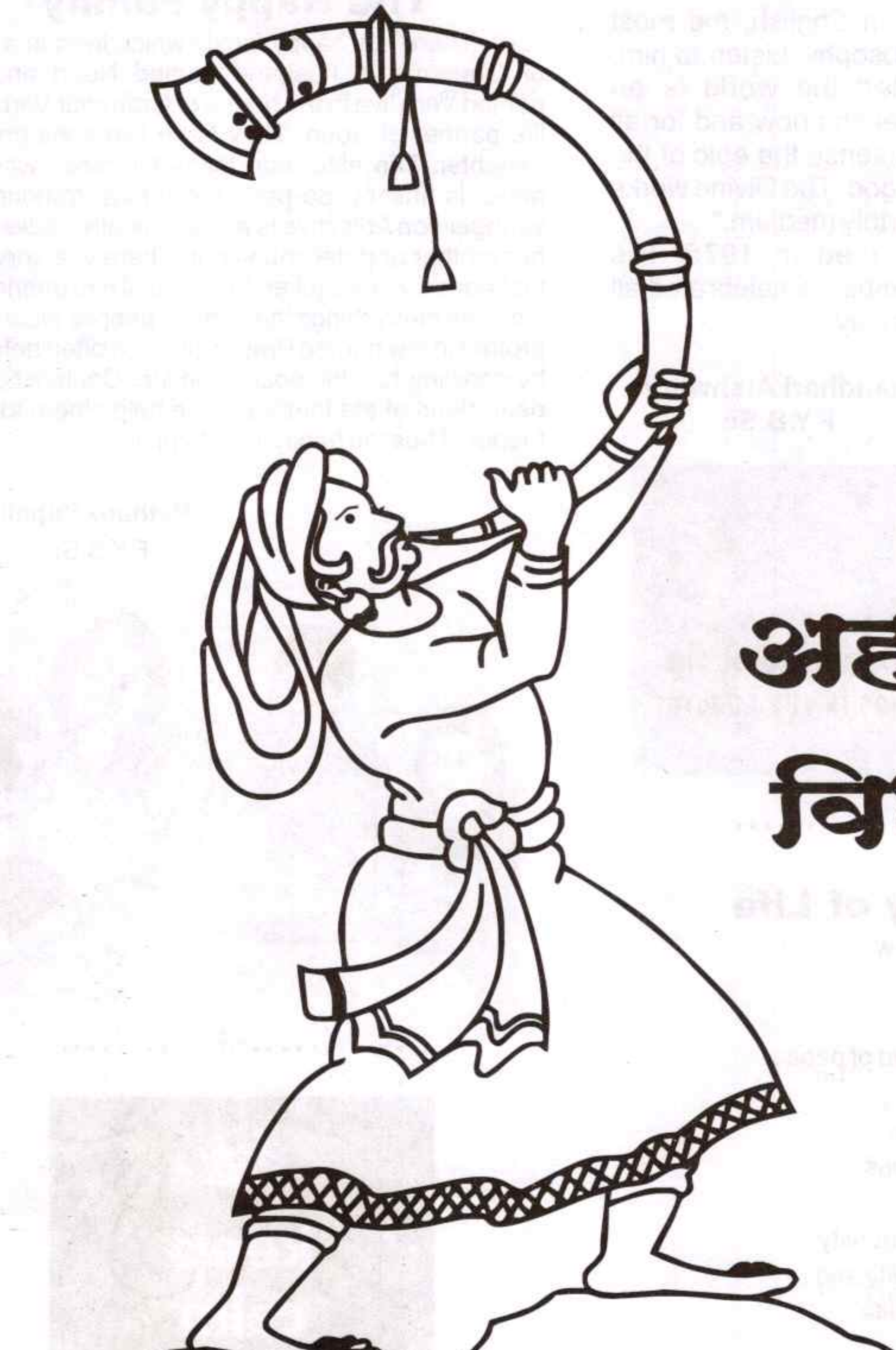

अहवाल विभाग

वार्षिक अहवाल

अनुक्रमणिका

अ.नं.	अहवाल	पृष्ठ क्र.
१	मराठी विभाग	६०
२	हिंदी विभाग	६२
३	इंग्रजी विभाग	६२
४	इतिहास विभाग	६३
५	अर्थशास्त्र विभाग	६३
६	राज्यशास्त्र विभाग	६४
७	गणित विभाग	६४
८	रसायनशास्त्र विभाग	६४
९	भौतिकशास्त्र विभाग	६५
१०	वनस्पतीशास्त्र विभाग	६५
११	प्राणीशास्त्र विभाग	६६
१३	भूगोल विभाग	६६
१४	ग्रंथालय विभाग	६७
१५	प्रशासकीय विभाग	६७
१६	क्रिडा विभाग	६८
१७	परीक्षा विभाग	६९
१८	सांस्कृतिक विभाग	७०
१९	राष्ट्रीय सेवा योजना	७२
२०	विद्यार्थी विकास मंडळ	७२
२१	स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र	७३

मराठी विभाग

अहवाल सन २०१६-१७

मराठी भाषेचे अध्ययन आणि अध्यापन करताना मराठी विभाग अत्यंत धन्य होत आहे. जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रुईछत्तिसी या महाविद्यालयाचा २०१२ साली प्रारंभ झाल्यापासून ते सन २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षात मराठी विभागातर्फे विविध उपक्रम राबविण्यात आले. या उपक्रमातून विद्यार्थ्यांना मातृभाषेचे ज्ञान व संस्काररुपी शिदोरी बांधून देऊन त्यांच्या भावी जीवन प्रवासाचा मार्ग सुखकर करण्याचा प्रयत्न विभागाने केला आहे.

अ.नं.	दिनांक	उपक्रम/व्याख्यान	व्याख्याते/पाहुणे/परिक्षक
१.	३१-०८-२०१६	मातृदिनानिमित्त 'श्यामची आई' चित्रपट दर्शन	प्रा.डॉ.तळुले डी.एस.
२.	०५-०९-२०१६	शिक्षक दिन	प्रा.डॉ.तळुले डी.एस.
३.	१७-०१-२०१७	निबंध स्पर्धा	प्रा.भद्रे ए.एम.
४.	२१-०१-२०१७	भित्तीपत्रक स्पर्धा	प्रा.सुपेकर रविराज, प्रा.गोरे आर.एल.प्रा.सोनवणे रेश्मा
५.	३१-०१-२०१७	महात्मा गांधी पुण्यतिथी व युवा वक्तृत्व स्पर्धा	प्रा.निपुंगे नितीन, प्रा.नागवडे प्रविण, प्रा.शितोळे आर.ए.
६.	०८-०२-२०१७	पारंपारिक वेशभूषा व साडी डे	प्रा. डॉ.सुरेश बाबर
७.	१२-०२-२०१७	मुलाखत दर्शन व अध्यापन	प्रा. भद्रे अनिता
८.	१२-०२-२०१७ ते २७-०२-२०१७	मराठी राजभाषा पंधरवडा साजरा	प्रा.डॉ.सुरेश बाबर, प्रा.भद्रे अनिता, प्रा.गोरे आर.एल.
९.	२७-०२-२०१७	मराठी राजभाषा दिन	प्रा.डॉ.सुरेश बाबर

अशाप्रकारे मराठी भाषेचे महत्त्व पटवून देऊन मराठीच्या अभ्यासात विद्यार्थ्यांना रुची निर्माण व्हावी म्हणून मराठी विभागांतर्गत वर्षभर विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. सन २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षात मराठी विभागातील मराठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता आणि सहकारी प्रा. गोरे आर.एल. यांनी विविध ठिकाणी आपला सहभाग नोंदवला.

*** मराठी विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे :-**

१. मराठी विभाग प्रमुख **प्रा. अनिता भद्रे** यांनी न्यू आर्टस्, कॉमर्स अॅण्ड सायन्स कॉलेज, पारनेर येथे दि. २० व २१ जानेवारी २०१७ रोजी आयोजित केलेल्या आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात "Agriculture and Literature in Marathi Language" या विषयावर शोधनिबंध सादर केला. हा शोधनिबंध ISSN 2434-3306 प्रमाणित जर्नलमध्ये प्रकाशित झाला.

२. न्यू आर्टस्, कॉमर्स ॲण्ड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर येथे दि. २३ व २४ सप्टेंबर २०१६ रोजी झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात **प्रा. अनिता भद्रे** यांनी 'यशवंतराव चव्हाण यांची सामाजिक भूमिका' या विषयावर आपला शोधनिबंध सादर केला. हा शोधनिबंध ISBN-978-93-83401-45-1 प्रमाणित शोधग्रंथात प्रकाशित झाला.

३. पद्मश्री विखे पाटील कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, प्रवरानगर येथे दि. १३ व १४ जानेवारी २०१७ रोजी झालेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात मराठी विभागप्रमुख **प्रा. अनिता भद्रे** यांनी 'लोकसाहित्यातील धर्म व भय कल्पना' या विषयावर आपला शोधनिबंध सादर केला. हा शोधनिबंध ISBN-81-86144-64-1 प्रमाणित शोधग्रंथात प्रकाशित झाला.

४. जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रुईछत्तिसी येथे दि. १९ व २० डिसेंबर २०१६ रोजी घेण्यात आलेल्या राजस्तरीय चर्चासत्रात मराठी विभागप्रमुख **प्रा.अनिता भद्रे** यांनी 'लोकसाहित्य व स्त्री साहित्य यांची शेतीविषयक भूमिका' या विषयावर शोधनिबंध सादर केला. हा शोधनिबंध ISBN-978-93-24457-20-3 प्रमाणित शोधग्रंथात प्रकाशित झाला.

५. टिकाराम जगन्नाथ कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, खडकी, पुणे येथे दि. ३ व ४ फेब्रुवारी २०१७ रोजी झालेल्या राज्यस्तरीय चर्चासत्रात **प्रा.अनिता भद्रे** यांचा 'मराठी वृत्तपत्रीय जाहिरातीचे लेखनतंत्र' या विषयावर शोधनिबंध सादर व प्रकाशित झाला.

६. डॉ.भाऊ मांडवकर रिसर्च सेंटर, इंदिरा महाविद्यालय, कळंब, जि. यवतमाळ व संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ मराठी प्राध्यापक परिषद जानेवारी २०१७ अंतर्गत प्रकाशित केल्या जाणाऱ्या मराठी प्राध्यापक संशोधन पत्रिका, 'पीअर रिव्हुव्ड ॲन्युअल नॅशनल रिसर्च जर्नल' ISSN 2454-7409 यामध्ये मराठी विभाग प्रमुख **प्रा.भद्रे अनिता** यांचा 'मराठी लोकनाट्य एक कला' शोधनिबंध प्रसिध्द झाला.

७. राज्यव्यापी नोंद लेखकांची कार्यशाळा अंतर्गत दि. ३१ डिसेंबर २०१६ रोजी संगमनेर नगरपालिका कला, दा.ज. मालपाणी वाणिज्य व ब. ना.सारडा विज्ञान महाविद्यालय संगमनेर येथे घेण्यात आलेल्या कार्यशाळेत **प्रा. भद्रे ए.एम.** यांनी सक्रीय सहभाग नोंदवला.

* **सहाय्यक प्राध्यापक आर. एल. गोरे :–**

१. जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रुईछत्तिसी येथे दि. १९ व २० डिसेंबर २०१६ रोजी आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय चर्चासत्रात प्रा. गोरे आर.एल. यांनी आपला शोधनिबंध सादर केला. या चर्चासत्राचे उपसंयोजक म्हणून काम पाहिले. हा शोधनिबंध ISBN-978-93-24457-20-3 प्रमाणित शोधग्रंथात प्रकाशित झाला.

२. हिवरे बाजार येथे झालेल्या साहित्य संमेलनात **प्रा. गोरे आर.एल.** यांनी आपली उपस्थिती लावली.

अशाप्रकारे महाविद्यालयाच्या सन २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षामध्ये मराठी विभागाने प्रगतीकडे एक एक पाऊल उचलत मराठीची धूरा यशस्वीपणे पेलवून विकास करण्याचा प्रयत्न अविरतपणे चालू ठेवला आहे.

धन्यवाद !

प्रा. भद्रे ए. एम.
(एम.ए.,सेट,नेट,बी.जे.,एम.जे.,डी.टी.एड)
मराठी विभाग प्रमुख

...........*...........

हिंदी विभाग (अहवाल)

*** विभागीय गतिविधियाँ एवं उपलब्धियाँ :-**

शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ में हिंदी विभाग के ओर से २८ सितंबर २०१६ को 'हिंदी दिन' बडे उत्साह के साथ मनाया गया । चांदमल ताराचंद बोरा महाविद्यालय, शिरुर के हिंदी विभाग प्रमुख मा.डॉ.ईश्वर पवार कार्यक्रम के प्रमुख अतिथि एवं व्याख्याता के रुप में उपस्थित रहे । कार्यक्रम के अध्यक्ष के रुप में महाविद्यालय के प्रधानाचार्य मा.डॉ.डी. एस. तळुले सर उपस्थित रहे । डॉ. ईश्वर पवारजीने अपने विचारों की प्रस्तुति में हिंदी भाषा का महत्त्व, उसका फिल्मीकरण, रोजगार की उपलब्धियाँ साहित्य, समाज, संस्कृति का आपसी संबंध आदि. संदर्भो में अपने विचार प्रकट किऐ । अपने बहुमोल मार्गदर्शन से उन्होंने विद्यार्थीयों को कार्यान्वित किया ।

*** डॉ. आढाव अर्चना :-**

शोध आलेख प्रकाशन

१. हिंदी साहित्य में चित्रित कृषक चिंतन

२. समकालीन हिंदी उपन्यासों में चित्रित किसानों का जीवन संघर्ष

*** प्रा. सोनवणे रेश्मा :-**

शोध आलेख प्रकाशन

१. हिंदी महाकाव्यों में लोकतत्व एवं संस्कृति

२. कृषी एवं सम्बन्ध क्षेत्र - प्रगति और प्रबन्धन की आवश्यकता

प्रा.डॉ.आढाव ए. के.
(एम.ए.,पीएच.डी.,सेट)
हिंदी विभाग प्रमुख

..........*..........

The Department of Engilsh

The Department of English is always ready to enable the students to face the challenges in the life contributing to career making and enhance their employability to develop their linguistic and literary skills. The Department organised various academic programmes for the students throughout the year with this view.

The Department of English is going to plan ' The State Certificate Course' in spoken english in our college and very soon the course will be started.

Prof. Walke D. B. participated and presented his paper in the state level seminar on the subject 'Wordworth`s Poetry And Nature'. He also completed seven days N.S,C.E.T.I. oriented course at Ahmednagar.

Prof. Nagawade P.C. participated in the state level seminar organised by our college.

Prof. Ashok Borude, Ahmednagar College, Ahmednagar, delivered the lecture in our college on the subject 'Soft Skills Development'.

The Department of English is going to plan to develop the language lab for rural students.

Prof. Walke D. B.
H.O.D.
The Department of English

..........*..........

"Kill tension before tension kills you."
"Reach your goal before goal kicks you."
"Live life before LIFE leaves you:"

..........*..........

इतिहास विभाग

शै.वर्ष २०१६-१७

* शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ साठी इतिहास अभ्यास मंडळाची स्थापना करण्यात आली. अभ्यासमंडळाच्या अध्यक्षपदी कु. टिमकरे पल्लवी (द्वितीय वर्ष कला) हिची निवड करण्यात आली.
* 'प्रबोधन' भित्तीपत्रकाचे अनावरण संस्था अध्यक्ष मा. माधवरावजी मुळे तथा आबा यांच्या हस्ते करण्यात आले.
* तज्ज्ञ व्यक्तींचे व्याख्यान :- प्रा. डॉ.किसन अंबाडे, इतिहास विभाग प्रमुख, न्यू आर्टस्, कॉमर्स अँण्ड सायन्स कॉलेज, अहमदनगर यांनी 'शिवकालीन कृषी व अर्थव्यवस्था' या विषयावर व्याख्यान दिले.
* कार्यक्रम :- इतिहास विभागाच्या वतीने शहिद भगतसिंग जयंती, महात्मा गांधी जयंती, सावित्रीबाई फुले जयंती, छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती इ. कार्यक्रमांचे आयोजन केले.
* विभागातील प्राध्यापकांचा सहभाग

१) प्रा. आर.ए. शितोळे – विभाग प्रमुख

अ) बाबुजी आव्हाड महाविद्यालय, पाथर्डी आयोजित दोन दिवसीय 'अखिल महाराष्ट्र इतिहास परिषद राष्ट्रीय अधिवेशनात' सहभाग.

ब) दादा पाटील राजळे कला व विज्ञान महाविद्यालय, आदिनाथ नगर ता. पाथर्डी, जि. अहमदनगर आयोजित दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभागी होऊन पेपरवाचन केले.

क) पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर आयोजित दोन दिवसीय 'राष्ट्रीय चर्चासत्रात' सहभागी होऊन पेपरवाचन केले.

२) प्रा.के.टी. निक्रड :-

अ) बाबुजी आव्हाड महाविद्यालय, पाथर्डी, अहमदनगर येथे झालेल्या दोन दिवसीय 'अखिल महाराष्ट्र इतिहास परिषद' राष्ट्रीय अधिवेशनात सहभागी होऊन पेपरवाचन केले.

* **विद्यापीठीय कामकाजातील सहभाग :-**

१) प्रा.आर.ए.शितोळे – बाणेश्वर महाविद्यालय, बुऱ्हाणनगर, अहमदनगर आणि महात्मा फुले नूतन महाविद्यालय, मिरजगांव, ता.कर्जत, जि.अहमदनगर येथे तृतीय वर्ष कला इतिहास विषयाच्या पेपर तीनसाठी बहिस्थ परीक्षक म्हणून काम पाहिले.

प्रा. शितोळे आर. ए.
(एम.ए.,सेट)
इतिहास विभाग प्रमुख

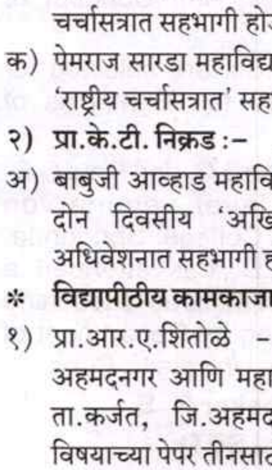

...........*...........

अर्थशास्त्र विभाग

अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ.डी.एस.तळुले यांनी चालु शैक्षणिक वर्षात प्रथम सत्रात प्रभारी प्राचार्य पदाचा कार्यभार सांभाळला आणि द्वितीय सत्रातही उपप्राचार्य पदाचा कार्यभार सांभाळत आहेत. यावर्षी एका राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सक्रीय सहभाग नोंदवला.

विभागातील प्रा. एम.डी. पोटरे राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विशेष हिवाळी शिबीरात सात दिवस निवासी राहून सहाय्यक कार्यक्रम अधिकारी म्हणून काम पाहिले. त्याचबरोबर चालू शैक्षणिक वर्षात एका राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सक्रीय सहभाग नोंदवला.

अर्थशास्त्र विभागाने उत्कृष्ट निकालाची परंपरा राखत सन २०१५-१६ या शैक्षणिक वर्षात एस.वाय.बी.ए. या वर्गात महाविद्यालयात अर्थशास्त्राची विद्यार्थिनी पहिली आली, तसेच टि.वाय. बी.ए. मध्येही अर्थशास्त्र विषयाची विद्यार्थिनी महाविद्यालयात द्वितीय आली आहे.

उपक्रम :- अर्थशास्त्र विभागामार्फत रुईछत्तिसी गावची आर्थिक व सामाजिक पाहणी करण्यात आली.

प्रा.डॉ.तळुले डी. एस.
(एम.ए.,एम.फिल.,एम.बी.ए.,पीएच.डी.)
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

...........*...........

राज्यशास्त्र विभाग

राज्यशास्त्र विभागामार्फत २०१६-१७ या शैक्षणिक वर्षात खालील उपक्रम राबविले आणि सहभाग घेतला.

दि. १० ऑगस्ट २०१६ रोजी विभागातील प्रा. नितीन निपुंगे यांनी शेवगावचे नगरसेवक श्री. महेश फलके यांनी स्वतःच्या वाढदिवसानिमित्त शेवगाव येथे स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन शिबिराचे आयोजन केले होते. त्यात 'स्पर्धा परीक्षा स्वरुप व अभ्यासाची दिशा' या विषयावर व्याख्यान दिले.

दि. ८ सप्टेंबर २०१६ रोजी विभागातील प्रा. नितीन निपुंगे यांनी जिजामाता कला, विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, भेंडा, ता. नेवासा, जि. अ.नगर येथे स्पर्धा परीक्षा केंद्राच्या उद्घाटन प्रसंगी 'स्पर्धा परीक्षा-बदलते स्वरुप आणि अभ्यासाची दिशा' या विषयावर व्याख्यान दिले.

विभागातील प्रा. सुचित कर्पे यांनी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाचे विद्यापीठ व महाविद्यालय विकास मंडळ व महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १९ व २० डिसेंबर २०१६ रोजी आयोजित दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राचे समन्वयक म्हणुन भुमिका पार पाडली.

तसेच प्रा. सुचित कर्पे यांनी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाद्वारे आयोजीत करण्यात आलेल्या आविष्कार २०१६ साठीच्या स्पर्धेमध्ये महाविद्यालयाच्या संघाचे नेतृत्व केले.

दि. ११ जानेवारी २०१७ रोजी विभागामार्फत महाविद्यालयामध्ये श्री. गणेश बारगजे (उपअधिक्षक राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र) यांचे 'स्पर्धा परीक्षा-स्वरुप आणि आव्हाने' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.

प्रा.निपुंगे एन. एस.
(एम.ए.,सेट)
राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख

...........*...........

The Department of Mathematics

The Department of Mathematics is actively working from 2012-13. The department contains all types of texbooks and reference books. These books are found verymuch useful to students. The students of the Department of Mathematics participated through various activities. They have been participated in 'The Blood Donation Camp' that was conducted in our college.

All mathematical practicals are going to be conducted according to the rules of the unversity and UGC. The students of the department have participated in the state level seminar arranged by the college.

Prof. Mhaske V. T.
H.O.D.
The Department of Mathematics

...........*...........

Department of Chemistry

Well-equipped laboratory has been constructed in this year. It has a capacity of 60 students.

Shown power point presentation and educational videos on "Safety Measures in Laboratory, Apparatus Handling And Concept of Hybridization"

Two students from T.Y.B.Sc. are selected for zonal level in AVISHKAR-2016 for "Synthesis of Biodiesel"

Assistant professor Mhaske J.G. and Raut C.D. has attended a National level seminar on "Spectroscopy" held in SCS College Shrigonda. Assistant professor Tekale A.D. has attended a National seminar on "Methods of Innovative teaching in Physical Chemistry" organized by Department of Chemistry, Savitribai Phule Pune University, Pune.

Prof. Supekar R. B.
(M.Sc.,SET)
H.O.D. Chemistry

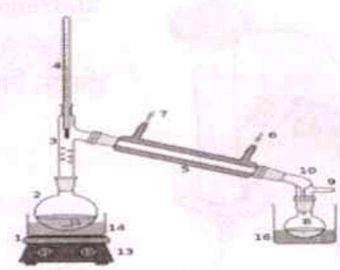

...........*...........

Department of Physics

Physics department is one of the active departments in Janata Arts and Science College, introduced as part of the Natural Sciences. It is established in 2012 in the college and affiliated to Savitribai Phule University, Pune. The Graduate section is introduced at the college in 2014-15. The department has produced a large number of graduate students since its establishment. Department have its own premises in new building of the college. Department have well equipped laboratories and classrooms with a capacity of more than 30 students each. It offers courses at the undergraduate levels. Prof. Kadam R. A. (HOD), Prof. Kale D.B. and Prof. Ghuge R.B. have actively participated in various activities and workshops.

Student's Achievement

The students of this department have successfully recorded of 100% result in B.Sc. (Physics).

They have also participated in the Zonal, State level competiton of "AVISHKAR" in basic sciences.

In addition, they continue participation in other activity in the college every year.

Students have sincerely completed their project works with new technology.

Other Activities

Prof. R.A. Kadam arranged the guest lecture of Prof. Rupali Jadhav on 'Career Opportunity After Graduation.'

Prof. Kadam R. A.
(H.O.D.)
Physics Department

...........*...........

Department of Botany

Departmental Activities :-

In the academic year 2016-17 for F.Y.B.Sc. 132, S.Y.B.Sc. 80 and for T.Y.B.Sc. Botany as principle subject 17 students are enrolled. Department has organized guest lecture on Computatinal Botany for the T.Y.B.Sc. students. The lecture was delivered by Asst. Prof. Dr. S.M. Sangle, Rajaram College, Kolhapur, on dated 7 September 2016. Students of F.Y. and S.Y. B.Sc. participated for Avishkar-2016 under the guidance of Asst. Prof. Miss Musmade K.K. and topic was "Homemade Bio-plastic and Neem Candle" T.Y.B.Sc. student, Miss Karanjakar B.R. has got First Prize in Oratory Competition. Our students have participated in various activities of the college conducted by different committees.

The Department of Botany has started to establish Botanical garden under the guidance of Asst. Prof. Dr. Avinash Adsul, Department of Botany, N.A.S.C. College, Ahmednagar. Various species of Medicinal plants, Ornamental plants, Aquatic plants, Fern plants, Gymnosperms etc. will be planted And also plan to build Green house, Polyhouse and Orchid House. Department has contributed for tree plantation around the college campus to make college green and contributed in Government Tree Plantation Program, also conducted workshop on 'Preparation of Jam and Squash' in the month of February 2017.

Department has developed well Equipped laboratory, instruments like Laminar Air Flow, Auto Clave, Centrifuge and Plant materials, Chemicals etc. are available for research activity and practicals. Asst. Prof. Patole K.N. has developed different Plant species Photo plates for laboratory. Harbarium is under developing in Laboratory. Department has shown different PPTs and videos to students for developing interest in subject.

Teacher's Activities :-

Department has maintained teacher profile of all staff members, In academic year 2016-17. Head of department Asst. Prof. A.R. Kolte has presented a poster on **Biological Management of Fungal Diseases on Garlic By Trichoderma** at Nagpur in 14th International Workshop on Trichoderma and Gliocladium in the month of November 2016. He also participated in One day National seminar on Availability and Utilization or Cryptogamic and Phenerogamic Plants at Kada, Dist. Beed. Asst. Prof. Patole K.N. has qualified **GATE exam** in February 2016. Asst. Prof. Miss. Musmade K.K. has published paper in International journal of Pharmacognosy entitled Pharmacognostic studies of **Spermadictyon Suvavelons.** Asst. Prof. Miss. Dhus N.R. has published paper on **Organic Farming and Sustainable Development.**

Prof. Kolte A. R.
HOD
Department of Botany

...........*...........

प्राणीशास्त्र विभाग

महाविद्यालयात सन २०१३ पासून प्राणिशास्त्र हा विषय विशेषस्तरावर शिकविला जातो. प्राणिशास्त्र विभागाने शै. वर्ष २०१६-१७ या कालावधीत वेगवेगळ्या उपक्रमांचे आयोजन केले.

विभागाने ०३ जानेवारी २०१७ या दिवसी जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रुईछत्तिसी व अहमदनगर महानगरपालिका रक्तपेढी यांच्या संयुक्त विद्यमाने १८६ व्या सावित्रीबाई फुले जयंती व महिला मुक्तीदिनानिमित्ताने रक्तदान व हिमोग्लोबीन तपासणी शिबीर संपन्न केले. याचे उद्घाटन रुईछत्तिसी गावचे माजी उपसरपंच श्री. बाळासाहेब खाकाळ व रक्तसंक्रमन अधिकारी डॉ. सौ. रुपाली कुलकर्णी तसेच कॉलेजचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या हस्ते झाले. या शिबीरात ४२ रक्तपिशव्या जमा झाल्या यामध्ये शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने सहभागी झाले व महाविद्यालयातील शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थिनींचे रक्तगट व हिमोग्लोबीन तपासणी करुन त्यावर डॉक्टरांनी उपाय सूचविले.

१८ फेब्रुवारी २०१७ या दिवशी विभागांतर्गत शै. सहलीचे आयोजन केले. विद्यार्थ्यांना महाराष्ट्राचा राष्ट्रीय प्राणी शेकरु याचे दर्शन झाले.

तसेच दरवर्षी २८ फेब्रुवारी हा दिवस विज्ञान दिन म्हणून साजरा केला जातो. या दिवशी विभागांतर्गत न्यू आर्टस् कॉलेज मधील सुक्ष्मजीवशास्त्र विभागाचे प्रमुख प्रा. गिरीश कुकरेजा सरांचे 'विज्ञानाचे महत्त्व' या विषयावर व्याख्यान आयोजीत केले.

प्रा. ठाकरे एम.एस.
प्राणीशास्त्र विभाग प्रमुख

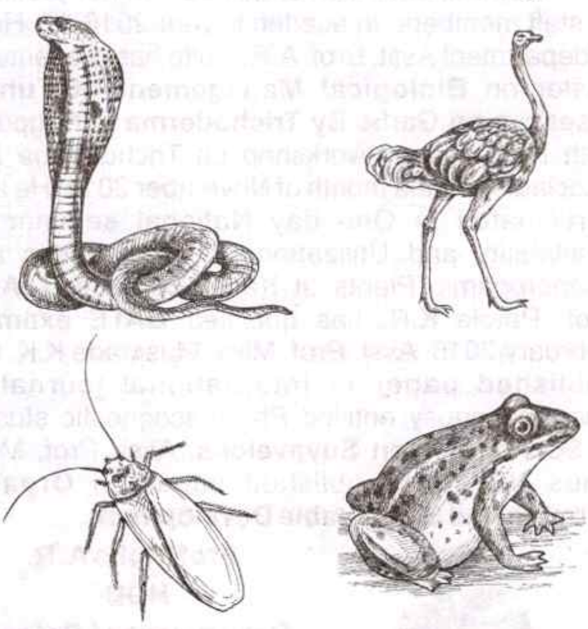

...........*...........

भूगोल विभाग

महाविद्यालयात सन २०१३ पासून भूगोल विषय विशेष स्तरावर शिकविला जातो. भूगोल विभागाचे शै. वर्ष २०१६-१७ या कालावधीत वेगवेगळ्या व्याख्यानाचे आयोजन केले. याच बरोबर या वर्षी १४ जानेवारीला मकरसंक्रात व भूगोल दिनाचे औचित्य साधून ''भूगोल दिन व भूगोल विषयातील करियरच्या संधी'' या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. १७ जानेवारी २०१७ रोजी प्रा. शरद बोरुडे, अ.नगर कॉलेज, अ.नगर यांना व्याख्यानासाठी निमंत्रित करण्यात आले होते.

या विभागाची उत्कृष्ट निकालाची परंपरा कायम आहे. या विभागाचे विभाग प्रमुख प्रा. साठे जी. एम., प्रा.सुबरे पी.बी. व प्रा.भणगे एस.एस. यांनी या शै. वर्षात वेगवेगळ्या महाविद्यालयात आयोजित केलेल्या राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग नोंदविला आहे.

चालू शैक्षणिक वर्षात भूगोल विभागाची शै. सहल पुणे जिल्ह्यातील प्रेक्षणीय, ऐतिहासिक व धार्मिक अशा भिमाशंकर, डिंबे धरण, शिवनेरी, ओझर, लेण्याद्री या ठिकाणी जाऊन आली. सदर सहलीमध्ये भूगोल विभागातील द्वितीय व तृतीय वर्ष कला व प्रथम व द्वितीय वर्ष विज्ञान या वर्गातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. सहलीचे आयोजन व मार्गदर्शन भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. साठे जी.एम. व प्रा. भणगे एस.एस. यांनी केले.

प्रा. साठे जी. एम.
(एम.ए.,सेट,नेट)
भूगोल विभाग प्रमुख

...........*...........

ग्रंथालय अहवाल

ग्रंथालय हे शिक्षण प्रक्रियेला पुरक व समांतर कार्य करीत असते. हे कार्य ग्रंथालयाच्या विविध विभागामार्फत चालू असते. यामध्ये ग्रंथ देवघेव विभाग, वर्तमानपत्र/नियतकालिक विभाग, अभ्यासिका, ग्रंथ संस्कार विभाग या विभागांचा सहभाग असतो.

अ) ग्रंथालयाची वैशिष्ट्ये :–

१. ग्रंथालयातील वाचनसाहित्य वापराबाबत सहकार्य करणे.
२. २०१३ मध्ये महाविद्यालयाच्या स्थापनेबरोबर ग्रंथालय स्थापन झाले.
३. शिक्षण प्रक्रिया प्रभावी होण्यासाठी, गुणवत्ता संपन्न ग्रंथसंग्रह विकसित करण्यात आला आहे.
४. सध्याच्या आणि भविष्यकालिन वाचकांच्या गरजा भागविण्यावर भर दिला आहे.

ब) ग्रंथालयाचा वाचक वर्ग :–

१. विद्यार्थी – ५६१
२. शिक्षक – ३०
३. शिक्षकेत्तर कर्मचारी – ०७

क) ग्रंथालयातील वाचनसाहित्य :–

१. ग्रंथ – २९६३
२. नियतकालिके – ०७
३. क्लिपिंग फाईल्स – ०१
४. सिडीज् – ०५

ड) ग्रंथालयातून दिल्या जाणाऱ्या सेवा :–

१. देवघेव सेवा
२. प्रचलित जागृकता सेवा
३. माहितीचे निवडक प्रसारण
४. संदर्भ सेवा
५. प्रतिलिपी सेवा

इ) भविष्यकालिन योजना :–

१. ग्रंथालय अज्ञावली चालू करणे.
२. N-List Consoriaum उपलब्ध करणे.
३. विविध ई-रिसोर्सेस उपलब्ध करणे.
४. डिजीटल लायब्ररी विकसित करणे.
५. इंटरनेट सेवा उपलब्ध करणे.

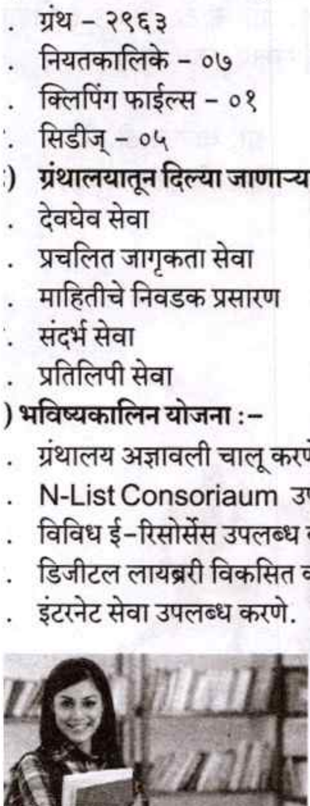

श्री. चव्हाण ए. पी.
ग्रंथपाल

...........*...........

प्रशासकीय अहवाल

सन २०१५-१६ व २०१६-१७ या शैक्षणिक वर्षातील काही ठळक बाबींचा संक्षिप्त अहवाल पुढीलप्रमाणे.

१) ग्रामीण भागातील व बहुजन समाजातील विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणाच्या संधी प्राप्त करुन देण्याच्या उदात्त दृष्टिकोणातून अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक संस्थेने २० जुलै २०१२ रोजी कला व विज्ञान महाविद्यालयाची स्थापना केली.

२) सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठांतर्गत महाविद्यालयामध्ये एल.आय.सी. भेट दि. ०५/०९/२०१५ रोजी दिली असता त्यांच्या सर्व अटींची पूर्तता महाविद्यालयाने केलेली आहे.

३) शैक्षणिक वर्ष सन २०१५-१६ मध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांच्या सहाय्याने Q.I.P. अंतर्गत कार्यालयीन उपकरणे १ लाखापर्यंत खरेदी केले. तसेच शैक्षणिक वर्ष सन २०१६-१७ मध्येही कार्यालयीन उपकरणे १ लाखापर्यंत खरेदी केले.

४) शैक्षणिक वर्ष सन २०१५-१६ मध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ यांच्या सहाय्याने Q.I.P. अंतर्गत पार्किंगशेड रु. ५ लाखापर्यंत बांधकामास परवानगी घेऊन ते २०१६-१७ मध्ये पूर्ण करण्यात आले.

५) शैक्षणिक वर्ष सन २०१६-१७ मध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत राज्यस्तरीय चर्चासत्र 'शेती क्षेत्रातील परिवर्तने, समस्या आणि आव्हाने' या विषयावर घेण्यात आले. त्यास पुणे विद्यापीठाने अर्थसहाय्य केले.

६) महाविद्यालयाच्या इमारतीचे काम दोन मजले झाले तिसऱ्या मजल्याचा प्रस्ताव पाठविला आहे.

७) महाविद्यालयातील लॅब, प्रशासकिय व प्राचार्य कक्षाचे फर्निचरचे काम चालू आहे.

वरीष्ठ महाविद्यालय पदवीधर मुले/मुली विद्यार्थी संख्या दर्शविणारा तक्ता.

अ.क्र.	शाखा	मुले	मुली	एकूण
१.	कला	१७१	९७	२६८
२.	विज्ञान	१९९	९४	२९३
	एकूण	३७०	१९१	५६१

महाविद्यालयातील शिक्षक व प्रशासकीय कर्मचारी

अ.क्र.	पदनाम	एकूण संख्या	पुरुष	महिला
१.	प्राचार्य	०१	०१	००
२.	प्राध्यापक संख्या	३०	२०	१०
३.	प्रशासकीय कर्मचारी संख्या	०७	०७	००

श्री. भोसले डी. के.
कार्यालयीन अधिक्षक
अस्थापना विभाग

...........*...........

क्रिडा विभाग

महाविद्यालयाचा क्रिडा विभाग अतिशय आधुनिक क्रिडा साहित्याने परिपूर्ण आहे. या विभागाकडून चालू वर्षी २०१६-१७ या वर्षात पाच खेळाडू नॅशनल स्पर्धेत सहभागी झालेले आहेत. पैकी दोन विद्यार्थ्यांना पदक प्राप्त झालेले आहेत. या विभागात प्रा. पोटरे एम.डी., प्रा. वाळके डी.बी., प्रा. के.टी. निक्रड, प्रा. भणगे एस.एस. कार्य पाहत आहेत.

क्रिडा विभागातील गुणवंत विद्यार्थी

अ.क्र.	पदनाम	पारितोषिक
१.	टिकटे शाहूराज वाल्मिक	राष्ट्रीय बॉक्सींग स्पर्धेत ब्रांझ
२.	शेख शायदा शकील	राष्ट्रीय एन.सी.सी.व खो-खो स्पर्धेत सहभाग
३.	चौधरी रोहिणी राजेंद्र	विभागीय खो-खो स्पर्धेसाठी निवड
४.	उघडे उर्मिला विनायक	विभागीय खो-खो स्पर्धेसाठी निवड
५.	गोरे रोहिणी राजेंद्र	अश्वमेध स्पर्धेसाठी निवड
६.	जंजाळ श्रवण	आंतरराष्ट्रीय किक बॉक्सींगमध्ये ब्रांझ मेडल प्राप्त

ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना सर्व सुविधा मिळाव्यात यासाठ संस्थेने व्हॉलीबॉल, क्रिकेट, मैदानी खेळ यासाठीचे सर्व साहित उपलब्ध करून दिलेले आहे. प्रा. वाळके डी.बी. (इंग्रजी विभाग प्रा. पोटरे एम.डी. (भूगोल विभाग), प्रा. के.टी. निक्रड (इतिहा विभाग). क्रिडा विभागात स्वयंस्फुर्तीने काम पाहत आहेत.

प्रा. वाळके डी.बी.
(क्रिडा विभाग प्रमुख)

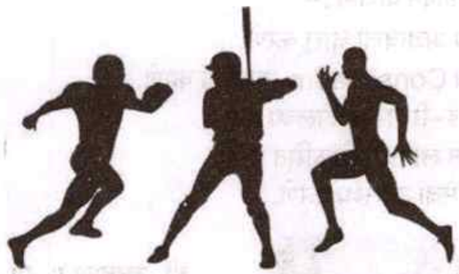

...........*...........

अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय, रुईछत्तिसी

परीक्षा विभाग

वार्षिक अहवाल - २०१६-१७

महाविद्यालयात विनाअनुदानित तत्त्वावर सहा वर्ग चालविले जातात. या सर्व वर्गाच्या वर्षभरात सत्रांत परीक्षा, मध्य सत्र परीक्षा, सत्र परीक्षा, वार्षिक परीक्षा, प्रात्यक्षिक परीक्षा, तोंडी परीक्षा, अशा विविध परीक्षा घेतल्या जातात. परीक्षांचे विद्यापीठ नियमांप्रमाणे नियोजन करणे व काटेकोरपणे परीक्षा पार पाडणे हे महाविद्यालयाच्या विविध कामांपैकी अत्यंत जबाबदारीचे व महत्त्वाचे काम असते. परीक्षा विभागातील कर्मचारी वर्गाने ही जबाबदारी समर्थपणे पार पाडली आहे. त्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य, परीक्षा कमिटी, प्रशासकीय अधिकारी व सर्व शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गाचे मोलाचे सहकार्य लाभले आहे. त्याबद्दल सर्वांचे ऋण व्यक्त करते. शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ मध्ये महाविद्यालयाने घेतलेल्या परीक्षांचे निकाल व प्रथम आलेले विद्यार्थी यांचा तपशिल खालील प्रमाणे -

मार्च/एप्रिल २०१६ मध्ये झालेल्या विद्यापीठ परीक्षेमध्ये प्रथम क्रमांकाने पास झालेल्या विद्यार्थीची वर्ग निहाय माहिती -

अ.नं.	वर्ग	बसलेले विद्यार्थी	उत्तीणी विद्यार्थी	निकाल	प्रथम आलेले विद्यार्थी
१	एफ.वाय.बी.ए.	१०८	९८	८६.११	कु. धावडे अश्विनी बाळू
२	एस.वाय.बी.ए.	७१	४२	५९.१५	कु. नवसुपे रोहिणी जालिंदर
३	टी.वाय.बी.ए.	५९	४०	६८.९६	कु. कुलांगे स्वाती रामचंद्र
४	एफ.वाय.बी.एस्सी.	१२२	११२	९१.८०	कु. उंडे अक्षय राजाराम
५	एस.वाय.बी.एस्सी.	६४	५९	९२.०१	कु. शिंदे सारिका सुदाम
६	टी.वाय.बी.एस्सी	६५	२८	४३.००	कु. गांगर्डे प्रियंका रुपचंद

प्रा. सोनवणे आर. सी.
(एम.ए.,सेट,नेट)
चेअरमन
परीक्षा विभाग

...........*...........

* सांस्कृतिक विभाग *

सांस्कृतिक विभागाने सन २०१६ ते २०१७ या शैक्षणिक वर्षात विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले व ते यशस्वीपणे पुर्णत्वास नेले. विद्यार्थ्यामध्ये जीवनातील विविध आव्हानांना, योग्य पध्दतीने, धाडसाने उत्तर देता यावे, त्यांच्यात विविध गुणांची रूजवणूक करून त्यांना प्रोत्साहन देता यावे यासाठी सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. भद्रे ए.एम. यांनी विभागाच्या वतीने एक नवीन उपक्रम हाती घेतला तो म्हणजे विद्यार्थ्यांनी स्वत: कार्यक्रमांचे आयोजन, नियोजन करून तो स्वकौशल्याने यशस्वीपणे पार पाडणे. या उपक्रमांमुळे विद्यार्थ्यांत नेतृत्वगुण, सभाधीटपणा निर्माण होऊन आत्मविश्वास व मूल्ये त्यांच्यात निर्माण झाली.

अ.नं.	दिनांक	उपक्रम/व्याख्यान	व्याख्याते/पाहुणे/परिक्षक
१.	१-०७-२०१६	महाराष्ट्र कृषि दिन	रुईछत्तिसी गावचे सरपंच व इतर मान्यवर
२.	१५-०८-२०१६	स्वातंत्र्य दिन	रुईछत्तिसी गावचे सरपंच व इतर मान्यवर
३.	३१-०८-२०१६	मातृदिन	प्राचार्य डॉ.तळुले डी.एस.
४.	०५-०९-२०१६	शिक्षक दिन	प्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस.
५.	०२-१०-२०१६	महात्मा गांधी व लाल बहादूर शास्त्री जयंती	प्रा.नागवडे व प्राध्यापकवृंद
६.	०३-०१-२०१७	सावित्रीबाई फुले जयंती	प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर व प्राध्यापकवृंद
७.	१२-०१-२०१७	राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती	प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, प्रा. घुगे रोहिणी प्रा.डॉ.आढाव अर्चना
८.	१४-०१-२०१७	मेहेंदी स्पर्धा	प्रा.निबांळकर अनुजा,प्रा.घुगे रोहिणी, प्रा.राऊत चित्रा
९.	१७-०१-२०१७	निबंध स्पर्धा	प्रा.भद्रे ए.एम.,प्रा.डॉ.आढाव ए.के., प्रा.वाळके डी.बी.
१०.	२०-०१-२०१७	संगीत खूर्ची स्पर्धा	प्रा.भद्रे ए.एम.,प्रा.वाळके डी.बी., प्रा.निपुंगे नितीन
११.	२३-०१-२०१७	भित्तीपत्रक स्पर्धा	प्रा.सुपेकर रविराज,प्रा.गोरे आर.एल., प्रा.सोनवणे रेश्मा
१२.	२५-०१-२०१७	रांगोळी स्पर्धा	प्रा.ढूस नर्मता,प्रा.शितोळे आर.ए.

अ.नं.	दिनांक	उपक्रम/व्याख्यान	व्याख्याते/पाहुणे/परिक्षक
१३	२६-०१-२०१७	प्रजासत्ताक दिन	प्रा.ढूस नर्मता, प्रा.शितोळे आर.ए.
१४	३०-०१-२०१७	महात्मा गांधी पुण्यतिथी व युवा वक्तृत्व स्पर्धा	प्रा.नागवडे प्रविण, प्रा.निपुंगे नितीन
१५	०१-०२-२०१७	पिंक डे	मा.प्रा.अशोक बोरुडे, प्राध्यापक वृंद
१६	०२-०२-२०१७	रेड डे	प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ.तळुले डी.एस.
१७	०३-०२-२०१७	ग्रीन डे	मा.संपतरावजी हस्के, मा.दत्तापाटील नारळे
१८	०४-०२-२०१७	यलो डे	प्राचार्य डॉ.सुरेश बाबर, उपप्राचार्यडॉ.तळुले डी.एस.
१९	०६-०२-२०१७	ब्लॅक ॲण्ड व्हाईट डे	प्राचार्य डॉ.सुरेश बाबर, उपप्राचार्यडॉ.तळुले डी.एस.
२०	०७-०२-२०१७	ब्ल्यू डे	मा.माधवरावजी मुळे उर्फ आबा,मा.जी.डी.खानदेशे
२१	०८-०२-२०१७	पारंपारिक वेशभूषा व साडी डे	प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस.
२२	०९-०२-२०१७	चॉकलेट डे	प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस.
२३	२१-०२-२०१७	शिवजयंती निमित्त उत्स्फुर्त वक्तृत्व स्पर्धा	प्रा.नागवडे प्रविण, प्रा.निपुंगे नितीन
२४	२७-०२-२०१७	वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ	खजिनदार मा.रामचंद्रजी दरे साहेब, प्रमुख पाहुणे मा.डॉ.संजय कळमकर
२५	०१-०३-२०१७	वार्षिक स्नेहसंमेलन	प्राचार्य डॉ.सुरेश बाबर व उपप्राचार्य डॉ.तळुले डी.एस.

याशिवायही विविध उपक्रमांचे आयोजन सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. अनिता भद्रे यांच्या नेतृत्वाखाली करण्यात आले. महाराष्ट्र दिन, एड्स दिन, गुरूपौर्णिमा, यासारखे विविध दिन साजरे करण्यात आले. काही स्पर्धांसाठी महाविद्यालयाचे प्रतिनिधित्व करत विद्यार्थी विविध ठिकाणी स्पर्धेसाठीही पाठविण्यात आले. या सांस्कृतिक विभागाच्या उत्तरोत्तर चाललेल्या प्रगतीसाठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता यांना विभागाचे सर्व सदस्य, प्राध्यापकवृंद, प्राध्यापकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांचे बहुमूल्य सहकार्य लाभले. महाविद्यालयाच्या सुरूवातीपासून ते आजपर्यंत आणि सन २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षांच्या कारकिर्दित सांस्कृतिक विभागाने विविध उपक्रम यशस्वीपणे राबवत, नवनवीन प्रयोग करत उत्कर्षाकडे एक एक पाऊल यशस्वीपणे टाकण्याचा मनापासून प्रयत्न केला आहे.

परमेश्वराच्या चरणावर ज्याप्रमाणे सुगंधी फुले अर्पण केली जातात. अगदी त्याचप्रमाणे सांस्कृतिक वारशातून फुललेल्या आपल्या समाजाला विविध मुल्यांनी सुगंधी झालेली, स्वतेजाने तेजस्वी झालेली विद्यार्थिरूपी फुले अर्पण करून, आदर्श समाज घडविण्याचा प्रयत्न सांस्कृतिक विभागाकडून अविरतपणे जालू आहे. धन्यवाद !

प्रा. भद्रे ए. एम.
(एम.ए.,सेट,नेट,बी.जे.,एम.जे.,डी.टी.एड)
सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

............*............

राष्ट्रीय सेवा योजना

Not me But you

सावित्रीबाई फूले पुणे विद्यापीठांतर्गत जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात सन २०१३-१४ पासून राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग सुरू करण्यात आला. शै. वर्ष २०१६-१७ या वर्षात राष्ट्रीय सेवा योजनेचे ५० स्वययंसेवकांचे युनिट मंजुर केले त्यानुसार विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात आला.

प्राचार्यांच्या हस्ते नियमित कार्यक्रमांचे उद्घाटन झाले. नियमित कार्यक्रमांतर्गत महाविद्यालय परिसर स्वच्छता, ग्राम स्वच्छता, वृक्षारोपण असे विविध कार्यक्रम घेण्यात आले.
विभागाच्या वतीने रस्ता सुरक्षा सप्ताहाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी रॅली काढण्यात आली. तसेच मतदार जनजागृती अभियान राबवण्यात आले.

समर्थ भारत अभियानांतर्गत महाविद्यालयाच्या आवारात झाडे लावण्यात आली व त्याचे संवर्धन करण्याचेही काम चालू आहे.

२४ सप्टेंबर मध्ये एन.एस.एस. वर्धापन दिन साजरा करण्यात आला. डिसेंबर रोजी जागतिक एड्स दिनानिमित्त एड्स जनतागृती कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे हिवाळी शिबीर दि. ७ डिसेंबर ते १३ डिसेंबर २०१६ दरम्यान मौजे वाटेफळ, ता.जि. अहमदनगर येथे पार पडले. या शिबीराच्या उद्घाटन प्रसंगी अ.जि.म.वि.प्र.स. संस्थेचे अध्यक्ष मा.श्री. माधवराव मुळे, सचिव मा.श्री. खानदेशे साहेब उपस्थित होते. या शिबिरात स्वच्छ व समर्थ भारत अभियान ही संकल्पना राबवण्यात आली त्या अंतर्गत ग्रामस्वच्छता, शोषखड्डे, गावातील मंदिराचा पाया खोदई, इ. कामे पार पाडली. शिबिरास मा.आमदार राहूलदादा जगताप, मा.दत्तापाटील नारळे, डॉ. अभय शाळीग्राम, इ. मान्यवरांनी सदिच्छा भेटी दिल्या.

शिबीराच्या समारोपासाठी संस्थेचे खजिनदार मा.श्री. दरे साहेब उपस्थित होते. तसेच महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. व सर्व प्रध्यापक उपस्थित होते.

१२ जाने. रोजी विवेकानंद जयंती साजरी करून युवा सप्ताह साजरा करण्यात आला. २६ जानेवारी २०१७ रोजी प्रजासत्ताक दिन साजरा केला.

प्रा. निक्रड के. टी.
कार्यक्रम अधिकारी
राष्ट्रीय सेवा योजना

...........*...........

विद्यार्थी विकास मंडळ

* वार्षिक अहवाल *

सन २०१६-२०१७

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ विद्यार्थी विकास मंडळांतर्गत, महाविद्यालयास विद्यापीठाने मान्यता दिलेल्या विविध योजना व उपक्रमांच्या अंमलबजावणीस महाविद्यालय नेहमीच आघाडीवर असते चालू शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थी विकास मंडळाच्या पुढील उपक्रमांचे आयोजन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या मार्गदर्शनाखाली यशस्वीपणे करण्यात आले.

१) कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका योजना
२) विशेष मार्गदर्शन योजना
३) विद्यार्थी व्यक्तिमत्व विकास योजना

१) कर्मवीर भाऊराव पाटील, कमवा व शिका योजना - आपल्या महाविद्यालयात विद्यार्थी विकास मंडळांतर्गत अर्थिकदृष्टया गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी आर्थिक मदत करण्याकरीता कमवा व शिका योजना राबविली जाते. चालू शैक्षणिक वर्षात एकूण १४ विद्यार्थ्यांना या योजनेत समाविष्ट करून घेण्यात आले होते त्यापैकी २ मुलीं व १२ मुले आहेत. योजनेतील विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयातील कार्यालय, ग्रंथालय, वनस्पतीशास्त्र, रसायनशास्त्र, भौतिकशास्त्र, प्राणीशास्त्र व भूगोल इत्यादी विभागामध्ये सुट्टीचे दिवस सोडून महाविद्यालयाच्या कामकाजाच्या वेळेत कामे दिली जातात.

चालू शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयामार्फत या योजनेवर एकूण ९९१०५ रूपये खर्च करण्यात आला आहे. अशाप्रकारे 'कमवा व शिका' योजनेचा अनेक गरीब व गरजू आणि गुणवंत विद्यार्थ्यांना आर्थिक लाभ होत आहे.

२) विशेष मार्गदर्शन योजना - महाविद्यालयात विद्यार्थी विकास मंडळांतर्गत विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्तेत वाढ व्हावी यासाठी विशेष मार्गदर्शन योजना राबविली जाते. चालू शैक्षणिक वर्षात या मार्गदर्शन योगनेअंतर्गत दि. १८/२/२०१७ ते ८/३/२०१७ या कालावधित सदर व्याख्यानमाला आयोजित करण्यात आली. या विशेष मार्गदर्शन व्याख्यानमालेचे उद्घाटन माजी प्राचार्य डॉ. खासेराव शितोळे (न्यु.आर्टस, कॉमर्स ॲन्ड सायन्स कॉलेज,अ.नगर) यांच्या हस्ते करण्यात आले. तसेच सदर व्याख्यानमालेअंतर्गत अनेक तज्ज्ञ व्यक्तिंची व्याख्याने महाविद्यालयामध्ये विविध विषयांवर आयोजित करण्यात आली. ही विशेष मार्गदर्शन योजना यशस्वीरीत्या महाविद्यालयामध्ये घेण्यात आली.

या योजनेवर ९००० हजार रूपये खर्च करण्यात आला.

३) विद्यार्थी व्यक्तिमत्व विकास योजना - सावित्रीबाई फुले, पुणे विद्यापीठ विद्यार्थी विकास मंडळ व जनता महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ०९/०३/२०१७ रोजी महाविद्यालयाचे विद्यमान प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या अध्यक्षतेखाली विद्यार्थी व्यक्तिमत्व विकास कार्यशाळा घेण्यात आली. या कार्यशाळेचे उद्घाटन डॉ. सुधा कांकरिया यांच्या हस्ते करण्यात आले. सदर कार्यशाळा महाविद्यालयात एकूण तीन सत्रांमध्ये घेण्यात आली. या कार्यशाळेचे प्रमुख व्याख्याते म्हणून डॉ. सुधा कांकरिया (साई-सुर्या नेत्र सेवा,अ.नगर) प्रा. पितम बेदरकर (अहमदनगर कॉलेज,अ.नगर) व डॉ. श्रध्दा इंगळे यांना निमंत्रित करण्यात आले. अशाप्रकारे सदर कार्यशाळा यशस्वीपणे घेण्यात आली. या कार्यशाळेस एकूण १०,००० हजार रूपये खर्च करण्यात आला.

तसेच विद्यापीठाकडून देण्यात येणाऱ्या विविध शिष्यवृत्ती योजनेचे फॉर्म विद्यार्थ्यांकडून भरून घेऊन त्यानां शिष्यवृत्ती मिळवून देण्यासाठी विद्यार्थी विकास मंडळा सतत प्रयत्नशील असते. या विविध शिष्यवृत्तींमध्ये शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ मध्ये एकूण ३५ विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मिळाली असून सदरची रक्कम ही १,८८,०००/- एवढी आहे.

विद्यार्थी विकास मंडळांतर्गंत आयोजित केलेल्या विविध उपक्रमांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ विद्यार्थी विकास मंडळ महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य, कार्यालयीन स्टाफ व सहकारी प्राध्यापक व महाविद्यालयीन विद्यार्थी-विद्यार्थिनी विशेष करून कमवा व शिका योजनेचे विद्यार्थी या सर्वाचें मोलाचे सहकार्य लाभले.

प्रा. सुंबरे पी. बी.
(एम.ए.,सेट)
विद्यार्थी विकास मंडळ अधिकारी

...........*...........

स्पर्धा परीक्षा विभाग

अहवाल (२०१६ : १७)

शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ मध्ये स्पर्धा परीक्षा विभागांतर्गत विविध उपक्रम राबविण्यात आले.

दि. ३/०९/२०१६ रोजी स्पर्धा परीक्षा विभागाचे उद्घाटन करण्यात आले. त्यानिमित्त ज्ञानेश्वर महाविद्यालय नेवासा, येथील मा. सोनवणे जगदिश सर प्रमुख उद्घाटक म्हणून उपस्थित होते. महाविद्यालयाचे प्रभारी प्राचार्य डॉ. तळुले डी.एस. सर कार्यक्रमास उपस्थित होते. प्रा. सोनवणे सरांनी आपल्या व्याख्यानात अधिकाधिक मुलांनी स्पर्धा परिक्षांना सामोरे जावे व यशस्वी व्हावे. तसेच यशप्राप्तीसाठी प्रयत्नांची पराकाष्ठा करावी असे सांगितले. यशांसाठी कष्टाला पर्याय नाही असे ते म्हणाले.

दि. ११/०१/२०१७ रोजी अहमदनगर येथिल दारूबंदी विभागाचे उपअधिक्षक मा. गणेश बारगजे सरांचे व्याख्यात आयोजित करण्यात आले होते. सरांनी आपली यशस्वी वाटचाल विद्यार्थ्यांसमोर मांडली, तसेच स्पर्धा परिक्षांमध्ये यशस्वी होण्यासाठी सातत्य, जिद्द, कठिण, परिश्रम तसेच अंतिम ध्येय डोळ्यासमोर ठेवणे कसे गरजेचे आहे, हे पटवून सांगितले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर सर उपस्थित होते.

दि. १०/०२/२०१७ रोजी स्पर्धा परिक्षांचे बदलते स्वरूप व अभ्यासतंत्र या विषयावर प्रियंका आठरे मॅडमचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. बदलत्या स्पर्धा परिक्षांना कशा प्रकारे सामोरे जायचे तसेच बदल आत्मसात करून यश कसे आपलेसे करायचे हे त्यांनी विद्यार्थ्यांना पटवून दिले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर सरांनीही विद्यार्थ्यांना अधिकाधिक स्पर्धा परिक्षामध्ये सहभागी होण्यास प्रोत्साहित केले.

स्पर्धा परिक्षा विभागाद्वारे विद्यार्थ्यांना वेळोवेळी प्रा. डॉ. आढाव अर्चना मॅडम तसेच प्रा. नितिन निपुंगे सर यांनी व्याख्याने दिलेली आहेत.

डॉ. आढाव ए. के.
(एम.ए.,सेट,पीएच.डी.)
स्पर्धा परिक्षा विभाग प्रमुख

...........*...........

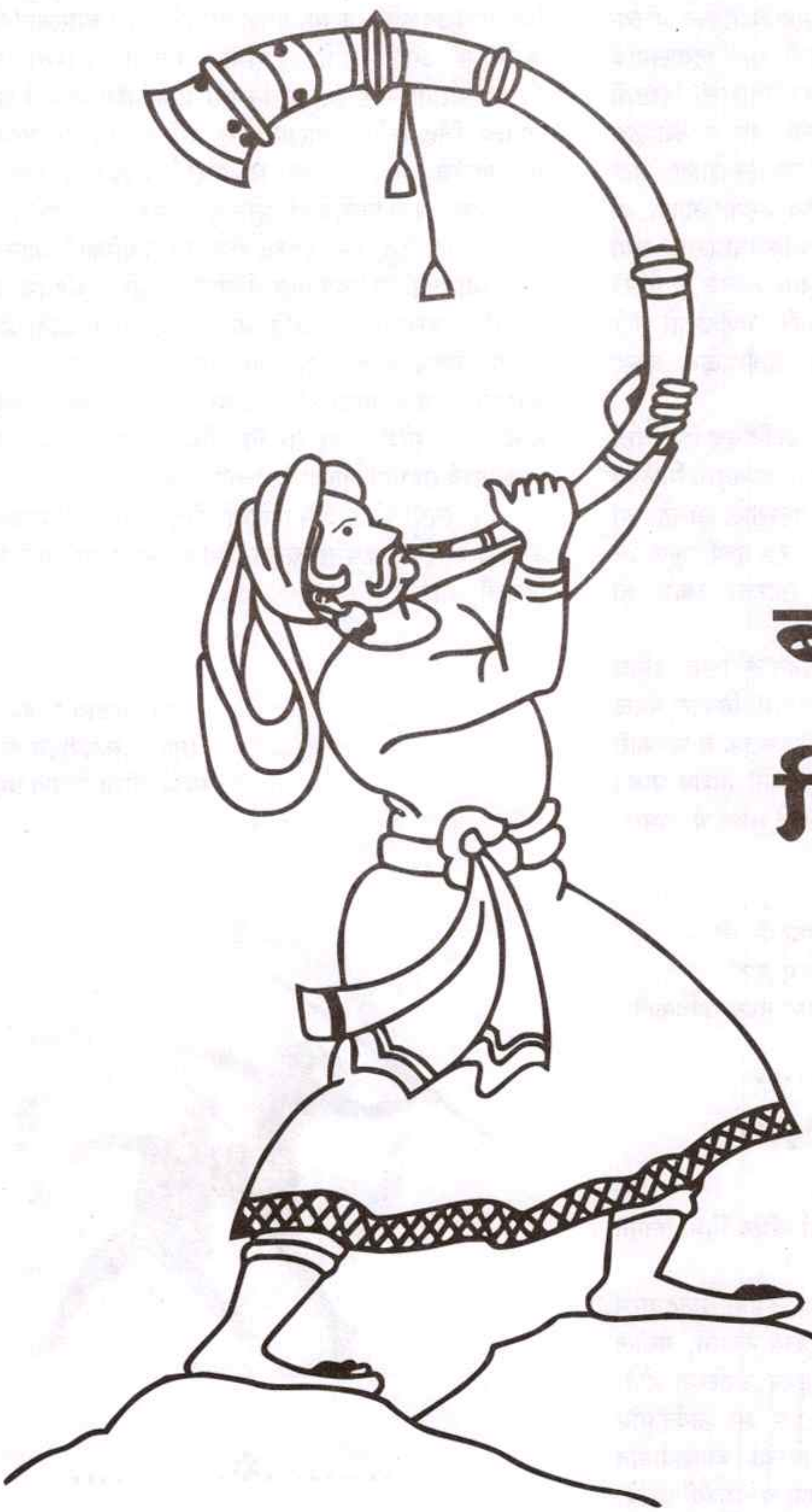

बातमी विभाग

दैनिक
नगर सह्याद्री

रुईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात आयोजित राजमाता जिजाऊ आणि स्वामी विवेकानंद जयंती कार्यक्रमात प्राचार्य डॉ.सुरेश बाबर यांचे पुष्पगुच्छ देऊन स्वागत करताना प्रा. अनिता भद्रे. समवेत इतर प्राध्यापक दिसत आहेत.

जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद हे समाजाचे आदर्श व्यक्तिमत्व आहेत

समाचार

जनता महाविद्यालयाचे स्नेहसंमेलन उत्साहात

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

रुईछत्तिसी (ता. नगर) येथील जिल्हा मराठा संस्थेच्या जनता महाविद्यालयाचे वार्षिक स्नेहसंमेलन नुकतेच उत्साहात संपन्न झाले. यावेळी विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

यावेळी डॉ. सुरेश बाबर यांनी, विद्यार्थ्यांतील संस्कार विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांतून प्रतिबिंबित होत असल्याचे मत व्यक्त केले. सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे म्हणाल्या, माणसाचे सृजनशील व्यक्तिमत्व सांस्कृतिक वातावरणाने घडते असे वातावरण विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यासाठी स्नेहसंमेलनाचे आयोजन केले असल्याचे सांगितले. तसेच या स्नेहसंमेलनाला विद्यार्थ्यांचाही चांगला प्रतिसाद लाभला असल्याचे मत उपप्राचार्य डी. एस. ठाकुले यांनी व्यक्त केले. सूत्रसंचालन प्रा. आर. ए. शिंदोळे व प्रा. ख्याती कदम यांनी केले. कार्यक्रमाचे परिक्षण प्रा. रोहिणी पुरी, प्रा. अर्चना आढाव, प्रा. अनिल कोलते यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी महेश ठाकरे, आदेश, चित्रा रोकडे, नम्रता दूस, रविराज सुपेकर, किरण पाटोळे, डी.बी. ठाकरे, आर. एस. गोरे, प्रविण नागवडे, मुकुंदा हराळ, भोसले, पोटरे, ओमकार गोरे, ढोबे, पांडुरंग गोरे यांसह सर्व प्राध्यापकवृंद, शिक्षकेतर सेवकांनी सहकार्य केले.

नवी आशा नवी दिशा
सार्वमत

जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद समाजापुढील आदर्श - प्रा. बाबर

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद समाजापुढील आदर्श व्यक्तिमत्वे आहेत असे मत जनता महाविद्यालयाचे प्राचार्य सुरेश बाबर यांनी मांडले. रुईछत्तीसी येथील जिल्हा मराठा संस्थेच्या जनता महाविद्यालयात नुकतीच राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती साजरी करण्यात आली यावेळी ते बोलत होते. युगपुरुषाचे व्यक्तिमत्व पुढील पिढीसाठी अनुकरणीय असल्याचे विचार प्रमुख व्याख्यात्या डॉ. अर्चना आढाव यांनी मांडले. स्त्री धैर्याने आणि असामान्य कर्तृत्वाने असामान्य गोष्ट सहज घडवून आणू शकते असे विचार प्रा. रोहिणी पुरी यांनी मांडले.

कार्यक्रमाचा उद्देश सांगताना प्रा. अनिता भद्रे म्हणाल्या छत्रपती शिवरायांना सत्गुणांचे बाळकडू देणाऱ्या जिजाऊ आणि थांबू नका असा संदेश देणारे विवेकानंद या दोन्ही महान व्यक्तींची शिकवण युवकांपर्यंत पोहचविण्यासाठी जयंती कार्यक्रमाचे आयोजन केले आहे. सूत्रसंचालन प्रा. आर. ए. शिंदोळे यांनी तर आभार प्रा. एस. एस. भणगे यांनी मानले. कार्यक्रम यशस्वितेसाठी हराळ मुकुंदा, प्रा. किरण पाटोळे, ओमकार गोरे, एम. पी. ढोबरे, पांडुरंग गोरे यांसह विद्यार्थी व शिक्षकांनी सहकार्य केले.

नगर टाइम्स

रुईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी भाषा दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात [illegible] विद्यार्थी-विद्यार्थिनी दिसत आहेत.

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी राजभाषा दिनी कार्यक्रम

नगर- अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रुईछत्तिसी येथे मराठी दिनानिमित्त मराठी राजभाषा पंधरवडा आयोजित करण्यात आला होता.

दि.१२ ते २७ फेब्रुवारी या दरम्यान आयोज्य या पंधरवड्यात महाविद्यालयाच्या मराठी विभागामार्फत विद्यार्थ्यांना [illegible] आले. साहित्य प्रकार आणि मराठी लोकसंस्कृती, लोककला यांची माहिती देऊन विविध कौशल्ये विद्यार्थ्यांत [illegible] आला.

[illegible] मराठी राजभाषा दिनानिमित्त विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजनही करण्यात आले, अशी माहिती महाविद्यालयाच्या मराठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता यांनी दिली.

या पंधरवड्यानिमित्त विद्यार्थ्यांना विविध [illegible], लोकसंस्कृती आणि साहित्यकार यांची मराठी ओळख करून देण्याचा प्रयत्न [illegible] महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर आणि [illegible] मराठी मातृभाषा असे मत मराठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता यांनी व्यक्त मांडले.

मराठीचे महत्व विद्यार्थ्यांना पटवून देऊन विद्यार्थ्यांना मराठी लोकसंस्कृती आणि लोककलेची ओळख करून देण्यासाठी हा मराठी राजभाषा पंधरवडा घेण्यात आला आहे, असेही प्रा.भद्रे म्हणाल्या.

मराठी मातृभाषेचे महत्व जाणून घेऊन [illegible] विविध क्षेत्रात प्रगती करून मातृभाषेची महती [illegible] असे मत मराठी विभागातील प्रा. गोरे आर.एस. यांनी व्यक्त केले. या कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वृंद, प्राध्यापकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

दिव्य मराठी
दिव्य सिटी

विद्यार्थ्यांनी सत्यता लक्षात घेऊन वास्तवात जगावे

प्रा. संजय कळमकर यांचे आवाहन

प्रतिनिधी/अहमदनगर

दि. ०३ - महाविद्यालयातील वय हे प्रचंड ऊर्जा असलेले वय असते. आज इंटरनेटमुळे विद्यार्थी आभासी जगात वावरत आहे. विद्यार्थ्यांनी सत्यता लक्षात घेऊन वास्तवात जगावे, असे प्रतिपादन प्रा. संजय कळमकर यांनी केले. ते अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज संस्थेच्या नगर तालुक्यातील रुईछत्तिसी येथील जनता कला विज्ञान महाविद्यालयाच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण कार्यक्रम प्रसंगी बोलत होते. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून खजिनदार रा.ह.दरे, पंचायत समिती सदस्य रवींद्र भापकर, सरपंच दीपाली गोरे, देवराम जगदाळे, बाळकृष्ण हंडोरे, एकनाथ गोरे, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर उपस्थित होते.

यावेळी प्रा. कळमकर म्हणाले, माणसांमध्ये ६४ कला आहेत पण ६५ कला असणारेही अनेक माणसे आपल्याकडे आहेत. दुसऱ्याला प्रेरणा देणे ही एक कला आहे. महाविद्यालयातील वय महत्त्वपूर्ण असून येथेच आपण घडतो. महाविद्यालयात शिक्षण घेताना वेगवेगळ्या प्रोजेक्टच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना काम करण्याची संधी मिळते.

मात्र इंटरनेटमुळे आभासी जग निर्माण झाले आहे. या आभासी जगामध्ये विद्यार्थी जगताना दिसत आहे. विज्ञानाच्या अतिक्रमणामुळे मेंदूरचना संवेदनशून्य झाला आहे. आपणाला स्वतची काळजी असण्यापेक्षा जगाची काळजी असते. इतरांकडे लक्ष देण्यापेक्षा स्वतःकडे लक्ष दिले पाहिजे. विद्यार्थ्यांनी इंटरनेटमुळे आलेला आभासीपणा सोडून वास्तवात जगावे. आभासीपणामुळे अस्वस्थतेची कीड तरुणांना लागली आहे, त्यामुळे पुस्तकाशी मैत्री करण्याशिवाय पर्याय उरलेला नाही. ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांनी आई - वडीलांचे कष्ट सतत स्मरणात ठेवले पाहिजेत. आदर्श ठेवताना आदर्शाचे कार्य लक्षात घ्या. संकट आल्याशिवाय, अडीअडचणी आल्याशिवाय जीवन जगण्यात मजा नाही, असेही कळमकर यांनी सांगितले. याप्रसंगी वर्षभरात विविध क्षेत्रातील कामगिरी केलेल्या विद्यार्थ्यांना गौरविण्यात आले. यावेळी रा.ह.दरे म्हणाले, विद्यार्थ्यांनी कोणत्याही स्पर्धेत चढाओढीने भाग घेतला पाहिजे. आजचा तरुण बेशिस्तपणाने वागताना दिसत आहे.

विद्यार्थ्यांनी शिस्तीत वागत स्वतची वेगळी ओळख तयार करावी असेही दरे म्हणाले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांनी केले. कार्यक्रमाचे संयोजन प्रा. अनिता भद्रे यांनी केले.

नव मराठा

ज्ञान, संस्कार व मूल्य संस्कार सांस्कृतिक कार्यक्रमातून प्रतिबिंबीत होतात

प्राचार्य डॉ. सुरेश बावर

रुईछत्तीसीच्या जनता महाविद्यालयाचे वार्षिक स्नेहसंमेलन

रुईछत्तीसीच्या जनता महाविद्यालर सांस्कृतिक विभागातर्फे मेहंदी स्प

नवामराठा, दि. ११/०२/२०१७

नगर सह्याद्री

www.enagarsahyadri.com संपादक - शिवाजी शिर्के

रुईछत्तीसी येथील जनता महाविद्यालयातील सांस्कृतिक विभागातर्फे आयोजित रांगोळी स्पर्धेप्रसंगी प्रा. अनिता भद्रे, उपप्राचार्य डॉ. डी. एस. तळुले आदी स्पर्धक विद्यार्थिनी तसेच प्राध्यापक वर्ग दिसत आहे.

रुईछत्तीसीच्या जनता महाविद्यालयात वक्तृत्व स्पर्धा उत्साहात

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

जिल्हा मराठा संस्थेच्या नगर तालुक्यातील रुईछत्तीसी येथील जनता महाविद्यालयात सांस्कृतिक व मराठी विभाग आयोजित महात्मा गांधी पुण्यतिथीनिमित्ताने युवा वक्तृत्व स्पर्धा उत्साहात पार पडली.

यावेळी उपप्राचार्य डी. एस. तळुले, मराठी विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे उपस्थित होते. विविध विषयांवर घेण्यात आलेल्या या स्पर्धेत भावना कारंजकर प्रथम, सुप्रिया हिने द्वितीय, व माधुरी लवांडे हिने तृतीय क्रमांक पटकाविला. तर प्रतिक्षा काकडे व वैष्णवी चौधरी यांनी उत्तेजनार्थ क्रमांक मिळविला. कार्यक्रमाचे नियोजन प्राचार्य डॉ. सुरेश बावर, उपप्राचार्य डी. एस. तळुले, सांस्कृतिक व मराठी विभागप्रमुख अनिता भद्रे, प्रा. आर. एल. गोरे यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वितेसाठी प्रा. महेश ठाकरे, प्रा. आदेश नागवडे, प्रा. अर्चना आढाव, हवाळ मुकुंदा, ठोंबरे मामा यांसह सर्व प्राध्यापकवृंद आणि विद्यार्थी यांनी सहकार्य केले.

सकाळ

नगर सह्याद्री

www.enagarsahyadri.com संपादक - शिवाजी शिर्के

जनता महाविद्यालयात मराठी राजभाषा पंधरवाडा विविध उपक्रमांनी साजरा

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

रूईछत्तिसी (ता.नगर) येथील जिल्हा मराठा संस्थेच्या जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी विभागांतर्गत मराठी राजभाषा पंधरवाडा विविध उपक्रमांनी नुकताच साजरा करण्यात आला. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी दूरदर्शनवरील मुलाखती, भाषणे, कथाकथन, एकपात्री प्रयोग, भारूड अशा विविध उपक्रमांचे आयोजन केले.

या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांतील कलावंत निर्माण करण्यास नक्कीच यश मिळेल असा विश्वास प्राचार्य डॉ. सुरेश बावर व उपप्राचार्य डी. एस. तळुले यांनी व्यक्त केला. युवा पिढीला अज्ञानापासून ज्ञानापर्यंत सुरळीत घेऊन जाणारा राजमार्ग म्हणजे मराठी राजभाषा असून लोकांकलेची ओळख करून देण्यासाठी पंधरवाडा घेण्यात आल्याचे विभागप्रमुख प्रा.अनिता भद्रे यांनी सांगितले. युवा पिढीने मातृभाषेची महती दरवळत ठेवावी असे मत प्रा. आर. एल. गोरे यांनी मांडले. उपक्रम यशस्वितेसाठी सर्व प्राध्यापकवृंद, प्राध्यापकेतर, विद्यार्थी यांनी परिश्रम घेतले.

सकाळ

विद्यार्थ्यांवर केलेल्या संस्कारांचे कार्यक्रमातून दर्शन घडते : बाबर

नगर, ता. ७ : जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांवर केलेल्या ज्ञान, संस्कार आणि मूल्यांचे संस्कार विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांतून प्रतिबिंबित होत आहेत, असे मत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांनी व्यक्त केले.

रुईछत्तिशी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयाचे स्नेहसंमेलन उत्साहात झाले. त्या वेळी बाबर बोलत होते. उपप्राचार्य डॉ. डी. एस. तळुले, सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. अनिता भद्रे, प्रा. आर. ए. शितोळे, प्रा. रुपाली कदम, प्रा. रोहिणी घुगे, प्रा. डॉ. अर्चना आढाव, प्रा. अनिल कोलते उपस्थित होते.

या वेळी लोकनृत्य, लोकनाट्य, नाटिका, कविताचाचन, एकपात्री प्रयोग, सांघिक व वैयक्तिक नाट्य, नाटक, भारूड, पोवाडे आदी सांस्कृतिक कार्यक्रम विद्यार्थ्यांनी सादर केले.

या वेळी 'उजळून आलं आपालं' या लोकसंस्कृतीचे दर्शन घडविणाऱ्या लोकनृत्याला प्रथम पसंती मिळाली.

नवा मराठा

जनता महाविद्यालयात मेहंदी स्पर्धा उत्साहात

अहमदनगर (प्रतिनिधी) – नगर तालुक्यातील रुईछत्तीसी येथील अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाच्या जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात आयोजित मेंदी स्पर्धेला चांगला प्रतिसाद मिळाला.

जनता महाविद्यालयातील सांस्कृतिक विभागाच्यावतीने विद्यार्थ्यांमधील कलागुणांना वाव मिळावा, यासाठी या मेंदी स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. यावेळी प्राचार्य सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डॉ. डी. एस. तळुले, सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. अनिता भद्रे, चित्रा राऊत, रोहिणी घुगे, अर्चना आढाव, ज्योती म्हस्के, कविता मुसमाडे, अनुजा निंबाळकर, आदेश जाधव, ओमकार गोरे, मुकुंदा हराळ, आर. ए. शितोळे आदी उपस्थित होते. या मेंदी स्पर्धेत महाविद्यालयातील विद्यार्थिनी व विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. यावेळी प्राचार्य बाबर म्हणाले की, विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना वाव देण्यासाठी अशा स्पर्धा आयोजित करणे गरजेचे आहे. अशा स्पर्धा या पुढे घेण्यात येतील, असे ते म्हणाले.

मेंदी स्पर्धेत सहभागी झालेले विद्यार्थी व विद्यार्थिनी.

नगर टाइम्स

आधुनिक काळात स्त्री-भ्रूणहत्या ज्वलंत सामाजिक समस्या निर्माण झाली

डॉ.सौ. सुधा कांकरिया यांचे प्रतिपादन

नगर– आधुनिक काळामध्ये स्त्री-भ्रुणहत्या ज्वलंत सामाजिक समस्या निर्माण झालेली आहे त्यामुळे सामाजिक असमतोल निर्माण होत आहे. मुलींच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न ऐरणीवर आला आहे. हे थांबविण्यासाठी स्त्री-जन्माचे स्वागत करा, असे प्रतिपादन डॉ. सुधा कांकरिया यांनी केले आहे.

नगर तालुक्यातील रुईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयामध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, विद्यार्थी कल्याण मंडळ व जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयाचे विद्यमान प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या अध्यक्षतेखाली विद्यार्थिनी व्यक्तिमत्व विकास कार्यशाळा घेण्यात आली.

रुईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात विद्यार्थिनींसाठी आयोजित व्यक्तिमत्त्व कार्यशाळेत सहभागी झालेल्या विद्यार्थिनी दिसत आहेत.

प्रत्येक नवजात बालिकेचे स्वागत करण्यासाठी कन्याजन्म आनंद सोहळा साजरा करून त्यासाठी एक रुपयाची जादु योजना राबविण्याचा ठराव महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व विद्यार्थी समवेत घेण्यात आला. या कार्यक्रमाचे प्रमुख व्याख्याते म्हणुन अहमदनगर कॉलेज अहमदनगरचे प्रा. प्रितम बेदरकर आणि न्यु आर्ट्स, कॉमर्स अँन्ड सायन्स कॉलेजच्या डॉ. श्रध्दा इंगळे ह्या होत्या. प्रमुख व्याख्याते म्हणून प्रा. प्रितम बेदरकर यांनी व्यक्तिमत्व विकास आणि आजचा विद्यार्थी या विषयावर विद्यार्थ्यांना अनमोल मार्गदर्शन केले.

दै. नगर टाइम्स दि. ५/४/२०१७ पान ५

तसेच डॉ. श्रध्दा इंगळे यांनी सॉफ्टस्किल्स डेव्हलपमेंट या विषयावर व्याख्यान देवुन विज्ञानाची पदवी घेतल्यावर कोणकोणत्या क्षेत्रामध्ये जाता येते, यावर मार्गदर्शन केले. व विज्ञानातील नवीन संधीची विद्यार्थ्यांना माहीती दिली.

कार्यशाळेचे संयोजक म्हणून विद्यार्थी कल्याण मंडळाचे अधिकारी प्रा. सुंबरे पी. बी. आणि सहसंयोजक म्हणून डॉ. अर्चना आढाव यांनी काम पाहिले, प्रास्तविक प्रा. सुंबरे पी. बी. यांनी केले. प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांनी कार्यक्रमासाठी उपस्थित पाहुणे व सहभागी विद्यार्थ्यांचे स्वागत केले. सूत्रसंचालन प्रा. शितोळे आर. ए. यांनी केले, तर आभार महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य डॉ. तळुले डी. एस. यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी प्रा. सुपेकर आर. बी., प्रा. सोनवणे आर. सी. प्रा. भद्रे ए. एस., प्रा. ठाकरे एम. सी., प्रा. पोटरे एम. डी., वाळके डी. बी., प्रा. पाटोळे के. एस., प्रा. काळे डी. बी. व इतर सहकारी प्राध्यापक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

दिव्य मराठी

जनता महाविद्यालयात ग्रीन डे साजरा

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

अहमदनगर जिल्हा मराठा संस्थेच्या रूईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयातील सांस्कृतिक विभागांतर्गत नुकताच ग्रीन डे साजरा करण्यात आला. फेब्रुवारी महिन्यात शाळा महाविद्यालयांमधून विविध डे साजरे केले जातात यापार्श्वभूमीवर अतापर्यंत महाविद्यालयात रेड डे, सारी डे, यलो डे, पिंक डे आदी डेसह विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

यावेळी सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. अनिता भद्रे यांच्यासह प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपप्राचार्य डी. एस. तळुले, प्रा. ए. के. आढाव, प्रा. दत्ता नारळे, प्रा. मोहन ठाकरे, प्रा. कविता मुसमाडे, प्रा. आर. ए. शितोळे, प्रा. सुंबरे पोपट आदी उपस्थित होते.

लोकमत

जनता महाविद्यालयात स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

जिल्हा मराठा संस्थेच्या रूईछत्तीसी येथील जनता महाविद्यालय नुकतेच स्पर्धा परीक्षा बदलते स्वरूप व अभ्यासतंत्र या विषयावर प्रा. प्रियंका आठरे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर हे होते.

यावेळी प्रमुख व्याख्यात्या आठरे यांनी स्पर्धा परीक्षेतील होणाऱ्या बदलांना कसे सामोरे जायचे व यशस्वितेसाठी या बदलांना कशाप्रकारे आत्मसात करायचे हे सांगितले. याप्रसंगी प्राचार्य बाबर यांनी विद्यार्थ्यांनी बदलांना सामोरे जाताना तयारीनिशी जावे त्यामुळे तुम्हाला लवकर यश प्राप्त होईल असे सांगितले.

प्रास्ताविक व परिचय स्पर्धा परीक्षा विभाग प्रमुख डॉ. अर्चना आढाव यांनी केले. सूत्रसंचालन प्रा. शितोळे यांनी तर आभार निपुंगे यांनी मानले.

नवी आशा नवी दिशा सार्वमत

जनता महाविद्यालयात

विद्यार्थिनी व्यक्तिमत्व कार्यशाळेला प्रतिसाद

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

नगर तालुक्यातील रूईछत्तिसी येथे जनता महाविद्यालय व सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ विद्यार्थी कल्याण मंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या अध्यक्षतेखाली आयोजित कार्यशाळेला विद्यार्थिनी व्यक्तिमत्व विकास कार्यशाळेस मोठ्या संख्येने प्रतिसाद लाभला. उद्घाटन प्रसंगी डॉ. सुधा कांकरिया म्हणाल्या, आधुनिक काळात स्त्रीभ्रूण हत्या ही एक ज्वलंत समस्या निर्माण झाली असून मुलींच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न ऐरणीवर आला आहे. याप्रसंगी प्रमुख व्याख्याते प्रा. प्रितम बेदरकर व डॉ. श्रद्धा इंगळे यांनी विविध विषयांवर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

कार्यशाळा संयोजक म्हणून प्रा. पी. बी. सुंबरे, डॉ. अर्चना आढाव यांनी काम पाहिले. सूत्रसंचालन प्रा. आर. ए. शितोळे यांनी तर आभार उपप्राचार्य डी. एस. तळुले यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वितेसाठी प्रा. आर. बी. सुपेकर, प्रा. आर. सी. सोनवणे, प्रा. ए. एम. भद्रे, प्रा. एम. सी. ठाकरे, प्रा. डी. बी. वाळके, प्रा. के. एन. पाटोळे, प्रा. डी. बी. काळे, प्रा.एम. डी. पोटरे, आदींसह सहकारी प्राध्यापक व शिक्षकेतरांनी परिश्रम घेतले.

जनता महाविद्यालयात
स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

जिल्हा मराठा संस्थेच्या रूईछत्तीसी येथील जनता महाविद्यालय नुकतेच 'स्पर्धा परीक्षा बदलते स्वरूप व अभ्यासतंत्र' या विषयावर प्रा. प्रियंका आठरे यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर हे होते.

यावेळी प्रमुख व्याख्यात्या आठरे यांनी स्पर्धा परिक्षेतील होणाऱ्या बदलांना कसे सामोरे जायचे व यशस्वितेसाठी या बदलांना कशाप्रकारे आत्मसात करायचे हे सांगितले. याप्रसंगी प्राचार्य बाबर यांनी विद्यार्थ्यांनी बदलांना सामोरे जाताना तयारीनिशी जावे त्यामुळे तुम्हाला लवकर यश प्राप्त होईल असे सांगितले.

प्रास्ताविक व परिचय स्पर्धा परीक्षा विभाग प्रमुख डॉ. अर्चना आढाव यांनी केले. सूत्रसंचालन प्रा. शितोळे यांनी तर आभार निपुंगे यांनी मानले. यावेळी विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

नगर सह्याद्री
संपादक - शिवाजी शिंदे
www.enagarsahyadri.com

विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी स्पर्धा - प्रा. भद्रे

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

विद्यार्थ्यामध्ये विविध कलागुणांची रूजवणुक व विविध कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी त्यांना प्रोत्साहन मिळावे या हेतूने विविध स्पर्धा घेण्यात येत असल्याचे मत सांस्कृतिक विभाग प्रमुख प्रा. अनिता भद्रे यांनी मांडले. जिल्हा मराठा संस्थेच्या जनता महाविद्यालय रूईछत्तीसी येथे सांस्कृतिक विभागांतर्गत मेहेंदी स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले, यावेळी त्या बोलत होत्या.विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांचा विकास होण्यासाठी असे उपक्रम गरजेचे असल्याचे प्राचार्य सुरेश बाबर यांनी सांगितले. स्पर्धा यशस्वितेसाठी उपप्राचार्य डी. एस.ढवळे, प्रा. चित्रा राऊत, प्रा. रोहिणी घुगे, प्रा. अर्चना आढाव, प्रा. ज्योती म्हस्के, प्रा. कविता मुसमाडे, प्रा. अनुजा निंबाळकर, प्रा. आदेश जाधव, ओमकार गोरे, मुकूंदा हराळ, प्रा. आर. ए. शितोळे, यांसह प्राध्यापकवृंद, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी यांनी सहकार्य केले.

नवा मराठा

जनता महाविद्यालयात मराठी राजभाषा पंधरवाडा विविध उपक्रमांनी साजरा

अहमदनगर । नगर सह्याद्री

रूईछत्तिसी (ता.नगर) येथील जिल्हा मराठा संस्थेच्या जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी विभागांतर्गत मराठी राजभाषा पंधरवाडा विविध उपक्रमांनी नुकताच साजरा करण्यात आला. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी दूरदर्शनवरील मुलाखती, भाषणे, कथाकथन, एकपात्री प्रयोग, भारूड अशा विविध उपक्रमांचे आयोजन केले.

याउपक्रमामुळे विद्यार्थ्यातील कलावंत निर्माण करण्यास नक्कीच यश मिळेल असा विश्वास प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर व उपप्राचार्य डी. एस. ढवळे यांनी व्यक्त केला. युवा पिढीला अज्ञानापासून ज्ञानापर्यंत सुरळीत घेऊन जाणारा राजमार्ग म्हणजे मराठी राजभाषा असून लोकांकलेची ओळख करून देण्यासाठी पंधरवाडा घेण्यात आल्याचे विभागप्रमुख प्रा.अनिता भद्रे यांनी सांगितले. युवा पिढीने मातृभाषेची महती दरवळत ठेवावी असे मत प्रा. आर. एस. गोरे यांनी मांडले. उपक्रम यशस्वितेसाठी सर्व प्राध्यापकवृंद, प्राध्यापकेतर, विद्यार्थी यांनी परिश्रम घेतले.

रा. स. यो. शिबिरातून मंदिराच्या पायाचे खोदकाम पूर्ण

अहमदनगर । प्रतिनिधी

नगर तालुक्यातील वाटेफळ येथे राष्ट्रीय सेवा योजना शिबिराच्या माध्यमातून मंदिराच्या पायाचे खोदकाम पूर्ण करण्यात आले. रुईछत्तिशी येथील जनता महाविद्यालयाच्या आयोजित हिवाळी शिबीरामध्ये हे काम नुकतेच पूर्ण करण्यात आले.

शिबीर कालावधीत मंदिराच्या पायो खोदकामा बरोबरच शौचालयाच्या टाक्या, शोषखड्डे व ग्रामस्वच्छता असे विविध उपक्रम राबविण्यात आले. या काळात लार्सन अॅण्ड टुब्रो कंपनीच्या फिरत्या दवाखान्याच्या मदतीने ग्रामस्थांची आरोग्य तपासणीही करण्यात आली. यावेळी डॉ. मुळे सर यांचे 'संतांची शिकवण' या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले. कार्यक्रम यशस्वितेसाठी प्रा. के. टी. निकड, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, यांसह प्राध्यापक व ग्रामस्थांचे सहकार्य लाभले.

सकाळ

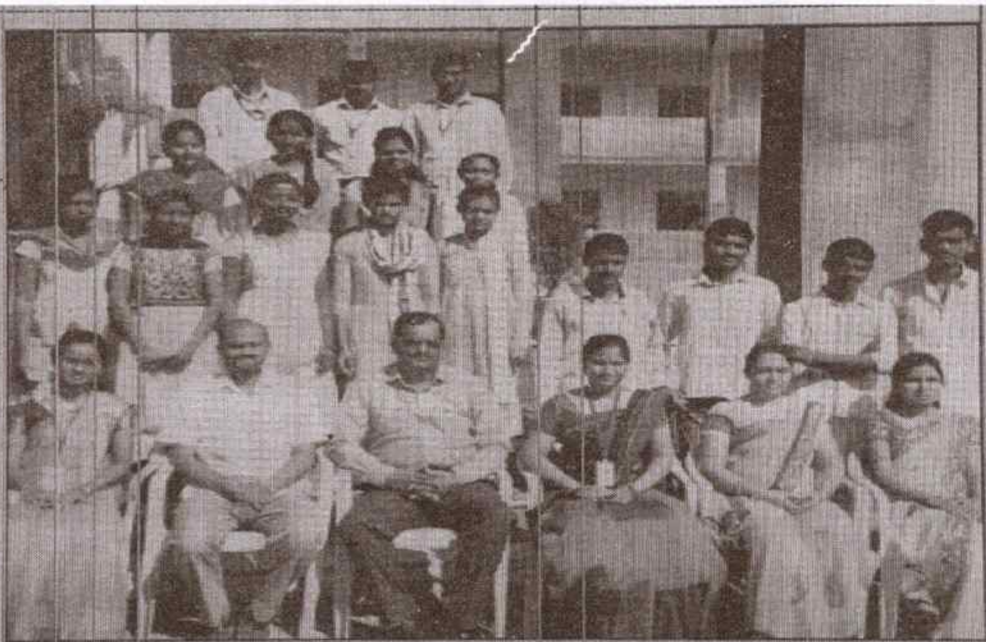

जनता महाविद्यालय रुईछत्तीसी येथे सांस्कृतिक विभागांतर्गत नुकत्याच घेण्यात आलेल्या 'यलो डे' उपक्रमात सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापकवृंद.

नगर टाइम्स

रुईछत्तीसी येथील जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी भाषा दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात दूरदर्शनवरील विविध कार्यक्रम पाहणारे विद्यार्थी-विद्यार्थिनी दिसत आहेत.

जनता कला व विज्ञान महाविद्यालयात मराठी राजभाषा दिनी कार्यक्रम

नगर- अहमदनगर जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे जनता कला व विज्ञान महाविद्यालय रुईछत्तिसी येथे मराठी विभागांतर्गत मराठी राजभाषा पंधरवडा आयोजित करण्यात आला होता.

दि.१२ ते २७ फेब्रुवारी या दरम्यान झालेल्या या पंधरवड्यात महाविद्यालयाच्या मराठी विभागाच्यावतीने विद्यार्थ्यांना दूरदर्शनवरील मुलाखती, भाषणे, कथाकथन, एकपात्री प्रयोग, भारुड अशा विविध कार्यक्रमाचे दर्शन घडविण्यात आले. साहित्य प्रकार आणि मराठी लोकसंस्कृती, लोककला यांची माहिती देऊन विविध कौशल्ये विद्यार्थ्यांत रुजविण्याचा प्रयत्न यानिमित्ताने करण्यात आला.

याशिवाय मराठी राजभाषा दिनानिमित्त विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजनही करण्यात आले, अशी माहिती महाविद्यालयाच्या मराठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता यांनी दिली.

या पंधरवड्यानिमित्त विद्यार्थ्यांना विविध कलाप्रकार, लोकसंस्कृती आणि साहित्यप्रकार यांची चांगली ओळख करुन देण्याचा प्रयत्न बऱ्याच अंशी यशस्वी झालेला आहे. या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांत कलावंत निर्माण करण्यात नक्कीच यश मिळेल असे मत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर आणि मांडले. युवा पिढीला अज्ञानापासून ज्ञानापर्यंत सुरळीत घेऊन जाणारा राजमार्ग म्हणजे मराठी मातृभाषा असे मत मराठी विभागप्रमुख प्रा. भद्रे अनिता यांनी यावेळी मांडले.

मराठीचे महत्व विद्यार्थ्यांना पटवून देऊन विद्यार्थ्यांना मराठी लोकसंस्कृती आणि लोककलेची ओळख करुन देण्यासाठी हा मराठा राजभाषा पंधरवडा घेण्यात आला आहे, असेही प्रा.भद्रे म्हणाल्या.

मराठी मातृभाषेचे महत्व जाणून घेऊन युवा पिढीने विविध क्षेत्रात प्रगती करुन मातृभाषेची महती दरवळत ठेवावी असे मत मराठी विभागातील प्रा. गोरे आर.एल. यांनी यावेळी व्यक्त केले. या कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वृंद, प्राध्यापकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

लोकमत

महत्त्वाचे

जनता कॉलेजमध्ये रक्तदान शिबिर

अहमदनगर : रुईछत्तीशी (ता. नगर) येथील जनता आर्टस् अ‍ॅण्ड सायन्स महाविद्यालयात सावित्रीबाई फुले जयंती व महिला मुक्तीदिनानिमित्त रक्तदान शिबिर झाले. शिबिराचे उद्घाटन रुईचे उपसरपंच बाळासाहेब खाकाळ, रक्तसंकलन अधिकारी डॉ. कुलकर्णी, तसेच प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांच्या हस्ते झाले. यावेळी दत्ता नारळे, प्रा. आडसुरे उपस्थित होते. यावेळी विद्यार्थ्यांसह शिक्षकांनीही रक्तदान केले, तसेच विद्यार्थिनींची हिमोग्लोबीन तपासणी करण्यात आली. संयोजन प्रा. महेश ठाकरे व प्रा. आदेश जाधव यांनी केले.

जनता महाविद्यालयात चर्चासत्राचे आयोजन

नगर, ता.१४-नगर तालुक्यातील रुईछत्तीशी येथील जनता महाविद्यालयात दि.१९ व २० डिसेंबर २०१६ रोजी 'शेतीविषयक परिवर्तन, समस्या आणि आव्हाने' या विषयावर दोन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आल्याची माहिती प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर यांनी दिली.

चर्चासत्राचे उद्घाटन जिल्हा मराठा विद्या प्रसारक समाज संस्थेचे अध्यक्ष माधवराव मुळे तसेच हिवरेबाजारचे सरपंच पोपटराव पवार यांच्या प्रमुख उपस्थितीत होणार आहे.

या राज्यस्तरीय चर्चासत्रात संशोधक व अभ्यासकांनी सहभागी व्हावे, असे आवाहन संयोजक प्रा.एस.एस.कर्पे, प्रा.गोरे, प्रा.अनिता भद्रे आदींनी केले आहे.

सकाळ

संस्थेचे अध्यक्ष मा. माधवरावजी मुळे, सचिव मा. जी.डी. खानदेशे खजिनदार मा. रामचंद्रजी दरे, सदस्या मा. अरूणा काळे यांनी महाविद्यालयाला दिलेल्या भेटीचा एक क्षण.

संस्थेच्या सहसचिव मा. दिपलक्ष्मी म्हसे व प्रा. बी.एन. शिंदे यांनी महाविद्यालयाला दिलेल्या भेटिचा एक क्षण.

महाविद्यालयाच्या 'पारंपारिक वेशभुषा' या उपक्रमावेळी उपस्थित तहसीलदार मा. सुधीर पाटील, प्राचार्य डॉ. सुरेश बाबर, उपक्रमाच्या संयोजिका प्रा. भद्रे अनिता समवेत मान्यवर व प्राध्यापकवृंद.

स्थानिक व्यवस्थापन समिती समोर वार्षिक अंदाजपत्रक सादर करताना माजी प्रभारी प्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले.

महाविद्यालयातील स्वातंत्र्य दिनाच्या कार्यक्रमावेळी ध्वजपूजन करताना रूईछत्तिसी गावच्या सरपंच मा. प्राजक्ता भांबरे, उपसरपंच मा. दिपाली गोरे, उपप्राचार्य डॉ. डी.एस. तळुले, श्री. पांडूरंग गोरे व विद्यार्थी

महाविद्यालयाच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभाला अर्थसहाय्य केल्याबद्दल मेजर सोमनाथ देवराम जगदाळे यांचा सत्कार करताना संस्थेचे खजिनदार मा. रामचंद्र दरे साहेब.

जनता महाविद्यालयाचा स्टाफ....

-: महाविद्यालयाची ठळक वैशिष्टये :-

- ✲ भव्य क्रिडांगण व भव्य पार्किंग सुविधा
- ✲ सुसज्ञ इमारत व जिमखाना
- ✲ अनुभवी, उच्चशिक्षीत व तज्ञ प्राध्यापक वर्ग
- ✲ अद्ययावत विज्ञान प्रयोगशाळा व मौलीक ग्रंथसंपदा
- ✲ संगणक प्रयोगशाळा व इंटरनेट सुविधा
- ✲ गरजू व होतकरू विद्यार्थ्यांसाठी कमवा व शिका योजना
- ✲ स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र
- ✲ विविध प्रकारच्या शिष्यवृत्तींची व्यवस्था
- ✲ उत्कृष्ठ निकालाची परंपरा
- ✲ नोकरी, व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्र
- ✲ मोफत इंग्रजी संभाषण कौशल्य प्रशिक्षण

www.ganeshart.in # 9850230455.90111